

**არასრულწლოვანთა დაწესებულების
მონიტორინგის სახელმძღვანელო
ინსტრუმენტი**

თბილისი
2015

გამოცემა მომზადდა გაეროს ბავშვთა ფონდისა და ევროკავშირის დახმარებით.
მის შინაარსზე პასუხს აგებს საერთაშორისო ორგანიზაცია
„ციხის საერთაშორისო რეფორმა“.

ავტორები: ანტონ ქელბაქიანი
ნათია ხაინდრავა
ია შეყრილაძე
სალომე ნამიჭეიშვილი

ციხის საერთაშორისო რეფორმა

წინასიტყვაობა

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვა და მისი საჭიროებების გათვალისწინება, განსაკუთრებით დახურულ ინსტიტუციებში, წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს ვალდებულებას „ბავშვის უფლებათა შესახებ“ გაეროს კონვენციის ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისათვის.

გაეროს ბავშვთა ფონდი და ორგანიზაცია „ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში აქტიურად ხელს უწყობენ საქართველოს სისხლის სამართლის სისტემაში ბავშვის უფლებათა დაცვას საერთაშორისო სტანდარტების დამკვიდრების საშუალებით.

ამ მიზნით, 2014 წელს ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით შემუშავდა „არასრულწლოვანთა დაწესებულებების მონიტორინგის სახელმძღვანელო და მონიტორინგის ინსტრუმენტი“, რომლის მიზანია ბავშვთა საკითხებზე ეროვნული მონიტორინგის ინსტიტუტების შესაძლებლობების გაძლიერება; კერძოდ, სრულყოფილი და ამომწურავი მონიტორინგის ჩატარების შესაძლებლობა მიეცეთ როგორც სახალხო დამცველის აპარატის პრევენციის ეროვნულ მექანიზმს და ბავშვის უფლებათა ცენტრს, ასევე ციხეების დამოუკიდებელ, საზოგადოებრივი მონიტორინგის მექანიზმს, თუკი ასეთი შეიქმნება საქართველოში.

დახურულ ინსტიტუციებში, განსაკუთრებით ციხეებში, არსებობს მაღალი რისკი იმისა, რომ დარღვეული იქნას ბავშვის არსებითი უფლებები და ასევე ხელი არ მიუწვდებოდეთ მათი განვითარებისა და რეინტეგრაციისათვის მნიშვნელოვან სხვადასხვა სახის სერვისებზე. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სრულყოფილი ინსპექტირების ჩასატარებლად მნიშვნელოვანია მონიტორინგის მექანიზმების წარმომადგენლები ფლობდნენ ბავშვების, როგორც განსაკუთრებულად მონყვლადი ჯგუფის საჭიროებებისა და სპეციფიკური საკითხების შესახებ ცოდნას, მონიტორინგის მიდგომებსა და უნარჩვევებს.

აღნიშნული სახელმძღვანელო მოიცავს კანონთან კონტაქტში/კონფლიქტში მყოფი ბავშვების პატიმრობის პირობებთან დაკავშირებულ საერთაშორისო და ადგილობრივ სტანდარტებს, ასევე მონიტორის მიერ ვიზიტის დროს შესავსებ პრაქტიკულ ინსტრუმენტს - 21 თემატურ სტანდარტს სხვადასხვა საკითხების გარშემო, ბავშვისთვის დასასმელ კითხვებსა და შედეგების შემაჯამებელ პროგრამას.

წინამდებარე სახელმძღვანელოს შემუშავებაში ჩართულები იყვნენ ბავშვთა საკითხებზე მომუშავე ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტები. მონიტორინგის ინსტრუმენტის დახვეწის მიზნით სამუშაო შეხვედრები გაიმართა სახალხო დამცველის აპარატის წარმომადგენლებისა და ბავშვის უფლებათა საკითხებზე მომუშავე თემატური არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების მონაწილეობით. ასევე, სახალხო დამცველის აპარატის თანამშრომლებს და მონვეულ ექსპერტებს ჩაუტარდათ 2-დღიანი ტრენინგი შესაბამისი სახელმძღვანელოსა და ინსტრუმენტების გამოყენების შესახებ.

იმედი გვაქვს, რომ ეს სახელმძღვანელო არასრულწლოვანთა პატიმრობის და სარეაბილიტაციო დაწესებულებები სრულყოფილი პრევენციული მონიტორინგის განხორციელებისთვის გამოადგებათ სახალხო დამცველის აპარატის მონიტორინგისა და პრევენციის დეპარტამენტისა და ბავშვის უფლებათა ცენტრის თანამშრომლებს და სხვა მონიტორებს.

ციხის საერთაშორისო რეფორმა, სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ოფისი

FOREWORD

Ensuring the best interests of children and taking their needs into account, particularly in the closed institutions, is the responsibility of all signatory states to the Convention on the Rights of a Child of utmost importance.

The United Nations Children's Fund (UNICEF) and the organization Penal Reform International, within their competence, actively support the protection of the children's rights in the criminal justice system through the introduction and implementation of international standards.

To this end, a "Handbook and Tool for Monitoring Juvenile Institutions" was developed with the financial assistance of the European Union in 2014, aiming to strengthen the capacity of national monitoring institutions concerning children's issues in prisons. Specifically, it aims to develop the capacity of the National Preventive Mechanism under the Public Defender's Office and Centre for Child's Rights, as well as independent, public prison monitoring mechanism, if such is created in Georgia, to conduct comprehensive monitoring around issues of children's imprisonment.

In the closed institutions, and particularly, in prisons, the risk of violation of children's basic rights is high. They also may face the lack of access to various types of services important for their development and reintegration. Therefore, in order to conduct comprehensive inspection, it is important for the representatives of the monitoring mechanisms to possess relevant monitoring approaches, skills and knowledge about the needs and specific issues of children, as the most vulnerable group.

The handbook includes international and local standards pertinent to children in contact/conflict with the law and children's imprisonment conditions, as well as practical instrument to be filled during the visit – 21 thematic standards around various issues, questions the children should be asked and relevant software.

Local and international experts working on children's issues were involved in the handbook development process. In order to refine the monitoring instrument, working group meetings were held with the participation of the representatives of Public Defender's Office and thematic non-governmental organizations working on children's issues. Two-day training on how to use the instrument was also delivered to the staff of Public Defender's Office and invited experts.

We hope, the handbook will be useful for the staff and experts of the Monitoring and Prevention Department of the Public Defender's Office and Centre for Children's Rights and other monitors in order to conduct comprehensive monitoring of juvenile remand and rehabilitation facilities.

Penal Reform International South Caucasus Regional Office

შესავალი

პიროვნების თავისუფლების შეზღუდვა წარმოადგენს მკაცრი სასჯელის ფორმას, რომელსაც სახელმწიფო იყენებს შესაბამისი დანაშაულის ჩამდენი პირების მიმართ.

ბავშვების მიმართ თავისუფლების შეზღუდვა უნდა წარმოადგენდეს უკიდურესად გამონაკლისის შემთხვევას, რადგან ამ ღონისძიებით უფრო მეტი ზიანი შეიძლება მიაღწეს ბავშვს და მთლიანობაში საზოგადოებას, ვიდრე სიკეთე. აღნიშნული სასჯელის დროს არსებობს მაღალი რისკი იმისა, რომ დაირღვეს ბავშვის ფუნდამენტური უფლებები, ის გახდეს ძალადობის მსხვერპლი, განივითაროს მავნე ჩვევები, მოექცეს იზოლაციაში, გაწყვიტოს ოჯახთან ურთიერთობა და ა.შ. გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციის პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ ბავშვებს აქვთ განსაკუთრებული ზრუნვისა და დაცვების უფლება. **ამავე კონვენციით განსაზღვრულია, რომ ყოველი ადამიანი 18 წლამდე ბავშვად ითვლება. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, სრულწლოვანია პირი, რომელმაც მიაღწია 18 წლის ასაკს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-80 მუხლი განსაზღვრავს ასაკს, როდესაც პირი ითვლება არასრულწლოვან დამნაშავედ - სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისას ან მისგან გათავისუფლებისას არასრულწლოვანად ითვლება ის, ვისაც დანაშაულის ჩადენამდე შეუსრულდა თოთხმეტი წელი, მაგრამ არ შესრულებია თვრამეტი წელი. ბავშვის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლის მოთხოვნით, რომელიც ადგენს ბავშვის ქემმარიტი ინტერესის დაცვის აუცილებლობას, “ბავშვის მიმართ ნებისმიერ ქმედებათა განხორციელებისას, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის მათი განმახორციელებელი, სასამართლო, ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო ორგანო - უპირველესი ყურადღება ეთმობა ბავშვის ინტერესების დაცვის უკეთ უზრუნველყოფას.” თავისუფლება შეზღუდულ ბავშვზე შემდგომი ზრუნვა მოითხოვს სახელმწიფოსგან განსაკუთრებულ ძალისხმევას, რათა არ მოხდეს ბავშვის ქემმარიტი ინტერესების ყურადღების მიღმა დატოვება.**

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში მოხვედრილი ბავშვების ჰარმონიული განვითარების უფლების ხორცშესხმის უზრუნველყოფა, განსაკუთრებით იმ ბავშვებისა, ვინც თავისუფლებადკვეთილია, მნიშვნელოვან გამოწვევებს შეიცავს. ბავშვის უფლებათა კონვენციის კონტექსტში “განვითარება” ყოვლისმომცველი ცნებაა: საქმე ეხება ბავშვების უზრუნველყოფას ოპტიმალური პირობებით, რაც მათ საშუალებას მისცემს, ბავშვობის პერიოდში ისარგებლონ ყველა შესაბამისი უფლებით. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემის ან სრულწლოვანთა სისხლის სამართლის სისტემის მიერ დაკავებული ბავშვები ხშირად არ არიან უზრუნველყოფილნი ოპტიმალური პირობებით და შეიძლება მოთავსებულნი იყვნენ დაწესებულებებში ცუდი საცხოვრებელი პირობებით, განათლების და პროფესიული მომზადების მცირე შესაძლებლობით და, რა თქმა უნდა, ისინი დაშორებულნი არიან ოჯახებისაგან, თანაც ხშირ შემთხვევაში ოჯახთან შეზღუდული კავშირის შესაძლებლობა აქვთ. ასეთ ბავშვებს უჭირთ განათლების მიღება, განთავისუფლების შემდეგ საცხოვრებლის ან სამსახურის პოვნა, ისინი ასევე განიცდიან სირთულეს ოჯახსა და საზოგადოებაში რეინტეგრაციისას.¹

ადამიანისთვის ბავშვობის პერიოდი არის მისი პიროვნული განვითარების ერთ ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ეტაპი - საკვების, სუფთა წყლის, თამაშის, ჯანმრთელობის დაცვის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვამ შეიძლება გამოუსწორებელი გავლენა მოახდინოს მის ცხოვრებაზე.

თავისუფლებაშეზღუდულ ბავშვებსა და დაწესებულების ადმინისტრაციას შორის ურთიერთობა შემდეგ პრინციპებს უნდა ემყარებოდეს:

- ბავშვთა უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომა
- საზოგადოებრივ ჯანდაცვაზე დაფუძნებული მიდგომა
- მულტიდისციპლინური მიდგომა
- არასრულწლოვანთან და მის ოჯახთან თანამშრომლობითი და პარიტეტული ურთიერთობა.

¹ ქეროლინ ჰამილტონი, „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკანონმდებლო რეფორმის სახელმძღვანელო მითითებები“ გვ 38. © ბავშვთა სამართლებრივი ცენტრი და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვთაფონდი (“იუნისეფი”), ბავშვთა დაცვის განყოფილება, ნიუ-იორკი, 2011 წელი.

- ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინების პრინციპი
- ჰუმანური და არაძალადობრივი ურთერთობის პრინციპი.
- პოზიტიური დამოკიდებულება, პატივისცემა

საქართველოს პენიტენციურ სისტემაში არსებული წარსულისა და დღევანდელი რეალობის გათვალისწინებით მნიშვნელოვანია მუდმივი კონტროლისა და დამოუკიდებელი მონიტორინგის ეფექტური მექანიზმის განხორციელება.

2012 წლის სექტემბერში მედია საშუალებებით გავრცელდა ფარული ვიდეო ჩანაწერები, სადაც კარგად ჩანს საქართველოს ციხეებში პატიმრების მიმართ ფიზიკური და ფსიქიკური ძალადობის ფაქტები. კადრებიდან ჩანს, რომ ძალადობას ახორციელებდნენ არამხოლოდ ციხის თანამშრომლები, არამედ სასჯელსრულების დეპარტამენტის მაღალჩინოსნებიც, კადრებში ასევე ფიგურირებს არასრულწლოვანი პატიმარი, რომელსაც ემუქრებიან სექსუალური ძალადობის განხორციელებით. გარდა ამისა, სახალხო დამცველის ანგარიშებში არის მოხვედრილი ფაქტები, როდესაც ხდება არასრულწლოვან პატიმრებზე ძალადობა, ან ხორციელდება არასათანადო მოპყრობა. მიუხედავად იმისა, რომ კანონი ციხეს ანიჭებს გამასწორებელ-სარეაბილიტაციო ფუნქციას, რეალურად იქ, დახურულ სივრცეში მოქმედებს მკაცრი წესები, რომლებსაც განსაზღვრავს ციხის სუბკულტურა. ბავშვის უფლებები დაცულია საერთაშორისო და ადგილობრივი კანონმდებლობით, გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციით განსაზღვრული უფლებები ხელმისაწვდომი უნდა იყოს თავისუფლებაზე ღმელადული ბავშვისთვის. ბავშვებმა არ უნდა დაკარგონ საკუთარი უფლებები. მონიტორინგის ჯგუფის წევრებს კარგად უნდა ესმოდეთ ბავშვის უფლებები, თავისებურებები და ნიუანსები, რაც ბავშვის სრულფასოვან განვითარებას განსაზღვრავს.

არასრულწლოვანთა დაწესებულების მონიტორინგის სახელმძღვანელო ხელს შეუწყობს, დაწესებულებებში ბავშვის უფლებების დაცვის, არასრულწლოვან პატიმრებთან მოპყრობის თვალსაზრისით არსებული ხარვეზების გამოვლენას, ასევე ინდივიდუალური საჩივრების აღმოჩენას/განხილვას.

მნიშვნელოვანი საკითხი არის მონიტორინგისთვის სწორად შერჩეული ექსპერტების ჯგუფი, მათი კვალიფიკაცია და კომპეტენცია ბავშვთა უფლებების საკითხებში და ბავშვებთან ურთიერთობის თავისებურებების ცოდნა.

2014 წლის ივნისის მდგომარეობით, საქართველოში ფუნქციონირებს 4 დაწესებულება, რომლებშიც ხდება ბავშვების განთავსება. მათი რიცხვი შეადგენს 85 ბავშვს (68 მსჯავრდებული და 17 ბრალდებული), მოცემული თარიღისთვის არასრულწლოვანი თავისუფლებაზე ღმელადული გოგონები არ იმყოფებიან არც ერთ დაწესებულებაში.

დამოუკიდებელი მონიტორინგის საჭიროება

თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში ადამიანის უფლებების დარღვევის რისკი მაღალია. ნებისმიერი დემოკრატიული საზოგადოება განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში მყოფთა მდგომარეობას. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი არის მონიტორინგის განხორციელება, რომელიც აძლევს საზოგადოებას საშუალებას აკონტროლოს, მოიპოვოს მონაცემები და მოსთხოვოს სახელმწიფოს პოზიტიური ცვლილებების განხორციელება. მონიტორინგის განხორციელება ეფუძნება საერთაშორისო სტანდარტებს და შიდა კანონმდებლობას. მონიტორინგი წარმოადგენს დაკავების/თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში ადამიანის უფლებების დაცვის ერთგვარ გარანტიას.

მონიტორინგი გულისხმობს დაკავებისა და ადმინისტრაციული პატიმრობის ადგილებში ადამიანის უფლებათა მდგომარეობის შემოწმებას, კერძოდ, თუ რამდენად შეესაბამება ასეთ დაწესებულებებში არსებული პირობები და მოპყრობა შიდა და საერთაშორისო სტანდარტებით გათვალისწინებულ ადამიანის უფლებათა დაცვის გარანტიებს. ასევე, გულისხმობს თავისუფლების შეზღუდვის სისტემაში არსებული მდგომარეობის დინამიკაზე დაკვირვებას.

საერთაშორისო სამართლებრივი გარანტიები

საერთაშორისო ექსპერტები სულ უფრო მეტად რწმუნდებიან იმაში, რომ თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში რეგულარული, დამოუკიდებელი მონიტორინგის განხორციელება, წინასწარი შეტყობინების გარეშე, არის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური საშუალება, რათა თავიდან იქნეს აცილებული წამება და სასტიკი მოპყრობა თავისუფლებაზე ზღუდულ პირთა მიმართ.

თავისუფლების შეზღუდვის დაწესებულებებში მყოფ პირთა უფლებების დაცვის ხარისხისა და არსებული პირობების მონიტორინგის განხორციელებისას, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს არასრულწლოვანთა დაწესებულებების მონიტორინგს მათი სპეციფიკური საჭიროებებიდან გამომდინარე.

ბავშვები და ახალგაზრდები თავისთავად საჭიროებენ განსაკუთრებულ ზრუნვასა და დახმარებას ფიზიკური, სულიერი და სოციალური განვითარების სფეროში, ასევე სამართლებრივ დაცვას.

დანესებულებებში ბავშვები უნდა სარგებლობდნენ გაეროს ბავშვის უფლებების კონვენციით და სხვა საერთაშორისო სტანდარტით გათვალისწინებული ყველა უფლებითა და გარანტიებით.

გამასწორებელ დანესებულებებში მოთავსებული არასრულწლოვნები უზრუნველყოფილნი უნდა იყვნენ ზრუნვით, დაცვით და ყველა აუცილებელი დახმარებით - სოციალური, ფსიქოლოგიური, სამედიცინო, ფიზიკური, აგრეთვე განათლებისა და პროფესიული მომზადების სფეროში, - რომლებიც მათ შეიძლება დასჭირდეთ მათი ასაკის, სქესის და პიროვნების გათვალისწინებით, აგრეთვე მათი სრულყოფილი განვითარების ინტერესების გათვალისწინებით. ² აღნიშნულიდან გამომდინარე მნიშვნელოვანია მონიტორინგის დროს გარდა საყოფაცხოვრებო პირობების შეფასებისა, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმოს იმ საკითხს, თუ რამდენად არიან არასრულწლოვნები უზრუნველყოფილნი დროის ეფექტურად მართვის, კულტურული და სოციალური განვითარების შესაძლებლობით. ბავშვის უფლებათა კონვენციის 37-ე მუხლის (ბ) პუნქტის მიხედვით, ბავშვისათვის თავისუფლების აღკვეთა და მისი დაპატიმრება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ კანონის თანახმად და მხოლოდ უკიდურესი ზომის სახით, რაც შეიძლება ხანმოკლე პერიოდის განმავლობაში.

ხოლო კონვენციის მე-40 მუხლის 1-ლი ნაწილი განსაზღვრავს შემდეგს: მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყოველი იმ ბავშვის უფლებას, რომელმაც, როგორც მიჩნეულია, დაარღვია სისხლის სამართლის კოდექსი, ბრალად ედება მისი დარღვევა ან ბრალეულადაა მიჩნეული მის დარღვევაში, ისეთ მოპყრობაზე, რომელიც ხელს უწყობს ბავშვში ღირსების და პიროვნული მნიშვნელობის გრძნობის განვითარებას, განუმტკიცებს ადამიანის უფლებებისადმი და სხვათა ძირითადი თავისუფლებებისადმი პატივისცემას და რომლის დროსაც გათვალისწინებულია ბავშვის ასაკი და სასურველია ხელი შეუწყონ მის რეინტეგრაციას და მის მიერ საზოგადოებაში სასარგებლო როლის შესრულებას.

„პეკინის წესების“ მე-19 მუხლის 1-ლი ნაწილი ადგენს, რომ არასრულწლოვნის მოთავსება რომელიმე გამასწორებელ დაწესებულებაში ყოველთვის უნდა იყოს უკიდურესი ზომა, რომელიც გამოიყენება მინიმალურად აუცილებელი დროის განმავლობაში.

ამასთან, ბავშვის უფლებათა კონვენცია მოითხოვს, რომ პატიმრობა არ იყოს გამოყენებული, როგორც სასჯელი და არასრულწლოვანს ამ პერიოდში უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა გაიაროს ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაცია, ასევე, სახელმწიფომ ხელი უნდა შეუწყოს მის საზოგადოებაში დაბრუნებას.

შესაბამისად, სახელმწიფომ შესაბამისი ინსტრუმენტებით ხელი უნდა შეუწყოს სისხლის სამართლის კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანთა სათანადო რეაბილიტაციასა და რეინტეგრაციას. ამასთან, მონიტორინგის პროცესში მნიშვნელოვანია გარკვევა იმისა, თუ რამდენად ახორციელებს დაწესებულება ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის პროგრამებს/აქტივობებს და

2 გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სტანდარტული მინიმალური წესები არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის ადმინისტრაციის შესახებ („პეკინის წესები“).

რამდენად არიან ისინი მიმართული არასრულწლოვანის კანონსაწინააღმდეგო ქცევის შემცირებასა და პროსოციალური ქცევის წახალისებაზე.

საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით, ბავშვებისათვის/არასრულწლოვნებისთვის თავისუფლების შეზღუდვა, როგორც სასჯელის ფორმა მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში არის დასაშვები და ისიც დროის მცირე მონაკვეთით, მიუხედავად ამისა, ბავშვები ხშირად სასჯელადსრულების დაწესებულებებში ატარებენ ხანგრძლივ პერიოდს და არცთუ იშვიათად, ირღვევა მათი უფლებები.

დამოუკიდებელი მონიტორინგის მექანიზმი, იძლევა თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში მყოფი არასრულწლოვნების უფლებების დარღვევის ფაქტების იდენტიფიცირებისა და შემდგომი რეაგირების განხორციელების შესაძლებლობას.

დამოუკიდებელ მონიტორინგს გააჩნია, რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფუნქცია:

პრევენციის ფუნქცია - თავად მონიტორინგის განხორციელების ფაქტი არის ერთგვარი დაცვა თავისუფლებაზეზღუდული არასრულწლოვნებისთვის;

უშუალო დაცვა - კონკრეტულ პირებთან დაკავშირებული დარღვევების აღმოჩენა, შესწავლა, შემდგომი რეაგირება;

დოკუმენტირება - მონაცემების შეგროვება, დამუშავება, ანალიზი, შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება;

თავისუფლებაზეზღუდულ არასრულწლოვან პირთა მხარდაჭერა - მორალური და სამართლებრივი დახმარების შესაძლებლობა;

თავისუფლების შემზღუდავ სტრუქტურებთან საფუძვლიანი დიალოგის წარმართვა - კონსტრუქციული თანამშრომლობის პირობებში, ხშირად დაწესებულების ადმინისტრაციის თანამშრომლები თავად საუბრობენ დაწესებულებაში არსებულ პრობლემებზე.

სისტემური ცვლილებების/რეფორმების ხელშეწყობა.

გარე მონიტორინგიარის ბავშვის განვითარებისა და გადარჩენის უფლების უზრუნველყოფის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალება.

რა არის დამოუკიდებელი მონიტორინგი

რა არის დამოუკიდებელი მონიტორინგი?

არსებობს მრავალი სახის საერთაშორისო სტანდარტები, რომელიც პეინტეციალურ სისტემაში მყოფი ზრდასრულებისა და ბავშვების მდგომარეობის დამოუკიდებელ მონიტორინგს ეხება. აღნიშნული სტანდარტები შეთანხმებული და გაანალიზებულია საერთაშორისო საზოგადოების მიერ, ძირითადად გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ, თუმცა რიგ შემთხვევებში რეგიონალური ორგანიზაციების ჩართულობითაც. აღნიშნული სტანდარტები მოიცავს ზოგად კომენტარსაც, რომელიც შემუშავებულია ბავშვთა უფლებების კომიტეტის მიერ³. აღნიშნული დოკუმენტი ამტკიცებს: დამოუკიდებელი და კვალიფიცირებული ინსპექტორები უნდა იყვნენ გაძლიერებულნი, რათა განახორციელონ რეგულარულ საწყისებზე დაფუძნებული ინსპექტირება და რათა წამოიწყონ ჯერ კიდევ გამოუცხადებელი/უცნობი შემთხვევების ინსპექტირება თავიანთი ინიციატივის საფუძველზე. მათ ძირითადი აქცენტი უნდა გააკეთონ ბავშვებთან ინტერვიუებზე კონფედიციალურ და დამოუკიდებელ ადგილზე/სივრცეში.

ჰავანას წესი (დეკლარაცია) ამტკიცებს: კვალიფიცირებული ინსპერქტორები იგივდებიან სათანადოდ

³ ბავშვის უფლებების დაცვის კომიტეტი, ზოგადი კომენტარი No.10, (24 სესია, 2007), UN Doc. CRC/C/GC/10 (2007).

დამტკიცებულ ორგანოსთან, რომელიც არ მიეკუთვნება არც ინსტიტუციის ადმინისტრაციას. ინსპექტორები უნდა იყვნენ გაძლიერებულნი, რათა განახორციელონ რეგულარულ საწყისეზზე დაფუძნებული ინსპექტირება და რათა წამოიწყონ ჯერ კიდევ გამოუცხადებელი/უცნობი შემთხვევების ინსპექტირება თავიანთი ინიციატივის საფუძველზე. ასევე მათ უნდა ჰქონდეთ დამოუკიდებლობის სრული გარანტია მოვალეობის საფუძვლიანად შესრულებისას. ინსპექტორებს უნდა ჰქონდეთ თავისუფალი ხელმისაწვდომობა ინსტიტუციის ყველა დასაქმებულ კადრთან, რომელსაც შეიძლება შეხება ჰქონდეთ ახალგაზრდა პატიმრებთან⁴.

ასევე ისინი ამტკიცებენ:

კვალიფიცირებული მედიცინის ოფიცრები ასევე უნდა მონაწილეობდნენ ინსპექტირების შეფასების სრულყოფის პროცესში, იმ საკითხებთან მიმართებაში, რომლებიც დაკავშირებულია ჰიგიენასთან, საკვებთან, ცხოვრების პირობებთან, სამედიცინო მომსახურებასთან და ყველა სხვა საკითხთან რაც ახალგაზრდების მენტალურ და ფიზიკურ ჯამრთელობას შეეხება. ყველა ახალგაზრდა პატიმატს უნდა ჰქონდეს უფლება ესაუბროს (ნდობის საფუძველზე) ნებისმიერ ოფიცერს, რომელიც ინსპექტირებას ასრულებს⁵.

დამოუკიდებელი მონიტორინგის ძირითადი მახასიათებლები

დამოუკიდებელი მონიტორინგის მექანიზმი გულისხმობს ისეთი სტრუქტურის არსებობას, რომელიც თავისუფლების შეზღუდვის ადგილების ინსპექტირებას ახორციელებს **რეგულარულად**;

აღნიშნული ორგანო უნდა იყოს **დამოუკიდებელი** და არ უნდა ექვემდებარებოდეს ხელისუფლების ისეთ სტრუქტურებს, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან თავისუფლების შეზღუდვის ადგილების ადმინისტრირებაზე;

მის შემადგენლობაში უნდა შედიოდნენ **კვალიფიციური**, სპეციალურად მომზადებული მონიტორები;

მის შემადგენლობაში აუცილებლად უნდა იყვნენ **სამედიცინო და იურიდიული განათლების** მქონე პირები;

ასევე მონიტორებს შორის უნდა იყვნენ **ქალები**, რომლებიც განახორციელებენ თავისუფლებაზე შეზღუდული გოგონების დაწესებულებების მონიტორინგს;

დამოუკიდებელი მონიტორინგის განმახორციელებელ სტრუქტურას უნდა ჰქონდეს თავისუფლების შეზღუდვის ადგილების **წინასწარი შეტყობინების გარეშე** შემოწმების უფლება;

ხელი უნდა მიუწვდებოდეს **ნებისმიერი დანესებულების შემონგებაზე**, სადაც განთავსებულნი არიან არასრულწლოვანი თავისუფლებაზე შეზღუდული პირები.

ასევე არსებობს საერთაშორისო სტანდარტი, რომელიც განსაზღვრავს დამოუკიდებელი მონიტორინგის მახასიათებლებს:

მონიტორინგის განმახორციელებელ ორგანოს ხელი უნდა მიუწვდებოდეს დაწესებულებაში არსებულ ყველა ტიპის ინფორმაციასა და ჩანაწერებზე, რომლებიც ეხება სამედიცინო მკურნალობასა და პატიმრობის პირობებს;

მონიტორებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა განახორციელონ არასრულწლოვანების ინტერვიუება კონფიდენციალურ გარემოში;

მონიტორინგის ჯგუფს უნდა შეეძლოს თავად აირჩიოს ის დაწესებულებები ან დაწესებულების ის ნაწილები, რომლის დათვალიერება მათ სურთ, ასევე თავად გადაწყვიტონ, რომელ არასრულწლოვანებთან სურთ გასაუბრება;

4 ჰავანას წესები, წესი 72

5 ჰავანას წესები, წესი 73

მათ უნდა შეეძლოს დაწესებულების ნებისმიერ თანამშრომელთან გასაუბრება კონფიდენციალურ გარემოში;

მონიტორინგის ჯგუფის მიერ მომზადებული ანგარიში/რეკომენდაციები უნდა იყოს საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი;

მონიტორინგის ჯგუფმა უნდა განხორციელოს რეკომენდაციების შესრულებაზე თვალ-ყურის მიდევნება (მონიტორინგი);

უნდა შეეძლოს თვალ-ყური ადევნოს ცალკეულ დარღვევებსა, მათ შორის, ძალადობის ფაქტებზე საქმის წარმოებასა და შესწავლას.

მთელირიგის განსხვავებული ორგანოები შეიძლება იყვნენ ჩართულები როგორც არასრულწლოვნების, ისე ზრდასრულთა თავისუფლების შეზღუდვის დაწესებულებების მონიტორინგის პროცესში და თითოეულ მექანიზმს შესაძლებლობა აქვს განახორციელოს მუშაობა განსხვავებულ პერსპექტივაში და შეავსოს ერთმანეთი. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში მყოფი ბავშვების განსაკუთრებული სტატუსი მოითხოვს შეიქმნას დამოუკიდებელი მონიტორინგის ორგანო ან განსაკუთრებული შეთანხმება განხორციელდეს უკვე არსებულ მონიტორინგის ორგანოსთან, რათა ასახულ იქნას ის სპეციფიკა და უფლებების დარღვევის ფაქტები, რასაც არასრულწლოვნები განიცდიან. არასრულწლოვნებთან მონიტორინგის განმახორციელებელ პირებს სჭირდებათ დამატებითი გადამზადება ბავშვის უფლებებისა და სამართლებრივ აქტებში. არსებობს არაერთი შემთხვევა, როდესაც არასრულწლოვანთა მონიტორინგის ორგანოები გაცალკევებული ან ინტეგრირებულია ზრდასრულთა ინსპექტირების ორგანოებისგან, მთავარია, რომ მექანიზმმა ეფექტურად უზრუნველყოს თავისუფლებაზე შეზღუდული ბავშვის უფლებების დაცვა და ჰქონდეს საჭირო უფლებამოსილებები და ვალდებულებები. ზემოაღნიშნულ ორგანოებს უნდა ჰყავდეთ ბავშვის უფლებების მიმართულებით გამოცდილი და განათლებული თანამშრომლები და განსაზღვრული მინიმალური ბიუჯეტი, რათა განახორციელოს თავისუფლებაზე შეზღუდული ბავშვების მდგომარეობის მონიტორინგი.

ბავშვთა თავისუფლების შეზღუდვის ადგილების მონიტორინგის მექანიზმები

ეროვნული მექანიზმები

საქართველომ მოახდინა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ კონვენციის ფაკულტატიური ოქმის რატიფიცირება (OPCAT)⁶, შესაბამისად, დაარსდა პრევენციის ეროვნული მექანიზმი, რომელიც საქართველოს სახალხო დამცველის ოფისთან თანაარსებობს. საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ ორგანული კანონის მე-18 მუხლის თანახმად, საქართველოს სახალხო დამცველს უფლება აქვს, შემოწმების ჩატარებისას: ა) დაუბრკოლებლად შევიდეს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ნებისმიერ ორგანოში, საწარმოში, ორგანიზაციაში და დაწესებულებაში, მათ შორის, სამხედრო ქვედანაყოფში, პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში, დაკავების და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში; ბ) სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებს, საჯარო დაწესებულებებსა და თანამდებობის პირებს მოსთხოვოს და დაუყოვნებლივ ან არა უგვიანეს 10 დღისა მიიღოს შემოწმებისათვის აუცილებელი ყველა ცნობა, დოკუმენტი და სხვა მასალა; გ) ნებისმიერ თანამდებობის პირს, მოხელეს, მასთან გათანაბრებულ პირს მოსთხოვოს და მიიღოს წერილობითი ახსნა-განმარტება გამოსაკვლევ საკითხებზე; დ) სახელმწიფო ან/და არასახელმწიფო დაწესებულებების მეშვეობით ჩაატაროს საექსპერტო გამოკვლევები ან/და მოამზადოს დასკვნები; მოიწვიოს სპეციალისტები/ექსპერტები საექსპერტო ან/და საკონსულტაციო სამუშაოთა შესასრულებლად; ამავე კანონის მე-19 მუხლის მიხედვით - „საქართველოს სახალხო დამცველი ან სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრი ამოწმებს პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში, დაკავებისა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში, აგრეთვე ფსიქიატრიულ დაწესებულებებში, მოხუცთა თავშესაფრებსა და ბავშვთა სახლებში

6 წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ კონვენციის ფაკულტატიური ოქმი (OPCAT), გაეროს გენერალური ასამბლეა 57-ე სესია, 2002 წლის 18 დეკემბერი, რეზოლუცია A/RES/57/199 ძალაში შევიდა 2006 წლის 22 ივნისს.

ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობას; პირადად ხვდება და ესაუბრება დაკავებულებს, პატიმრობაში მყოფთ და მსჯავრდებულებს; ამოწმებს აღნიშნულ დაწესებულებებში მათი ყოფნის დამადასტურებელ დოკუმენტაციას.

სახალხო დამცველის მანდატი კიდევ უფრო ფართოა ვიდრე მხოლოდ პრევენციის ეროვნული მექანიზმი. საქართველოს სახალხო დამცველი თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ხელმძღვანელობს საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით, საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებითა და ნორმებით, საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ საქართველოს კანონითა და სხვა საკანონმდებლო აქტებით. საქართველოს სახალხო დამცველი დამოუკიდებლად ამოწმებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობას, ასევე მათი დარღვევის ფაქტებს, როგორც მიღებული განცხადებისა და საჩივრის საფუძველზე, ისე საკუთარი ინიციატივით. პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში, დაკავების და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში მყოფ პირთა მიერ საქართველოს სახალხო დამცველისათვის გაგზავნილი განცხადებები, საჩივრები და წერილები კონფიდენციალურია. მათი გახსნა და ცენზურა აკრძალულია და ისინი დაუყოვნებლივ უნდა გადაეცეს საქართველოს სახალხო დამცველს. საქართველოს სახალხო დამცველი უფლებამოსილია შემოწმების შედეგების მიხედვით, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის უზრუნველყოფის, დაკავებულთა, პატიმრობაში მყოფ ან სხვაგვარად თავისუფლებაზე შეზღუდულ პირთა და მსჯავრდებულთა პირობებისა და მათ მიმართ მოპყრობის გაუმჯობესების, აგრეთვე წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის თავიდან აცილების მიზნით საქართველოს კანონმდებლობასთან და კანონპროექტებთან დაკავშირებით წინადადებები, შენიშვნები და რეკომენდაციები წარუდგინოს საქართველოს პარლამენტს ან სხვა შესაბამის ორგანოს; ასევე, მიღებული გადაწყვეტილებები შეიტანოს ყოველწლიურ და სპეციალურ ანგარიშებში. გარდა სპეციალური ანგარიშებისა, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტს წელიწადში ერთხელ კალენდარული წლის მარტში წარუდგენს ანგარიშს ქვეყანაში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ.

სახალხო დამცველის წლიურ ანგარიშში განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა თავს, რომელშიც მოცემულია ინფორმაცია ქვეყანაში ბავშვის უფლებების მდგომარეობის შესახებ, ასევე თან ერთვის რეკომენდაციები. ბავშვის უფლებების დარღვევის ფაქტზე რეაგირებას ახდენს სახალხო დამცველის აპარატის ბავშვის უფლებების ცენტრი, რომელიც დაკომპლექტებულია ბავშვის უფლებების მცოდნე სპეციალისტებით.

გარდა ამისა მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება მონიტორინგის საერთაშორისო მექანიზმებს:

წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობისა თუ დასჯის საწინააღმდეგო ევროპული კომიტეტი CPT

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი ორგანიზებას უწევს ვიზიტებს დაკავების ადგილებში, რათა შეაფასოს თუ როგორ ეპყრობიან თავისუფლებადკვეთილ პირებს. ეს ადგილები მოიცავს: ციხეებს, არასრულწლოვანთა დაკავების ადგილებს, პოლიციის განყოფილებებს, იმიგრირებულ პირთა დაკავების ადგილებს, ფსიქიატრიულ საავადმყოფოებს, სოციალური დაცვის სახლებს და სხვა.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი დაარსდა ევროპის საბჭოს “წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისა თუ დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენციის” საფუძველზე, რომელიც ძალაში შევიდა 1989 წელს (რეტიფიცირებულ იქნა საქართველოს მიერ 2000 წელის 3 მაისს). წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი არ არის საგამომდებლო ორგანო. იგი წარმოადგენს მექანიზმს თავისუფლებადკვეთილ პირთა დასაცავად წამებისა და არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებისაგან.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის დელეგაციები სარგებლობენ შეუზღუდავი შესვლისა და გადაადგილების უფლებით დაკავების ადგილებში. ისინი პირადად ესაუბრებიან თავისუფლებადკვეთილ პირებს და ასევე თავისუფლად უკავშირდებიან ნებისმიერ ადამიანს, ვისაც კი შეუძლია ინფორმაციის მიწოდება.

თითოეული ვიზიტის შემდეგ წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი შესაბამის სახელმწიფოს უგზავნის დეტალურ ანგარიშს. ეს ანგარიში მოიცავს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის

მოპოვებულ მონაცემებს, მის რეკომენდაციებს, შენიშვნებსა და მოთხოვნებს გარკვეული ინფორმაციის მიწოდებაზე. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი მოითხოვს ასევე დეტალურ პასუხს ანგარიშში დასმულ საკითხებზე. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის დელეგაციები ვიზიტებს ახორციელებენ პერიოდულად (ჩვეულებრივ, 4 წელიწადში ერთხელ), თუმცა, აუცილებლობის შემთხვევაში ხორციელდება დამატებითი საგანგებო ვიზიტები. კომიტეტმა უნდა აცნობოს შესაბამის სახელმწიფოს, რომ აპირებს ვიზიტის განხორციელებას. შეტყობინების შემდეგ დელეგაციას შეუძლია ნებისმიერ დროს მივიდეს ნებისმიერ ისეთ ადგილას, სადაც თავისუფლებაა დევნილი პირი შეიძლება იყოს. საერთაშორისო შეთანხმება, რომლის საფუძველზეც დაარსებულია წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი, ითვალისწინებს თანამშრომლობისა და კონფიდენციალურობის პრინციპებს. კომიტეტის მოპოვებული მონაცემები, მისი ანგარიშები და მთავრობის პასუხები, კონფიდენციალურია. მიუხედავად ამისა, ინფორმაციის დიდი ნაწილი წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის მუშაობის შესახებ საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომია. გარდა ამისა, წამების საწინააღმდეგო კომიტეტი შეიმუშავებს “საერთო ანგარიშს” მისი საქმიანობის შესახებ, რომელიც ქვეყნდება წელიწადში ერთხელ.

წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის წევრები არიან სხვადასხვა პროფესიის მქონე დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი ექსპერტები, მათ შორის, იურისტები, ექიმები და სპეციალისტები ციხისა ან პოლიციის საკითხებში. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის წევრობის კანდიდატებს წარადგენენ კონვენციის მონაწილე ქვეყნები და მათ ამტკიცებს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კაბინეტი. დამოუკიდებლობის გარანტიისათვის, წევრები არ მიდიან ვიზიტით იმ ქვეყნებში, საიდანაც ისინი შეირჩნენ.

აღსანიშნავია, რომ CPT-ის მონიტორინგი მნიშვნელოვან ყურადღებას აქცევს არასრულწლოვანთა დაწესებულებების მონიტორინგს, მაგალითად 2012 წლის ანგარიშში CPT მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას, რომ განიხილოს შესაბამისი ზომების მიღება საქართველოს ციხეების სისტემაში ქალი პერსონალის დასაქმებასთან დაკავშირებით; კერძოდ, შერეული სქესის პერსონალი უნდა იყოს არასრულწლოვანთა განყოფილებებში.

კომიტეტი წამების წინააღმდეგ CAT

კომიტეტი წამების წინააღმდეგ არის ორგანო, რომელიც შედგება 10 დამოუკიდებელი ექსპერტისაგან და ზედამხედველობს წევრი სახელმწიფოების მიერ წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობის და დასჯის წინააღმდეგ კონვენციის შესრულებას. კონვენციის მონაწილე ყველა სახელმწიფო ვალდებულია ყოველ ოთხ წელში წარადგინოს ანგარიში კონვენციით დაცული უფლებების იმპლემენტაციის შესახებ. კომიტეტი შეისწავლის თითოეულ ანგარიშს და პასუხობს ანგარიშში დასმულ საკითხებსა და რეკომენდაციებს ქვეყნების მიმართ, შემაჯამებელი შენიშვნების სახით.

სახელმწიფოს მიერ კონვენციის ფაკულტატური ოქმის რატიფიცირება (2006 წლის ივნისში შევიდა ძალაში), გულისხმობს იმას, რომ გაეროს წამების პრევენციის ქვეკომიტეტს შეუძლია შეამოწმოს ადგილები, სადაც იმყოფებიან თავისუფლებაზე ზღუდული პირები.

კომიტეტს უნდა ჰქონდეს წვდომა იმ ინფორმაციასთან, თუ რამდენ პირს აქვს შეზღუდული თავისუფლება, როგორია მათდამი მოპყრობა და პირობები. კომიტეტს ასევე უნდა ჰქონდეს წვდომა თავისუფლების შეზღუდვის ყველა დაწესებულებასთან. გამონაკლის შემთხვევებში, შესაძლებელია რომ სახელმწიფომ დროებით შეზღუდოს დაწესებულებასთან წვდომის უფლება გადაუდებელი მიზეზის გამო, როგორიცაა სახელმწიფოს თავდაცვა, საჯარო წესრიგი და უსაფრთხოება, კატასტროფა ან მნიშვნელოვანი არეულობა დაწესებულებაში. კომიტეტს ასევე აქვს უფლებამოსილება ჩაატაროს განცალკევებული ინტერვიუ, თავისუფლად აირჩიოს დაწესებულება და პირები, ვისთანაც ჩაატარებს გასაუბრება. დამატებით, არსებობს დებულება, რომელიც იცავს თავისუფლებაზე ზღუდულ პირს, ნებისმიერი სანქციისგან, რომელიც ეხება მის ურთიერთობას ქვეკომიტეტის წევრებთან ან პრევენციის ეროვნული მექანიზმის წარმომადგენლებთან.

ვიზიტის შემდეგ ქვეკომიტეტი ამზადებს კონფიდენციალურ მოხსენებას, რომელიც მოიცავს რეკომენდაციებს და უზავნის მხარეებს. საჭიროების შემთხვევაში შესაძლებელია ანგარიში გადაეგზავნოს პრევენციის ეროვნულ მექანიზმს. ანგარიში არის კონფიდენციალური, თუმცა სახელმწიფოს ნებაარსებობს შესაძლებელია მისი გასაჯაროება. რეკომენდაციები არ არის სავალდებულო ხასიათის, თუმცა სახელმწიფო ვალდებულია განიხილოს ისინი და აწარმოოს

მოლაპარაკებები რეკომენდაციების გათვალისწინების მიზნით. თუ სახელმწიფო უარს აცხადებს თანამშრომლობაზე, ასეთ შემთხვევაში ქვეკომიტეტი მიმართავს გაეროს წამების საწინააღმდეგო კომიტეტს, რათა გაკეთდეს შესაბამისი განცხადება და გამოქვეყნდეს ანგარიში.

ასევე თავისი მანდატის შესაბამისად, წითელი ჯვრის საერთაშორისო კომიტეტი (ICRC) 1992 წლიდან ახორციელებს ვიზიტებს საქართველოს თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში. ვიზიტების მიზანია დაკავებულებისთვის დაკავების ადეკვატური პირობების, ადამიანური მოპყრობის, ჯანდაცვის სერვისების ხელმისაწვდომობისა და თავიანთ ოჯახებთან ურთიერთობის ხელშეწყობის უზრუნველყოფა. კომიტეტი ყურადღებას აქცევს კონფლიქტური სიტუაციებიდან და შიდა კონფლიქტებიდან გამომდინარე თავისუფლებადკვეთილ პირებს. ვიზიტის შედეგები არის კონფიდენციალური და მათი გაცნობა შეუძლიათ მხოლოდ საქმეში ჩართულ სახელისუფლებო ორგანოებს.

მონიტორინგის პრინციპები

მონიტორინგის წარმოებისას ძალიან მნიშვნელოვანია მონიტორებმა დაიცვან პრინციპები რომლებიც დამკვიდრებულია საერთაშორისო პრაქტიკაში. ნებისმიერი მათი ქმედება უპირველყოფილისა უნდა ეფუძნებოდეს ერთ ყველაზე მთავარ პრინციპს - ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვას.

ბავშვთა უფლებათა დაცვის ზოგადი პრინციპები

არსებობს პრინციპები, რომლებსაც ეფუძნება ბავშვის უფლებათა კონვენცია და რომლებიც ასევე ვრცელდება არასრულწლოვანთა მარლთმსაჯულებაზე, როგორც ბავშვთა უფლებათა ნებისმიერ სხვა აქტუალურ საკითხზე. კანონთან კონფლიქტში მყოფ ბავშვთა მიმართ მიდგომები, რომლებიც იმყოფებიან პენიტენციურ სისტემაში, უნდა ეფუძნებოდეს ამ პრინციპებს. ეს პრინციპებია: დისკრიმინაციას აღმოფხვრა, ბავშვის ინტერესების დაცვა, სიცოცხლის და განვითარების უფლება, მონაწილეობა. აღნიშნული პრინციპები მოქცეულია ბავშვის უფლებათა დაცვის კონვენციის სხვადასხვა მუხლში.

მონიტორინგი და თავად მონიტორები საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელებისას უპირველყოფილისა უნდა მოქმედებენ აღნიშნული პრინციპების გათვალისწინებით.

საუკეთესო ინტერესების დაცვა

„ბავშვის მიმართ ნებისმიერ ქმედებათა განხორციელებისას, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის მათი განხორციელებელი, - სახელმწიფო თუ კერძო დაწესებულებები, რომლებიც მუშაობენ სოციალური უზრუნველყოფის საკითხებზე, სასამართლოები, ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო ორგანოები - უპირველესი ყურადღება ეთმობა ბავშვის ინტერესების დაცვის უკეთ უზრუნველყოფას“. გაერო ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მ.3

„ბავშვისთვის საუკეთესო ინტერესების დაცვა ნიშნავს იმას, რომ კანონდამრღვევი ბავშვების მიმართ, სისხლის სამართლის ისეთი ტრადიციული ამოცანების ჩანაცვლებას, როგორიცაა რეპრესია/დასჯა - რეაბილიტაციითა და აღდგენითი მართლმსაჯულებით, რაც აუცილებელია განხორციელდეს, საზოგადოების უსაფრთხოების საკითხის გათვალისწინებით“. ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N10, მ.10

ბავშვთა საუკეთესო ინტერესების დაცვის პრინციპები, ეხება არასრულწლოვანთა მარლთმსაჯულების სისტემის ფარგლებში მიღებულ ყველა გადაწყვეტილებას, განსაკუთრებით თავისუფლებადკვეთილ ბავშვზე ზრუნვის საკითხებს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრისას გადაწყვეტილების მიმღებებმა უნდა გაითვალისწინონ მისი პიროვნება, სურვილები, ვითარება, ოჯახური მდგომარეობა, სავარაუდო შედეგი, რომელსაც განაჩენი მოახდეს მის განვითარებასა და კეთილდღეობაზე. ბავშვის საუკეთესო ინტერესები უნდა იყოს ძირითადი საკითხი გადაწყვეტილების მიღების დროს. ზუსტად ამ საკითხთან დაკავშირებით, 2013 წელს, ბავშვთა უფლებათა კომიტეტის მიერ მიღებულ იქნა კომენტარი N14 (2013) ბავშვის უფლების შესახებ, მის საუკეთესო ინტერესს დაეთმოს უპირველესი ყურადღება.

დისკრიმინაციის დაუშვებლობა

„მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ და უზრუნველყოფენ მათი იურისდიქციის ფარგლებში მყოფი თითოეული ბავშვის ყველა უფლებას, რომელიც წინამდებარე კონვენციითაა გათვალისწინებული, ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციის გარეშე, რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა მრწამსის, ეროვნული, ეთნიკური თუ სოციალური წარმოშობის, ქონებრივი მდგომარეობის, ბავშვის, მისი მშობლებისა და კანონიერი მეურვეების ჯანმრთელობისა და დაბადების მდგომარეობის ან სხვა რამ ვითარების განურჩევლად“. გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მ.2

ბავშვებს, რომელთაც ემუქრებათ სავარაუდო დისკრიმინაციის საფრთხე, როგორც წესი, მიეკუთვნებიან ბავშვები, რომლებიც ცხოვრობენ ან მუშაობენ ქუჩაში; ეთნიკურ, რელიგიურ თუ ენობრივ უმცირესობებს მიკუთვნებული ბავშვები; შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვები და ბავშვები, რომლებმაც არაერთხელ დაარღვიეს კანონი. ასევე, უსახლკარო, სოციალური პრობლემების მქონე ბავშვები, ან ისეთები, ვისი მშობლებიც თავად არიან დამნაშავეები, ნარკოტიკების ან ალკოჰოლის მომხმარებლები, შეზღუდული სწავლის შესაძლებლობებისა და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ბავშვები.

სიცოცხლის, სიცოცხლის შენარჩუნებისა და ჯანსაღი განვითარების უფლება

„მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ყოველ ბავშვს აქვს სიცოცხლის ხელშეუხებელი უფლება. მონაწილე სახელმწიფოები შესაძლებლობისამებრ მაქსიმალურად უზრუნველყოფენ ბავშვის სიცოცხლის შენარჩუნებასა და ჯანსაღ განვითარებას“. გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მ.6

ყველა სისტემა მაქსიმალურად უნდა უზრუნველყოფდეს ბავშვის სიცოცხლის შენარჩუნებას და მის ჯანსაღ განვითარებას. ბავშვები პენიტენციურ სისტემაში უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ ოპტიმალური პირობებით, რაც მათ ფიზიკური და გონებრივი განვითარების შესაძლებლობას მისცემთ.

უფლება იყოს მოსამხილი / მონაწილეობა

„მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ საკუთარი შეხედულებების ჩამოყალიბების უნარის მქონე ბავშვის უფლებას, თავისუფლად გამოთქვას თავისი შეხედულებები ნებისმიერ საკითხზე, რომელიც მას ეხება, ამასთან, ბავშვის შეხედულებებს სათანადო ყურადღება ეთმობა მისი ასაკისა და სიმწიფის შესაბამისად“. გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მ.6

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების აღსრულების ნებისმიერ ეტაპზე, განსაკუთრებით პენიტენციურ სისტემაში, სრულად უნდა იქნეს დაცული ბავშვის მიერ საკუთარი მოსაზრებების თავისუფლად გამოთქმის უფლება იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომელიც უშუალოდ ეხება ბავშვს. ბავშვთა უფლებათა კომიტეტის აზრით, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში მოხვედრილ ბავშვების მიერ გამოთქმული მოსაზრებები და შენიშვნები, სულ უფრო ხშირად ედება საფუძვლად რეფორმებს, პროცესების გაუმჯობესებას და მათი უფლებების დაცვას.

პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლება

„ყოველ ბავშვს, რომელმაც, როგორც თვლიან, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ან ბრალი ედება მის დარღვევაში, ჰქონდეს, სულ ცოტა, შემდეგი გარანტიები: ... მისი პირადი ცხოვრების სრული პატივისცემა საქმის გარჩევის ყველა სტადიაზე“. გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მ. 40. (2.VII)

პირადი ცხოვრების პატივისცემის მიზანია იმ ზიანის თავიდან აცილება, რომელიც შეიძლება მიაღდეს ბავშვს საქმის გაუმართლებელი საჯაროობით. უარყოფითმა საჯაროობამ შეიძლება მოახდინოს ბავშვის სტიგმატიზაცია და, სავარაუდოდ, უარყოფითად აისახება ბავშვის შესაძლებლობაზე, მიიღოს განათლება, მოიძიოს სამუშაო და საცხოვრებელი ადგილი, ასევე ზოგადად მის რეინტეგრაციაზე.

ზოგადი პრინციპები:

1. არ მიაყენო ზიანი

პატიმრობაში მყოფი ბავშვები არიან განსაკუთრებით დაუცველნი. მათი უსაფრთხოება განსაკუთრებულად უნდა იყოს გათვალისწინებული ვიზიტის განმახორციელებელი პირების მიერ. ვიზიტს თან არ უნდა ახლდეს რაიმე ისეთი ქმედება ან ღონისძიება, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის თავისუფლებაზე ზღუდულ პირებს. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება წამების ან სასტიკი მოპყრობის სავარაუდო ფაქტებს, აუცილებელია კონფიდენციალურობის პრინციპის მკაცრი დაცვა. ცუდად დაგეგმილმა და სათანადო მეთოდოლოგიის მხედველობაში მიღების გარეშე დაგეგმილ ვიზიტებს შეუძლიათ უფრო მეტი ზიანის ვიდრე სასიკეთოს მოტანა. აღშინული პრინციპი მოიცავს სხვა ისეთი მნიშვნელოვანი პრინციპების დაცვას, როგორიც არის ნდობა, კონფიდენციალურობა და უსაფრთხოება. კონფიდენციალურობის დარღვევა დასაშვებია, თუ ინფორმაციის გამჟღავნება ხელს შეუწყობს ბავშვის დარღვეული უფლების აღდგენას, თუმცა მნიშვნელოვანია და კარგად დასაგეგმი მოქმედების ტაქტიკა, რათა შესაბამის სტრუქტურებში გადამისამართებულმა ინფორმაციამ არ ბავშვს არ შეუქმნას დამატებითი პრობლემები. მნიშვნელოვანი საკითხი ეხება ასევე მონიტორინგის შედეგების გასაჯაროებას, სადაც ერთმნიშვნელოვნად მონაცემები ისე უნდა იყოს გამოქვეყნებული, რომ არ ხდებოდეს ბავშვის იდენტიფიცირება.

2. ნორმების ცოდნა

ნორმების ცოდნა გულისხმობს, რომ მონიტორინგის განმახორციელებელ პირებს უნდა ჰქონდეთ საფუძვლიანი ცოდნა იმ საერთაშორისო და შიდა ნორმების, რომლებიც ეხება ადამიანის უფლებებს და დადგენილ სტანდარტებს, ბავშვთა უფლებებს და სხვა სპეციალურ ნორმებს.

აღნიშნული ნორმები ერთნაირად უნდა იყოს აღქმული ჯგუფის სხვადასხვა წევრების მიერ.

მონიტორინგის ანგარიში უნდა იყოს მკაფიო და ნათელი.

3. სიზუსტე

ადგილზე ვიზიტების განხორციელებისას მნიშვნელოვანია ზუსტი და ფაქტებზე დაფუძნებული ინფორმაციის შეგროვება, რომელიც შემდგომში განაპირობებს კარგად დოკუმენტირებული და ადეკვატური რეკომენდაციების მომზადებას.

4. მიუკერძოებლობა

ვიზიტორები უნდა კეთილსინდისიერად და პატივისცემით მოექცნენ ყველას: არასრულწლოვან პატიმრებს, უფლებამოსილ პირებს, მომუშავე პერსონალს და თავიანთ გამოუცდელ კოლეგებს. ისინი არ უნდა მოქმედებდნენ პირადი ინტერესებიდან გამომდინარე და უნდა იყვნენ პატიოსანნი. მათი ყველა მოქმედება უნდა ეყრდნობოდეს ადამიანთა უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებს. აღნიშნული პრინციპი უკავშირდება ისეთ ცნებებს როგორიც არის პატიოსნება, ობიექტურობა და პროფესიონალიზმი.

წამების საწინააღმდეგო ასოციაციის მიერ გამოცემულ სახელმძღვანელოში⁷ კიდევ უფრო დეტალურად არის განხილული ის პრინციპები, რომლითაც მონიტორები უნდა ხელმძღვანელობდნენ. აღნიშნული პრინციპები ეყრდნობა ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისის მიერ გამოცემულ სახელმძღვანელოს ადამიანის უფლებათა მონიტორინგის შესახებ⁸.

7 MONITORING PLACES OF DETENTION: A PRACTICAL GUIDE © Geneva, April 2004, (გვ. 29 – 33)

8 The Training Manual on Human Rights Monitoring, Professional Training Series n°7, Office of the High Commissioner for Human Rights, United Nations, New York, Geneva, 2001, Chapter V, (გვ. 87-93)

5. როგორ ჩავატაროთ მონიტორინგი დაწესებულებებში, სადაც იმყოფებიან თავისუფლებაშეზღუდული ბავშვები

ვინ უნდა იყოს მონიტორინგის ჯგუფში მონიტორინგის ჯგუფი, რომელმაც უნდა ჩაატაროს არასრულწლოვანთა დაწესებულებების შემოწმება, უნდა შედგებოდეს ისეთი ადამიანებისგან, რომლებსაც გააჩნიათ შესაბამისი კვალიფიკაცია და გამოცდილება, რათა ზუსტად შეძლონ შეაფასონ, ის პირობები და მოპყრობა, რომლებსაც თავისუფლებაშეზღუდული არასრულწლოვანი პირები ექვემდებარებიან. პროფესიონალებით დაკომპლექტებული გუნდი მოახერხებს, მოიპოვოს სრული ინფორმაცია არასრულწლოვანების სამართლებრივი, ფსიქოლოგიური, სოციალური, ემოციური, ფიზიკური და შემეცნებითი მდომარეობის შესახებ.

ვიზიტების განმახორციელებელი ჯგუფების შემადგენლობაში აუცილებლად უნდა იყოს სულ მცირე ერთი პირი სამართლებრივი და სამედიცინო კვალიფიკაციით. იმ დაწესებულებებისთვის, სადაც იმყოფებიან გოგონები, ჯგუფში უნდა შედიოდეს სულ მცირე ერთი ქალი, რათა ფასილიტაცია გაუწიოს ჯგუფის გოგონებთან ურთიერთობას. გოგონები და ბიჭები განსხვავებულად დაამყარებენ კომუნიკაციას მონიტორებთან მათი სქესის შესაბამისად. გენდერული ბალანსის დაცვა მონიტორინგის ჯგუფში მნიშვნელოვანია, რათა სრულყოფილად იქნას აღწერილი დაწესებულებაში არსებული სურათი. ჯგუფში ასევე გამოსადეგია ისეთი პროფესიონალები, როგორიცაა მასწავლებლები, ფსიქოლოგები, ფსიქიატრები, სოციალური მუშაკები და განათლების მუშაკები. ჯგუფის შემადგენლობა ასევე უნდა ასახავდეს ეთნიკურ, ლინგვისტურ და რელიგიურ წარმომავლობას, იმ ბავშვებისას, რომელთა მდგომარეობის შემოწმებაც ხორციელდება. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბავშვების ინტერვიუებისას, რადგან მკაფიო უპირატესობა აქვს ბავშვთან მის მშობლიურ ენაზე საუბარს. როდესაც თარჯიმნის ჩართვა გარდაუვალია, აუცილებელია რომ თარჯიმანი სრულყოფილად საუბრობდეს ორივე ენაზე და ჰქონდეს უნარი გამოიყენოს ის ენა, რომელიც გასაგებია ბავშვისთვის.⁹

მნიშვნელოვანია, რომ მონიტორინგის ჯგუფის წევრებმა მიიღონ განგრძობადი გადამზადება თავისუფლების შეზღუდვის ადგილებში მყოფი ბავშვების უფლებების კუთხით. აღნიშნული გადამზადება უნდა მოიცავდეს შემდეგ კომპონენტებს:

- მონიტორინგის ძირითადი პრინციპები ბავშვის ჭეშმარიტი ინტერესის შესაბამისად;
- თავისუფლების შეზღუდვის ადგილას მყოფი ბავშვთან დაკავშირებული სამართლებრივი რეგულაცია;
- ძირითადი საკითხები და პრობლემები, რომელსაც აწყდებიან ბავშვები თავისუფლების შეზღუდვის დაწესებულებებში;
- ვიზიტების განხორციელების მეთოდოლოგია;
- ცოდნა/უნარი იმისა, თუ როგორ უნდა წარმართო ინტერვიუ და კომუნიკაცია ყველა ასაკისა და განვითარების ტაპზე მყოფ ბავშვებთან, ასევე ბავშვებთან, რომლებიც განეკუთვნებიან განსაკუთრებით მოწყვლად კატეგორიას და რომელთა მიმართაც შესაძლოა განხორციელებულია ძალადობა;
- ცოდნა/უნარი იმისა, თუ როგორ უნდა მოიქცე ციხის ადმინისტრაციის წარმომადგენლებთან და პერსონალთან, თავაზიანობასა და სიმტკიცეს შორის ბალანსირებით;
- უსაფრთხოების წესები;
- ანგარიშის წერა;
- ადვოკატირება და რეკომენდაციების შემდგომი მიდევნება.¹⁰

9 SAFEGUARDING CHILDREN IN DETENTION: INDEPENDENT MONITORING MECHANISMS FOR CHILDREN IN DETENTION IN MENA Penal Reform International 2011, გვ 31

10 SAFEGUARDING CHILDREN IN DETENTION: INDEPENDENT MONITORING MECHANISMS FOR CHILDREN IN DETENTION IN MENA Penal Reform International 2011, გვ 32

მონიტორი უნდა გამოირჩეოდეს შემდეგი თვისებებით:

1. გუნდური მუშაობის უნარი;
2. კომუნიკაბელურობა;
3. პასუხისმგებლობის ცოდნა;
4. კომპეტენტურობა;
5. ბავშვთა ურთიერთობის უნარ-ჩვევები;
6. ობიექტურობა.

მონიტორინგის ჯგუფის ხელმძღვანელი

მონიტორინგის ჯგუფის ეფექტურ მუშაობას მნიშვნელოვან წილად განსაზღვრავს ჯგუფის ხელმძღვანელის როლი და პასუხისმგებლობა:

ჯგუფის ხელმძღვანელი უძღვება საორგანიზაციო საქმიანობას;

განსაზღვრავს მონიტორინგის ჯგუფის წევრთა რაოდენობას და მათ შემადგენლობას (სპეციალობების მიხედვით) ყოველი კონკრეტული დაწესებულების მონიტორინგისთვის;

ჯგუფის წევრთა დაკომპლექტების შემდეგ ჯგუფის ხელმძღვანელი განსაზღვრავს მონიტორინგის კონკრეტულ ამოცანას და განსაზღვრავს საჭიროებისა და სპეციალობების შესაბამისად ჯგუფის წევრთა შორის გამიჯნავს მათ უფლება-მოვალეობებს.

მონიტორინგის ჯგუფის რაოდენობა დამოკიდებულია ისეთ ფაქტორებზე, როგორიცაა:

- ვიზიტის მიზნები;
- მოსაწოდებელ დაწესებულებაზე უკვე არსებული ინფორმაცია;
- დაწესებულების ზომა და პატიმართა რაოდენობა;
- საპატიმროს ადმინისტრაციის მიერ განსაზღვრული განსაკუთრებული პირობები;

ვიზიტის განმახორციელებელი ჯგუფის ოპტიმალური რაოდენობაა ორიდან რვა კაცამდე.

როგორ დავგეგმოთ მონიტორინგის ვიზიტები

მონიტორინგის განხორციელება მოიცავს შემდეგ ეტაპებს

1. მონიტორინგის დაგეგმვა: შესამოწმებელ დაწესებულებათა რაოდენობის განსაზღვრა; ვიზიტების რაოდენობის განსაზღვრა; თითოეული ვიზიტი ხანგრძლივობა; მონიტორინგის ჯგუფებისა და მასში შემავალ წევრთა რაოდენობის განსაზღვრა.

საჭირო ინფორმაციის მოძიება, ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ჯგუფს ჰქონდეს წინასწარი ინფორმაცია, სტატისტიკური მონაცემები შესამოწმებელ დაწესებულებასთან დაკავშირებით. სხვადასხვა წყაროს საშუალებით მოპოვებული ინფორმაცია იქნება მრავალმხრივი და ჯგუფს მისცემს საშუალებას წინასწარ განსაზღვროს ის საკითხები, რომლებზეც საჭიროა მეტი ყურადღების გამახვილება. ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროებია ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი - არასამთავრობო სექტორი, მედია, სამთავრობო სტრუქტურები, საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების ანგარიშები.

შესამოწმებელ დაწესებულებათა რაოდენობის განსაზღვრა;

ვიზიტების რაოდენობის განსაზღვრა¹ პრიორიტეტი ენიჭება მომეტებული პოტენციური ან ფაქტობრივი რისკის მქონე დაწესებულებებს;

თითოეული ვიზიტის ხანგრძლივობა² დროორმელიც საჭიროა დაწესებულების ადმინისტრაციასთან, ბავშვებთან გასაუბრებისთვის; ასევე, იქ არსებული საყოფაცხოვრებო, სანიტარულ-ტექნიკური პირობებისა და სათანადო დოკუმენტაციის შემოწმებისთვის;

მონიტორინგის ჯგუფის წევრთა განსაზღვრა ხდება მონიტორინგის ჯგუფის ხელმძღვანელის მიერ. (იხ. გვ. 12)

შესასწავლი საქმეთა და რესპოდენტთა შერჩევის კრიტერიუმების განსაზღვრა (ეს მოიცავს როგორც არასრულწლოვანებს, ასევე მომსახურე პერსონალს)

მონიტორინგის გრაფიკის ჩამოყალიბება და შეთანხმება სამინისტრო დაწესებულების ადმინისტრაციასთან (გეგმიური მონიტორინგის შემთხვევაში)

2. მონიტორინგის ჩატარება

არსებობს მონიტორინგის ორი ფორმა - **გეგმიური და არაგეგმიური**. გეგმიური მონიტორინგი განისაზღვრება სახალხო დამცველის და პრევენციის ეროვნული მექანიზმის სამოქმედო გეგმით, რომელშიც გათვალისწინებულია ვიზიტების რაოდენობა.

არაგეგმიური მონიტორინგი ტარდება უფლებამოსილი პირის გადაწყვეტილებით შემოსული განცხადებებისა და ინფორმაციის საფუძველზე ან მის გარეშე.

ვიზიტების ხანგრძლივობა და სიხშირე

ვიზიტები უნდა იყოს საკმარისი ხანგრძლივობის, რათა განხორციელდეს პასუხისმგებელი პირების, დაწესებულების თანამშრომლების და ბავშვების ინტერვიუება, ასევე, შესაძლებლობების და საცხოვრებელი პირობების შემოწმება. თავისუფლების შეზღუდვის ადგილას მყოფ ბავშვებს შესაძლოა გაუჭირდეთ მათთვის უცნობი ადამიანების ნდობა და საჭიროა საკმარისი დროის დათმობა და მოთმინების გამოჩენა, სანამ ბავშვი იგრძნობს თავს დაცულად თავისუფალი კომუნიკაციის დასაწყებად. სწორედ ამიტომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შესაბამისი დროის განსაზღვრა, ბავშვთან გააზრებული და ეთიკური ინტერვიუს ჩასატარებლად. ვიზიტები გაცილებით ეფექტური იქნება ბავშვების მდგომარეობის და მათდამი მოპყრობის მდგრადი გაუმჯობესების თვალსაზრისით, თუ მათ განახორციელებენ რეგულარულად და სისტემური ხასიათით.

ვიზიტის განხორციელება:

პირველადი საუბრები საპატიმრო დაწესებულების უფროსთან:

მონიტორინგის ჯგუფისა და მექანიზმის წარდგენა;

სამუშაო მეთოდის და მონიტორინგის პროცესის წარდგენა;

მონიტორინგის მიზნის განმარტება;

განმარტება იმის თაობაზე, რომ მონიტორინგის ჯგუფის წევრები ვიზიტის განმავლობაში სრულად დაიცავენ დაწესებულების შინაგანაწესს;

დაწესებულებასთან დაკავშირებით ინფორმაციის მოთხოვნა. მაგალითად, ინფორმაცია ბოლო ვიზიტის შემდეგ განხორციელებული ცვლილებების შესახებ, ინციდენტების, საგანგებო მდგომარეობების შესახებ და ა.შ.;

დოკუმენტაციის შესწავლა:

სარეგისტრაციო დოკუმენტაცია, რომელიც დაკავშირებულია თავისუფლება აღკვეთილ პირებთან (დაკავებულთა კატეგორიების მაჩვენებელი დოკუმენტაცია, დაკავებულთა პატიმრობაში მოთავსების დროის მაჩვენებელი დოკუმენტაცია, დისციპლინური სანქციების მაჩვენებელი დოკუმენტაცია, სამედიცინო აღრიცხვის ჟურნალი, საჩივრების ჟურნალი);

დოკუმენტაცია, რომელიც აჩვენებს პატიმართა უზრუნველყოფას სხვადასხვა საჭირო ნივთებით და საშუალებებით (საკვები, ჰიგიენური დანიშნულების მქონე ნივთები, ტანსაცმელი, თეთრეული, პრეპარატები და სხვა სამედიცინო დანიშნულების მქონე ნივთები, განათლებასთან, სპორტთან და სამუშაოსთან დაკავშირებული ნივთები);

საპატიმრო დაწესებულებაში ყოველდღიური ცხოვრების ამსახველი დოკუმენტაცია (ძალისა და იარაღის გამოყენება, ინციდენტების ამსახველი დოკუმენტაცია);

პერსონალის კვალიფიკაციის დამადასტურებელი დოკუმენტაცია;

გარდა აღნიშნული დოკუმენტაციისა მონიტორინგის ჯგუფმა უნდა მოითხოვოს შემდეგი სახის ინფორმაცია:

დაწესებულების დებულება;

პერსონალის ჩამონათვალი;

პერსონალის დღის განრიგი

პატიმართა საცხოვრებელი ადგილების მონახულება/დათვალიერება:

ადგილები, სადაც ხდება პატიმართა მიღება და პირველადი პროცედურების ჩატარება;

საკნები, რომლებიც გამოიყენება დისციპლინური ღონისძიებებისთვის (ასეთის არსებობის შემთხვევაში);

სანიტარული განყოფილებები;

პატიმართა საცხოვრებელი.

გარდა ამისა მნიშვნელოვანია მოხდეს პატიმართა საცხოვრებლების, საგანმანათლებლო, სპორტული, საკვები, სამედიცინო პუნქტების და სამუშაო ადგილების მონახულება.

პირადი ინტერვიუები დანახაშულაბაში მყოფ ბავშვებთან

მონიტორების ვიზიტები ფასდაუდებელია, ვინაიდან წარმოადგენს საშუალებას პატიმრობაში მყოფი ბავშვების ხმა შეძლებისდაგვარად გაგონილ იქნას. ამიტომ ბავშვებს საშუალება უნდა ჰქონდეთ საკუთარი მოსაზრებები პირადად მიაწოდონ მონიტორებს და არა მათი სახელით მოსაუბრე სხვა ადამიანების საშუალებით. ძირითად შემთხვევაში, ჯგუფის წევრს მოუწევს პატიმართა შეზღუდულ რაოდენობასთან გასაუბრება. ისინი უნდა ეცადონ, შეარჩიონ სხვადასხვა კატეგორიის პატიმრები და თავიანთ აიცილონ ციხის ავტორიტეტების მიერ მოსაუბრეების შერჩევას.

პატიმრობაში მყოფ ბავშვებთან გასაუბრება და მათი მოპყრობისა და პირობების შესახებ ანგარიშგებამ მონიტორებს შესაძლოა შეუქმნას ეთიკური გამოწვევების რთული სპექტრი. რა უნდა გააკეთოს მონიტორმა, თუ ბავშვი აცხადებს, რომ სხვა პატიმრის ან პერსონალის მხრიდან ძალადობის მსხვერპლია? რა საშუალებით შეიძლება მონიტორი დარწმუნდეს, რომ ბავშვები ღიად და თავისუფლად საუბრობენ? რა საშუალებით შეიძლება მონიტორი დარწმუნდეს, რომ ბავშვმა თანხმობა განაცხადა გასაუბრებაზე? არის თუ არა რისკი ის ბავშვი, რომელიც ამჟღავნებს ინფორმაციას ცუდი მოპყრობის ან მდგომარეობის შესახებ, გახდეს რეპრესიების მსხვერპლი? ყოველ ვიზიტამდე და ვიზიტის მსვლელობის დროს, უნდა შეფასდეს ინტერვიუს შეკითხვების, მეთოდებისა და აღმოჩენების ბავშვზე სავარაუდო გავლენის თაობაზე.

სახელმძღვანელო გავშვთა ინტერვიუებისთვის

დაიმახსოვრეთ, რომ გასაუბრება ბავშვმა შესაძლოა თქვენგან განსხვავებულად აღიქვას და გითხრათ ის, რის მოსმენაც, მათი აზრით, თქვენ გასურთ. გარდა ამისა, განვლილის გახსენება შესაძლოა მათთვის მტკივნეული ან ტრავმული აღმოჩნდეს, ამიტომ ინტერვიუს პროცესში უნდა ჩაიაროს მგრძნობიარე და ბავშვისთვის მეგობრულ გარემოში. ქვემოთ მოყვანილია რამდენიმე ზოგადი წესი, რომელიც უნდა დავიცვათ. საერთო პრინციპი, რომელსაც უნდა მივყვეთ არის „არ მიაყენო ზიანი“. გარდა ამისა, ინტერვიუებები წინ უნდა აღუდგენენ ბავშვების მხრიდან ცრუ მოლოდინების წარმოშობას; მათი საქმიანობის მიზნისა და იმ ფაქტის ცხადად ახსნის საშუალებით, რომ გასაუბრებების პროცესში ჩართვით, ბავშვებს არ ექნებათ არანაირი მოკლევადიანი სარგებელი.

მზადება

- შეარჩიეთ ისეთი ადგილი, სადაც მაქსიმალურად კონფიდენციალური გარემო და ნაკლები ხელისშემშლელი პირობები იქნება და სადაც ბავშვი თავს უსაფრთხოდ და კომფორტულად იგრძნობს.
- აუხსენით ბავშვს, რომ მას ნებისმიერ დროს შეუძლია შეწყვიტოს გასაუბრება მიზეზის ახსნის გარეშე და რომ მის ასეთ ქცევას არანაირი უარყოფითი შედეგი არ მოჰყვება.
- შეარჩიეთ რა მეთოდით ჩაიწერება ინტერვიუ და როგორ მოხდება ჩანაწერის კონფიდენციალობის დაცვა - მაგ.: ორი ინტერვიუერი (ერთი აკეთებს ჩანაწერებს), ერთი ინტერვიუერი, რომელიც თავადვე აკეთებს ჩანაწერებს, თუ აუდიო ჩამწერის გამოყენება.

ინფორმირებული თანხმობა

მოიპოვეთ ინფორმირებული თანხმობა ბავშვისგან, რომელთან გასაუბრებაც გასურთ. ნებისმიერი ინტერვიუს ჩატარებამდე, ბავშვმა უნდა მოგცეთ ინფორმირებული თანხმობა. ეს არის პროცესი, სადაც ბავშვი საკუთარი ნებით ეთანხმება ინტერვიუს პროცესში ან ფოკუს ჯგუფებში ჩართულობას და ამ გადაწყვეტილებას იღებს შესაბამისი ინფორმაციის სრულად მიღების საფუძველზე. ბავშვების კომპეტენცია, მისცენ ინფორმირებული თანხმობა მონიტორინგის მუშაობაში ჩართულობაზე დამოკიდებულია მრავალ ფაქტორზე: ასაკი, გაგება, იმ ინფორმაციის ხარისხი და წვდომა, რომელიც მათ მიეწოდებათ წინასწარ და მათი ჩართულობის ბუნება.

პირველი ნაბიჯისთვის, მათ უნდა მიეწოდოთ ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებისთვის ადექვატური ინფორმაცია. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ბავშვებისადმი მეგობრული ინფორმაციის მიწოდებას ინტერვიუმდე და მისი მსვლელობის დროს. მათ უნდა მიწოდოთ მკაფიო ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რას ნიშნავს მონიტორინგის ვიზიტში მათი ჩართულობა. ეს მოიცავს პრაქტიკულ ინფორმაციას ინტერვიუს ჩატარების დროისა და ადგილის შესახებ, ვიზიტის ანგარიშის ზოგადი პროგრესის და შედეგის შესახებ, როგორ მოხდება მათ მიერ მიწოდებული ინფორმაციის გამოყენება და რამდენად იქნება ის საჯარო.

მოლოდინების მართვა უნდა განხორციელდეს სიფრთხილით, ინტერვიუს შედეგების რეალისტური სურათისმიღების უზრუნველსაყოფად; ეს კონკრეტულად იმ შემთხვევაშია, როდესაც ინტერვიუ მოიცავს ბავშვის სამართლებრივ საქმესთან დაკავშირებულ სფეროს. აუცილებლად ნათელი უნდა მოეფინოს იმას, რომ ინსპექტორი (გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მას აქვს სპეციალური სასამართლო მოვალეობა) ძალიან შეზღუდული იქნება, ჩაერიოს რაიმე სახის სამართლებრივ საქმისწარმოებაში.

ინტერვიუში მონაწილეობა უნდა წარმოადგენდეს თავისუფალ ნებას, იმ ფაქტის სრული გაგებით, რომ ბავშვს ნებისმიერ დროს შეუძლია შეწყვიტოს გასაუბრება. უნდა განვუმარტოთ, რომ მათ შეუძლიათ დათანხმდნენ, ან არ დათანხმდნენ, ყველანაირი უარყოფითი შედეგის რისკის არსებობის გარეშე. შესაძლოა იყოს შემთხვევები, როდესაც, მაგალითად, გასაუბრებაში ერთვება ძალიან პატარა ასაკის ბავშვი, ან როდესაც ბავშვის სიმწიფის და გაგებისგან გამომდინარე, რომ მის მაგივრად თანხმობის მიღება საჭიროა მშობლების ან მეურვისგან.

- თუ ისინი უარს აცხადებენ, პატივი უნდა ვცეთ მათ არჩევანს. როდესაც ადგილობრივი კანონი მოითხოვს მშობლის თანხმობას 18 წლამდე ასაკის ადამიანთან გასაუბრებისთვის, საჭიროა მისი პატივისცემა.

ბავშვისთვის უსაფრთხოების შეგრძნების უზრუნველყოფა

- ინტერვიუს დაწყებამდე სათანადოდ წარუდგინეთ თქვენი თავი.
- აუხსენით ინტერვიუს მიზანი, თუ რისთვის მოხდება იმ ინფორმაციის გამოყენება, რომელსაც იგი მოგაწვდით და რაც ძალიან მნიშვნელოვანია, თქვენი როლი, ასევე მათი სიტუაციის შესაცვლელად თქვენი შესაძლებლობების საზღვრები. ინტერვიუს მიზეზის ახსნისას, უნდა ახსენოთ, რომ თქვენთვის მნიშვნელოვანია მოუსმინოთ მას და გაითვალისწინოთ მისი მოსაზრებები.
- აუხსენით, ინტერვიუს დროს რატომ აკეთებთ ჩანაწერებს/იყენებთ ხმის ჩამწერს და როგორ მოხდება მათი ნაამბობის კონფიდენციალობის დაცვა.
- საუბარი დაიწყეთ ზოგადი, არასადაო კითხვებით და ნელ-ნელა გადადით სენსიტიურ საკითხებზე.
- გამოიყენეთ არაფორმალური და თავისუფალი მიდგომა, რათა ბავშვმა თავი თავისუფლად იგრძნოს. გესმოდეთ, რომ ბავშვს შესაძლოა დრო დასჭირდეს იმისთვის, რომ თავი კომფორტულად იგრძნოს, განსაკუთრებით თუ ყველაზე ტრავმული შემთხვევების შესახებ.

ზოგადი პრობლემების ცოდნა

- ბავშვები პასუხობენ ისეთ შეკითხვებს, რომელზე პასუხიც არ იციან.
- ბავშვები საუბრობენ იმაზე, რის მოსმენაც, მათი აზრით, თქვენ გასურთ.
- შიში, რომ მონიტორის გასვლის შემდეგ, მათ მიერ გამჟღავნებულ ინფორმაციას მოჰყვება რეპრესიები.

ობიექტური ინფორმაციის მიღება

- აუხსენით, რომ მისაღებია გითხრან, რომ მათ არ იციან კითხვაზე პასუხი.
- აუხსენით, რომ უნდა შეგისწორონ, თუ არასწორი ხარო ან გეშლება.
- მოერიდეთ შეკითხვებს, რომელმაც ბავშვს შესაძლოა გაუჩინოს ზეწოლის შეგრძნება ან აიძულოს გაგცეთ კონკრეტული სახის პასუხი.
- მოერიდეთ განმეორებით კითხვებს, ვინაიდან შესაძლოა ამან ბავშვს აფიქრებინოს, მისი გაცემული პასუხი 'არასწორია'.
- გამოიყენეთ მარტივი, ასაკის შესაბამისი ენა და დარწმუნდით, რომ ბავშვს შეკითხვა სწორად ესმის.
- დეტალებისთვის გამოიყენეთ თანმდევი შეკითხვები, მაგ.: და შემდეგ რა მოხდა?
- დარწმუნდით, რომ ინტერვიუს ხანგრძლივობა მორგებულია ბავშვის მოკლევადიან კონცენტრაციაზე. როდესაც გასაუბრება გრძელდება, დაგეგმეთ შესაფერის დროს ერთი ან ორი მოკლე შესვენება.

ინტერვიუს დასრულება

- ჰკითხეთ ბავშვს, ხომ არ აქვს შეკითხვები ან კიდევ რაიმე სათქმელი.
- კიდევ ერთხელ აუხსენით თქვენი სამუშაოს საზღვრები და თავიდან აიცილეთ ცრუ იმედები.
- დაასრულეთ ჩანიშნვები ინტერვიუს დასრულებისთანავე, რათა შეხვედრის გადმოცემა მაქსიმალურად ზუსტი იყოს.

მნიშვნელოვანია იცოდეთ, იმ ბავშვების შესაძლო რეპრესიების რისკების შესახებ, რომლებიც მონაწილეობდნენ ინტერვიუებში და ეცადეთ მინიმუმამდე დაიყვანოთ ეს რისკები. შესაძლოა კვლევის ჯგუფის მხრიდან აუცილებელი გახდეს გადაწყვეტილების მიღება, არ გაესაუბრონ ბავშვებს, თუკი ისინი გრძნობენ, რომ რისკის დონე უკონტროლოა. პასუხისმგებელი გუნდი შესაძლოა ვალდებული იყოს, მიიღოს გადაწყვეტილება, არ გაესაუბრონ ბავშვებს მიუღებელი და უკონტროლო რისკის არსებობის შემთხვევაში.

სახელმძღვანელო, თუ როგორ მოვიქცეთ იმ შემთხვევაში, როდესაც ბავშვი ისტრესება ან ამხელს ძალადობის ფაქტს

- ბავშვში ეძებთ სტრესის ნიშნებს. იმ შემთხვევაში, თუ მჟღავნდება ზეწოლა ან ძალადობა ან სტრესი, არ დააძალოთ ინტერვიუს ბოლომდე მიყვანა.

- არ უნდა მოხდეს მათი სტრუქტურის იგნორირება. მათ უნდა გაეწიონ ყველანაირი შესაბამისი დახმარება. რა არის შესაბამისი დამოკიდებული იქნება ბავშვსა და გარემოებებზე და თქვენ უნდა აიღოთ წამყვანის როლი ბავშვისგან.
- დასტრესილი ბავშვის დასახმარებლად, შესაძლოა მონაწილეობა მიიღონ სხვა ბავშვებმათუ იცით, რომ ბავშვს, რომელსაც ესაუბრებით, ჰყავს მეგობარი, სთხოვეთ მას დაგეხმაროთ ბავშვთან დალაპარაკებაში. უპირველეს ყოვლისა, ბავშვებს უნდა მიეცეთ დრო, შეასვენეთ ისინი, მიეცით დრო თამაშის ან სასმელისთვის.¹¹
- ინტერვიუებები უნდა იყვნენ კეთილგანწყობილნი, მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ ისინი არ არიან გადამზადებული ფსიქიატრები და მათი სამუშაო არ არის, მკურნალობა გაუწიონ ძალადობის მსხვერპლ ბავშვებს.
- ზოგადი რეკომენდაციაა, რომ ბავშვზე სექსუალური ძალადობის ნებისმიერი შემთხვევა უნდა ეცნობოს სამართალდამცავ ორგანოებს, მაგრამ, დაკავებული პირის თანხმობის გარეშე, ინფორმაცია არ უნდა გავრცელდეს დაწესებულების შიგნით.
- გთხოვთ იხელმძღვანელოთ ადგილობრივი სტანდარტებით ძალადობის შესახებ განცხადების თაობაზე.¹²

იმ მონიტორინგის ორგანოებისთვის, რომელთაც აქვთ პირდაპირი ან არაპირდაპირი კონტაქტი ბავშვებთან, კარგი პრაქტიკაა ჰქონდეთ საკუთარი ბავშვთა დაცვის პოლიტიკის დოკუმენტი.¹³ ასეთი პოლიტიკა წარმოადგენს განაცხადს ვალდებულების თაობაზე, დავიცვათ ბავშვები ზიანისგან და ნათელს ხდის ყველა საკითხს, რომელიც საჭიროა ბავშვთა უფლებების დაცვისთვის. იგი ხელს უწყობს უსაფრთხო და პოზიტიური გარემოს შექმნას მონიტორინგის ვიზიტში ჩართული ბავშვებისთვის და აჩვენებს, რომ ორგანიზაცია მის მოვალეობას და ზრუნვის პასუხისმგებლობას სერიოზულად ეკიდება. ასეთი პოლიტიკა უზრუნველყოფს ისეთ საკითხებზე ხელმძღვანელობას, როგორიცაა სათანადო შემოწმება დაქირავებისას და პატიმრობაში მყოფ ბავშვებთან მომუშავე ინსპექტორების მონიტორინგს; ტრენინგი ინსპექტორებისთვის, თუ როგორ იმუშაონ პატიმრობაში მყოფ ბავშვებთან უსაფრთხოდ; და ბავშვების პირადი ინფორმაციის, მათ შორის ძალადობის შესახებ განცხადებების უსაფრთხო შენახვა. ინსპექტორებს უნდა მოეთხოვებოდეთ ბავშვთა დაცვის პოლიტიკის დოკუმენტის ხელმოწერა და მათ უნდა გაიარონ შესაბამისი ტრენინგი სხვადასხვა ასაკის ბავშვებთან გასაუბრების შესახებ.

ჯგუფური საუბრები

ფოკუსურ ჯგუფებში დისკუსიები შეიძლება გამოყენებულ იქნას ბავშვებთან პირადი ინტერვიუების დროს მიღებული ინფორმაციის დასაბუთებისთვის ან დაწესებულებაში მყოფი ბავშვების სიტუაციის შესახებ ზოგადი სურათის მისაღებად. ზოგიერთმა ბავშვმა შესაძლოა არჩიოს ჯგუფში ლაპარაკი და ნაკლებად შეეშინდეს რეპრესიების. ამ შემთხვევაში ფოკუსური ჯგუფები უკეთესი ხარისხის ინფორმაციას იძლევა. კითხვები ხდება იგივე თემებს, რომლის განხილვაც ხდება პირადი ინტერვიუს დროს, თუმცა მათი ადაპტირება ხდება ისე, რომ შესაძლებელი გახდეს თემის გარშემო უფრო ფართო დისკუსიის გამართვა. ამის ადმინისტრირება იდეალურადაა შესაძლებელი რამდენიმე ზრდასრული ადამიანის მონაწილეობით და ბავშვებისთვის თავისუფლად საუბრის საშუალების მიცემით. თუმცა, იმ შემთხვევაში თუ უსაფრთხოების ან სხვა მიზეზთა გამო აუცილებლად არის ეს მიჩნეული, დაწესებულების თანამშრომელს (მათ შორის სოციალურ მუშაკს) უნდა მიეცეს დასწრების უფლება.

ჯგუფური საუბრები მონიტორინგის ჯგუფს საშუალებას აძლევს კონტაქტი დაამყაროს პატიმრების დიდ რაოდენობასთან, თუმცა გამორიცხავს ყველაზე სენსიტიურ თემებზე ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობას.

ჯგუფური საუბრები იძლევა ზოგადი პრობლემების შესწავლის საშალებას და ქმნის ზოგად წარმოდგენას დაწესებულებაში არსებული კულტურისა და განწყობის შესახებ. მნიშვნელოვანია, სიფრთხილით მოეკიდოთ ზოგიერთი ბავშვის მიერ ჯგუფური ინტერვიუს დროს სხვის ხარჯზე დომინირებას.

11 OHCHR (2001) ადამიანის უფლებათა დაცვის მონიტორინგის ტრენინგის სახელმძღვანელო თავი 91, 92)

12 ასევე იხილეთ ბავშვთა პროტოკოლის ინსტრუქციები, ChildHope (2005)

13 იხილეთ <http://www.childhope.org.uk/article.asp?id=587>

სახელმძღვანელო ნებისმიერი ორგანიზაციისთვის, რომელიც მუშაობს ბავშვთა დაცვის საკუთარი კოდექსის შექმნაზე

გასაუბრება თავისუფლებაადკვეთილ პირებთან პირდაპირ კონტაქტში მყოფ პერსონალთან

ამ გასაუბრების მიზანია გადამოწმდეს ბავშვის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია; ასევე პერსონალის მხრიდან დაწესებულების მენეჯმენტის და ბავშვებთან პერსონალის ურთიერთობის შესახებ დამატებითი ინფორმაციის მიღება. იდეალურ ვარიანტში, გასაუბრება უნდა მოხდეს ძირითად პერსონალთან პირისპირ, თუმცა, თუ ეს შეუძლებელია, უნდა შედგეს ჯგუფური საუბარი.

შემაჯამებელი საუბარი დირექტორთან

ვიზიტის ბოლოს, მას შემდეგ რაც ჯგუფის წევრები ერთმანეთში გაცვლიან ინფორმაციას, აუცილებელია გასაუბრება დაწესებულების დირექტორთან, რათა გაკეთდეს ვიზიტის ზოგადი მიმოხილვა დაწესებულებაში გაკეთებული აღმოჩენების შესახებ. როდესაც არ ვლინდება მნიშვნელოვანი დარღვევები, გასაუბრება უნდა ატარებეს სუფთა ფორმალურ სახეს.

კონფიდენციალურობა

მონიტორინგის ინსტრუქტორებმა უნდა დაიცვან პატიმრობაში მყოფი ბავშვის კონფიდენციალურობა და პირადი მონაცემები. ეს ნიშნავს, რომ ბავშვის შესახებ ბეჭდურ და ელექტრონულ პირად ინფორმაციაზე წვდომა უნდა შეიზღუდოს იმ ხალხის მინიმალური რაოდენობით, რომლებმაც საჭიროა იცოდნენ ეს ინფორმაცია; არანაირი სახის ინფორმაცია ან პირადი მონაცემები არ უნდა გახდეს ხელმისაწვდომი ან დაიბეჭდოს, განსაკუთრებით კი მედიაში, რომელმაც შესაძლოა გამოავლინოს, ან არაპირდაპირი სახით გაამჟღავნოს ბავშვის ვინაობა, მათ შორის გამოსახულება, ბავშვის ან მისი ოჯახის დეტალური აღწერილობა, სახელები და მისამართები, აუდიო და ვიდეო ჩანაწერები და ა.შ. რაც შეეხება პატიმრობაში მყოფი ბავშვების ფოტოების გამოყენებას, გადაღებამდე ნებართვა უნდა ეთხოვოს ბავშვს, ფოტოს გამოყენება კი დასაშვებია მხოლოდ ბავშვის თანხმობის შემთხვევაში, კონკრეტული მიზნისთვის.¹⁴ გარდა ამისა, არანაირ შემთხვევაში არ უნდა მოხდეს მათი ვინაობის გამხელა, მათი სახეები უნდა იქნას დაფარული.

თითოეულ ბავშვს აქვს უფლება, ზუსტად იცოს წარმოდგენილი როგორც სიტყვიერად, ასევე ფოტოების მეშვეობით. მონიტორინგმა უნდა იცოდნენ იმ რისკის შესახებ, რომ გასაჯაროვების შემდეგ, მათი ანგარიშები შესაძლოა გამოყენებულ იქნას პატიმრობაში მყოფი ბავშვების შესახებ საკითხების სენსაციურად გადაქცევისთვის და რომ, ბავშვი, რომელიც მონაწილეობდა ინტერვიუში, შესაძლოა არასწორად იქნას წარდგენილი და დაკავშირებული კანონთან კონფლიქტში მყოფი ბავშვების გარშემო არსებულ დროებით მორალურ პანიკასთან. ბავშვისინი შესაძლოა გამოყენებულ იქნას მათი ანგარიშების აუცილებელია, თავიდან ავიცილოთ ისეთი ენა და გამოსახულებები, რომელმაც შესაძლოა დაამციროს, შეარცხვინოს ან მსხვერპლად აქციოს ბავშვი; რაც განაზოგადებს იმას, რაც არაზუსტად ასახავს არსებული სიტუაციის ბუნებას; which ან ეწევა დისკრიმინაციას.

3. მონიტორინგის შედეგების შეჯამება:

მონიტორინგის შედეგად გამოვლენილ დარღვევებზე ხდება შემდეგი სახის რეაგირება:

ა) მონიტორინგის შედეგების შეჯამება და დეტალური ანგარიშის შედგენა ყოველ კონკრეტულ დაწესებულებაში არსებულ პირობებთან დაკავშირებით მონიტორინგის დამთავრებიდან წინასწარ განსაზღვრულ ვადაში;

ბ) მონიტორინგის შედეგებზე ერთიანი ანგარიშის მომზადება;

გ) მონიტორინგის შედეგებზე რეკომენდაციების მომზადება და შესაბამისი სახელმწიფო სტრუქტურების წერილობითი ინფორმირება, ვითარების გასაუმჯობესებლად წინადადებების შეთავაზება;

დ) რეკომენდაციების შესრულებაზე მონიტორინგის განხორციელება;

ე) მონიტორინგის ოქმებში დაფიქსირებული დარღვევების შესახებ შესაბამისი სახელმწიფო სტრუქტურების ინფორმირება და ოქმების შესაბამისად დაწყებული საქმის წარმოების მონიტორინგი.

14 ადაპტირებულია ვორლდვიქნის ბავშვთა დაცვის პოლიტიკიდან, თავი 8.4

ვ) ანგარიშის ადრესატი არ არის მხოლოდ ხელისუფლება, ანგარიშები უნდა მიეწოდოს ფართო საზოგადოებას, იმ ინსტიტუტებს, რომელთაც შეუძლიათ გარკვეული როლი შეასრულონ რეკომენდაციების იმპლემენტაციაში მაგალითად არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციები მონიტორინგის მოხსენების ადრესატი შეიძლება იყოს მასმედიის საშუალებებიც.

ინფორმაციის სიზუსტე და სანდოობა

ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს მონიტორინგის შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის სანდოობის საკითხს. მონიტორინგის შედეგების რელევანტურობა მნიშვნელოვან წილად დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად დაცული იყო ინფორმაციის მოპოვებისას ეთიკური პრინციპები და პროფესიული მიდგომა.

ინფორმაციის სანდოობას განაპირობებს სხვადასხვა ფაქტორი:

ინფორმაციის წყარო, ანუ საიდან არის მოპოვებული ინფორმაცია. რაც უფრო დამორებულია წყარო უშუალოდ შემთხვევას, მით უფრო ნაკლები სანდოობის მატარებელია.

მნიშვნელოვანია ფაქტის დანვრილებით აღწერა, ანუ რამდენად შეიცავს ფაქტის აღწერა კონკრეტულ დეტალებს.

ფაქტის დამადასტურებელი დამატებითი მტკიცებულებების არსებობა, თვითმხილველთა მიერ მოწოდებული ინფორმაცია, ფაქტის დამადასტურებელი დოკუმენტაცია და ა.შ.

ინფორმაციის აქტუალობა, ანუ რაც უფრო მცირეა დრო მომხდარ ფაქტსა და მიღებულ ინფორმაციას შორის, მით უფრო ადვილია მტკიცებულებების მოპოვება და ფაქტის შესწავლა.

ზოგადი ტენდენცია, რამდენად გამოხატავს კონკრეტული ფაქტი დაწესებულებაში, სისტემასი არსებულ ზოგად ტენდენციას. იდენტური დარღვევების არსებობა.

რა თქმა უნდა ძალიან რთული ყოველი კონკრეტული ფაქტი აკმაყოფილებდეს ზემოთ ჩამოთვლილ ყოველ მაჩვენებელს, თუმცა მონიტორინგის მიზანია მაქსიმალური ძალისხევა მიმართონ სრულყოფილთან მიახლოებული ინფორმაციის მოპოვებისკენ.

არასრულწლოვანთა დაწესებულების მონიტორინგის მექანიზმი

შინაარსი

ბავშვის უფლებათა დაცვის ზოგადი პრინციპები	27
საერთო მიდგომა	29
დაწესებულებაში მიღება და განთავსება	30
განცალკევებით განთავსება	32
კონტაქტი გარე სამყაროსთან	34
საყოფაცხოვრებო პირობები	37
პირადი ჰიგიენა	38
ტანსაცმელი და თეთრეული	39
კვება	40
განათლება/შრომა	42
რეაბილიტაცია	44
ინდივიდუალური მიდგომა	45
პირადი ცხოვრების სრული პატივისცემა/პერსონალური მონაცემების დაცვა	48
რეკრეაცია/თავისუფალი დრო	50
რელიგიის, რწმენის და აღმსარებლობის თავისუფლება	51
წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი მოპყრობისგან დაცვა	52
ძალის გამოყენება/ფიზიკური შეზღუდვა	55
ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების აკრძალვა	56
კრიმინალური სუბკულტურა	57
პატიმრებს შორის ძალადობა/ბულინგი	59
დისციპლინური ღონისძიებები	60
გასაჩივრების პროცედურები	63
სამედიცინო მომსახურება	64
1. ფიზიკური ჯანმრთელობა	64
2. ფსიქიკური ჯანმრთელობა	68
3. თვითდაზიანება, სუიციდი	69
გათავისუფლებისათვის მომზადება	71
განსაკუთრებული კატეგორიები	73
1. გოგონები	73
2. უცხო ქვეყნის მოქალაქეები	74
3. ეთნიკური და ენობრივი უმცირესობები	75
4. შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები	76
წინასწარ პატიმრობაში მყოფი ბავშვები	77
დაწესებულების პერსონალი	78

ბავშვის უფლებათა დაცვის ზოგადი პრინციპები

არსებობს პრინციპები, რომლებსაც ბავშვის უფლებათა კონვენცია ეფუძნება და რომლებიც ასევე ვრცელდება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაზე, როგორც ბავშვის უფლებების ნებისმიერ სხვა აქტუალურ საკითხებზე. ამ პრინციპებს უნდა ეფუძნებოდეს მიდგომები კანონთან კონფლიქტში მყოფ ბავშვებთან, რომლებიც პენიტენციურ სისტემაში იმყოფებიან.

საუკეთესო ინტერესების დაცვა

„ბავშვის მიმართ ნებისმიერ ქმედებათა განხორციელებისას, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის მათი განმახორციელებელი, - სახელმწიფო თუ კერძო დაწესებულებები, რომლებიც მუშაობენ სოციალური უზრუნველყოფის საკითხებზე, სასამართლოები, ადმინისტრაციული თუ საკანონმდებლო ორგანოები - უპირველესი ყურადღება ეთმობა ბავშვის ინტერესების დაცვის უკეთეს უზრუნველყოფას“. (გაერო, ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 3)

„ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვა ნიშნავს იმას, რომ კანონდამრღვევი ბავშვების მიმართ სისხლის სამართლის ისეთი ტრადიციული ამოცანები, როგორიცაა რეპრესია/დასჯა, ჩანაცვლდეს რეაბილიტაციითა და აღდგენითი მართლმსაჯულებით, რაც აუცილებლად საზოგადოების უსაფრთხოების საკითხის გათვალისწინებით უნდა განხორციელდეს“. (ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N10, მუხლი 10)

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვის პრინციპები ეხება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემის ფარგლებში მიღებულ ყველა გადაწყვეტილებას, განსაკუთრებით თავისუფლებადკვეთილ ბავშვზე ზრუნვის საკითხებს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების განსაზღვრისას გადაწყვეტილების მიმღებმა უნდა გაითვალისწინონ ბავშვის პიროვნება, სურვილები, ვითარება, ოჯახური მდგომარეობა, ის სავარაუდო შედეგი, რომელსაც განაჩენი ბავშვის განვითარებასა და კეთილდღეობაზე მოახდენს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესები ძირითადი საკითხი უნდა იყოს გადაწყვეტილების მიღების დროს. ზუსტად ამ საკითხთან დაკავშირებით, ბავშვის უფლებების კომიტეტმა 2013 წელს მიიღო კომენტარი N14 (2013) ბავშვის უფლების შესახებ, მის საუკეთესო ინტერესს დაეთმოს უპირველესი ყურადღება.

„არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში, უპირველეს ყოვლისა, გაითვალისწინება არასრულწლოვანის საუკეთესო ინტერესები“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 4).

დისკრიმინაციის დაუშვებლობა

„მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ და უზრუნველყოფენ მათი იურისდიქციის ფარგლებში მყოფი თითოეული ბავშვის ყველა უფლებას, რომელიც წინამდებარე კონვენციით არის გათვალისწინებული, ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციის გარეშე, განურჩევლად რასის, კანის ფერის, სქესის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა მრწამსის, ეროვნული, ეთნიკური თუ სოციალური წარმოშობის, ქონებრივი მდგომარეობის, ბავშვის, მისი მშობლებისა და კანონიერი მეურვეების ჯანმრთელობისა და დაბადების მდგომარეობის ან სხვა რამ ვითარებისა“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 2)

„აკრძალულია არასრულწლოვანის, აგრეთვე მისი კანონიერი წარმომადგენლის პირდაპირი და ირიბი დისკრიმინაცია „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული ნიშნით/ნიშნებით“ (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 5).

ბავშვებს, რომლებსაც ემუქრებათ სავარაუდო დისკრიმინაციის საფრთხე, როგორც წესი, მიეკუთვნებიან ბავშვები, რომლებიც ცხოვრობენ ან მუშაობენ ქუჩაში; წარმოდგენენ ეთნიკურ, რელიგიურ თუ ენობრივ უმცირესობებს; აქვთ შეზღუდული შესაძლებლობები; არაერთხელ დაურღვევიათ კანონი. ასევე, უსახლკარო, სოციალური პრობლემების მქონე ბავშვები, ან ისეთები, ვისი მშობლებიც თავად არიან დამნაშავეები, ნარკოტიკების ან ალკოჰოლის მომხმარებლები, შეზღუდული სწავლის შესაძლებლობებისა და ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მქონე ბავშვები.

სიცოცხლის, სიცოცხლის შენარჩუნებისა და ჯანსაღი განვითარების უფლება

„მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ყოველ ბავშვს აქვს სიცოცხლის ხელშეუხებელი უფლება. მონაწილე სახელმწიფოები შესაძლებლობისამებრ მაქსიმალურად უზრუნველყოფენ ბავშვის სიცოცხლის შენარჩუნებასა და ჯანსაღ განვითარებას“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 6)

ყველა სისტემა მაქსიმალურად უნდა უზრუნველყოფდეს ბავშვის სიცოცხლის შენარჩუნებას და მის ჯანსაღ განვითარებას. ბავშვები პენიტენციურ სისტემაში უზრუნველყოფილნი უნდა იყვნენ ოპტიმალური პირობებით, რაც მათ ფიზიკური და გონებრივი განვითარების შესაძლებლობას მისცემთ.

უფლება იყოს მოსმენილი

„მონაწილე სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ საკუთარი შეხედულებების ჩამოყალიბების უნარის მქონე ბავშვის უფლებას, თავისუფლად გამოთქვას თავისი შეხედულებები ნებისმიერ საკითხზე, რომელიც მას ეხება, ამასთან, ბავშვის შეხედულებებს სათანადო ყურადღება ეთმობა მისი ასაკისა და სიმწიფის შესაბამისად“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 6)

“კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანს აქვს არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში უშუალოდ ან/და კანონიერი წარმომადგენლის მეშვეობით მონაწილეობის უფლება. მას აქვს აგრეთვე უფლება, მოუსმინონ და გაითვალისწინონ მისი მოსაზრებები ასაკისა და განვითარების დონის შესაბამისად“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 10.1).

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების აღსრულების ნებისმიერ ეტაპზე, განსაკუთრებით პენიტენციურ სისტემაში, სრულად უნდა იქნეს დაცული ბავშვის მიერ საკუთარი მოსაზრებების თავისუფლად გამოთქმის უფლება იმ საკითხებზე, რომლებიც უშუალოდ ეხება ბავშვს. ბავშვის უფლებათა კომიტეტის აზრით, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში მოხვედრილ ბავშვთა მიერ გამოთქმული მოსაზრებები და შენიშვნები სულ უფრო ხშირად ედება საფუძვლად რეფორმებს, პროცესების გაუმჯობესებას და მათი უფლებების დაცვას.

პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლება

„ყოველ ბავშვს, რომელმაც, როგორც თვლიან, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ან ბრალი ედება მის დარღვევაში, ჰქონდეს, სულ ცოტა, შემდეგი გარანტიები: ... მისი პირადი ცხოვრების სრული პატივისცემა საქმის გარჩევის ყველა სტადიაზე“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 40. (2.VII))

“არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების დაცულობა უზრუნველყოფილია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 13 (1)).

“არასრულწლოვნის ნასამართლობისა და ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის შესახებ ინფორმაცია საჯარო არ არის. დაუშვებელია არასრულწლოვნის პერსონალური მონაცემების გამჟღავნება და გამოქვეყნება, გარდა „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 13 (2)).

პირადი ცხოვრების პატივისცემის მიზანია იმ ზიანის თავიდან აცილება, რომელიც შეიძლება მიაღწეს ბავშვს საქმის გაუმართლებელი საჯაროობით. უარყოფითმა საჯაროობამ შეიძლება მოახდინოს ბავშვის სტიგმატიზაცია და, სავარაუდოდ, უარყოფითად აისახოს ბავშვის შესაძლებლობაზე მიიღოს განათლება, მოიძიოს სამუშაო და საცხოვრებელი ადგილი, ასევე ზოგადად, მის რეინტეგრაციაზე.

საერთო მიდგომა

საერთაშორისო სტანდარტი

„არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების შესახებ სამართლებრივი სისტემა უნდა მოიცავდეს არასრულწლოვანთა ფიზიკური და გონებრივი მდგომარეობის წამახალისებელ უფლებებსა და გარანტიებს. პატიმრობა გამოყენებულ უნდა იქნეს, როგორც უკანასკნელი ღონისძიება“. (გაეროს წესები თავისუფლებადადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 1)

„...არასრულწლოვანთათვის თავისუფლების აღკვეთა უნდა წარმოადგენდეს უკანასკნელ ღონისძიებას და გამოყენებულ უნდა იქნეს მაქსიმალურად მცირე დროითა და მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში. სანქციის ვადა უნდა განისაზღვროს სასამართლოს მიერ, არასრულწლოვანის ვადამდე გათავისუფლების შესაძლებლობის გათვალისწინებით“. (გაეროს წესები თავისუფლებადადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 2)

„თავისუფლების აღკვეთა განხორციელდება მხოლოდ იმ მიზნით, რისთვისაც ის იქნა შეფარდებული და იმგვარად, რომ არ დაამძიმოს მისი თანმდევი ტანჯვა“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 49.1)

„თავისუფლებადადკვეთილი არასრულწლოვანებისთვის გარანტირებული უნდა იყოს სხვადასხვა აქტივობები და ღონისძიებები ინდივიდუალური გეგმის მიხედვით, რომელიც მიზნად ისახავს ნაკლებად შემზღუდავი რეჟიმის გზით გათავისუფლებისთვის და საზოგადოებაში რეინტეგრაციისთვის მომზადებას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 50.1)

„ასეთ დაწესებულებებში უნდა არსებობდეს უსაფრთხოებისა და კონტროლის ნაკლებ შემზღუდავი პირობები, რაც აუცილებელია არასრულწლოვანთა მიერ საკუთარი თავისთვის, პერსონალისთვის, სხვა ადამიანებისთვის ან ფართო საზოგადოებისთვის ზიანის მიყენების თავიდან ასაცილებლად“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 53.2)

„დაწესებულებაში ცხოვრების წესი რაც შეიძლება მეტად უნდა უახლოვდებოდეს საზოგადოებაში ცხოვრების პოზიტიურ ასპექტებს“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 53.2)

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, ზოგადად, სასჯელის ძირითადი მიზანი უნდა იყოს ბავშვის რეინტეგრაცია და მის მიერ მომავალში საზოგადოებაში სასარგებლო როლის შესრულება. ამ მიზნის მისაღწევად - „დაწესებულებაში განთავსებული არასრულწლოვანები მიიღებენ მზრუნველობას, დაცვას და საჭირო დახმარებას - სოციალურს, საგანმანათლებლო, პროფესიულ, ფსიქოლოგიურ, სამედიცინო და ფიზიკურს - რაც შეიძლება აუცილებელი იყოს მათი ასაკის, სქესისა და პიროვნების გათვალისწინებით, აგრეთვე მათი სრულყოფილი განვითარების ინტერესების შესაბამისად“. (პეკინური წესები, წესი 26.1).

ყველა დაწესებულება, რომელშიც ბავშვები არიან მოთავსებული, უნდა მუშაობდეს ისეთი რეჟიმით, რომელიც ორიენტირებული იქნება საზოგადოებაში ბავშვის რეინტეგრაციაზე. ბავშვთან უნდა მოხდეს გასაუბრება მიყვანისთანავე და უნდა მომზადდეს ფსიქოლოგიური და სოციალური ანგარიში, რომელსაც, სამედიცინო ანგარიშთან ერთად, უნდა დაეყრდნოს დაწესებულება, რათა განისაზღვროს ბავშვისთვის ყველაზე შესაფერისი პროგრამა.

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვანისთვის დანიშნული სასჯელის მიზანია არასრულწლოვანის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 65)

„არასრულწლოვანი ბრალდებული, რომლის მიმართაც აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა იქნა გამოყენებული, თავსდება პატიმრობის დაწესებულების არასრულწლოვანთა განყოფილებაში, ხოლო არასრულწლოვანი მსჯავრდებული, რომელსაც სასჯელად თავისუფლების აღკვეთა დაენიშნა, – არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში. პატიმრობის დაწესებულების/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების მომსახურება, სადაც მოთავსებულია არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული, უნდა აკმაყოფილებდეს მისი ჯანმრთელობის დაცვის და ღირსების პატივისცემის მოთხოვნებს“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 79 (1))

“დაწესებულება არის დამოუკიდებელი ორგანიზაციული წარმონაქმნი, რომელიც არ არის იურიდიული პირი და ფუნქციონირებს სამინისტროს სისტემაში. დაწესებულება მისთვის მინიჭებული ცალკეული ფუნქციების შესრულებისას არის ადმინისტრაციული ორგანო”. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 2 (1))

“დაწესებულება არის განსაკუთრებულად დაცული, სპეციალური დამცავი ზღუდებით გარშემორტყმული დაწესებულება, რომელშიც უზრუნველყოფილია მსჯავრდებულთა მუდმივი მეთვალყურეობა”. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 2 (2))

დაწესებულებაში მიღება და განთავსება

საერთაშორისო სტანდარტი

„ყველა საპატიმრო დაწესებულებაში, სადაც ხდება არასრულწლოვანთა მოთავსება, თითოეული არასრულწლოვანის შესახებ უნდა ინახებოდეს შემდეგი ინფორმაციის სრული და დაცული ჩანაწერი: (ა)ინფორმაცია არასრულწლოვანის ვინაობის შესახებ; (ბ) დანაშაულის ჩადენის მიზეზები და ფაქტები; (გ)მისი დაწესებულებაში მიღების, გადაყვანისა და გათავისუფლების დღე და ზუსტი დრო; (დ)მშობლებისა და მეურვეებისთვის მათი მზრუნველობის ქვეშ მყოფი არასრულწლოვანების მიღების, გადაყვანის ან გათავისუფლების შესახებ შეტყობინების დაუყოვნებლივ გაგზავნის დეტალები“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 21)

„მიღებისას ყველა არასრულწლოვანს უნდა გადაეცეს საპატიმრო დაწესებულების შესახებ წესების ასლი და მათი უფლებებისა და ვალდებულებების შესახებ წერილობითი განმარტება მათთვის გასაგებ ენაზე, ისევე როგორც საჩივრის მიღებაზე უფლებამოსილი ორგანოების მისამართი და იმ კერძო თუ საჯარო ორგანოებისა და ორგანიზაციების მისამართები, რომლებიც გასცემენ იურიდიულ დახმარებას. იმ არასრულწლოვანებს, რომელთაც წერა-კითხვა არ იციან ან დაწერილი სახით ენის აღქმა არ შეუძლიათ, ინფორმაცია უნდა მიეწოდოთ მათთვის გასაგები ფორმით, რათა შეძლონ მიღებული ინფორმაციის სრულად აღქმა“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 21)

„არასრულწლოვანთა დაპატიმრებას ადგილი უნდა ჰქონდეს მხოლოდ იმ პირობებში, როცა სრულად იქნება მხედველობაში მიღებული მათი კონკრეტული მოთხოვნები, სტატუსი და სპეციალური მოთხოვნილებები მათი ასაკის, პიროვნულობის, სქესისა და დანაშაულის ტიპის, ისევე როგორც გონებრივი და ფიზიკური ჯანმრთელობის გათვალისწინებით, რაც უზრუნველყოფს მათ დაცვას მავნე ზეგავლენისა და სარისკო სიტუაციებისგან. თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა სხვადასხვა კატეგორიებად დასაყოფად პრინციპული კრიტერიუმი უნდა იყოს მათი კონკრეტული მოთხოვნილებებისთვის შესაბამისი მოპყრობის ტიპის უზრუნველყოფა და მათი ფიზიკური, ფსიქიკური და მორალური მდგრადობისა და კეთილდღეობის დაცვა“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 28)

„სხვადასხვა კატეგორიების არასრულწლოვანთა დაწესებულებებში განთავსებისას, უპირველეს ყოვლისა, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ისეთი ტიპის მოვლა, რომელიც ყველაზე მეტად შეესაბამება მათ კონკრეტულ მოთხოვნებს და მათი ფიზიკური და ფსიქიკური ხელშეუხებლობისა და კეთილდღეობის დაცვას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 66.3)

„დაწესებულებების შიგნით უნდა იყოს სათანადო შეფასების სისტემა, რათა არასრულწლოვანების განთავსება მათი განათლების, განვითარების დონისა და უსაფრთხოების მოთხოვნების შესაბამისად მოხდეს“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 61)

ადგილობრივი სტანდარტი

“არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დასაცავად პატიმრობის ან თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში უნდა იყოს საკმარისი რაოდენობის კვალიფიციური და გადამზადებული პერსონალი (პედიატრი, ექიმი, ექთანი, ფსიქოლოგი, ფსიქიატრი, სოციალური მუშაკი და სხვა)”. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 79 (2))

“არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში არასრულწლოვნები განთავსებული არიან სპეციალურ საცხოვრებელში, სადაც შესაძლებელია განხორციელდეს ვიზუალური ან/და ელექტრონული საშუალებით მეთვალყურეობა და კონტროლი პატიმრობის კოდექსის 54-ე მუხლის შესაბამისად”. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 79 (3))

“დაწესებულებაში მსჯავრდებულის მიღება ხდება დინამიკური უსაფრთხოების პრინციპების თანახმად. მსჯავრდებულის მიღებისას პირველ პროცედურას ახორციელებს ოპერატიული მორიგე, რომელიც ამოწმებს მსჯავრდებულის მისაღებად აუცილებელ დოკუმენტებს, ახდენს პიროვნების იდენტიფიცირებას, გამოკითხავს მსჯავრდებულს და ადარებს მის პასუხებს წარმოდგენილ დოკუმენტებთან”. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 13 (1))

“მსჯავრდებულის დაწესებულებაში მოთავსებისათვის აუცილებელია: ა) სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი, რომლითაც პირს შეეფარდა თავისუფლების აღკვეთა; ბ) მსჯავრდებულის პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტი ან სხვა საიდენტიფიკაციო დოკუმენტი ფოტოსურათით; გ) დაკავების ოქმი, თუ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულია დაკავების ოქმის შედგენა”. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 13 (2))

“სპეციალურ საცხოვრებელში მოთავსებისას მსჯავრდებულს, მისთვის გასაგები ფორმით და გასაგებ ენაზე, სოციალური განყოფილების მოსამსახურის ან მისი არ ყოფნის შემთხვევაში დაწესებულების სხვა მოსამსახურის მიერ წერილობით ეცნობება და ზეპირი ფორმით განემარტება სასჯელის მოხდის პირობები, მსჯავრდებულის უფლებები და მისდამი დაწესებულების მოსამსახურეების მოპყრობის წესები, ინფორმაციის მიღებისა და საჩივრის შეტანის წესები, დისციპლინური და სხვა სახის მოთხოვნები, აგრეთვე მსჯავრდებული გაფრთხილდება დაწესებულების დებულების დარღვევის გამო პასუხისმგებლობის თაობაზე. მსჯავრდებულისათვის უფლება-მოვალეობათა გაცნობის თაობაზე დგება ოქმი, რომელსაც ხელს აწერენ მსჯავრდებული და დაწესებულების სოციალური განყოფილების მოსამსახურე. მსჯავრდებულის მიერ ხელმოწერაზე უარის თქმის შემთხვევაში ოქმში კეთდება შესაბამისი ჩანაწერი”. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 13 (8))

კითხვები:

- ბავშვის მიღებისას განუმარტეს თუ არა მას უფლება-მოვალეობები გასაგები ფორმით და ენით?
- ბავშვის მიღებისას განისაზღვრა თუ არა, ვინ არის მისი კანონიერი წარმომადგენელი (მშობელი, მეურვე)?
- ბავშვის დაწესებულებაში შემოყვანისთანავე ადმინისტრაციამ აცნობა თუ არა ამის შესახებ კანონიერ წარმომადგენელს და განემარტა თუ მას ბავშვის უფლება-მოვალეობების შესახებ?
- ბავშვის მიღებისას განისაზღვრა თუ არა მისი საქმის კოორდინატორი?
- დაწესებულებაში არის თუ არა გამოკრული ბავშვის უფლება-მოვალეობები თვალსაჩინო ადგილას?
- ბავშვს დაწესებულებაში მიღებისას ჩაუტარდა თუ არა სამედიცინო შემოწმება?
- ბავშვის საკანში განაწილებისას შეფასდა თუ არა მისი სტატუსი, დანაშაულის ტიპი, გონებრივი და ფიზიკური განვითარება და სხვა სპეციალური მოთხოვნილებები?
- დაწესებულებაში მიღებისას შეფასდა თუ არა ბავშვი არსებული კრიმინალური სუბკულტურის წესების, რისკებისა და მათი დაძლევის გზების შესახებ?

- ვის მიერ განხორციელდა ასეთი სახის შეფასება და რა ინსტრუმენტები იქნა გამოყენებული?
- დაწესებულებაში მიღების პროცედურები დეტალურად აღრიცხულია თუ არა სპეციალურ ჟურნალებში?

პრაქტიკული მითითებები:

- მონიტორინგის პროცესში დეტალურად უნდა შემოწმდეს მიღების პროცესში ის თანმიმდევრობა, რა თანმიმდევრობითაც მიიღეს ბავშვი სხვადასხვა სპეციალისტებმა. ამ შეფასების პროცესში თანაბრად მონაწილეობდნენ თუ არა სოციალური მუშაკები, ფსიქოლოგები, ექიმი და უსაფრთხოების სისტემის თანამშრომლები. უნდა შეფასდეს ის ოთახები, სადაც ასეთი სახის გასაუბრებები ტარდება - როგორ არის მოწყობილი, ხომ არ არის დამთრგუნველი, შექმნილია თუ არა ბავშვისთვის ე.წ. მეგობრული გარემო?
- რა ფორმით მიაწოდა ადმინისტრაციამ ინფორმაცია უფლება-მოვალეობების შესახებ და კონკრეტულად რომელი სამსახურის წარმომადგენელმა მიაწოდა ასეთი სახის ინფორმაცია? როგორ არის შედგენილი თვითონ ტექსტი უფლება-მოვალეობების შესახებ, ხომ არ არის რთულად გასაგები?
- ძალიან მნიშვნელოვანია საკითხი, თუ როგორ ნაწილდებიან ბავშვები საკნებში. უნდა შეფასდეს, კონკრეტულად ვინ იღებს ამის შესახებ გადაწყვეტილებას და რას ეფუძნება ეს გადაწყვეტილება? როგორც წესი, პრაქტიკაში ხშირად ამის შესახებ გადაწყვეტილებას მხოლოდ უსაფრთხოების სამსახური იღებს და არ ხდება ამ საკითხის გადაწყვეტა მულტიდისციპლინურ გუნდში. უფრო კონკრეტულად, ყურადღებას არ აქცევენ ამ კუთხით სოციალური მუშაკის და ფსიქოლოგის პოზიციას.
- როგორ წესი, დაწესებულებაში ბავშვებს შორის არსებობს კრიმინალური სუბკულტურა, რომელიც გავლენას ახდენს დაწესებულებაში არსებულ პროცესებზე. ამ სუბკულტურის ფარგლებში ბავშვებს შორის არსებობს იერარქიები, რომლებსაც ბავშვები თვითონ უწესებენ ერთმანეთს. მონიტორი უნდა შეეცადოს იმის გარკვევას, თუ რამდენად ითვალისწინებს დაწესებულების ადმინისტრაცია არსებულ იერარქიას ბავშვების განაწილებისას, ასეთი სახის გადაწყვეტილების მიღებაში, ადმინისტრაციასთან ერთად, ხომ არ არიან ჩართულები ბავშვებს შორის არსებული ლიდერები, ხომ არ არის პატიმართა განაწილება საკნებში დისკრიმინაციული ხასიათის?
- აღრიცხვის ჟურნალი ვიზიტორებისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ინსტრუმენტია, ვინაიდან ის მოიცავს ინფორმაციას ბავშვების, მათი ასაკის და თავისუფლების აღკვეთის მიზეზების, ისევე როგორც გათავისუფლების თარიღის შესახებ. ეს ინფორმაცია უმნიშვნელოვანესია იმის დასადგენად, გადატვირთულია თუ არა დაწესებულება.

განცალკევებით განთავსება

საერთაშორისო სტანდარტი

„თავისუფლებადკვეთილი ყოველი ბავშვი უნდა განცალკევდეს უფროსებისგან, თუ არ მიიჩნევა, რომ ბავშვის ყველაზე ჭეშმარიტი ინტერესებისთვის ამის გაკეთება საჭირო არ არის; ბავშვს უნდა ჰქონდეს უფლება, კავშირი იქონიოს თავის ოჯახთან მიმოწერის ან შეხვედრების ფორმით, განსაკუთრებულ გარემოებათა გამოკლებით“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 37 (გ))

„არასრულწლოვანი პატიმრები უნდა განთავსდნენ სრულწლოვანი პატიმრებისგან განცალკევებით“. (გაეროს პატიმრებთან მოპყრობის მინიმალური სტანდარტული წესები, წესი 8 (ე))

„არასრულწლოვანები არ უნდა მოთავსდნენ იმავე საპატიმრო დაწესებულებაში, სადაც იმყოფებიან ზრდასრულნი, თუ ისინი არ არიან ერთი ოჯახის წევრები. ზედამხედველობის პირობებში შესაძლებელია არასრულწლოვანების მოთავსება სიფრთხილით შერჩეულ, ზრდასრულ ადამიანებთან ერთად, სპეციალური პროგრამის ფარგლებში, რაც სასარგებლოდ იქნება აღიარებული შესაბამისი არასრულწლოვანისთვის“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 29)

„არასრულწლოვანები უნდა განთავსდნენ არა უფროსებისთვის განკუთვნილ დაწესებულებებში, არამედ სპეციალურად მათთვის გამოყოფილ დაწესებულებებში. თუ არასრულწლოვანები მაინც მხოლოდ დიდებისთვის განკუთვნილ დაწესებულებებში განთავსდებიან, ისინი ცალკე უნდა დაბინავდნენ, გარდა იმ ინდივიდუალური შემთხვევებისა, როცა ამის გაკეთება მათ ინტერესებს ეწინააღმდეგება.“ (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 59.1)

„სრულწლოვანებას მიღწეული მოზარდები და ახალგაზრდა სრულწლოვანები, რომელთა მიმართ მიდგომაც ისეთია, თითქოს ისინი არასრულწლოვანები იყვნენ, განთავსდებიან არასრულწლოვან სამართალდამრღვევთათვის განკუთვნილ დაწესებულებაში ან სპეციალიზებულ დაწესებულებაში ახალგაზრდა სრულწლოვანებისთვის, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მათი სოციალური რეინტეგრაციისთვის უკეთესია მოზარდილთა დაწესებულებაში განთავსება“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 59.3)

„მამრობითი და მდედრობითი სქესის არასრულწლოვანები ჩვეულებრივ ცალ-ცალკე დაწესებულებებში ან დაწესებულების შიგნით ცალ-ცალკე დანაყოფებში უნდა განთავსდნენ. მაშინაც, როცა მამრობითი და მდედრობითი სქესის არასრულწლოვანები ცალ-ცალკე არიან განთავსებულები, მათ უნდა შეეძლოთ ერთობლივ ღონისძიებებში მონაწილეობა“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 60.)

ადგილობრივი სტანდარტი

„ერთმანეთისგან განცალკევებით უნდა მოთავსდნენ: ა) ბრალდებული და მსჯავრდებული არასრულწლოვნები; ბ) მდედრობითი სქესის და მამრობითი სქესის არასრულწლოვნები“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 81 (1))

„არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში არასრულწლოვანთათვის უსაფრთხო გარემოს უზრუნველსაყოფად ისინი უნდა განთავსდნენ ასაკობრივი ჯგუფის, ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის, ფიზიკური და გონებრივი განვითარების, აგრეთვე არასრულწლოვანთა საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე სხვა მახასიათებლების მიხედვით“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 81 (3))

„მდედრობითი სქესის არასრულწლოვანი მსჯავრდებული თავსდება ქალთა სპეციალური დაწესებულების არასრულწლოვანთა განყოფილებაში და მასზე ვრცელდება არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში მოთავსებული მსჯავრდებულისათვის დადგენილი ნორმები“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 81 (4))

„დაწესებულებაში, როგორც წესი, განცალკევებით ათავსებენ: ა) პირველად მსჯავრდებულებს; ბ) საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 143¹ ან/და 143² მუხლით/მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულზე/დანაშაულებზე დაზარალებულად ცნობილ პირებს; გ) პირებს, რომელთა სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას შეიძლება საფრთხე შეექმნას წარსული სამსახურებრივი საქმიანობიდან გამომდინარე; დ) განსაკუთრებით საშიშ პირებს, რომელთა პიროვნული თვისებები, კრიმინალური ავტორიტეტი, დანაშაულის ჩადენის მოტივი, დამდგარი მართლსაწინააღმდეგო შედეგი ან თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში გამოვლენილი ქცევა მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის დაწესებულებისა და მათ გარშემოცმყოფთა უსაფრთხოებას“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 12)

კითხვები:

- ბავშვები განთავსებულები არიან თუ არა განცალკევებით ზრდასრული პატიმრებისგან?
- აქვთ თუ არა შესაძლებლობა, რამე ფორმით იქონიონ ურთიერთობა ზრდასრულ პატიმრებთან?
- გოგონები განთავსებულები არიან თუ არა ბიჭებისგან განცალკევებით?
- იმ შემთხვევაში, თუკი ბავშვები განთავსებული არიან ზრდასრულ პატიმრებთან ერთად, არის თუ არა აღნიშნული ნაბიჯი ბავშვის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე?

პრაქტიკული მითითებები:

- იმ დაწესებულებებში, სადაც ბავშვები განთავსებულნი არიან ცალკე განყოფილებაში ზრდასრულთა დაწესებულებაში, უნდა შემოწმდეს, მიმღები განყოფილება ზრდასრულებისა და ბავშვებისთვის ერთიანია თუ ცალ-ცალკე? იმ თანამშრომლებს, რომლებიც ბავშვებს იღებენ, აქვთ თუ არა გავლილი სპეციალური გადამზადება და ახორციელებენ თუ არა ეს პირები, მათ შორის, ზრდასრული პატიმრების მიღებას?
- იმ დაწესებულებებში, სადაც ბავშვები განთავსებული არიან ცალკე განყოფილებაში მოზრდილთა დაწესებულებაში, შეიძლება, ერთი შეხედვით ჩანდეს, რომ მათ არ აქვთ კავშირი ზრდასრულ პატიმრებთან. ამ კუთხით ყურადღება უნდა მიექცეს განყოფილების განლაგებას კონკრეტული დაწესებულების ერთიან ინფრასტრუქტურაში. ხომ არ არის შესაძლებელი გადაძახილით ან სხვა ფორმით ხმის მიწვდენა ზრდასრულ პატიმართა საცხოვრებელ ნაწილთან. ასევე, ხშირია პრაქტიკაში, როცა დაწესებულებებში საჭმელს არიგებენ სამეურნეო მომსახურების ზრდასრული პატიმრები. იმ შემთხვევაში, თუ ბავშვთა განყოფილებას ასეთი სახის პატიმრები ემსახურებიან, ბუნებრივია, ეს განყოფილება ზრდასრული პატიმრებისგან იზოლირებას ვერ უზრუნველყოფს.

კონტაქტი გარესამყაროსთან

საერთაშორისო სტანდარტი

„თავისუფლებადკვეთილ ყოველ ბავშვს ... ჰქონდეს უფლება, კავშირი იქონიოს თავის ოჯახთან მიმოწერის ან შეხვედრების ფორმით, განსაკუთრებულ გარემოებათა გამოკლებით“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 37 (გ))

„თავისუფლებადკვეთილ ყველა ბავშვს აქვს უფლება, შეინარჩუნოს კონტაქტი ოჯახთან კორესპონდენციის და ვიზიტების მეშვეობით. ვიზიტების ხელშეწყობის მიზნით, საჭიროა ბავშვის მოთავსება იმ დაწესებულებაში, რომელიც ყველაზე ახლოს მდებარეობს ოჯახის საცხოვრებელთან“. (ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N10, მუხლი 87)

„ყველა საშუალებით უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი ის, რომ არასრულწლოვანი სათანადო კონტაქტში იყოს გარესამყაროსთან, რაც სამართლიანი და ჰუმანური მოპყრობის არსებით ნაწილს შეადგენს და მნიშვნელოვანია არასრულწლოვანის საზოგადოებისკენ მოსაბრუნებლად. არასრულწლოვნებს უფლება უნდა ჰქონდეთ, იკონტაქტონ თავიანთ ოჯახთან, მეგობრებთან და სხვა პირებთან თუ რეპუტაციის მქონე ორგანიზაციების წარმომადგენელთან“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 59)

„ბავშვს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, სახლში მოინახულოს ოჯახი“. (ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N10, მუხლი 89)

„მნახველების მიღება ისე უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ არასრულწლოვანს შეეძლოს, შეინარჩუნოს და განავითაროს ჩვეულებრივი ოჯახური ურთიერთობები და ჰქონდეს სოციალური რეინტეგრაციის შანსი“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 84)

„ყველა არასრულწლოვანს უფლება უნდა ჰქონდეს, წერილობით ან ტელეფონით, არანაკლებ კვირაში ორჯერ, ეკონტაქტოს თავისთვის სასურველ ადამიანს, თუ ეს მას კანონით არ ეკრძალება“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 61)

„არასრულწლოვანებს შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეთ, მუდმივად იყვნენ ინფორმირებულნი სიახლეების შესახებ გაზეთების, ჟურნალებისა და სხვა პუბლიკაციების კითხვით, რადიოს მოსმენითა და სატელევიზიო გადაცემების ყურებით“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 62)

„კომუნიკაცია და მონახულება შეიძლება დაექვემდებაროს შეზღუდვასა და მონიტორინგს მიმდინარე გამოძიების ინტერესებიდან გამომდინარე, ისევე როგორც წესრიგის დამყარების, უსაფრთხოებისა და დაცვის, დანაშაულის თავიდან აცილების ან დანაშაულის მსხვერპლთა დაცვის მიზნით,

მაგრამ შეზღუდვები, მათ შორის სასამართლოს ხელისუფლების განკარგულებით შემოღებული კონკრეტული შეზღუდვები, მაინც უნდა იძლეოდეს მინიმალურად დასაშვები კონტაქტების საშუალებას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 85.2)

„დისციპლინური სასჯელი არ უნდა გულისხმობდეს ოჯახთან კონტაქტის ან მნახველის მიღების შეზღუდვას, თუ თავად დისციპლინური სამართალდარღვევა არ არის გამოწვეული ასეთი კონტაქტებისა და ვიზიტების გამო“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 95.6)

„სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს უფასო იურიდიული დახმარება არასრულწლოვანთათვის, მათი მშობლებისა ან კანონიერი მეურვეებისთვის, თუ ამას მართლმსაჯულების ინტერესები მოითხოვს“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 120. 3)

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვან მსჯავრდებულს აქვს ოჯახთან და გარე სამყაროსთან ხშირი და რეგულარული კონტაქტის უფლება. კერძოდ, მას უფლება აქვს: ა) ჰქონდეს თვეში 4 ხანმოკლე პაემანი, ხოლო წახალისების ფორმით – თვეში 2 დამატებითი ხანმოკლე პაემანი; ბ) ჰქონდეს წელიწადში 4 ხანგრძლივი პაემანი, ხოლო წახალისების ფორმით – წელიწადში 6 დამატებითი ხანგრძლივი პაემანი; გ) თვეში ჰქონდეს საკუთარი ხარჯით 5 სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არაუმეტეს 15 წუთისა, ხოლო წახალისების ფორმით, საკუთარი ხარჯით – ულიმიტო სატელეფონო საუბარი; დ) ჰქონდეს თვეში 4 ვიდეოპაემანი, ხოლო წახალისების ფორმით – თვეში 2 დამატებითი ვიდეოპაემანი; ე) შეუზღუდავად მიიღოს წერილები, ამანათები და გზავნილები. ამასთანავე, ამანათებისა და გზავნილების მიღების უფლება შეიძლება შეიზღუდოს ამ კოდექსის 92-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის შესაბამისად; ვ) ისარგებლოს პირადი ტელევიზორითა და რადიომიმღებით; ზ) არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების ტერიტორიაზე არსებულ მაღაზიაში კვების პროდუქტების, პირველადი მოხმარებისა და სხვა საგნების შესაძენად თავის პირად ანგარიშზე არსებული თანხა ყოველთვიურად დახარჯოს საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის ბრძანებით გათვალისწინებული ლიმიტის ფარგლებში“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 87 (1))

„არასრულწლოვან ბრალდებულს უფლება აქვს, თვეში ჰქონდეს არაუმეტეს 4 ხანმოკლე პაემნისა. მას აგრეთვე აქვს უფლება, დაწესებულების ადმინისტრაციის კონტროლით, საკუთარი ხარჯით ჰქონდეს 3 სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არაუმეტეს 15 წუთისა, და შეუზღუდავად მიიღოს წერილები და ამანათები. აღნიშნული უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილების ან სასამართლოს განჩინების საფუძველზე, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 87 (2))

„არასრულწლოვან მსჯავრდებულს უფლება აქვს, წელიწადში სამჯერ ისარგებლოს თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლებით. თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის ხანგრძლივობა არ უნდა აღემატებოდეს 5 დღეს, რომელშიც შედის არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის დანიშნულების ადგილამდე მგზავრობის დროც“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 88 (1))

კითხვები:

- რამდენად ხშირად აქვთ ბავშვებს ოჯახთან/ახლო ნათესავებთან შეხვედრის შესაძლებლობა?
- რა სახის პაემნებით სარგებლობენ?
- რა ხანგრძლივობისაა პაემნები?
- ხომ არ ექმნებათ რაიმე პრობლემა პაემნებთან დაკავშირებით?

- ტარდება თუ არა პაემნები პრივატულ გარემოში?
- იხდით თუ არა საფასურს პაემნით სარგებლობის უფლებაში?
- იყენებს თუ არა ადმინისტრაცია ბავშვის მიმართ წახალისების სახით დამატებით პაემნებს?
- ეცნობება თუ არა ბავშვს წერილობით კანონით გათვალისწინებულ პირებთან შეხვედრაზე დაწესებულების დირექტორის თანხმობა/მოტივირებული უარი ?
- ეძლევათ თუ არა ბავშვებს შვებულების უფლება? რამდენად ხშირად?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს რადიოს, ტელევიზიის, ჟურნალ-გაზეთების სარგებლობის და გამოყენების შესაძლებლობა?
- აქვთ თუ არა ჟურნალ-გაზეთების გამოწერის შესაძლებლობა?
- აქვთ თუ არა სატელეფონი საუბრის უფლება და რა სიხშირით?
- იხდიან თუ არა საფასურს სატელეფონი საუბრებში?
- კონტროლდება თუ არა ადმინისტრაციის მიერ სატელეფონო საუბრები?
- აქვთ თუ არა წერილების შეუზღუდავად გაგზავნის შესაძლებლობა?
- არიან თუ არა ბავშვები უზრუნველყოფილი შესაბამისი საწერი საშუალებებით და ქაღალდით ?
- ექვემდებარება თუ არა ცენზურას ბავშვების მიერ გაგზავნილი პირადი წერილები?
- არის თუ არა დასაბუთებული ადმინისტრაციის მხრიდან კონკრეტული პირადი მიმოწერის ცენზურის შემთხვევები?
- იხდიან თუ არა საფასურს წერილების გაგზავნაში?
- როგორი სახის მიმოწერისას იხდიან საფასურს?
- გამოყენებულ ყოფილა თუ არა დისციპლინური წესით გარე სამყაროსთან ურთიერთობის აკრძალვა რაიმე ფორმით?
- აქვთ თუ არა ადვოკატთან შეუზღუდავი შეხვედრის უფლება?
- საჭიროების შემთხვევაში იღებენ თუ არა უფასო იურიდიულ დახმარებას?
- ხელშეწყობილია თუ არა ბავშვის კომუნიკაცია ოჯახთან/სხვა მნიშვნელოვანი კონტაქტთან გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს ეწინააღმდეგება ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს?
- ეძლევათ თუ არა ბავშვებს განსაკუთრებულ, პირად გარემოებებთან დაკავშირებით დაწესებულების დროებით დატოვების უფლება ?

პრაქტიკული მითითებები:

- ოჯახის წევრებთან პაემნების ორგანიზებაში, ხშირ შემთხვევაში, ჩართულები არიან სოციალური მუშაკები. პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა ოჯახის წევრები სხვადასხვა მიზეზების გამო არ მოდიან ბავშვებთან შეხვედრაზე. ამიტომ ძალიან მნიშვნელოვანია ოჯახის წევრებთან მჭიდრო ურთიერთობის ქონა, მათი მოტივირება, რომ ხშირად მოინახულონ ბავშვები და ზოგადად მონაწილეობა მიიღონ შემდგომში რეაბილიტაციის პროცესის ორგანიზებაში. საკითხი, რომელიც უნდა შეაფასონ მონიტორებმა, არის ის, ხომ არ ეზღუდებათ ან ეკრძალებათ სოციალურ მუშაკებს, ფსიქოლოგებს ბავშვის ოჯახის წევრებთან ურთიერთობა? პრაქტიკაში ხშირია ხოლმე, როდესაც დაწესებულების ადმინისტრაცია ოჯახის წევრებთან ურთიერთობას უკრძალავს დაუსაბუთებელი უსაფრთხოების მიზეზებიდან გამომდინარე, რაც არ ემსახურება ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს.

- მაღლიან მნიშვნელოვანია, შეფასდეს, თუ როგორ ხდება სატელეფონო საუბრების ორგანიზება დაწესებულებაში. ხომ არ არიან ამ შემთხვევაში პრივილეგირებული პირები და ამით ხომ არ ირღვევა სხვათა უფლებები? პენიტენციური სისტემისთვის დამახასიათებელია შიდა მაღადობა პატიმრებს შორის და უნდა შეფასდეს, ხომ არ იყენებენ ზოგიერთი ბავშვების სასაუბროს დროს (შესაბამის ბარათებს) სხვა, ე.წ. ლიდერი ბავშვები? უნდა შემოწმდეს, თუ როგორ ხდება სატელეფონო საუბრების აღწერა?

საყოფაცხოვრებო პირობები

საერთაშორისო სტანდარტი

„ყოველ თავისუფლებადაცვითელ ბავშვს უნდა ეპყრობოდნენ ჰუმანურად და პიროვნების ხელშეუვალი ღირსების პატივისცემით, ისე რომ გათვალისწინებული იყოს მისი ასაკის პირთა მოთხოვნები“. (ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 37 (გ))

„თავისუფლებადაცვითელ არასრულწლოვნებს უფლება აქვთ, იმყოფებოდნენ ისეთ დაწესებულებებში და ჰქონდეთ ისეთი მომსახურება, რომელიც შეესაბამება მათი ჯანმრთელობისა და პირადი ღირსების მოთხოვნებს“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვითელ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 31)

„საძინებელი ადგილი უნდა წარმოადგენდეს პალატას საძინებლებისა თუ ინდივიდუალური საძინებლები ოთახების ერთობლიობას, ადგილობრივი სტანდარტების გათვალისწინებით“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვითელ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 33)

„ყველა არასრულწლოვანი, ადგილობრივი და ეროვნული სტანდარტების შესაბამისად, უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს საკუთარი და საკმარისი თეთრეულით, რომელიც უნდა იყოს სუფთა, მოწესრიგებული და ხშირად იცვლებოდეს, რათა შენარჩუნდეს სისუფთავე“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვითელ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 33)

„არასრულწლოვნისთვის გათვალისწინებული საცხოვრებელი პირობები, განსაკუთრებით კი საძინებელი პირობები, ისეთი უნდა იყოს, რომ არ ლახავდეს ადამიანის ღირსებას და შეძლებისდაგვარად ითვალისწინებდეს კონფიდენციალობის უფლებას, აკმაყოფილებდეს ჯანდაცვისა და ჰიგიენის მოთხოვნებს, სათანადო ყურადღება ექცეოდეს კლიმატურ პირობებს და, განსაკუთრებით, გამოყოფილი ფართის რაოდენობას, ჰაერის კუბატურას, განათებას, გათბობას და ვენტილაციას. ამ საკითხებთან დაკავშირებული კონკრეტული მინიმალური მოთხოვნები ეროვნულ კანონმდებლობაში უნდა იყოს გათვალისწინებული“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია, წესი 63.1)

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს სხვა ბრალდებულებთან/მსჯავრდებულებთან შედარებით გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო და კვების პირობები“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 83 (1))

„ერთ მსჯავრდებულზე საცხოვრებელი ფართობის ნორმა არ უნდა იყოს 4 კვადრატულ მეტრზე ნაკლები... მსჯავრდებულისათვის გამოყოფილი სპეციალური საცხოვრებელი უნდა შეესაბამებოდეს კანონმდებლობით დადგენილ სანიტარიულ-ჰიგიენურ ნორმებს, უზრუნველყოფდეს მსჯავრდებულის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის შენარჩუნებას... სპეციალური საცხოვრებლის პირობები არ უნდა ხელყოფდეს მსჯავრდებულის პატივსა და ღირსებას, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას... სპეციალურ საცხოვრებელში მსჯავრდებულის ძირითადი საყოფაცხოვრებო ნივთები (საწოლი, მაგიდა, სკამი, ტუმბო) უნდა იყოს რკინის, მყარად შეკრული და იატაკზე ან კედელზე დამონტაჟებული კონსტრუქცია, რომლის გადაადგილება სპეციალური იარაღების დახმარების გარეშე შეუძლებელია... მსჯავრდებულის სპეციალურ საცხოვრებელს უნდა ჰქონდეს ფანჯარა, რომელიც უზრუნველყოფს ბუნებრივ განათებას. სპეციალური საცხოვრებელი უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ბუნებრივი ან/და ხელოვნური ვენტილაციით. მსჯავრდებული უზრუნველყოფილი უნდა იყოს გათბობით“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 29)

კითხვები:

- არის თუ არა საკმარისი საცხოვრებელი ფართი თითოეული ბავშვისთვის?
- უზრუნველყოფს თუ არა საკანში არსებული ფანჯარა ბუნებრივ განათებას?
- უზრუნველყოფილია თუ არა საკანი ბუნებრივი ვენტილაციით?
- საკმარისია თუ არა ბუნებრივი განათება კითხვისთვის?
- არის თუ არა საკანში სეზონის შესაბამისი ტემპერატურა?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს ყოველდღიურად სუფთა ჰაერზე გასვლის შესაძლებლობა და რა ხანგრძლივობით?

პირადი ჰიგიენა

საერთაშორისო სტანდარტი

„სანიტარიული მოწყობილობები ისე უნდა იყოს განლაგებული და იმგვარად საკმარისი სტანდარტებით, რომ ყველა არასრულწლოვანმა შეძლოს, საჭიროებისამებრ, საკუთარი ფიზიკური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება განცალკევებითა და სუფთა და სათანადო ფორმით“. (ევროსაბჭოს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 34)

„დაწესებულების ყველა ადგილი სათანადოდ უნდა ლაგდებოდეს და მუდმივად იყოს დაცული სისუფთავე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 65.1)

„არასრულწლოვანები შეუფერხებლად უნდა სარგებლობდნენ აბაზანა-ტუალეტებით, რომლებიც ჰიგიენურია და იძლევა განმარტოების საშუალებას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 65.2)

„უნდა არსებობდეს შესაბამისი საშუალებები, რომ არასრულწლოვანმა, თუ შესაძლებელია - ყოველდღიურად, მიიღოს კლიმატისთვის შესაფერი ტემპერატურის აბაზანა ან შხაპი“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 65.3)

„არასრულწლოვანებმა უნდა დაიცვან პირადი ჰიგიენა, სისუფთავეში იქონიონ საკუთარი ტანსაცმელი და საძინებელი, ხოლო ხელმძღვანელობამ უნდა ასწავლოს მათ, როგორ მიაღწიონ ამას და მოამარაგონ ისინი ამისთვის აუცილებელი საშუალებებით“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 63.4)

ადგილობრივი სტანდარტი

“მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა დაიკმაყოფილოს ბუნებრივი ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებები და დაიცვას პირადი ჰიგიენა პატივისა და ღირსების შეუღებად... დაწესებულება უზრუნველყოფს მსჯავრდებულს შხაპის მიღების შეუზღუდავი შესაძლებლობით და არანაკლებ თვეში ერთხელ საპარიკმახერო მომსახურებით ... დაწესებულებას ეკრძალება მოსთხოვოს მსჯავრდებულს თმის მთლიანი გადაპარსვა, თუ არ არსებობს ექიმის მოთხოვნა ან ჰიგიენური აუცილებლობა“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 30 (1,2,3))

კითხვები:

- ეძლევათ თუ არა ბავშვებს სათანადო ინტენსივობით (არანაკლებ, კვირაში ორჯერ) აბანოთი სარგებლობის საშუალება და არის თუ არა ეს საკმარისი ჰიგიენის დასაცავად?
- არის თუ არა საკანში ონკანი, ნიჟარა ან პირსაბანი?
- მწყობრშია თუ არა საკანში სველი წერტილები?

- არის თუ არა ტუალეტი იზოლირებული და იძლევა თუ არა განმარტების საშუალებას?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს ტუალეტით შეუზღუდავი სარგებლობის შესაძლებლობა, დღისით და ღამით?
- მიეწოდებათ თუ არა ბავშვებს პერიოდულად ჰიგიენური საშუალებები?
- არის თუ არა საკანში სისუფთავე?
- ალაგებენ თუ არა ზოგადად ბავშვები საკუთარ საკნებს და იცავენ თუ არა ჰიგიენას?
- უტარდება თუ არა საკანს და მთლიანად საცხოვრებელ კორპუსს რეგულარულად (არანაკლებ 3 თვეში ერთხელ) დეზინფექცია?
- უზრუნველყოფენ თუ არა ბავშვებს საპარიკმახერო მომსახურებით (არანაკლებ თვეში ერთხელ)?

პრაქტიკული მითითებები:

- მნიშვნელოვანია, რომ ადგილზე ინახოს ყველა ბავშვის საცხოვრებელი სადგომი. ამ პროცესში უნდა შემოწმდეს, აქვს თუ არა ყველას საკმარისი თეთრეული, ტანსაცმელი და ჰიგიენური საშუალებები? გარდა ამისა, ყურადღება უნდა მიექცეს საკნებში არსებული ნივთებს კერძოდ, ხომ არ არიან გარკვეული ჯგუფები პრივილეგირებულ მდგომარეობაში? მაგალითად, ხომ არ არის ზოგიერთ საკანში უფრო მეტი ლეიბი, საბანი, თეთრეული, ვიდრე სხვა საკნებში? არის თუ არა ზოგიერთ საკანში ისეთი ნივთები, რაც სხვა საკნებში არ გვხვდება და ზოგადად არ შედის ნებადართული ნივთების ჩამონათვალში? ასევე სხვა ნიშნები, რაც მოგვცემს იმის დასკვნის საშუალებას, რომ გარკვეული კატეგორიის პირებს უფრო მეტი პრივილეგია ენიჭებათ.
- ჰიგიენის დაცვა საკნებში არის ბავშვების მოვალეობა. ამ კუთხით უნდა შემოწმდეს, ზოგიერთი ბავშვი/ბავშვები ხომ არ ალაგებინებენ თავიანთ საკნებს მათ მიერ აღიარებულ სუბკულტურაში იერარქიის დაბალ დონეზე მყოფ პირებს? ხომ არ არეცხინებენ ტანსაცმელს? მსგავს შემთხვევაში რა რეაგირებას ახდენს ასეთ საკითხებზე ადმინისტრაცია?

ტანსაცმელი და თეთრეული საერთაშორისო სტანდარტი

„შესაძლებლობის ფარგლებში, არასრულწლოვანებს უნდა ჰქონდეთ უფლება, გააჩნდეთ თავიანთი პირადი ტანსაცმელი. საპატიმრო დაწესებულებამ უნდა უზრუნველყოს, რომ თითოეულ არასრულწლოვანს ჰქონდეს ამინდის შესაბამისი და მისი ჯანმრთელობისთვის საჭირო პირადი ტანსაცმელი, რომელიც არანაირად არ იქნება მისთვის დამამცირებელი ან შეურაცხმყოფელი. არასრულწლოვანებს, რომლებმაც რაღაც მიზნით დატოვეს დაწესებულება, უფლება უნდა მიეცეთ, ჩაიცვან თავიანთი საკუთარი ტანსაცმელი“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 36)

„არასრულწლოვნებს, რომელთაც არ გააჩნიათ საკმარისი და შესაფერისი საკუთარი ტანსაცმელი, ასეთი ტანსაცმელით დაწესებულება მოამარაგებს“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 66.2)

„შესაფერისია ისეთი ტანსაცმელი, რომელიც არ არის დამამცირებელი ან შეურაცხმყოფელი, კლიმატისთვის შესაფერისია და არ ემუქრება დაცულობასა და უსაფრთხოებას“. ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 66.3

„ყველა არასრულწლოვანს უნდა გამოეყოს ცალკე საწოლი, ცალკე ლოგინი და თეთრეული, რომელიც წესრიგში იქნება და საკმაოდ ხშირად გამოიცვლება, რათა უზრუნველყოფილი იყოს მათი სისუფთავე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 67)

ადგილობრივი სტანდარტი

„თუ ბრალდებულს/მსჯავრდებულს არა აქვს პირადი ტანსაცმელი, ადმინისტრაცია უზრუნველყოფს მას სეზონის შესაფერისი სპეციალური ტანსაცმლით, რომელიც თავისი ფორმით არ უნდა ლახავდეს ადამიანის ღირსებას... ბრალდებულს/მსჯავრდებულს პირად სარგებლობაში უნდა ჰქონდეს საწოლი და თეთრეული, რომელიც მას უნდა გადაეცეს სუფთა და დაუზიანებელი. ადმინისტრაციამ უნდა უზრუნველყოს თეთრეულის სისუფთავე“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 22)

“თუ მსჯავრდებულს არა აქვს პირადი ტანსაცმელი, დაწესებულება უზრუნველყოფს მას სეზონის შესაფერისი სპეციალური ტანსაცმლით, რომელიც თავისი ფორმით არ უნდა ლახავდეს ადამიანის ღირსებას ... აუცილებლობის შემთხვევაში მსჯავრდებულს ეძლევა სამუშაო ტანსაცმელი ... მსჯავრდებულს პირად სარგებლობაში უნდა ჰქონდეს საწოლი და თეთრეული, რომელიც მას უნდა გადაეცეს სუფთა და დაუზიანებელი ... დაწესებულებამ უნდა უზრუნველყოს დაწესებულების ტერიტორიისა და თეთრეულის სისუფთავე“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 30 (4,5,6,7))

კითხვები:

- აქვთ თუ არა ბავშვებს სეზონის შესაფერისი ტანსაცმელი?
- საჭიროების შემთხვევაში, უზრუნველყოფს თუ არა ადმინისტრაცია სეზონის შესაფერისი ტანსაცმლით?
- ტანსაცმელი პერიოდულად ირეცხება თუ არა? რა სიხშირით იცვლება?
- ტანსაცმელი ხომ არ არის ღირსების შემლახავი?
- არიან თუ არა ბავშვები უზრუნველყოფილნი თეთრეულით?
- რამდენად ხშირად იცვლება თეთრეული?

კვება

საერთაშორისო სტანდარტი

„ყველა საპატიმრო დაწესებულებამ უნდა უზრუნველყოს, რომ თითოეულმა არასრულწლოვანმა მიიღოს სათანადოდ მომზადებული საჭმელი, სათანადო დროს, იმ რაოდენობითა და ხარისხით, რაც აკმაყოფილებს დიეტურ, ჰიგიენურ და ჯანმრთელ სტანდარტებსა და, შეძლებისდაგვარად, რელიგიურ და კულტურულ მოთხოვნილებებს. ყველა არასრულწლოვანისთვის ნებისმიერ დროს ხელმისაწვდომი უნდა იყოს სუფთა სასმელი წყალი“. (გაეროს წესები თავისუფლებალკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 37)

„საკვები უნდა მომზადდეს და მიეწოდოს სუფთად, დღეში სამჯერ, კვებათა შორის გონივრული ინტერვალის დაცვით“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 68.2)

„სუფთა დასალევი წყალი მუდამ უნდა იყოს არასრულწლოვანების განკარგულებაში“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 68.3)

„თუ შესაძლებელია, არასრულწლოვანებს უნდა ჰქონდეთ თავისთვის საკვების შეძენის საშუალება“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 68.4)

ადგილობრივი სტანდარტი

“არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უნდა შეექმნას მისი მდგომარეობის შესაბამისი კვების პირობები”. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 83 (2))

“დაწესებულებაში საკვები უნდა შეიცავდეს ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის აუცილებელ კომპონენტებს. აკრძალულია მსჯავრდებულის დასჯის მიზნით საჭმლის კალორიულობის დაქვეითება... კვების რაციონის განსაზღვრისას გაითვალისწინება მსჯავრდებულთა ასაკი, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რელიგიური კუთვნილება, კულტურული თავისებურებები და ფიზიკური დატვირთვა ... მსჯავრდებული ყოველდღიურად უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სამჯერადი კვებით ... მსჯავრდებულებს, აგრეთვე, ავადმყოფებს, მკვეთრად და მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, უნდა შეექმნათ მათი მდგომარეობის შესაბამისი კვების პირობები”. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 21 (1,2,3,4))

კითხვები:

- არის თუ არა უზრუნველყოფილი სამჯერადი კვება?
- კვებათა შორის დღის განმავლობაში რა ინტერვალებია?
- როგორია კვების ხარისხი, რაოდენობა და მრავალფეროვნება?
- ვინ არის მენიუს შედგენაზე პასუხისმგებელი?
- ვის მიერ არის განსაზღვრული კვების კალორაჟი?
- ვინ ადგენს მენიუს და გამოკრულია თუ არა იგი თვალსაჩინო ადგილას?
- როგორია სამზარეულოს ჰიგიენური მდგომარეობა?
- არსებობს თუ არა სპეციალური დიეტური საკვები იმ ბავშვებისთვის, ვისაც აქვს ამის საჭიროება?
- კვების მიწოდებისას არის თუ არა გათვალისწინებული ბავშვის რელიგიური და კულტურული თავისებურებები?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს შესაძლებლობა, თვითონ მოამზადონ საკვები?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს დამატებით საკვების შეძენის შესაძლებლობა?
- არის თუ არა სასმელი წყალი ბავშვებისთვის ხელმისაწვდომი შეუზღუდავად?
- გამოიყენება თუ არა საკვების და/ან სასმელის შეზღუდვა დისციპლინურ ზომად?

პრაქტიკული მითითებები:

- აქვთ თუ არა ბავშვებს შესაძლებლობა, თვითონ მოამზადონ საკვები? სად აკეთებენ ამას - საკანში თუ სამზარეულოში? სასურველია, მონიტორმა შეისწავლოს, მხოლოდ პრივილეგირებულ პირებს ხომ არ ეძლევათ საკვების მომზადების შესაძლებლობა?
- როგორც წესი, მაღაზიით სარგებლობის უფლება ბავშვებს ეძლევათ უნაღდო ანგარიშსწორებით, სპეციალური ბარათების მეშვეობით. მონიტორებმა უნდა შეამოწმონ, ზოგიერთი ბავშვი ბოროტად ხომ არ სარგებლობს სხვისი ბარათებით? სასურველია, მოიძიონ ინფორმაცია მაღაზიაში არსებული შესყიდვების შესახებ და აღნიშნულ საკითხზე მაღაზიის გამყიდველს გაესაუბრონ.

განათლება/შრომა

საერთაშორისო სტანდარტი

მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ, რომ ბავშვს აქვს განათლების უფლება და, თანაბარი შესაძლებლობების საფუძველზე, ამ უფლების განხორციელების შესაძლებლობა. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 28)

„მონაწილე სახელმწიფოები ეთანხმებიან იმას, რომ ბავშვის განათლება მიმართული უნდა იყოს: (ა) ბავშვის პიროვნების, ნიჭის, გონებრივი და ფიზიკური უნარების განვითარებისკენ“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 28)

„დაწესებულებაში განთავსებული არასრულწლოვანის მომზადებისა და მასთან მოპყრობის მიზანია მეურვეობის, დაცვის, განათლებისა და პროფესიული უნარების უზრუნველყოფა მისთვის საზოგადოებაში სოციალურად სასარგებლო და ნაყოფიერი როლის შესრულებაში დახმარების გაწევის მიზნით“. („პეკინური წესები“, წესი 26.1)

„ყველა სავალდებულო სკოლის ასაკის არასრულწლოვანს უფლება აქვს, მიიღოს მისი მოთხოვნებისთვის და შესაძლებლობებისთვის სათანადო განათლება, რაც მას მოამზადებს საზოგადოებაში დასაბრუნებლად. ამგვარი განათლება უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს საპატიმრო დაწესებულების გარეთ, შეძლებისდაგვარად, საზოგადოებრივ სკოლებში, ნებისმიერ შემთხვევაში, კვალიფიციური მასწავლებლის მიერ ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემაში ინტეგრირებული პროგრამების საშუალებით იმგვარად, რომ გათავისუფლების შემდგომ არასრულწლოვანმა დაუბრკოლებლად შეძლოს სწავლის გაგრძელება. საპატიმრო დაწესებულების ადმინისტრაციამ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს უცხოელი ან განსაკუთრებული კულტურული ან ეთნიკური ასპექტებით განპირობებული მოთხოვნილებების მქონე არასრულწლოვანისთვის განათლების მიცემას. არასრულწლოვნებს, რომელთაც არ იციან წერა-კითხვა ან აქვთ გონებრივი განვითარების შეფერხებები, ან სწავლასთან დაკავშირებული პრობლემები, უფლება უნდა ჰქონდეთ, მიიღონ სპეციალური განათლება“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 38)

„სავალდებულო სასკოლო ასაკს გადაცილებულ არასრულწლოვანებს, რომელთაც სურთ განათლების გაგრძელება, ნება უნდა მიეცეთ და წახალისებულ უნდა იქნენ, გააგრძელონ სწავლა და მაქსიმალური მცდელობაა საჭირო, რათა მათთვის უზრუნველყოფილ იქნეს შესაბამის საგანმანათლებლო პროგრამებთან ხელმისაწვდომობა“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 39)

„დიპლომები ან განათლებასთან დაკავშირებული სერტიფიკატები, რომლებიც არასრულწლოვანებს პატიმრობაში ყოფნისას გადაეცემათ, არ უნდა მიაწოდებოდეს რაიმე სახით, რომ არასრულწლოვანის მიმართ ინსტიტუციონალიზაცია განხორციელდეს“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 40)

„ყოველ საპატიმრო დაწესებულებაში უნდა იყოს ბიბლიოთეკა, რომელიც ადეკვატურად იქნება აღჭურვილი როგორც საგანმანათლებლო, ასევე გასართობი წიგნებითა და ჟურნალებით, შესაფერისი არასრულწლოვანებისთვის, რომლებიც უნდა წახალისონ და ჰქონდეთ საშუალება, სრულად ისარგებლონ ბიბლიოთეკით“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 41)

„თითოეულ არასრულწლოვანს უნდა ჰქონდეს უფლება, ისარგებლოს პროფესიული ტრენინგებით ისეთ გარემოში, რომელიც მოამზადებს მას სამომავლო დასაქმებისთვის“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 42)

„დაცვის შესახებ ყველა ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტი, რომლებიც გამოიყენება ბავშვისა და ახალგაზრდა პირების შრომასთან დაკავშირებით, უნდა გამოიყენებოდეს თავისუფლებაზეზღუდულ არასრულწლოვანთა მიმართ“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 44)

„როდესაც შესაძლებელია, არასრულწლოვნები უზრუნველყოფილნი უნდა იქნენ შესაძლებლობით, განახორციელონ ანაზღაურებადი საქმიანობა, თუკი ეს შესაძლებელია, ადგილობრივ საზოგადოებასთან ერთად, როგორც დამხმარე იმ პროფესიული განათლებისა, რომელიც მათ ეძლევათ და რომლის მიზანია შესაძლებლობის გაზრდა, რათა მათ იპოვონ შესაფერისი სამუშაო, როდესაც საზოგადოებაში დაბრუნდებიან“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 45)

„ყოველ არასრულწლოვანს, რომელიც ახორციელებს სამუშაოს, უნდა ჰქონდეს უფლება შესაფერის ანაზღაურებაზე. არასრულწლოვანთა ინტერესები და მათი პროფესიული ტრენინგები არ უნდა იყოს მოტივირებული იმით, რომ საპატიმრო დაწესებულებამ ან მესამე მხარემ მიიღოს გარკვეული მოგება“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 46)

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს საშუალება უნდა ჰქონდეს, მიიღოს სრული ზოგადი განათლება საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის მინისტრის და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის ერთობლივი ბრძანებით დადგენილი წესის შესაბამისად ... არასრულწლოვანი ბრალდებულისათვის/მსჯავრდებულისათვის დაწყებითი განათლებისა და საბაზო განათლების მიცემა სავალდებულოა ... განათლების ისეთი შესაძლებლობები, რომლებიც ხელს შეუწყობს არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დატოვების შემდეგ მის დასაქმებას ... არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში მიმდინარე სასწავლო პროცესი ქვეყანაში არსებულ განათლების სტანდარტებს უნდა შეესაბამებოდეს ... არასრულწლოვანი ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მიერ ბრალდებულად ყოფნის/სასჯელის მოხდის პერიოდში მიღებული განათლების დამატებითი დოკუმენტში (დიპლომი, სერტიფიკატი, ატესტატი და სხვა) არ მიეთითება ინფორმაცია, რომლითაც შესაძლებელია არასრულწლოვნის, როგორც ნასამართლევის ან ყოფილი მსჯავრდებულის, იდენტიფიცირება“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 84 (1,2,3,4,5,6))

„არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს აქვს ანაზღაურებადი სამუშაოს შესრულების უფლება ... არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული მუშაობს სწავლისაგან თავისუფალ დროს. ამასთანავე, სწავლისა და მუშაობის დრო არ უნდა აღემატებოდეს დღეში 8 საათს ... დაუშვებელია არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში მოთავსებული არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის სამეურნეო სამუშაოებზე დასაქმება“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 85(1,2,5))

„დაწესებულება ვალდებულია დაწესებულებაში მოაწიოს ბიბლიოთეკა, რომელშიც უნდა იყოს როგორც საგანმანათლებლო ლიტერატურა (მათ შორის მხატვრული), გარდა სასკოლო სახელმძღვანელოებისა, ისე მსჯავრდებულთათვის გასაგებ ენაზე თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების შესახებ საქართველოს და საერთაშორისო კანონმდებლობა“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 49 (2))

„დაწესებულება ხელს უწყობს მსჯავრდებულის ექსტერნის, საატესტატო და ეროვნულ გამოცდებში მონაწილეობას“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 49 (10))

კითხვები:

- აქვთ თუ არა ბავშვებს საბაზისო განათლების მიღების შესაძლებლობა?
- არის თუ არა ყველა ბავშვი ჩართული ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესში?
- ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესი არის თუ არა ქვეყანაში არსებული სტანდარტების შესაბამისი?
- ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესს ახორციელებენ თუ არა კვალიფიციური სპეციალისტები?
- აქვთ თუ არა პედაგოგებს გავლილი სპეციალური გადამზადება პენიტენციური სისტემის სპეციფიკის გათვალისწინებით?

- აქვთ თუ არა ბავშვებს პროფესიული განათლების მიღების შესაძლებლობა?
- რა სახის პროფესიული კურსებია დაწესებულებაში?
- აქვს თუ არა ყველა ბავშვს შესაძლებლობა, ჩაერთონ პროფესიულ კურსებში?
- რამდენი ბავშვია ამჟამად ჩართული პროფესიულ კურსებში?
- როგორ მიიღება გადაწყვეტილება კონკრეტულ პროფესიულ კურსში ბავშვის ჩართვის შესახებ?
- არის თუ არა დაწესებულებაში არსებული პროფესიული კურსები მორგებული სპეციალური საჭიროების მქონე ბავშვებზე?
- სპეციალური საჭიროების მქონე რამდენი ბავშვია ჩართული ასეთი სახის კურსებში?
- ატესტატში/სერტიფიკატში იწერება თუ არა, რომ განათლება მიიღო პენიტენციურ დაწესებულებაში?
- არის თუ არა დაწესებულებაში ბიბლიოთეკა?
- რამდენად ხშირად სარგებლობენ ბავშვები ბიბლიოთეკით?
- არის თუ არა ბიბლიოთეკაში ლიტერატურა სხვადასხვა ენებზე?
- არის თუ არა ბიბლიოთეკაში საბავშვო ლიტერატურა?
- არიან თუ არა ბავშვები ჩართულები დასაქმების პროგრამებში?
- შრომა არის თუ არა ანაზღაურებადი?
- შრომა არის თუ არა ნებაყოფლობითი?
- არიან თუ არა ბავშვები ჩართულები სამეურნეო მომსახურებაში?

რეაბილიტაცია

იმისთვის, რომ რეაბილიტაცია შედეგიანი იყოს, პატიმარი ბავშვები უნდა იყვნენ უსაფრთხო გარემოში სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობით, საგანმანათლებლო, კულტურულ და გასართობ ღონისძიებებსა და პროგრამებში ჩართულობით, ოჯახთან და გარესამყაროსთან კონტაქტითა და ადეკვატური საცხოვრებელი პირობებით. ბავშვებზე პატიმრობის ეფექტი მინიმუმამდე უნდა იქნეს დაყვანილი და მოხდეს მაქსიმალური მხარდაჭერა, რათა საბოლოოდ უზრუნველყოფილ იქნეს ბავშვის საზოგადოებაში რეინტეგრაცია და გათავისუფლების შემდეგ საზოგადოებაში მისი კონსტრუქციული როლი.

საერთაშორისო სტანდარტი

„სარეჟიმო საქმიანობა უნდა ემსახუროდეს აღმზრდელობით, პირადი და სოციალური განვითარების, პროფესიული განათლების, რეაბილიტაციისა და განთავისუფლებისთვის მომზადების მიზნებს. ამ საქმიანობაში შედის: (ა) სკოლაში სწავლა; (ბ) პროფესიული მომზადება; (გ) შრომითი და დასაქმების თერაპია; (დ) სამოქალაქო განათლება; (ე) სოციალური ჩვევების დანერგვა და ინტელექტუალური მომზადება; (ვ) აგრესიის მართვა; (ზ) დამოკიდებულების მკურნალობა; (თ) ინდივიდუალური ან ჯგუფური თერაპია; (ი) ფიზიკულტურა და სპორტი ...“.

(ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 77)

„პირობით ვადამდე გათავისუფლებას უპირატესობა უნდა მიენიჭოს სასჯელის სრულ მოხდასთან შედარებით. თუ არსებობს რეაბილიტაციის დამაკმაყოფილებელი პროგრესის მტკიცებულება, თვით ის სამართალდამრღვევებიც კი, რომლებიც საშიშად იქნენ მიჩნეულნი დაწესებულებაში განთავსების დროს, შეიძლება გათავისუფლდნენ“. („პეკინური წესები“, წესი 28-ის კომენტარები)

ადგილობრივი სტანდარტი

“დაწესებულებაში მსჯავრდებულთან ტარდება სარეაბილიტაციო მუშაობა, რომლის მიზანია: ა) მსჯავრდებულისათვის კანონის, სხვა ადამიანების, შრომის, ადამიანთა თანაცხოვრების დამკვიდრებული წესებისა და ნორმებისადმი პატივისცემის გრძნობის ჩამოყალიბება/დაბრუნება; ბ) დაწესებულებაში მსჯავრდებულთა შორის ნორმალური ფსიქოლოგიური ატმოსფეროს (არაძალადობრივი გარემოს) შექმნა; გ) მსჯავრდებულთა განათლებისა და პროფესიული დონის ამაღლება; დ) მსჯავრდებულთა გათავისუფლებისათვის მომზადება; ე) სხვადასხვა დამოკიდებულების მქონე პირთა რეაბილიტაცია”. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 55)

კითხვები:

- არის თუ არა დაწესებულებაში ფსიქო-სოციალური სარეაბილიტაციო პროგრამები?
- რა სახის სარეაბილიტაციო პროგრამებია დაწესებულებაში და არის თუ არა მორგებული დაწესებულების საჭიროებებზე?
- მიმართულია თუ არა აღნიშნული პროგრამები არასრულწლოვანის ფუნქციონირების ამაღლებასა და დანაშაულებრივი ქცევის შემცირებაზე?
- რამდენი ბავშვია ჩართული სარეაბილიტაციო პროგრამებში?
- ვინ არის სარეაბილიტაციო პროგრამების განმახორციელებელი (დაწესებულება, სხვა სამინისტრო, არასამთავრობო ორგანიზაციები)?
- რამდენად არის სარეაბილიტაციო პროგრამები ინსტიტუციონალიზებული/გრძელვადიანი?
- როგორ განისაზღვრება კონკრეტულ სარეაბილიტაციო პროგრამაში ბავშვის ჩართვის საჭიროება?
- სარეაბილიტაციო პროგრამებში ჩართვა არის თუ არა ნებაყოფლობითი?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს ვადაზე ადრე გათავისუფლების შესაძლებლობა?

ინდივიდუალური მიდგომა

საერთაშორისო სტანდარტი

„საზოგადოებრივი სანქციებისა და ზომების აღსრულება უნდა ხდებოდეს ინდივიდუალიზებული შეფასების შედეგებისა და პროცესებში ჩარევის დადგენილი პროფესიული სტანდარტების შესაბამისი მეთოდების საფუძველზე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 39.1)

„თავისუფლებაღკვეთილი არასრულწლოვნებისთვის გარანტირებული უნდა იყოს სხვადასხვა აქტივობები და ღონისძიებები ინდივიდუალური გეგმის მიხედვით, რომელიც მიზნად ისახავს ნაკლებად შემზღუდავი რეჟიმის საშუალებით გათავისუფლებისთვის და საზოგადოებაში რეინტეგრაციისათვის მომზადებას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 50.1)

„... აქტივობების ბაზაზე უნდა შეიქმნას ინდივიდუალური გეგმა, რაშიც არასრულწლოვანმა უნდა მიიღოს მონაწილეობა“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 79.1)

„გეგმის მიზანი უნდა იყოს არასრულწლოვანების ისეთი მომზადება, რომ გათავისუფლების შემდეგ მათ ადვილად შეძლონ მიღებული ცოდნისა და უნარების გამოყენება და ამ გზით საზოგადოებაში რეინტეგრაცია“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 79.2)

„გეგმა ისე უნდა იყოს შედგენილი, რომ ემსახურებოდეს არასრულწლოვანის მომზადებას რაც შეიძლება ადრე გათავისუფლებისთვის და მიუთითებდეს გათავისუფლების შემდგომ შესაბამის ზომებზე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 79.3)

ადგილობრივი სტანდარტი

“არასრულწლოვანის მიმართ გადაწყვეტილების მიღებისას გათვალისწინება მისი ინდივიდუალური მახასიათებლები: ასაკი, განვითარების დონე, ცხოვრების, აღზრდისა და განვითარების პირობები, განათლება, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ოჯახური ვითარება და სხვა გარემოებები, რომლებიც არასრულწლოვანის ხასიათისა და ქცევის თავისებურებების შეფასების და მისი საჭიროებების განსაზღვრის შესაძლებლობას იძლევა .. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე პროცესის მწარმოებელი პირი არასრულწლოვანს განსაკუთრებული ყურადღებით უნდა მოეპყრას“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 14)

“ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშის მომზადება და გათვალისწინება სავალდებულოა სისხლის სამართლის პროცესის შემდეგ სტადიებზე: ა) განრიდების ღონისძიების განსაზღვრისას; ბ) სასჯელის დანიშვნისას; გ) საპატიმრო სასჯელის ინდივიდუალური დაგეგმვისას; დ) არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულებისას; ე) პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განხილვისას“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 29 (4))

“მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია არის მსჯავრდებულისათვის საზოგადოების, სხვა ადამიანების, ზნეობის ნორმებისა და ადამიანთა თანაცხოვრების დამკვიდრებული წესებისადმი პატივისცემისა და პასუხისმგებლობის გრძნობის ჩამოყალიბება/დაბრუნება .. მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია ხორციელდება სასჯელის მოხდის ინდივიდუალური გეგმის მიხედვით, რომელიც შეიძლება მოიცავდეს შემდეგ აქტივობებს: ა) სასჯელის მოხდა დადგენილი წესის შესაბამისად; ბ) სარეაბილიტაციო პროგრამებს; გ) მსჯავრდებულთა დასაქმებას; დ) ზოგადი და პროფესიული განათლების მიღებას; ე) გარე სამყაროსთან ურთიერთობას; ვ) სპორტულ, კულტურულ, შემეცნებით და რელიგიურ ღონისძიებებში მონაწილეობის მიღებას“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 54 (1,2,))

კითხვები:

- არის თუ არა ბავშვების მიმართ ინდივიდუალური მიდგომა?
- დაწესებულებაში მოხვედრიდან ხუთი დღის განმავლობაში ენიშნება თუ არა ყველა ბავშვს საქმის კოორდინატორი ?
- არის თუ არა შედგენილი ინდივიდუალური გეგმა ყველა ბავშვის მიმართ?
- არის თუ არა ინდივიდუალური დაგეგმვის პროცესში მონაწილეობა ნებაყოფლობითი?
- ვის მიერ განხორციელდა რისკებისა და საჭიროებების შეფასება და რა მეთოდოლოგიის/ინსტრუმენტების გამოყენებით ?
- ასახავს თუ არა ინდივიდუალური გეგმა ბავშვის საჭიროებებს, რისკებსა და სურვილებს?
- რეალურად სრულდება თუ არა ინდივიდუალურ გეგმაში ასახული ამოცანები?
- რისკებისა და საჭიროებების შეფასება ითვალისწინებს თუ არა კონტაქტს ოჯახის წევრებთან, მათ შორის, ოჯახში ვიზიტს?
- წახალისებულია თუ არა ინდივიდუალური გეგმის შესრულების, გადასინჯვის და შედეგთა შეფასების პროცესში ბავშვის და მისი ოჯახის/მნიშვნელოვანი კონტაქტის ჩართულობა?
- ინდივიდუალური გეგმის აქტივობების შერჩევისას გათვალისწინებულია თუ არა ბავშვის აზრი?
- ეძლევა თუ არა ბავშვს უკუკავშირის გამოთქმის შესაძლებლობა? წახალისებულია თუ არა ეს პროცესი?

- ზრუნვის/მომსახურების პროცესში ხდება თუ არა ბავშვის უკუკავშირის გათვალისწინება მომსახურების შინაარსისა თუ ფორმის შესახებ?
- აქვს თუ არა დაწესებულებაში ბავშვზე ზრუნვას მულტიდისციპლინური და ინტერსექტორული ხასიათი? ასახავს თუ არა ინდივიდუალური გეგმა მულტიდისციპლინური გუნდის ჩართულობას?
- მონაწილეობს თუ არა ინდივიდუალური დაგეგმვის პროცესში რეჟიმის და უსაფრთხოების სამსახური?
- რა დოზით მონაწილეობს ინდივიდუალური დაგეგმვის პროცესში დაწესებულების დირექტორი?
- შეიძლება თუ არა ინდივიდუალური გეგმის კორექტირება და რა შემთხვევაში?
- როგორ ხდება ინდივიდუალური გეგმის განხორციელებაზე კონტროლი?
- ფლობს თუ არა ბავშვის კანონიერი წარმომადგენელი მოზარდის ინდივიდუალური გეგმის ასლს?
- ვინ არის ინდივიდუალური გეგმის შედგენაზე და მისი განხორციელების კონტროლზე პასუხისმგებელი?

პრაქტიკული მითითებები:

- საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროგრამების ორგანიზება, როგორც წესი, უნდა ეფუძნებოდეს თითოეული ბავშვის რისკებისა და საჭიროებების შეფასებას, რომელსაც, ძირითადად, სოციალური მუშაკები და ფსიქოლოგები ახორციელებენ. აუცილებლად უნდა შემოწმდეს, შეფასების პროცესი მიმდინარეობს თუ არა პრივატულ გარემოში, უნდა ინახოს ოთახები, სადაც ტარდება ასეთი სახის შეხვედრები. მნიშვნელოვანია თვითონ ბავშვების მოსაზრებები, დაცულად გრძნობენ თუ არა თავს, რომ ასეთი სახის საუბრის შინაარსი არ გახდება ცნობილი სხვა პირებისთვის.
- ბავშვის შესაფასებლად, ხშირ შემთხვევაში, საჭიროა ოჯახის წევრებთან გასაუბრება და მათგან დამატებითი ინფორმაციის მიღება; საჭიროების შემთხვევაში, ასევე ოჯახის ადგილზე შეფასება. საკმაოდ ხშირია პრაქტიკაში, როცა სოციალურ მუშაკებს, ფსიქოლოგებს და ასევე სხვა სპეციალისტებს ადმინისტრაციის მხრიდან ეკრძალებათ ოჯახის წევრებთან კონტაქტი გაურკვეველი მიზეზების გამო, რაც ბავშვის საუკეთესო ინტერესებს არ ემსახურება. აუცილებლად უნდა შეფასდეს ამ კუთხით დაწესებულებაში არსებული პრაქტიკა.
- საკმაოდ ხშირია პრაქტიკაში, როდესაც ბავშვების გარკვეული კატეგორია საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროცესში ჩართულია ფორმალურად, გარკვეული პრივილეგიების მიღების მიზნით. თავისი შინაარსით ასეთი სახის ჩართულობა შესაძლებელია არ იყოს მიჩნეული ერთმნიშვნელოვნად ნეგატიურად, თუმცა ასეთი ხელოვნური ჩართულობა ხშირ შემთხვევაში წარმოადგენს ადმინისტრაციასთან გარიგების ნაწილს, რაც აგებულია კრიმინალური სუბკულტურის პრინციპებზე. აუცილებლად უნდა იყოს მოძიებული ინფორმაცია პროგრამების შესახებ, რომლებშიც ჩართულები არიან ბავშვები. ხომ არ გვხვდება შემთხვევები, როცა უმეტეს პროგრამებში მხოლოდ ერთი და იგივე ბავშვები არიან ჩართულები, მაშინ როცა სხვა ჯგუფი ასეთი სახის პროგრამებში საერთოდ არ მონაწილეობს?
- საკმაოდ ხშირი იყო შემთხვევა, როცა დაწესებულებაში სამეურნეო მომსახურებაში ჩართული იყო პატიმართა მხოლოდ განსაზღვრული ჯგუფი და ამ კუთხით საკმაოდ დისკრიმინაციული მიდგომა არსებობდა ბავშვების გარკვეული ჯგუფის მიმართ. კანონმდებლობის დონეზე დაწესდა აკრძალვა სამეურნეო მომსახურებაში არასრულწლოვანების ჩართვაზე, თუმცა წარსულში არსებული საკმაოდ მანკიერი პრაქტიკის გამო შესაძლებელია, იყოს შემთხვევები, როცა ასეთი სახის სამუშაოზე კიდევ იყენებენ ბავშვებს სხვა ბავშვები ან თვითონ ადმინისტრაცია. ამ კუთხით დაწესებულებაში არსებული პრაქტიკის შესწავლა აუცილებელია.

პირადი ცხოვრების სრული პატივისცემის უფლება, პერსონალური მონაცემების დაცვა

საერთაშორისო სტანდარტი

„მონაწილე სახელმწიფოები ცნობენ ყოველი ბავშვის უფლებას, რომელმაც, როგორც თვლიან, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ბრალად ედება მისი დარღვევა ან აღიარებულია მის დამრღვევად, რომ მისდამი მოპყრობა ხელს უწყობდეს მისი ღირსებისა და საკუთარი მნიშვნელოვნების გრძნობის განვითარებას, განუმტკიცებდეს მას ადამიანის უფლებებისადმი და სხვათა ძირითადი თავისუფლებებისადმი პატივისცემას, ითვალისწინებდეს ბავშვის ასაკს და მისი რეინტეგრაციის, საზოგადოებაში მის მიერ სასარგებლო როლის შესრულებისთვის ხელშეწყობის სასურველობას“ ... „ამ მიზნით და საერთაშორისო დოკუმენტების შესაბამისი დებულებების გათვალისწინებით, მონაწილე სახელმწიფოები, კერძოდ, უზრუნველყოფენ, რომ: ყოველ ბავშვს, რომელმაც, როგორც თვლიან, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ან ბრალი ედება მის დარღვევაში, ჰქონდეს, სულ ცოტა, შემდეგი გარანტიები: ... მისი პირადი ცხოვრების სრული პატივისცემა საქმის გარჩევის ყველა სტადიაზე“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 40, პ.2)

„საქმის განხილვის ყველა სტადია“ იწყება სამართალდამცავ ორგანოებთან პირველი კონტაქტიდან ზედამხედველობიდან ან პატიმრობიდან გათავისუფლებამდე“. (ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N10, მუხლი 64)

„არასრულწლოვან სამართალდამრღვევთა დოსიე უნდა იწარმოებოდეს სრულიად საიდუმლოდ და დახურული უნდა იყოს მესამე მხარეებისათვის. ასლების ხელმისაწვდომობა უნდა შემოიფარგლოს იმ პირებით, რომელთაც პირდაპირ ეხებათ საქმეზე გადაწყვეტილება ან სათანადოდ უფლებამოსილი პირებით“. („პეკინური წესები“, წესი 21.1)

„პერსონალის ყველა წევრმა პატივი უნდა სცეს არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების უფლებას და კერძოდ, უნდა დაიცვას ყველა კონფიდენციალური საკითხი, რომლებიც ეხება არასრულწლოვანებს ან მათ ოჯახებს და რომლებიც პერსონალისთვის ცნობილი გახდა მათი თანამდებობის გამო“. („პეკინური წესები“, წესი 87 (ე))

„დოსიეში არსებული ინფორმაციის გაცნობისას შესაძლებლობა მიეცემათ მხოლოდ იმ პირებს, რომლებსაც ამის კანონიერი უფლება აქვთ და მხოლოდ იმ დოზით, რა დოზითაც აუცილებელია ინფორმაციის გამომთხოვი ორგანოს წინაშე არსებული დავალების შესასრულებლად“, ... „საზოგადოებრივი სანქციის ან ზომის ვადის გასვლის შემდეგ დოსიე უნდა განადგურდეს ან გადაეცეს არქივს, სადაც მოქმედებს წესები მათი შინაარსის მესამე პირებისთვის არგაცემის გარანტიების შესახებ“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, მუხლი 34.2)

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვანის პირადი ცხოვრების დაცულობა უზრუნველყოფილია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე ... არასრულწლოვანის ნასამართლობისა და ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის შესახებ ინფორმაცია საჯარო არ არის. დაუშვებელია არასრულწლოვანის პერსონალური მონაცემების გამჟღავნება და გამოქვეყნება, გარდა „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 13)

კითხვები:

- რომელი სამსახური აწარმოებს ბავშვის პირად საქმეს?
- რა სახის ინფორმაციას მოიცავს პირადი საქმე?
- ვის აქვს პირადი საქმის გაცნობის უფლება?

- ინახება თუ არა პირადი საქმე დაცულ ადგილას?
- რა ვადით ინახება ბავშვის პირადი საქმე?
- როგორ წყდება პირადი საქმის საკითხი ბავშვის გათავისუფლების ან სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის შემთხვევაში?
- პირადი საქმის მასალების სხვა დაწესებულებისთვის ან სხვა ორგანოსთვის გადაცემის შემთხვევაში არის თუ არა გარანტირებული ბავშვის პერსონალური მონაცემების, კონფიდენციალობის დაცვის საკითხები?
- პირადი საქმის მასალების სხვა დაწესებულებისთვის ან სხვა ორგანოსთვის გადაცემის შემთხვევაში წარმოებს თუ არა შესაბამისი არღიცხვა. (ანუ კეთდება თუ არა დოკუმენტირება იმის შესახებ, თუ რომელ ორგანოს გადაეცა, რა საფუძვლით, რამდენი ხნით, ა.შ)
- ბავშვის რისკებისა და საჭიროებების შეფასების შესახებ ინფორმაცია არის თუ არა პირადი საქმის ნაწილი?
- ბავშვებთან ფსიქოლოგების და სოციალური მუშაკების ინდივიდუალური შეხვედრები ტარდება თუ არა კონფიდენციალურ გარემოში?
- ვის შეუძლია გაეცნოს სოციალური მუშაკის და ფსიქოლოგის ინდივიდუალურ ჩანაწერებს?
- ბავშვის სასჯელის მოხდის ინდივიდუალური დაგეგმვის პროცესის შესახებ ინფორმაცია სად ინახება?
- ვისთვის არის ის ხელმისაწვდომი?
- ეცნობა თუ არა დაწესებულების ხელმძღვანელობა ბავშვის შესახებ ფსიქოლოგის ინდივიდუალურ ჩანაწერებს?
- როგორ არის დარეგულირებული ბავშვის შესახებ არსებული ინფორმაციის შენახვის და დამუშავების წესი?
- პერსონალური მონაცემების დაცვის რა სახის მექანიზმები არსებობს დაწესებულებაში?
- აქვს თუ არა დაწესებულებაში მომუშავე პერსონალს გავლილი გადამზადება ბავშვის პერსონალური მონაცემების დაცვასთან დაკავშირებით?
- აქვს თუ არა გააზრებული დაწესებულებაში მომუშავე პერსონალს ბავშვის პერსონალური მონაცემების დაცვის მნიშვნელობა და საჭიროება?
- ბავშვის სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის შემთხვევაში ეგზავნება თუ არა ბავშვის შესახებ არსებული ინფორმაცია სხვა დაწესებულებას?
- ბავშვის გათავისუფლების შემთხვევაში ეგზავნება თუ არა ბავშვის შესახებ არსებული ინფორმაცია პრობაციის ეროვნულ სააგენტოს ან სხვა სამსახურებს?
- კონკრეტულად რა სახის ინფორმაცია ეგზავნებათ ზემოაღნიშნულ ადრესატებს?
- როგორი დამოკიდებულება და განცდა აქვთ ბავშვებს მათ შესახებ არსებული ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვასთან დაკავშირებით?
- პერსონალური მონაცემების არასწორი ფორმით გასაჯაროების შემთხვევაში, რა სახის რეაგირებას ახდენს ადმინისტრაცია?
- არიან თუ არა ბავშვი და მისი კანონიერი წარმომადგენელი ინფორმირებულები პირადი საქმის კონფიდენციალობისა და იმ შემთხვევების შესახებ, როცა კონფიდენციალობის დარღვევა დასაშვებია?

პრაქტიკული მითითებები:

- ბავშვის შესახებ არსებული ინფორმაციის ყველაზე სენსიტიურ ნაწილს წარმოადგენს ფსიქოლოგის და სოციალური მუშაკის ინდივიდუალური ჩანაწერები. ეს ჩანაწერები კეთდება ბავშვის შეფასების საფუძველზე და, როგორც წესი, მასზე დაყრდნობით დგება, ინდივიდუალური გეგმები, სპეციალური მიდგომები. პრაქტიკაში საკმაოდ ხშირია, როცა უსაფრთხოების და რეჟიმის სამსახური ცდილობს, გაეცნოს აღნიშნულ ინდივიდუალურ ჩანაწერებს, რაც არღვევს კონფიდენციალობის პრინციპს და ანგრევს ბავშვსა და სხვა პროფესიონალებს შორის ნდობას. ეს სამსახურები ასეთი სახის ინფორმაციას, როგორც წესი, თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ბავშვზე გარკვეული ზემოქმედების მოსახდენად იყენებენ. აუცილებლად უნდა შემოწმდეს დაწესებულებაში ამ კუთხით არსებული პრაქტიკა.
- ბავშვის გათავისუფლებისას ან სხვა დაწესებულებაში გადაყვანისას მნიშვნელოვანია შესაბამისი დაწესებულებებისთვის ბავშვის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება შემდგომი სარეაბილიტაციო პროცესის გაგრძელების მიზნით. თუმცა ზოგ შემთხვევაში ინფორმაციის ასეთი გაცვლა შესაძლებელია, არ იყოს მიზანშეწონილი. მაგალითად, თუ დაწესებულებაში სადაც ბავშვი იგზავნება, არ არსებობს ისეთ სახის მიდგომები, როგორიც იყო ბავშვთან დაწესებულებაში და ადგილებზე შესაბამის თანამშრომლებს არ აქვთ გავლილი სპეციალური გადამზადება ბავშვის უფლებათა დაცვის საკითხებში. ასეთ შემთხვევაში ინფორმაციის გაცვლამ შესაძლებელია, ბავშვისთვის უფრო მეტი საზიანო შედეგი მოიტანოს, ვინაიდან შესაბამისი სისტემის და კვალიფიკაციის არარსებობის გამო შესაძლებელია, ასეთი სახის ინფორმაცია ბავშვის ინტერესების საწინააღმდეგოდ იქნეს გამოყენებული. აუცილებლად უნდა შემოწმდეს ამ კუთხით არსებული სისტემა და პრაქტიკა.

რეკრეაცია/ თავისუფალი დრო

საერთაშორისო სტანდარტი

„თავისუფლებაზეზღუდულ ყველა არასრულწლოვანს უნდა დაერთოს რეგულარული ვარჯიშის ნება დღეში, მინიმუმ, ორი საათის განმავლობაში, აქედან 1 საათი – ჰაერზე, თუ ამინდი იძლევა ამის საშუალებას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, მუხლი 81)

„ყოველ არასრულწლოვანს უნდა ჰქონდეს უფლება, გააჩნდეს შესაბამისი დრო ყოველდღიური თავისუფალი ვარჯიშისთვის სუფთა ჰაერზე, როდესაც ამის საშუალებას იძლევა ამინდი. ხსენებულის დროს უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს რეკრეაციული და ფიზიკური ვარჯიში. უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს ადეკვატური ფართი, მოწყობილობები და აღჭურვილობა. ყოველ არასრულწლოვანს უნდა გააჩნდეს დამატებითი დრო ყოველდღიური დასვენებისთვის. ხსენებული დროის ნაწილი, არასრულწლოვანის სურვილის შემთხვევაში, უნდა დაეთმოს ხელოვნებასა და ხელობის განვითარებასთან დაკავშირებული უნარების განვითარებას. საპატიმრო დაწესებულებამ უნდა უზრუნველყოს, რომ თითოეულ არასრულწლოვანს ფიზიკურად შეეძლოს მონაწილეობა ფიზიკური განათლების არსებულ პროგრამებში. სამკურნალო ფიზიკური განათლება და თერაპია უნდა განხორციელდეს სამედიცინო მეთვალყურეობის ქვეშ იმ არასრულწლოვანებთან მიმართებით, რომლებსაც ეს ესაჭიროებათ“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, მუხლი 47)

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ყოველდღიური სპორტულ-გამაჯანსაღებელი აქტივობებით და სეირნობის უფლებით. ამ მიზნით მისთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს შესაბამისი აღჭურვილობა და სივრცე ... არასრულწლოვანისთვის, მათ შორის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირისთვის, უნდა არსებობდეს შესაფერისი რეკრეაციული და ფიზიკური აღზრდის პროგრამები“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 86)

კითხვები:

- აქვთ თუ არა ბავშვებს დღის განმავლობაში, მინიმუმ, 1 საათით სუფთა ჰაერზე ყოფნის შესაძლებლობა?
- რა დროს ატარებენ საკნის გარეთ დღის განმავლობაში?
- არის თუ არა დაწესებულებაში გამოყოფილი სივრცე სპორტული და რეკრეაციული აქტივობებისთვის?
- საკმარისია თუ არა დაწესებულებაში არსებული სივრცე ბავშვების რაოდენობის გათვალისწინებით?
- არის თუ არა დაწესებულებაში სპორტული კომპლექსები?
- გააჩნია თუ არა დაწესებულებას სპორტული ინვენტარი?
- არის თუ არა სპორტული ინვენტარი ტექნიკურად გამართული?
- არსებობს თუ არა დაწესებულებაში სპორტული და კულტურული პროგრამები?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს თავისუფალი დრო და როგორ იყენებენ მას?

რელიგიის, რწმენის და აღმსარებლობის თავისუფლება

საერთაშორისო სტანდარტი

„მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ ბავშვის აზრის, სინდისის და რელიგიური რწმენის თავისუფლებას“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენცია, მუხლი 14 (1))

„მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ მშობელთა და, შესაბამის შემთხვევაში, კანონიერ მეურვეთა უფლებებსა და მოვალებებს, უხელმძღვანელონ ბავშვს მისი უფლებების იმ მეთოდით განხორციელებაში, რომელიც შეესატყვისება ბავშვის განვითარებად უნარებს“. (გაეროს ბავშვთა უფლებათა კონვენცია, მუხლი 14 (1))

„ყოველ არასრულწლოვანს უნდა გააჩნდეს ნებართვა, დაიცმაყოფილოს თავისი საჭიროებები რელიგიასა და სულიერ ცხოვრებასთან დაკავშირებით, კერძოდ, იმ მსახურებაზე ან შეხვედრებზე დასწრების გზით, რომლებიც უზრუნველყოფილი იქნება საპატიმრო დაწესებულებაში, ასევე მსახურების წარმართვით და უფლებით, რომ იქონიოს რელიგიური მსახურებისთვის საჭირო წიგნები და საგნები და მისდიოს საკუთარ რწმენას. იმ შემთხვევაში, თუკი საპატიმრო დაწესებულება მოიცავს კონკრეტული რელიგიის მიმდევარ არასრულწლოვანთა საკმარის ოდენობას, დანიშნულ ან დამტკიცებულ უნდა იქნეს ამ რელიგიის კომპეტენტური წარმომადგენელი და მას უფლება უნდა ჰქონდეს, გამართოს რეგულარული მსახურება და განახორციელოს აღსარების ჩაბარება არასრულწლოვანთაგან, მათი თხოვნის შემთხვევაში, კონფიდენციალურ გარემოში. ნებისმიერ არასრულწლოვანს ჰქონდეს უფლება, რომ იგი მოინახულოს მის მიერ არჩეული ნებისმიერი რელიგიის კვალიფიციურმა წარმომადგენელმა, ისევე როგორც უფლება, რომ მონაწილეობა არ მიიღოს რელიგიურ მსახურებაში და თავისუფლად განაცხადოს უარი რელიგიურ სწავლებაზე, განხილვებზე ან შთაგონებაზე“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 48)

„დაუშვებელია არასრულწლოვანთა იძულება, აღიარონ რომელიმე რელიგია ან მიჰყვნენ რომელიმე მრწამსს, დაესწრონ საეკლესიო მსახურებას ან შეკრებებს, მონაწილეობა მიიღონ რელიგიურ წეს-ჩვეულებებში ან თანხმობა განაცხადონ რომელიმე რელიგიის ან მრწამსის წარმომადგენელთან შეხვედრაზე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 87.3)

ადგილობრივი სტანდარტი

„საქართველოს სასჯელაღსრულების და პრობაციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტმა და პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებმა შექმნა პირობები ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა რელიგიური მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად... ბრალდებული/მსჯავრდებული რელიგიურ რიტუალებს ასრულებს საკანში, ხოლო შესაძლებლობის არსებობისას, ამ მიზნით მოწყობილ შენობებში, იმ რელიგიური კონფესიების ტრადიციების შესაბამისად, რომლებსაც ისინი მიეკუთვნებიან... ბრალდებულისთვის/მსჯავრდებულისთვის ნებადართულია, თან იქონიონ და ისარგებლონ რელიგიური ლიტერატურით, ინდივიდუალური რელიგიური კულტის საგნებით, გარდა მჩხვლეტავი, ბასრი, ძვირფასი ლითონების და ქვის ნაკეთობებისა ან იმ საგნისა, რომელიც წარმოადგენს კულტურულ და ისტორიულ ფასეულობას“.

(სასჯელაღსრულების მინისტრის ბრძანება N187)

კითხვები:

- არის თუ არა დაწესებულებაში გამოყოფილი ფართი რელიგიური რიტუალებისთვის?
- არის თუ არა დაწესებულებაში რელიგიური ნაგებობები?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს შესაძლებლობა, შეხვდნენ მათთვის სასურველ რელიგიურ მსახურს?
- ეძლევათ თუ არა ბავშვებს შესაძლებლობა, დაიკმაყოფილონ რელიგიური მოთხოვნილებები, დაესწრონ ღვთისმსახურებას?
- აქვთ თუ არა შესაძლებლობა, თან იქონიონ რელიგიური წიგნები, ლიტერატურა, საკულტო საგნები?
- აქვთ თუ არა რელიგიურ უმცირესობებს თანაბარი შესაძლებლობა, დაიკმაყოფილონ რელიგიური მოთხოვნილებები?
- რა რელიგიური კონფესიების წარმომადგენლები არიან დაწესებულებაში?

პრაქტიკული მითითებები:

- დაწესებულებაში კონტიგენტის უმრავლესობას, როგორ წესი, მართლმადიდებელი ქრისტიანები წარმოადგენენ. არსებობს პრაქტიკა, როდესაც დაწესებულებაში ხდება სხვა კონფესიის წარმომადგენელი ბავშვების მონათვლა მართლმადიდებელ ქრისტიანებად. მონიტორებმა აუცილებლად უნდა შეისწავლონ ასეთი საკითხები და გაარკვიონ - იყო თუ არა ნათლობა ნებაყოფლობითი? ასევე, განხორციელდა თუ არა ასეთი სახის რიტუალი ბავშვის მშობლებთან კონსულტაციის და თანხმობის საფუძველზე?

წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობისგან დაცვა

საერთაშორისო სტანდარტი

წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობისა და სასჯელის აკრძალვა აბსოლუტურ უფლებას წარმოადგენს. აღნიშნული უფლება ადამიანის, როგორც პიროვნების, განუყოფელი შემადგენელი ნაწილია. დაუშვებელია მისი შეზღუდვა ნებისმიერი მიზნით, ასევე ამის გამართლება, რომელიმე გარემოებითა თუ დანაშაულის სიმძიმის მოტივით.

„არავის მიმართ არ უნდა იქნეს გამოყენებული წამება ან სასტიკი, არაადამიანური თუ მისი ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა და სასჯელი“. (გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, მუხლი 5)

„არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას“. (ევროპის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, მუხლი 3)

„არც ერთი ბავშვი არ უნდა დაექვემდებაროს წამებას ან სხვა სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან სასჯელს“. (ბავშვის უფლებათა დაცვის კონვენცია, მუხლი 37)

„... განსაზღვრება „წამება“ ნიშნავს ნებისმიერ მოქმედებას, რომლითაც რომელიმე პირს განზრახ აყენებენ ტკივილს ან ტანჯვას, ფიზიკურს ან ზნეობრივს, რათა მისგან ან მესამე პირისგან მიიღონ ცნობები ან აღიარება; დასაჯონ ქმედებისთვის, რომელიც მან ან მესამე პირმა ჩადინა ან რომლის ჩადენაშიც ეჭმიტანილია; აგრეთვე დააშინონ ან აიძულონ იგი ან მესამე პირი; ან ნებისმიერი მიზეზით, რომელსაც საფუძვლად უდევს ნებისმიერ სახის დისკრიმინაცია, როცა ასეთ ტკივილსა და ტანჯვას აყენებს სახელმწიფოს თანამდებობის პირი ან სხვა ოფიციალური პირი, ან მათი წაქეზებით, ნებართვით ან მდუმარე თანხმობით“. (წამების წინააღმდეგ გაეროს კონვენცია, მუხლი 1)

„არცერთი დისციპლინური ზომის გამოყენება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ბავშვის ღირსების გრძნობის შენარჩუნებას და ინსტიტუციური ზრუნვის ძირითად ამოცანებს. მკაცრად უნდა აიკრძალოს კონვენციის 37-ე მუხლით განსაზღვრული ისეთი დისციპლინური ზომები, როგორიცაა ფიზიკური დასჯა, ბნელ საკანში მოთავსება, დახურულ და შემოსაზღვრულ სივრცეში მარტო მოთავსება. ასევე უნდა აიკრძალოს დასჯის ყველა ის ფორმა, რამაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას ბავშვის ფსიქიკურ ჯანმრთელობას და კეთილდღეობას“. (გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N10, პ.89)

„ყოველი დისციპლინური ღონისძიება, რომელიც წარმოადგენს სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას, მკაცრად უნდა იქნეს აკრძალული, მათ შორის, სხეულებრივი სასჯელები, ბნელ საკანში მოთავსება, კარცერი ან განმარტოებითი პატიმრობა, ან სხვა სახის სასჯელი, რომელმაც შეიძლება დააზიანოს შესაბამისი არასრულწლოვანის ფიზიკური ან სულიერი ჯანმრთელობა. საკვები რაციონის შემცირება ან არასრულწლოვანისთვის ოჯახის წევრებთან შეხვედრაზე უარის თქმა, რა მიზანსაც არ უნდა ემსახურებოდეს ხსენებული, აკრძალული უნდა იყოს. ... ერთი და იმავე დისციპლინური გადაცდომისთვის არ შეიძლება არასრულწლოვნის ორჯერ დასჯა. აკრძალული უნდა იყოს კოლექტიური სანქციები“. (გაეროს წესები თავისუფლებაალკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 67)

ადგილობრივი სტანდარტი

„წამება, ესე იგი, პირისთვის, მისი ახლო ნათესავისთვის ან მასზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირისთვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას და რომლის მიზანია ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღება, პირის დაშინება ან იძულება, ანდა პირის დასჯა მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისთვის“. (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 144¹⁾)

დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა - “პირის დამცირება ან იძულება, არაადამიანურ, ღირსებისა და პატივის შემლახველ მდგომარეობაში ჩაყენება, რაც მას ძლიერ ფიზიკურ, ფსიქიკურ ტკივილს ან მორალურ ტანჯვას აყენებს“. (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, მუხლი 144³⁾)

კითხვები:

- არის თუ არა ბავშვი ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი პერსონალის მხრიდან?
- არსებობს თუ არა შესაბამისი ნიშნები?
- მიიღო თუ არა ბავშვმა რაიმე ზომა აღნიშნულთან დაკავშირებით ? (მიმართა საჩივრით დაწესებულების დირექტორს, სახალხო დამცველს, ა.შ.).

- განხორციელდა თუ არა ბავშვზე ფსიქოლოგიური ზეწოლა პერსონალის მხრიდან?
- არის თუ არა ბავშვი მუქარის, შეურაცხყოფის, დაცინვის და აბუჩად აგდების ობიექტი პერსონალის მხრიდან?
- მიიღო თუ არა ბავშვმა რაიმე ზომა აღნიშნულთან დაკავშირებით? (მიმართა საჩივრით დაწესებულების დირექტორს, სახალხო დამცველს, ა.შ.).
- ხომ არ მიუთითებს დაწესებულებაში არსებული პირობების ერთობლიობა არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის შემთხვევების არსებობაზე?
- როგორია დამოკიდებულება ბავშვებსა და პერსონალს შორის?
- როგორია ბავშვების ურთიერთდამოკიდებულება?
- რა პრინციპით არიან ბავშვები საკნებში განაწილებულები, ვინ მიიღო ამის შესახებ გადაწყვეტილება?
- აღირიცხება თუ არა დაზიანებები სპეციალურ ჟურნალში, როგორც დაწესებულებაში შემოსვლისას, ასევე სასჯელის მოხდის პერიოდში?
- რა სახის რეაგირებას ახდენს ადმინისტრაცია დაზიანების არსებობის შემთხვევაში?
- რამდენად ხშირად გამოიყენება დისციპლინური ღონისძიებები და რა სახის?
- ბავშვის მიმართ დისციპლინური ღონისძიებების გამოყენებისას დაცულია თუ არა კანონმდებლობით გათვალისწინებული პროცედურები?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს შესაძლებლობა, შეიტანონ საჩივარი კონფიდენციალურად, ყოველგვარი ცენზურის გარეშე?
- სად და ვის მიერ აღირიცხება ბავშვების მიერ შეტანილი საჩივრები?
- ხდება თუ არა დროულად პატიმრის სამედიცინო მომსახურება?
- ბოლო პერიოდში წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის რამდენი ფაქტი დაფიქსირდა?
- რა სახის რეაგირება მოხდა ასეთ ფაქტებზე ადმინისტრაციის მხრიდან?
- წამების, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის შემთხვევაში გაეწია თუ არა ბავშვს დროული და ადეკვატური სამედიცინო ან/და ფსიქოლოგიური დახმარება?

პრაქტიკული მითითებები:

- სასტიკად მოპყრობას შეიძლება უამრავი ფორმა ჰქონდეს, რომელთაგან ბევრი შესაძლოა, არ იყოს წინასწარ განზრახული, არამედ უფრო არასაკმარისი სახსრებისა და ორგანიზაციული შეცდომების შედეგს წარმოადგენდეს. ამიტომ, დიდი მნიშვნელობა აქვს დაწესებულებაში ცხოვრების საერთო დონის შემოწმებას. ასეთი დონე, მნიშვნელოვანწილად, დამოკიდებული იქნება ბავშვებისთვის შეთავაზებული საქმიანობის სახეობებსა და ბავშვებსა და პერსონალს შორის ურთიერთობის საერთო მდგომარეობაზე.
- წინასწარი პატიმრობის დაწესებულებებში ბავშვების მიმართ ინდივიდუალური მიდგომების უზრუნველყოფა არც ისე იოლი საკითხია. ნათელია, რომ აქ საუბარი შეიძლება იყოს ისეთ ინდივიდუალიზებულ პროგრამებზე, რომლის შექმნასაც ცდილობს, როგორც წესი, ადმინისტრაცია. მაგრამ არ შეიძლება იმის დაშვება, რომ ბავშვები კვირების, ზოგჯერ თვეების განმავლობაში იყვნენ საკნებში ჩაკეტილები (მიუხედავად დღეში 1-საათიანი გასეირნებისა).

ძალის გამოყენება, ფიზიკური შეზღუდვა

საერთაშორისო სტანდარტი

„შეზღუდვის საშუალებებისა და ძალის გამოყენება მხოლოდ იმ გამონაკლის შემთხვევებშია ნებადართული, როდესაც ამოწურულია კონტროლის ყველა სხვა მეთოდი და მათ ვერ გაამართლეს და თუ მათი გამოყენება ნათლადაა ნებადართული და დაკონკრეტებული შესაბამისი კანონითა და მარეგულირებელი წესებით. ამ საშუალებების გამოყენებამ არ უნდა გამოიწვიოს დამცირება და შეურაცხყოფა, გამოყენებული უნდა იქნეს ძალიან შეზღუდულად და მაქსიმალურად მცირე ვადით. ამგვარ ღონისძიებას, ადმინისტრაციის დირექტორის ბრძანებით, შესაძლოა მიმართონ არასრულწლოვანის მიერ თვითდაზიანებების, სხვების დაზიანების ან ქონების სერიოზულად განადგურების პრევენციის მიზნით. ამ შემთხვევებში დირექტორი უნდა მოეთათბიროს სამედიცინო და სხვა შესაბამის პერსონალს და ამის შესახებ მოახსენოს ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოს“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 64)

„არასრულწლოვანებთან უშუალო შეხებაში მყოფი პერსონალი გაწვრთნილი უნდა იყოს აგრესიული ქმედების მინიმალური ძალის გამოყენებით შეზღუდვის ტექნიკაში“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 93.3)

„უნდა არსებობდეს ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებული დეტალური პროცედურა, რომელშიც აღწერილი იქნება: (ა) გამოსაყენებელი ძალის სახეობები; (ბ) თითოეული სახეობის ძალის გამოყენების გარემოებები; (გ) პერსონალი, რომელსაც ამა თუ იმ სახეობის ძალის გამოყენების უფლება აქვს; (დ) ძალის გამოყენებისთვის საჭირო უფლებამოსილებათა დონე; (ე) ძალის გამოყენების შემდეგ აუცილებლად შესადგენი მოხსენება; (ვ) ზემოხსენებული მოხსენებების განხილვის პროცედურა“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008) 11, წესი 90.4)

„შეზღუდველი საშუალებები არ უნდა გამოიყენებოდეს მკაცრად აუცილებელ დროზე მეტი ხნით, აკრძალულია ჯაჭვებისა და ბორკილების გამოყენება“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 91.2)

„პატიმარს, რომლის წინააღმდეგაც გამოყენებული იქნა რაიმე ფიზიკური ზემოქმედება, უნდა ჰქონდეს უფლება დაუყოვნებლივ სამედიცინო შემოწმებაზე და, აუცილებლობის შემთხვევაში, სამედიცინო დახმარებაზე. ასეთი შემოწმება უნდა ჩატარდეს მოსმენისა და, სასურველია, თვალთვალის გარეშე, ხოლო შემოწმების შედეგები (მათ შორის, საქმესთან დაკავშირებით გაკეთებული, პატიმრის განცხადებები და ექიმის დასკვნა) უნდა შედგეს ოფიციალური ოქმის სახით და გადაეცეს პატიმარს. იმ იშვიათ შემთხვევებში, როცა ფიზიკური ზემოქმედების გამოყენებაა საჭირო, აღნიშნული პატიმარი უნდა იმყოფებოდეს მუდმივი და სათანადო ზედამხედველობის ქვეშ. გარდა ამისა, იძულების საშუალებები უნდა შეიცვალოს პირველივე შესაძლებლობისთანავე; არასდროს შეიძლება მათი გამოყენება ან მათი გამოყენების გახანგრძლივება დასჯის ზომის სახით. დაბოლოს, საჭიროა პატიმართა წინააღმდეგ ძალის გამოყენების ყველა შემთხვევისთვის ჩანაწერის წარმოება“. (წამების წინააღმდეგ ბრძოლის ევროპული კომიტეტი (CPT), მე-2 ანგარიში, მ.53)

ადგილობრივი სტანდარტი

„აკრძალულია ძალისა და სპეციალური საშუალების გამოყენება არასრულწლოვანის დაკავებისას, სასამართლოში წარდგენისას, მის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების ან სასჯელის აღსრულებისას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც არასრულწლოვანის დასაკავებლად, მის მიერ თვითდაზიანების ან/და სხვებისთვის ზიანის მიყენების თავიდან ასაცილებლად ყველა სხვა საშუალება გამოყენებულია, მაგრამ უშედეგოდ, და კანონით განსაზღვრული ლეგიტიმური მიზანი სხვა, ნაკლები ზიანის გამომწვევი საშუალებით ვერ მიიღწევა ... ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ შემთხვევებში ძალისა და სპეციალური საშუალების სახით დასაშვებია მხოლოდ ფიზიკური ძალის და ხელბორკილისა და შებორკვის სხვა საშუალების გამოყენება, ხოლო ჯგუფური დაუმორჩილებლობის ან/და მასობრივი არეულობის აღსაკვეთად, თავდასხმის მოსაგერიებლად და შეიარაღებული პირის დასაკავებლად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აგრეთვე რეზინის ხელკეტი, შესაბოჭი ბადე, ცრემლსადენი გაზი ან/და წყალსატყორცნი ... არასრულწლოვანის წინააღმდეგ ძალა და სპეციალური

საშუალება: ა) გამოყენებული უნდა იქნეს შეძლებისდაგვარად მოკლე ვადით; ბ) გამოყენებული უნდა იქნეს კანონით განსაზღვრული ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად და, შესაბამისად, გარემოებების თანაზომიერი უნდა იყოს; გ) გამოყენებული არ უნდა იქნეს დამამცირებელი ან ღირსების შემლახავი ფორმით”. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 34 (1,2,3))

ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების აკრძალვა

საერთაშორისო სტანდარტი

„პერსონალის მიერ იარაღის ტარება და გამოყენება აკრძალულია ნებისმიერ საპატიმრო დაწესებულებაში, სადაც იმყოფებიან არასრულწლოვანები“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 65)

„იმ დაწესებულების პერსონალს, სადაც არასრულწლოვანები იხდიან სასჯელს, არ უნდა ჰქონდეს იარაღის ტარების უფლება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს ოპერატიული აუცილებლობითაა გამოწვეული“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 92)

ადგილობრივი სტანდარტი

“აკრძალულია არასრულწლოვნის წინააღმდეგ ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იგი შეიარაღებულია და პირდაპირ, უშუალო და იმწუთიერ საფრთხეს უქმნის მესამე პირის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას და სხვა საშუალებებით ამ საფრთხის თავიდან აცილება შეუძლებელია. პატიმრობის ან თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებიდან არასრულწლოვნის გაქცევისას ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება დაუშვებელია“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 34 (4))

კითხვები:

- რა შემთხვევაში შეიძლება, ადმინისტრაციამ გამოიყენოს მინიმალური ძალა?
- რა შემთხვევაში შეიძლება, ადმინისტრაციამ გამოიყენოს სპეციალური საშუალებები?
- გამოიყენება თუ არა მინიმალური ძალა/სპეციალური საშუალებები, როგორც უკიდურესი ზომა?
- რა სახის სპეციალური საშუალებების გამოყენების უფლება აქვს ადმინისტრაციას?
- ვინ იღებს გადაწყვეტილებას სპეციალური საშუალებების და ძალის გამოყენების შესახებ?
- რომელ თანამშრომლებს აქვთ სპეციალური საშუალებების და ძალის გამოყენების უფლება?
- აქვთ თუ არა მათ ამისთვის გავლილი სპეციალური მომზადება?
- სად ინახება დაწესებულებაში სპეციალური საშუალებები?
- აღირიცხება თუ არა საამისოდ უფლებამოსილი პირის მიერ სპეცსაშუალების შენახვის ადგილიდან აღება/დაბრუნება?
- არის თუ არა აღრიცხული ძალის გამოყენების ყველა შემთხვევა?
- ბოლოერთი წლის განმავლობაში ადმინისტრაციამ რამდენჯერ გამოიყენა ძალა/სპეციალური საშუალებები?
- არის თუ არა აღრიცხული სპეციალური საშუალებების გამოყენების ყველა შემთხვევა?
- სპეციალური საშუალებების გამოყენების შემდეგ გაეწია თუ არა ბავშვს დროული სამედიცინო ან/და ფსიქოლოგიური დახმარება?

- დაწესებულების პერსონალს, როგორც შიგნით, ასევე გარე პერიმეტრზე, აქვს თუ არა ლეტალური იარაღის გამოყენების უფლება?
- სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ატარებენ თუ არა დაცვის სამსახურის თანაშრომლები ლეტალურ იარაღს?

პრაქტიკული მითითებები:

- როგორც საერთაშორისო, ისე ადგილობრივი სტანდარტების საფუძველზე აკრძალულია ცეცხლსასროლი (ლეტალური) იარაღის გამოყენება არასრულწლოვნების მიმართ. თუმცა არსებობს პრაქტიკა, რომ გარე დაცვის სამსახური ისევ ატარებს ცეცხლსასროლ იარაღს, რაც საერთაშორისო სტანდარტების დარღვევაა. უნდა შემოწმდეს დღეს არსებული პრაქტიკა ამ მიმართულებით.
- იმ დაწესებულებაში, სადაც ბავშვები განთავსებულნი არიან ზრდასრულთა დაწესებულების ცალკე განყოფილებებში, უნდა შემოწმდეს გარე დაცვის სამსახურის მუშაობის პრინციპები. როგორ უკვე აღვნიშნეთ, ბავშვების მიმართ არ შეიძლება ლეტალური იარაღის გამოყენება, თუმცა ასეთი სახის პირდაპირი აკრძალვა არ არის ზრდასრულ პირებზე. აუცილებლად უნდა მოხდეს შესწავლა, გარე დაცვის სამსახურის მუშაობის პრინციპებიდან გამომდინარე, ბავშვის მიერ გაქცევის მცდელობის შემთხვევაში ასეთი სახის დაწესებულებაში გარე დაცვის სამსახური როგორ გააჩვენებს სრულწლოვანს არასრულწლოვანისგან? რა სახის ინსტრუქციები ან მითითებები აქვთ ამ კუთხით შესაბამის თანამდებობის პირებს?

კრიმინალური სუბკულტურა

პატიმრებს შორის ძალადობა პენიტენციური სისტემისთვის საკმაოდ დამახასიათებელია და ამ კუთხით ქართული პენიტენციური სისტემა, რასაკვირველია, გამონაკლისს არ წარმოადგენს. შიდა ძალადობის გამომწვევი ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი ის კრიმინალური სუბკულტურაა, რომელიც პენიტენციურ სისტემაში არსებობს.

საქართველოში ამ სუბკულტურის ჩამოყალიბებას და არსებობას თითქმის საუკუნოვანი ისტორია აქვს, რაც ამ ფენომენის სიცოცხლისუნარიანობაზე მიუთითებს. არსებულ სუბკულტურში იგულისხმება პერსონალისა და პატიმრების მიერ გაზიარებული მოსაზრებები, დამოკიდებულება და ფასეულობები, რომლითაც დაწესებულების შიგნით არსებული ქცევა იმართება. ამ სუბკულტურის ფარგლებში ყალიბდება არაფორმალური იერარქიები პატიმრებს შორის. მას გააჩნია სტრუქტურა და წესები, რომელთა შესრულებაც, როგორც წესი, მუქარით, დაშინებით და ძალადობით არის უზრუნველყოფილი.

მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი არაფორმალური იერარქია ოფიციალურად აღიარებული არ არის, არსებობს პრაქტიკა, რომ პერსონალი შეიძლება ხშირად მას ეყრდნობოდეს და ამ იერარქიის წარმომადგენლებთან გარიგებაში შევიდეს წესრიგის დაცვის და სხვა მიზნით. საკმაოდ ხშირია ხოლმე შემთხვევები, როცა ლიდერი პატიმრები დაწესებულების ადმინისტრაციასაც მართავენ. ასეთი იერარქიები არა მხოლოდ საფრთხეს უქმნის დაწესებულებებში მართლწესრიგის დაცვას, არამედ ასევე ზრდის ბავშვებს შორის ძალადობის რისკს, რის გამოც მკვიდრდება უთანასწორო და დისკრიმინაციული მოპყრობა ზოგიერთი პირის მიმართ. ასეთი სახის იერარქიები, ძირითადად, ლიდერების ინტერესებს ემსახურება იმ პირთა ინტერესების საზიანოდ, რომლებიც ამ იერარქიის დაბალ საფეხურზე იმყოფებიან.

მონიტორინგზე პასუხისმგებელმა სტრუქტურებმა არსებული სუბკულტურა და იერარქიები დეტალურად უნდა შეისწავლონ; უნდა შეაფასონ, რა სახის როლი აქვს ამ კუთხით ადმინისტრაციას, როგორ ახდენენ ასეთი საკითხების რეგულირებას.

კითხვები:

- აქვს თუ არა ადმინისტრაციას ინფორმაცია დაწესებულებაში არსებული კრიმინალური სუბკულტურის შესახებ?
- აღიარებს თუ არა ადმინისტრაცია, რომ დაწესებულებაში არსებობს კრიმინალური სუბკულტურა?
- რა სახის იერარქიები არსებობს ბავშვებს შორის?
- როგორ არის ეს იერარქიები ასახული საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროგრამებში ჩართულობის კუთხით?
- როგორია დაწესებულებაში ბავშვების როლები ამ იერარქიების მიხედვით?
- ყველა ბავშვი ერთად სადილობს თუ არა სასადილოში?
- მონაწილეობენ თუ არა ბავშვები ერთობლივად სხვადასხვა სახის საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო, კულტურულ და სპორტულ ღონისძიებებში? ხომ არ არის გარკვეული ჯგუფი, ვისაც არ ეძლევა ასეთი სახის აქტივობებში ჩართულობა?
- ვინ იღებს გადაწყვეტილებას ბავშვის მიღებისას მისი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით განაწილების შესახებ?
- ხომ არ ითვალისწინებს ადმინისტრაცია ამ შემთხვევაში კრიმინალურ სუბკულტურაში არსებულ იერარქიაში ბავშვების მიკუთვნებულობას?
- ვინ იღებს გადაწყვეტილებას საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროგრამებში, სპორტულ-კულტურულ ღონისძიებებში ბავშვის ჩართვის შესახებ? ხომ არ მონაწილეობენ ამ პროცესში, ადმინისტრაციასთან ერთად, ლიდერი ბავშვები?
- ხომ არ არის დისკრიმინაციული ხასიათის და შინაარსის მატარებელი უშუალოდ ადმინისტრაციის დამოკიდებულება?
- ხომ არ არის ზოგიერთი საკანი ინვენტარით ან სხვა ნიშნებით სხვა საკნებისგან გამორჩეული?
- ხომ არ არის თვალშისაცემი რაიმე სახის პრივილეგირებული მდგომარეობა, რაც შესაძლებელია კავშირში იყოს კრიმინალურ სუბკულტურაში არსებულ იერარქიაში ბავშვების მიკუთვნებულობასთან?

პრაქტიკული მითითებები:

- დაწესებულებაში მონიტორინგის განხორციელებისას შესაძლებელია შეამჩნიოთ, რომ ბავშვების გარკვეული ჯგუფი მუდმივად თქვენ სიახლოვეს მოძრაობს, თქვენი მოძრაობის გაკონტროლებას ცდილობს. როგორ წესი, ასეთი სახის ბავშვები არიან ლიდერები, რომლებსაც დაწესებულებაში არსებული სიტუაციის კონტროლი სურთ.
- ბავშვთან გასაუბრების შემთხვევაში, ხომ არ ცდილობს კონკრეტული ბავშვი მანამდე კონსულტაცია გაიაროს სხვა ბავშვთან. არის შემთხვევები, როცა დაწესებულებაში არსებული ე.წ. ლიდერები ცდილობენ განსაზღვრონ, ვინ მოვიდეს თქვენთან ინტერვიუებაზე და ვინ არა? ამის მიზეზია ზოგადად სურვილი, რომ დაფარონ დაწესებულებაში არსებული ნეგატიური პროცესები.
- ბავშვებთან გასაუბრებისას შეეცადეთ, ყველას ჩამოართვათ ხელი, შეხვიდეთ ახლო კონტაქტში. ამ შემთხვევაში შესაძლებელია, შეგხვდეთ ბავშვების კატეგორია, რომელიც ერიდება თქვენთან კონტაქტში შემოსვლას, არ გართმევთ ხელს და ზოგადად თქვენთან ურთიერთობისას ცდილობს, აკონტროლოს სხვა ბავშვების რეაქციები. როგორც წესი, ასეთი სახის ბავშვები კრიმინალური სუბკულტურაში იერარქიის დაბალ საფეხურზე იმყოფებიან და, უმეტეს შემთხვევაში, ძალადობის მსხვერპლნი არიან.

- აუცილებლად დააკვირდით დაწეებულების თანამშრომელთა დამოკიდებულებას იერარქიის დაბალ და მაღალ საფეხურზე მყოფ ბავშვებთან. მათი მოქმედება ხომ არ გამოხატავს ზოგიერთი კატეგორიის ბავშვის მიმართ დისკრიმინაციულ მოპყრობას? მაგალითად, დააკვირდით კრიმინალურ სუბკულტურაში იერარქიის დაბალ დონეზე მყოფ ბავშვებს ხელს თუ ართმევს ადმინისტრაციის წარმომადგენელი და ახლო კონტაქტში თუ შედის მათთან?

პატიმრებს შორის ძალადობა, ბულინგი

პატიმრებს შორის ძალადობა, როგორც აღვნიშნეთ, პენიტენციური სისტემისთვის საკმაოდ დამახასიათებელია. გარდა კრიმინალური სუბკულტურისა, რომელიც შიდა ძალადობის გამომწვევი ერთ-ერთ მიზეზია, შესაძლებელია არსებობდეს სხვადასხვა ფაქტორები, რომლებიც ხელს უწყობს ასეთი სახის პრობლემებს. გამომწვევი მიზეზი შეიძლება იყოს ბავშვის ქცევითი პრობლემები, დაწესებულებაში განთავსების პრინციპი და ა.შ.

საერთაშორისო სტანდარტი

„ზრუნვის მოვალეობა, რომელიც აკისრიათ ბაღრაგის თანამშრომლებს მათ დაქვემდებარებაში მყოფი პირების მიმართ, ასევე მოიცავს პასუხისმგებლობას, დაიცვან ისინი სხვა პატიმრებისგან, რომელთაც სურთ მათთვის ზიანის მიყენება. ფაქტობრივად, ძალადობრივი ინციდენტები პატიმრებს შორის პერიოდულად სასჯელაღსრულების ყველა სისტემაში ხდება; იგი მოვლენების ფართო სპექტრს აერთიანებს, შევიწროების მსუბუქი ფორმებიდან დაშინებისა და სერიოზული ფიზიკური თავდასხმების დაუფარავ გამოვლინებამდე.

პატიმრებს შორის ძალადობის ფენომენთან ბრძოლა მოითხოვს ციხის პერსონალის სათანადო სიმაღლეზე ყოფნას, მათ შორის, საკადრო საფეხურების დონეზე, რათა საკუთარი ძალაუფლება და საზედამხებელო ამოცანები სათანადოდ განახორციელონ. ციხის პერსონალი მზადყოფნაში უნდა იყოს პრობლემების ნიშნებზე რეაგირებისთვის, ასევე სათანადოდ მომზადებული იყოს, საჭიროების შემთხვევაში, ჩარევისა და მათი გადაჭრისთვის. ამ კონტექსტში გადამწყვეტი ფაქტორია თანამშრომლებსა და პატიმრებს შორის, უსაფრთხოებისა და ზრუნვის ცნებებზე დაფუძნებული, პოზიტიური ურთიერთობის არსებობა; ეს მეტწილად დამოკიდებულია ზონის თანამშრომლების მიერ ინტერპერსონალური კომუნიკაციის უნარის ფლობაზე. გარდა ამისა, ადმინისტრაცია მზად უნდა იყოს თანამშრომლების დასახმარებლად, განახორციელონ საკუთარი მოვალეობები. შესაძლოა, საჭირო გახდეს კონკრეტული უსაფრთხოების ზომები, რომლებიც ადაპტირებული იქნება შექმნილი სიტუაციის კონკრეტულ ხასიათზე (მათ შორის, ჩხრეკის ეფექტური პროცედურები); თუმცა, ასეთი ზომები შეიძლება, მხოლოდ ზემოთ აღნიშნული ძირითადი იმპერატივების დამხმარედ გამოიყენებოდეს. გარდა ამისა, სასჯელაღსრულების სისტემაში ყურადღება უნდა მიექცეს საქმეების სათანადო კლასიფიკაციას და პატიმრების განაწილების საკითხებს.

სექსუალურ დანაშაულში ეჭვმიტანილი ან მსჯავრდებული პატიმრები სხვა პატიმრების მხრიდან ძალადობის განსაკუთრებით მაღალი რისკის ქვეშ არიან. მსგავსი ფაქტების აღკვეთა ყოველთვის რთულ გამოწვევას წარმოადგენს. გამოსავალი, რომელსაც ხშირად მიმართავენ, ასეთი პატიმრების ციხის დანარჩენი მოსახლეობისგან განცალკევებაა. თუმცა ასეთ პატიმრებს ეს უსაფრთხოება შესაძლოა ძვირად დაუჯდეთ იმ მხრივ, რომ მათთვის შეზღუდულია სხვადასხვა აქტივობები და პროგრამები, ვიდრე ნორმალური რეჟიმში მყოფი პატიმრებისთვის. მეორე მიდგომას წარმოადგენს სექსუალურ დანაშაულში ეჭვმიტანილი ან მსჯავრდებული პატიმრების ციხის მასშტაბით გადანაწილება. იმისთვის, რომ ასეთი მიდგომა წარმატებული აღმოჩნდეს, გარანტირებულ უნდა იქნეს ასეთი პატიმრების ჩვეულებრივ საკნებში ინტეგრაციისთვის საჭირო გარემოს შექმნა; კონკრეტულად კი, ციხის თანამშრომლები გულწრფელად მტკიცედ უნდა ცდილობდნენ მტრული განწყობის ან დევნის ნიშნების აღმოფხვრას. მესამე მიდგომას შესაძლოა წარმოადგენდეს მსგავსი პატიმრების სხვა ციხეებში გადაყვანა და მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულის ბუნების დამალვა. თითოეულ ჩამოთვლილ პოლიტიკას აქვს თავისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები. წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის (CPT) გადაწყვეტილება იმის შესახებ, თუ რომელ პოლიტიკაზე უნდა გაკეთდეს არჩევანი, უმეტესწილად დამოკიდებულია თითოეული საქმის გარემოებებზე“. (CPT-ს III ანგარიში, გვ. 27)

კითხვები

- ბავშვთა შორის ძალადობის რამდენი შემთხვევა დაფიქსირდა ბოლო ერთი წლის განმავლობაში?
- არის თუ არა ასეთი შემთხვევები აღრიცხული?
- რა იყო ამის გამომწვევი მიზეზი?
- რა სახის რეაგირება მოახდინა ადმინისტრაციამ?
- არის თუ არა დაწესებულებაში შემუშავებული ბავშვებს შორის ძალადობის მართვის მექანიზმი - როგორ ხდება პრობლემების იდენტიფიცირება და მოგვარება?
- ზოგადად ასეთი რისკების პრევენციის რა სახის მექანიზმები არსებობს დაწესებულებაში?
- აქვს თუ არა გავლილი სპეციალური მომზადება დაწესებულების ყველა სამსახურს (სოციალური მუშაკი, ფსიქოლოგი, რეჟიმის და უსაფრთხოების სამსახური)?
- არის თუ არა მათ ფუნქციონალურ უფლება-მოვალეობაში განსაზღვრული მოქმედების სპეციალური ინსტრუქცია?
- არის თუ არა ასეთ შემთხვევაში მათი მოქმედება კოორდინირებული?
- ზოგადად ბავშვთა უსაფრთხოების დაცვის რა სახის მექანიზმები არსებობს (განცალკევებით განთავსება, სხვა დაწესებულებაში გადაყვანა, სპეციალური მეთვალყურეობა, ფსიქო-სოციალურ პროგრამებში ჩართვა და ა.შ.)?

დისციპლინური ღონისძიებები

საერთაშორისო სტანდარტი

„ნებისმიერი დისციპლინური პროცედურა უნდა ემსახურებოდეს უსაფრთხოებისა და ნორმალური საზოგადოებრივი ცხოვრების ინტერესებს და შესაბამისობაში უნდა იყოს როგორც არასრულწლოვანის შინაგან ღირსების გრძნობასთან, ასევე ინსტიტუციური მზრუნველობის ობიექტებთან, სახელდობრ, სამართლიანობის გრძნობის, საკუთარი თავის პატივისცემისა და ყოველი პირის ძირითადი უფლებების გაღვივებასთან“. (გაეროს წესები თავისუფლება აღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 66)

„დისციპლინური ზომები მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში უნდა გამოიყენებოდეს. ოფიციალური დისციპლინური მოსმენების და დასჯის საპირისპიროდ უპირატესობა უნდა მიენიჭოს კონფლიქტის მოგვარებას და ნორმის გადამოწმების მიზნით აღმზრდელობით ზემოქმედებას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 94.1)

„ყოველი დისციპლინური ღონისძიება, რომელიც წარმოადგენს სასტიკ, არაადამიანურ ან ღირსების შემლახველ მოპყრობას, მკაცრად უნდა იქნეს აკრძალული, მათ შორის, სხეულებრივი სასჯელები, ბნელ საკანში მოთავსება, კარცერი ან განმარტოებითი პატიმრობა, ან სხვა სახის სასჯელი, რომელმაც შეიძლება დააზიანოს შესაბამისი არასრულწლოვანის ფიზიკური ან სულიერი ჯანმრთელობა. საკვები რაციონის შემცირება ან არასრულწლოვანისთვის ოჯახის წევრებთან შეხვედრაზე უარის თქმა, რა მიზანსაც არ უნდა ემსახურებოდეს ხსენებული, აკრძალული უნდა იყოს... ერთი და იგივე დისციპლინური გადაცდომისთვის არ შეიძლება არასრულწლოვანის ორჯერ დასჯა. აკრძალული უნდა იყოს კოლექტიური სანქციები“. (გაეროს წესები თავისუფლება აღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 67)

„აკრძალული უნდა იყოს კოლექტიური დასჯა, გამოლტვა, ბნელ საკანში გამომწყვდევა და სასჯელის სხვა არაადამიანური და დამამცირებელი ფორმები“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 95.2)

„არასრულწლოვანს არ უნდა მიესაჯოს კარცერში განმარტოებით სასჯელის მოხდა“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 95.3)

„ეროვნული კანონმდებლობით განსაზღვრული უნდა იყოს ქმედებები ან უმოქმედობა, რომლებიც დისციპლინურ სამართალდარღვევად ჩაითვლება, დისციპლინური მოსმენების პროცედურა, შესაფარდებელი სასჯელის სახეობები და ხანგრძლივობა, ასევე კომპეტენტური ორგანო, რომელსაც ასეთი სასჯელის შეფარდება შეუძლია და სააპელაციო პროცედურა“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 94.3)

„არასრულწლოვანს დისციპლინური სანქცია უნდა დაეკისროს კანონმდებლობით დადგენილი პირობების მკაცრი დაცვით. არცერთ არასრულწლოვანს არ უნდა დაეკისროს სასჯელი მანამ, სანამ მას არ ეცნობება სავარაუდო სამართალდარღვევის შესახებ ისეთი ფორმით, რომ მან შეძლოს სრულად გაიგოს არსი, და მას მიეცეს შესაბამისი შანსი, დაიცვას საკუთარი თავი, მათ შორის, მიმართოს საჩივრით ხელისუფლების კომპეტენტურ მიუკერძოებელ ორგანოს. დისციპლინურ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული სრული დოკუმენტაცია შენახული უნდა იქნეს“. (გეროს წესები თავისუფლებადაკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 70)

„არასრულწლოვანებს, რომელთაც ბრალად ედებათ დისციპლინური სამართალდარღვევა, დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოთ, თუ რა ხასიათის ბრალდებას უყენებენ მათ, იმ ენაზე და იმგვარად, რომ ეს მათთვის გასაგები იყოს, მიეცეთ საკმარისი დრო და საშუალება, მოემზადონ თავის დასაცავად; ნება დაერთოთ, თავად დაიცვან თავი ან მოიშველიონ მშობლები და კანონიერი მეურვეები, ან, იმ შემთხვევაში, თუ ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები, საქმეში ჩაერევა ადვოკატი“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 94.4)

„დისციპლინური სასჯელი შეძლებისდაგვარად ისე უნდა შეირჩეს, რომ მას აღმზრდელობითი ხასიათი ჰქონდეს. ის არ უნდა იყოს ჩადენილი სამართალდარღვევის სიმძიმის შესატყვისზე უფრო მძიმე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 95.1)

„არცერთი დისციპლინური ზომის გამოყენება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ბავშვის ღირსების გრძნობის შენარჩუნებას და ინსტიტუციური ზრუნვის ძირითად ამოცანებს. მკაცრად უნდა აიკრძალოს კონვენციის 37-ე მუხლით განსაზღვრული ისეთი დისციპლინური ზომები, როგორიც არის ფიზიკური დასჯა, ბნელ საკანში მოთავსება, დახურულ და შემოსაზღვრულ სივრცეში მარტო მოთავსება. ასევე, უნდა აიკრძალოს დასჯის ყველა ის ფორმა, რამაც შეიძლება, საფრთხე შეუქმნას ბავშვის ფსიქიკურ ჯანმრთელობას და კეთილდღეობას“. (გეროს ბავშვთა უფლებების კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N10, პ.3.89)

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში მოთავსებული მსჯავრდებულის მიერ დისციპლინური დარღვევის ჩადენის შემთხვევაში არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების ადმინისტრაცია უფლებამოსილია მის მიმართ გამოიყენოს დისციპლინური სახდელის შემდეგი სახეები: ა) გაფრთხილების მიცემა; ბ) საყვედურის გამოცხადება; გ) ნებადართული ნივთებით (გარდა ექიმის მიერ დანიშნული კვების აუცილებელი პროდუქტებისა და მედიკამენტებისა) სარგებლობის უფლების შეზღუდვა 1 თვემდე ვადით; დ) დაწესებულების ტერიტორიაზე არსებული მლაზიით სარგებლობის უფლების შეზღუდვა 1 თვის ვადით; ე) ამანათებისა და გზავნილების მიღების უფლების შეზღუდვა 1 თვემდე ვადით; ვ) სატელეფონო საუბრის უფლების შეზღუდვა 1 თვემდე ვადით, იმ პირობით, რომ ორი კვირის თავზე, სანიმუშო ყოფაქცევის შემთხვევაში, არასრულწლოვან მსჯავრდებულს შეუძლია არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების ადმინისტრაციას მიმართოს შეზღუდვის გაუქმების შესახებ განცხადებით; ზ) საკნის ტიპის საცხოვრებელში გადაყვანა 1 წლის განმავლობაში 6 თვემდე ვადით ... დაუშვებელია არასრულწლოვანის სამართლო საკანში მოთავსება ... არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მიმართ დისციპლინური სახდელის სახით ადმინისტრაციული პატიმრობის გამოყენება დაუშვებელია“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 92 (1))

„არასრულწლოვანი ბრალდებულის/მსჯავრდებულის დისციპლინური დარღვევის საქმე ზეპირი მოსმენით განიხილება, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არასრულწლოვანი ბრალდებული/მსჯავრდებული არღვევს წესრიგს, სხვაგვარად უშლის ხელს სხდომის მიმდინარეობას, არ ცხადდება სხდომაზე ან უარს აცხადებს სხდომაში მონაწილეობაზე. ეს ფაქტი აღინიშნება დისციპლინური სამართალწარმოების ოქმში ... ზეპირი მოსმენის დროს არასრულწლოვან ბრალდებულს/ მსჯავრდებულს უნდა ჰქონდეს დაჯდომის, ჩანაწერების გაკეთების და ზეპირი

ახსნა-განმარტების მიცემის საშუალება ... არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უფლება აქვს, დისციპლინური დარღვევის საქმის განხილვისას ჰყავდეს ადვოკატი. ზეპირი მოსმენის დაწყებამდე არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს განმარტება ადვოკატის მოწვევის უფლება, რომელიც შესაბამისი თანხმობის მიღების შემთხვევაში ხორციელდება განმარტებიდან 6 საათის განმავლობაში. თუ დადგენილ ვადაში ადვოკატი არ გამოცხადდება, არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს საზოგადოებრივი ადვოკატი დაენიშნება”. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მ.93)

კითხვები:

- არიან თუ არა ბავშვები ინფორმირებულები, რა სახის ქმედებამ შეიძლება გამოიწვიოს დისციპლინური პასუხისმგებლობა?
- აქვთ თუ არა ინფორმაცია, რა სახის დისციპლინური სახდელები არსებობს?
- ვინ განსაზღვრავს სანქციებს დისციპლინური გადაცდომისთვის?
- აქვს თუ არა ბავშვს დაცვისთვის საკმარისი დრო და შესაძლებლობა?
- აქვს თუ არა საკუთარი აზრის გამოთქმის შესაძლებლობა?
- არის თუ არა ცნობილი პირისთვის კონკრეტული ბრალდების შინაარსი?
- აქვს თუ არა დამცველით სარგებლობის შესაძლებლობა?
- აქვს თუ არა შესაძლებლობა ბავშვს, გაასაჩივროს მის მიმართ გამოყენებული დისციპლინური ზომა?
- არიან თუ არა ბავშვები ინფორმირებულები გასაჩივრების სისტემის არსებობის შესახებ?
- არის თუ არა დოკუმენტურად აღრიცხული ყველა სახის გამოყენებული დისციპლინური ზომა?
- ერთი წლის განმავლობაში რა სახის და რამდენი დისციპლინური სახდელი იქნა გამოყენებული?
- გამოყენებული დისციპლინური ზომები იყო თუ არა ჩადენილი ქმედების პროპორციული?
- რამდენმა ბავშვმა გაასაჩივრა მის მიმართ გამოყენებული დისციპლინური ზომა? რა რეაგირება მოჰყვა საჩივრებს?

პრაქტიკული მითითებები:

- პენიტენციური სისტემისთვის ზოგადად დამახასიათებელია კოლექტიური დასჯის გამოყენება პატიმრების მიმართ. ასეთი სახის კოლექტიური სანქციები, როგორც წესი, არ არის დოკუმენტირებული. შესაძლებელია, ადმინისტრაციამ ბავშვების ზოგიერთი ჯგუფის ქმედების გამო ყველა ბავშვს აუკრძალოს, მაგალითად, სატელეფონო საუბრები, გარკვეული ნივთების ქონა, საკვები პროდუქტების ამანათით მიღება და ა.შ.; აქ შესაძლებელია იყოს ისეთი ნივთები, რომლებიც არც აკრძალულია და არც ნებადართული. ადმინისტრაციის არგუმენტი შეიძლება იყოს, რომ ეს არ არის ნებადართული, თუმცა შეიძლება იკვეთებოდეს, რომ მანამდე ამის უფლებას აძლევდნენ.

გასაჩივრების პროცედურები

საერთაშორისო სტანდარტი

„ყველა არასრულწლოვანს უნდა ჰქონდეს უფლება, მოთხოვნიდა თუ საჩივრით მიმართოს ცენტრალურ ადმინისტრაციას, სასამართლო ორგანოსა თუ სხვა შესაბამის ორგანოებს, სანდო გზებით შინაარსის ცენზურის გარეშე და დაგვიანების გარეშე ინფორმირებულ იქნეს შესაბამისი პასუხის შესახებ“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 76)

„ყველა არასრულწლოვანს უფლება უნდა ჰქონდეს, შესაძლებლობის ფარგლებში, საჩივრის შედგენისას დახმარების თხოვნით მიმართოს თავისი ოჯახის წევრს, ადვოკატს, ჰუმანიტარულ ჯგუფებს ან სხვებს. წერა-კითხვის არმცოდნე არასრულწლოვანებს უნდა აღმოეჩინოთ დახმარება, თუნდაც მათ დასჭირდეთ ისეთი საჯარო ან კერძო სააგენტოებისა თუ ორგანიზაციების მომსახურება, რომლებიც გასცემენ იურიდიულ დახმარებას ან უფლებამოსილნი არიან, მიიღონ საჩივრები“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 78)

„თუ თხოვნაზე ან საჩივრის განხილვაზე უარია ნათქვამი, არასრულწლოვანს და, თუ უპრიანია მის მშობლებს ან კანონიერ მეურვეებს უნდა ეცნობოთ ასეთი ქმედების მიზეზები. არასრულწლოვანს და, თუ უპრიანია, მის მშობლებს ან კანონიერ მეურვეებს უნდა ჰქონდეთ დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ ორგანოში გასაჩივრების უფლება“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 122.3)

„მოთხოვნისა და საჩივრის შეტანის პროცედურა მარტივი და ეფექტური უნდა იყოს. გადაწყვეტილებები ასეთ მოთხოვნებსა და საჩივრებთან დაკავშირებით დაუყოვნებლივ უნდა მიიღებოდეს“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 122.1)

„არასრულწლოვანი არ უნდა დაისაჯოს თხოვნის ან საჩივრის შეტანის გამო“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 123)

„არასრულწლოვანებსა და მათ მშობლებს ან კანონიერ მეურვეებს უფლება აქვთ, ითხოვონ იურიდიული კონსულტაცია საჩივარსა და საპელაციო პროცედურასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, ისევე როგორც მიიღონ სამართლებრივი დახმარება, როცა ამას მოითხოვს მართლმსაჯულების ინტერესები“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 124)

ადგილობრივი სტანდარტი

„პატიმრობის დაწესებულებაში/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მოთავსებულ არასრულწლოვან ბრალდებულს/მსჯავრდებულს დაწესებულების ადმინისტრაციამ დაუყოვნებლივ უნდა მისცეს საშუალება, წერილობით გაეცნოს ინფორმაციას თავისი უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ, მათ შორის, საჩივრის შეტანის უფლებისა და გასაჩივრების კანონით დადგენილი წესის თაობაზე“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, წესი 94 (1))

„საჩივრის შეტანის საფუძველია სასჯელადსრულების სფეროში საქმიანობის განმახორციელებელი თანამშრომლის ქმედება (მოქმედება ან უმოქმედობა), სამართლებრივი აქტი, გადაწყვეტილება და პატიმრობის კოდექსით გათვალისწინებულ უფლებათა სხვაგვარი ხელყოფა ... მსჯავრდებულს უფლება აქვს, საჩივარი შეიტანოს ინდივიდუალურად ან ჯგუფურად ... საჩივრის შეტანა შესაძლებელია შესაბამისი საფუძვლის გამოვლენიდან 1 თვის ვადაში ... საჩივრის შეტანის უფლება აგრეთვე აქვს მსჯავრდებულის ადვოკატს, კანონიერ წარმომადგენელს ან ახლო ნათესავს, თუ: ა) მას აქვს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ დაირღვა მსჯავრდებულის უფლებები; ბ) მსჯავრდებულს ჯანმრთელობის მდგომარეობა არ აძლევს საშუალებას, თავად შეიტანოს საჩივარი ... დაუშვებელია მსჯავრდებულის დასჯა საჩივრის შეტანის გამო“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 61)

„მსჯავრდებულს უფლება აქვს, შეიტანოს კონფიდენციალური საჩივარი ... კონფიდენციალურია საჩივარი, რომელიც მოთავსებულია დალუქულ კონვერტში და რომელზედაც მითითებულია ადრესატი“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 66)

“დირექტორი ან მის მიერ უფლებამოსილი პირი საჩივარს განიხილავს მიღებიდან 5 სამუშაო დღის ვადაში. განსაკუთრებულ შემთხვევაში საჩივრის განხილვის ვადა შეიძლება გაგრძელდეს არაუმეტეს 10 სამუშაო დღით. ვადის გაგრძელების შესახებ საჩივრის ავტორს დაუყოვნებლივ ეცნობება ზეპირი ან წერილობითი ფორმით ... დაუშვებელია საჩივრის გადაწყვეტაში იმ პირის მონაწილეობა, რომლის ქმედება, სამართლებრივი აქტი ან გადაწყვეტილება საჩივრდება“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 68)

“წამებასთან, არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობასთან დაკავშირებული საჩივრები განეკუთვნება განსაკუთრებულ შემთხვევას და განხილულ უნდა იქნეს დაუყოვნებლივ ... წამებასთან, არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობასთან დაკავშირებული საჩივრების შესახებ არა უგვიანეს 24 საათისა უნდა ეცნობოს დაწესებულების დირექტორს ან მის მიერ უფლებამოსილ პირს ან/და სპეციალურ პრევენციულ ჯგუფს“. (არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 69)

კითხვები:

- რამდენად არის ცნობილი ბავშვებისთვის გასაჩივრების მექანიზმები და წესები?
- საჩივრის/მოთხოვნის გაგზავნისას არის თუ არა დაცული კონფიდენციალობა?
- ხომ არ ექვემდებარება ცენზურას ბავშვების მიერ გაგზავნილი მოთხოვნები/საჩივრები?
- არის თუ არა დაწესებულებაში განთავსებული საჩივრის ყუთები?
- უზრუნველყოფს თუ არა საჩივრის ყუთის განთავსების ადგილები მოთხოვნების/საჩივრების კონფიდენციალურად გაგზავნის შესაძლებლობას?
- იციან თუ არა ბავშვებმა მოთხოვნის/საჩივრის წარდგენისა და მასზე პასუხის მიღების ვადების არსებობის შესახებ?
- არის თუ არა შესაბამისი ინსტრუქციები გამოკრული თვალსაჩინო ადგილას?
- არის თუ არა ასეთი ვადები დაცული?
- არის თუ არა შესაბამისი საწერი საშუალებები (კალამი, ფურცელი, კონვერტი) ხელმისაწვდომი შეუზღუდავად ყველა ბავშვისთვის?
- რა სახის და შინაარსის მოთხოვნები/საჩივრები იგზავნება ძირითადად?
- ბოლო ერთი წლის განმავლობაში რამდენი მოთხოვნა/საჩივარი გაიგზავნა და რა სახის რეაგირება მოჰყვა უფლებამოსილი პირის/ორგანოს მხრიდან?
- ხომ არ ყოფილა შემთხვევა, როდესაც მოთხოვნის/საჩივრის წარდგენის გამო ბავშვი დაექვემდებარა რაიმე სახის ზეწოლას ან სხვაგვარ რეპრესიებს?

სამედიცინო მომსახურება

ფიზიკური ჯანმრთელობა

საერთაშორისო სტანდარტი

„ყოველ არასრულწლოვანს უფლება აქვს, საპატიმრო დაწესებულებაში მისი მოთავსებისთანავე გაიაროს სამედიცინო შემოწმება, რათა გამოვლინდეს ნებისმიერი მტკიცებულება არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით და იმ მიზნით, რომ ექიმმა გამოავლინოს ფიზიკური ან სულიერი მდგომარეობა, რომლებიც მოითხოვს სამედიცინო ჩარევას“. (გაეროს წესები თავისუფლებადაცვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 50)

„უნდა წარმოებდეს არასრულწლოვანებს შორის ავადმყოფობათა პროფილაქტიკა და მათი განათლება ჯანდაცვის საკითხებზე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 71)

„საექიმო მკურნალობა, მათ შორის წამლების გამოყენება უნდა მოხდეს მხოლოდ სამედიცინო ჩვენებების საფუძველზე და არა სიმშვიდის დამყარების ან დასჯის მიზნით. უნდა მოქმედებდეს იგივე ეთიკური პრინციპები და თანხმობის პრინციპები, რომლითაც ხელმძღვანელობენ თავისუფალი საზოგადოების მკურნალობისას. უნდა კეთდებოდეს ჩანაწერი ნებისმიერი სამედიცინო მომსახურების ან წამლის გაცემის შესახებ“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 72.1)

„განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს: (ა) მცირე ასაკის არასრულწლოვანთა მოთხოვნილებებს; (ბ) ფეხმძიმე გოგონებს და მცირეწლოვანი ჩვილების დედებს; (გ) ნარკომანებსა და ალკოჰოლიკებს; (დ) ფიზიკური და ფსიქიკური პრობლემების მქონე არასრულწლოვანებს; (ე) არასრულწლოვანებს, რომელთაც, გამონაკლისის სახით ხანგრძლივად აქვთ აღკვეთილი თავისუფლება; (ვ) არასრულწლოვანებს, რომლებიც ფიზიკური, ფსიქიკური ან სექსუალური ძალადობის მსხვერპლნი არიან; (ზ) სოციალურად იზოლირებულ არასრულწლოვანებს; და (თ) დამნაშავეთა სხვა, განსაკუთრებით მოწყვლად ჯგუფებს“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 73)

„იმისთვის, რომ პროფილაქტიკისა და მკურნალობის კურსმა ჩაიაროს სწორად და პროფესიული კონფიდენციალობის დაცვით, თითოეული პროფესიის როლის დაცვინების გარეშე, ექიმებისა და ექთნების მუშაობა უშუალოდ უნდა იყოს შეთანხმებული სოციალურ მუშაკებთან, ფსიქოლოგებთან, პედაგოგებთან, სხვა სპეციალისტებთან და პერსონალთან, რომელიც მუდმივ კონტაქტშია არასრულწლოვან სამართალდამრღვევებთან“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 74.2)

„სამედიცინო მომსახურება არასრულწლოვანთა დაწესებულებებში არ უნდა შემოიფარგლოს ავადმყოფი პაციენტების მკურნალობით, არამედ უნდა მოიცავდეს პროფილაქტიკურ და სოციალურ ღონისძიებებს, ისევე როგორც საკვების კონტროლს“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 75)

ადგილობრივი სტანდარტი

„ბრალდებულს/მსჯავრდებულს უფლება აქვს, ისარგებლოს საჭირო სამედიცინო მომსახურებით. ბრალდებულისთვის/მსჯავრდებულისთვის საჭიროების შემთხვევაში ხელმისაწვდომი უნდა იყოს პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში ნებადართული სამკურნალო საშუალებები... ბრალდებულს/მსჯავრდებულს აქვს პირადი ექიმის საკუთარი სახსრებით მოწვევის უფლება... პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მიღებისას სავალდებულოა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შემოწმება“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 24)

„ბრალდებულის/მსჯავრდებულის სამედიცინო მომსახურება ხორციელდება ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში ქვეყანაში დადგენილი სამედიცინო მომსახურების მოთხოვნების შესაბამისად“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 119)

„ყველა პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში უნდა შეიქმნას საექიმო-სამედიცინო პუნქტი... თუ ბრალდებულის/მსჯავრდებულის მკურნალობა არ შეიძლება განხორციელდეს პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების საექიმო-სამედიცინო პუნქტში, იგი შეიძლება გადაყვანილ იქნეს დეპარტამენტის დაქვემდებარებაში არსებულ ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებაში ან საერთო პროფილის საავადმყოფოში“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 121)

„მსჯავრდებულს უფლება აქვს, ისარგებლოს საჭირო სამედიცინო მომსახურებით. მსჯავრდებულის სამედიცინო მომსახურება ხორციელდება ჯანმრთელობის დაცვის სფეროში ქვეყანაში დადგენილი სამედიცინო მომსახურების მოთხოვნების შესაბამისად, დაწესებულების საექიმო-სამედიცინო პუნქტის მეშვეობით ... დაწესებულების საექიმო-სამედიცინო პუნქტის უსაფრთხოებას უზრუნველყოფს დაწესებულება ... მსჯავრდებულთა სამედიცინო დახმარების ორგანიზებას ახორციელებს სამინისტროს სამედიცინო დეპარტამენტი ... დაწესებულებაში მსჯავრდებულის

მიღებისას სავალდებულოა მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შემოწმება, რის შესახებაც დგება ცნობა, რომელიც ინახება მის პირად საქმეში ... მსჯავრდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობა მოწმდება წელიწადში არანაკლებერთხელ. მსჯავრდებულთა მიღება საექიმო-სამედიცინო პუნქტებში ხორციელდება მსჯავრდებულთა საჭიროებიდან გამომდინარე ... ექიმი ვალდებულია დადგენილ ვადებში მოახდინოს მსჯავრდებულთა სამედიცინო შემოწმება და მსჯავრდებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობისათვის საშიში პირობების არსებობის შემთხვევაში აცნობოს უშუალო უფროსს და დირექტორს ... თუ მსჯავრდებულს დაწესებულების ექიმის დასკვნით დაუდგინდება გეგმიური, სასწრაფო ან გადაუდებელი ამბულატორიული/სტაციონარული სამედიცინო მომსახურების საჭიროება, დაუყოვნებლივ გაეწევა სამედიცინო მომსახურება დაწესებულებაში ხელმისაწვდომ საექიმო-სამედიცინო პუნქტში, ხოლო თუ აღნიშნულის უზრუნველყოფა შეუძლებელია დაწესებულების საექიმო-სამედიცინო პუნქტში, მსჯავრდებულს საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით დაუყოვნებლივ გადამისამართდება შესაბამის სამედიცინო მომსახურებაზე - სამინისტროს ბრალდებულთა და მსჯავრდებულთა სამკურნალო დაწესებულებაში ან საერთო პროფილის საავადმყოფოში ... მსჯავრდებულისათვის საჭიროების შემთხვევაში ხელმისაწვდომი უნდა იყოს პენიტენციურ დაწესებულებაში ნებადართული სამკურნალო საშუალებები. მოთხოვნის შემთხვევაში მსჯავრდებულს აქვს დაწესებულების მიერ შეძენილზე მეტი ღირებულების ან ანალოგიური თვისებების მქონე სამკურნალო საშუალების საკუთარი სახსრებით შეძენის უფლება”. (არასრულწლოვანთა სარეზიდუციო დაწესებულების დებულება, მუხლი 51)

„შიმშილობის დაწყების შემთხვევაში, მოშიმშილე ბრალდებულის/მსჯავრდებულის, დაწესებულების მოსამსახურის ან სხვა პირის წერილობითი ან ზეპირი ინფორმაციის საფუძველზე, სოციალური მუშაკი ადგენს შესაბამის ოქმს ექიმის და მოშიმშილის თანდასწრებით, რის შესახებაც დაუყოვნებლივ ეცნობება დაწესებულების დირექტორს, ხოლო არასამუშაო საათებში ოქმს ადგენს დაწესებულების ადმინისტრაციის პასუხისმგებელი წარმომადგენელი, სამედიცინო პერსონალის და მოშიმშილის თანდასწრებით, სადაც მიეთითება შიმშილობის დაწყების თარიღი და მოშიმშილის მოთხოვნები. ოქმის შედგენამდე ბრალდებულს/მსჯავრდებულს განემარტება მისთვის ინსტრუქციით დადგენილი მოშიმშილის მიმართ მოპყრობის წესი და უფლება-მოვალეობები, ოქმის შედგენის შემდგომ, დირექტორი ამის თაობაზე დაუყოვნებლივ აცნობებს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს სამედიცინო დეპარტამენტის უფროსს და შიმშილობის მიზეზის გათვალისწინებით შესაბამის ადმინისტრაციულ ორგანოს ან/და ორგანიზაციას“. (სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის ბრძანება N169, მუხლი 3)

„დაწესებულებაში მყოფი მოშიმშილის იძულებითი მკურნალობა დაუშვებელია. შიმშილობის დროს სამედიცინო დახმარების გაწევა, მათ შორის, ხელოვნური კვება, დასაშვებია მხოლოდ მოშიმშილის ინფორმირებული თანხმობით, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სამედიცინო დახმარების განხორციელების გარეშე გარდაუვალია მოშიმშილის სიკვდილი, რის თაობაზეც გადაწყვეტილება უნდა იქნეს დადასტურებული, მინიმუმ, ერთი სხვა დამოუკიდებელი საექიმო საქმიანობის სუბიექტის მიერ მაინც... შიმშილობის დაწყებიდან არაუგვიანეს 6 საათისა მოშიმშილეს უტარდება ჯანმრთელობის მდგომარეობის ზოგადი სამედიცინო შემოწმება, ამასთანავე ექიმი აფასებს მოშიმშილის ფსიქიკურ მდგომარეობას, რომლის მიზანია განსაზღვროს, მოშიმშილეს აქვს თუ არა ფსიქიკური აშლილობის ისეთი ნიშნები, რომელმაც შეიძლება ხელი შეუშალოს საკუთარ ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან დაკავშირებით გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარს. ფსიქიკური აშლილობის ნიშნების გამოვლენის შემთხვევაში, მოშიმშილე, არაუგვიანეს 6 საათისა, ექვემდებარება ექიმ-ფსიქიატრის შემოწმებას... შიმშილობის დაწყებიდან ორი დღე-ღამის განმავლობაში მოშიმშილე ექვემდებარება ექიმ-ფსიქიატრის შემოწმებას ... მოშიმშილე, მისი სურვილის შემთხვევაში, უნდა განთავსდეს განცალკევებით, ხოლო ჯანმრთელობის მდგომარეობის გათვალისწინებით, დაწესებულების ექიმის დასკვნის საფუძველზე, დირექტორის ბრძანებით, შეიძლება მოთავსდეს დაწესებულების საექიმო-სამედიცინო პუნქტში... მოშიმშილეს მიეწოდება საუზმე, სადილი და ვახშამი დადგენილი ნორმების მიხედვით, დაწესებულების ექიმის რეკომენდაციების გათვალისწინებით. საკვების ყოველი მიწოდებისას მოშიმშილეს სამედიცინო პერსონალის მიერ განემარტება საკვების მიღების აუცილებლობის შესახებ. საკვების მიღებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, სამედიცინო პერსონალის მიერ კეთდება შესაბამისი აღნიშვნა მოშიმშილე ბრალდებულისთვის/მსჯავრდებულისთვის საკვების მიწოდების აღრიცხვის ბარათში“. (სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის ბრძანება N169, მუხლი 5)

კითხვები:

- არის თუ არა დაწესებულებაში არსებული სამედიცინო მომსახურება სამოქალაქო სექტორში არსებული სტანდარტების შესაბამისი?
- ჩაუტარდა თუ არა პირს სამედიცინო შემოწმება დაწესებულებაში შემოყვანისთანავე?
- აისახა თუ არა სამედიცინო შემოწმების შედეგები შესაბამის ოქმში?
- რა რაოდენობის სამედიცინო პერსონალია დაწესებულებაში? როგორია სამედიცინო პერსონალის და პატიმართა თანაფარდობა?
- აქვთ თუ არა მათ შესაბამისი კვალიფიკაცია, არიან თუ არა სერტიფიცირებულნი?
- 24-საათიან ცვლაში რა რაოდენობის სამედიცინო პერსონალია დაწესებულებაში? არის თუ არა სამედიცინო პერსონალი ღამის ცვლაში?
- პაციენტის მოთხოვნიდან რა ვადაშია ხელმისაწვდომი სამედიცინო მომსახურება?
- არის თუ არა დაწესებულებაში ხელმისაწვდომი სტომატოლოგიის მომსახურება?
- საჭიროების შემთხვევაში ხდება თუ არა პაციენტის გაყვანა სამოქალაქო სექტორის საავადმყოფოში?
- რამდენი ბავშვი გაიყვანეს სამოქალაქო სექტორის დაწესებულებაში ბოლო 1 წლის განმავლობაში?
- რა სახის მექანიზმი არსებობს ამასთან დაკავშირებით?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს ალტერნატიული სამედიცინო მომსახურების მიღების შესაძლებლობა?
- სამედიცინო პერსონალი მკურნალობის ტაქტიკას არჩევს თუ არა სოციალურ მუშაკებთან და ფსიქოლოგებთან კოორდინირებული მუშაობის შედეგად?
- არის თუ არა დაწესებულებაში პირველადი ჯანდაცვის სამედიცინო პუნქტი?
- არის თუ არა პუნქტი უზრუნველყოფილი შესაბამისი აღჭურვილობით?
- სამედიცინო მომსახურების გაწევისას დაცულია თუ არა პირის კონფიდენციალურობა?
- ყველა სახის სამედიცინო მომსახურების გაწევისას მიღებული იყო თუ არა ბავშვის/კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობა?
- არსებობს თუ არა სამედიცინო ჩანაწერები თითოეული ბავშვის შესახებ?
- რამდენი ინფექციური დაავადების მქონე ბავშვია დაწესებულებაში?
- რა სახის ინფექციური დაავადებები აქვთ ბავშვებს?
- საჭიროების შემთხვევაში ხდება თუ არა მათი იზოლირება, განცალკევებით განთავსება?
- იწარმოება თუ არა მოშიშმილე ბავშვების მიმართ შესაბამისი საქმის წარმოება?
- რამდენად ხშირად აკონტროლებს სამედიცინო პერსონალი საკვების და წყლის ხარისხს?
- რამდენად ხშირად აკონტროლებს სამედიცინო პერსონალი დაწესებულებაში არსებულ სანიტარიულ და ჰიგიენურ მდგომარეობას?
- სამედიცინო პერსონალს შემუშავებული აქვს თუ არა მიდგომები განსაკუთრებული საჭიროების მქონე პაციენტების მიმართ (ფსიქიკური პრობლემების მქონე პირები, ნივთიერებებზე დამოკიდებული პირები და ა.შ.)?
- ტარდება თუ არა დაწესებულებაში სხვადასხვა სახის პროფილაქტიკური ღონისძიებები და რა პერიოდულობით (დეზინფექცია, დეზინსექცია, დეზატერაცია)?
- აკონტროლებს თუ არა სამედიცინო პერსონალი ეპიდემიოლოგიურ სიტუაციას?

- იყო თუ არა დაწესებულებაში ბავშვების შიმშილობის შემთხვევები?
- ადმინისტრაციის განმარტებით, რა იყო შიმშილობის მიზეზი?
- დაცული იყო თუ არა მოშიმშილესთან მოპყრობის კანონით გათვალისწინებული სტანდარტები?
- შიმშილობის პროცესში განთავსებული იყო თუ არა ბავშვი განცალკევებით და იყო თუ არა ეს ნებაყოფლობითი?

ფსიქიკური ჯანმრთელობა

საერთაშორისო სტანდარტი

„არასრულწლოვანი, რომელიც დაავადებულია ფსიქიკური დაავადებით, უნდა მკურნალობდეს სპეციალურ დაწესებულებაში, რომელსაც დამოუკიდებელი სამედიცინო პერსონალი მართავს. უნდა გადაიდგას ნაბიჯები, რათა, შესაბამის სააგენტოებთან ერთად, გათავისუფლების შემდგომ გაგრძელდეს სულიერი ავადმყოფობის მკურნალობა“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 53)

„არასრულწლოვანთათვის გაწეული სამედიცინო მომსახურება მიზნად უნდა ისახავდეს ფიზიკური ან სულიერი ავადმყოფობის აღმოჩენასა და მის დადგენას და მკურნალობას ... „ (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 51)

„განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს: ... (დ) ფიზიკური და ფსიქიკური პრობლემების მქონე არასრულწლოვანებს ... “. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 73)

„ჩვეულებრივ მოსახლეობასთან შედარებით, თავისუფლებააღკვეთილ პირებთან უფრო ხშირად ვხვდებით ფსიქიკური მოშლილობის სიმპტომებს. ამიტომ თითოეული დაწესებულების ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურში უნდა მუშაობდეს ფსიქიატრიაში სპეციალიზირებული ექიმი, ხოლო იქ მომუშავე ზოგიერთმა მედდამ უნდა გაიაროს სპეციალური მომზადება ამ სფეროში“. (წამების ევროპული კომიტეტის მე-3 ანგარიში , პ.41)

„სულიერად დაავადებული პატიმრები უნდა იმყოფებოდნენ შესაბამისად აღჭურვილ სტაციონარულ დაწესებულებაში და მათ უნდა უვლიდეს სათანადოდ მომზადებული პერსონალი. ასეთი დაწესებულება შეიძლება იყოს ჩვეულებრივი ფსიქიატრიული საავადმყოფო ან ციხის სისტემაში არსებული, განსაკუთრებულად აღჭურვილი ფსიქიატრიული დაწესებულება“. (წამების ევროპული კომიტეტის მე-3 ანგარიში, პ.43)

ადგილობრივი სტანდარტი

„თუ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მყოფ მსჯავრდებულს, რომლის მიმართაც ასრულებულია სამართალწარმოება, აღენიშნება ფსიქიკური აშლილობის ნიშნები და სამინისტროს ფსიქიატრიული კომისია მიზანშეწონილად მიიჩნევს არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების გაწევას, ადმინისტრაცია, სამინისტროს ფსიქიატრიული კომისიის დასკვნის საფუძველზე, მიმართავს უფლებამოსილ საექსპერტო დაწესებულებას სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ჩატარების მოთხოვნით... თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების ადმინისტრაცია ვალდებულია, უფლებამოსილი საექსპერტო დაწესებულების დასკვნის საფუძველზე, თუ დადასტურდება არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების გაწევის აუცილებლობა, 48 საათში მიმართოს სასამართლოს არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების გაწევის შესახებ“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 122)

კითხვები:

- დაწესებულებაში შემოყვანისთანავე ჩაუტარდა თუ არა ბავშვს შემოწმება ფსიქიკური მდგომარეობასთან დაკავშირებით?
- რა ხასიათის ზომები იქნა მიღებული ფსიქიკური პრობლემების აღმოჩენის შემთხვევებში ?
- არის თუ არა დაწესებულებაში ხელმისაწვდომი ფსიქიატრის მომსახურება?
- ფსიქიკური პრობლემის მქონე რამდენი ბავშვია დაწესებულებაში?
- რა სახის სერვისებია ასეთი პრობლემის მქონე ბავშვების მიმართ?
- ფსიქიკური პრობლემების მქონე რამდენ ბავშვს ჩაუტარდა მედიკამენტური მკურნალობა?
- მკაცრად კონტროლდება თუ არა ფსიქოტროპული მედიკამენტების გაცემა?
- ფსიქიკური პრობლემის მქონე ბავშვების მკურნალობა ხორციელდება თუ არა სოციალურ მუშაკებთან და ფსიქოლოგებთან კოორდინირებულად?
- გამოყენებულ იქნა თუ არა ფსიქიკური პრობლემების მქონე პირთა მიმართ მინიმალური ძალა, სპეციალური საშუალებები?
- იყო თუ არა ასეთი სახის ჩარევა უკიდურესად აუცილებელი და პროპორციული?
- არის თუ არა ასეთი სახის ჩარევები დეტალურად დოკუმენტირებული?
- ფსიქიკური პრობლემების გამო რამდენი ბავშვი იქნა გაყვანილი სამოქალაქო სექტორის დაწესებულებაში?
- გამოყენებულა თუ არა ბავშვის მიმართ არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარება?
- იყო თუ არა ასეთი სახის ღონისძიება უკიდურესად აუცილებელია და არის თუ არა დოკუმენტირებული?

პრაქტიკული მითითებები:

- საკმაოდ ხშირია შემთხვევები, როცა პატიმრები უკონტროლოდ მოიხმარენ ფსიქოტროპულ ან სხვა სახის მედიკამენტებს. ამის მიზეზი ზოგ შემთხვევაში არის სამედიცინო პერსონალის უყურადღებობა, თვითონ პაციენტების აგრევაცია ან ბავშვების მხრიდან სამედიცინო პერსონალის შანტაჟი. შანტაჟი, როგორც წესი, მოიცავს მუქარას, რომ უჩივლებენ ან დაწესებულებაში წესრიგს დაარღვევენ, სამედიცინო პერსონალს არ მოასვენებენ და ა.შ. აუცილებლად უნდა შემოწმდეს ამ კუთხით დაწესებულებაში არსებული პრაქტიკა - როგორ მართავს ადმინისტრაცია ასეთი სახის პროცესებს?

თვითდაზიანება, სუიციდი

საერთაშორისო სტანდარტი

„თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურებს შეუძლიათ, ხელი შეუწყონ პატიმართა წინააღმდეგ ძალადობის თავიდან აცილებას სხეულის დაზიანებების სისტემატური რეგისტრაციით, ასევე, თუ აუცილებელია, სათანადო უწყებებისთვის საერთო ინფორმაციის მიწოდებით. ინფორმაცია ასევე შეიძლება მიეწოდოს კონკრეტულ საქმეზე, იმ წესის დაცვით, რომ ასეთი ინფორმაცია შეიძლება გაიცეს მხოლოდ პატიმრის თანხმობით“. (წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის მე-3 ანგარიში , 3.60)

„გამოყენებული ძალადობის ყველა ნიშანი, რომელიც აღმოუჩნდება პატიმარს დაწესებულებაში შემოსვლისას სამედიცინო შემოწმების დროს, დაფიქსირებულ უნდა იქნეს ამ პირის შესაბამის განცხადებასთან და ექიმის დასკვნასთან ერთად. გარდა ამისა, ეს ინფორმაცია უნდა გადაეცეს

თავისუფლება აღკვეთილ პირს“. (წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის მე-3 ანგარიში , პ.61)

„თვითმკვლელობათა აღკვეთა არის კიდევ ერთი საკითხი, რომელიც შედის თავისუფლების აღკვეთის ადგილების სამედიცინო სამსახურის კომპეტენციაში. აუცილებელია, უზრუნველყოფილ იქნეს სათანადო ცოდნის მიწოდება ამ საკითხზე მთელს დაწესებულებაში და გათვალისწინებულ იქნეს შესაბამისი პროცედურები“. (წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის მე-3 ანგარიში , პ.57)

დაწესებულებაში შემოსვლისას სამედიცინო წესების გაცნობა და საერთოდ მიღების პროცესი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ამ თვალსაზრისით; სათანადოდ განხორციელებული ასეთი ზომები შეძლებს, გამოყოს ისინი მაინც, ვინც საშიშროების ქვეშ იმყოფება და ნაწილობრივ შეუმსუბუქოს საფრთხის შეგრძნება, რასაც განიცდის ყოველი ახალმოსული თავისუფლება აღკვეთილი პირი. გარდა ამისა, პენიტენციური დაწესებულების პერსონალი, შესრულებული სამუშაოს მიუხედავად, უნდა გაეცნოს (რაც გულისხმობს ამოცნობაში მომზადებას) თვითმკვლელობის საშიშროების ნიშნებს. ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ უშუალოდ სასამართლომდე და სასამართლოს შემდგომ პერიოდში, და ხანდახან გათავისუფლების წინა პერიოდში, შეინიშნება თვითმკვლელობის მომეტებული საშიშროება“. (წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის მე-3 ანგარიში, პ.58)

„პირი, რომელიც მიჩნეულია თვითმკვლელობის საშიშროების ქვეშ მყოფ პირად, უნდა იმყოფებოდეს სპეციალურ დაკვირვებაში იმ დროით, რა დროსაც იგი ამას საჭიროებს. გარდა ამისა, ასეთ პირებს ხელი არ უნდა მიუწვდებოდეთ თავის მოკვლის საშუალებებზე (რკინის წნული ფანჯრებზე, დამსხვრეული მინა, ქამარი ან ჰალსტუხი და ა.შ.). მიღებულ უნდა იქნეს ზომები ინფორმაციის სათანადო გავრცელებისთვის - როგორც მოცემული დაწესებულების შიგნით, ისე დაწესებულებებს შორისაც (უფრო სწორად, სათანადო ჯანმრთელობის დაცვის სამსახურებს შორის) - იმ პირთა შესახებ, რომლებიც მიჩნეულ იქნენ რისკის პოტენციურ მატარებლებად“. (წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის მე-3 ანგარიში , პ.59.)

„უნდა შემუშავდეს და განხორციელდეს სპეციალური პოლიტიკა არასრულწლოვანთა შორის თვითმკვლელობისა და თვითდაზიანების ფაქტების პროფილაქტიკის მიზნით, განსაკუთრებით პატიმრობის ადრეულ ეტაპზე, სეგრეგაციისა და სხვა, მაღალი რისკის პერიოდად ცნობილ ეტაპებზე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, მუხლი 70.2)

კითხვები:

- დაწესებულებაში შეყვანისთანავე განხორციელდა თუ არა ბავშვის გარეგნული დათვალიერება და აღირიცხა თუ არა დაზიანებები სპეციალურ ჟურნალში?
- დაზიანების აღმოჩენის შემთხვევაში, როგორ რეაგირებს დაწესებულების ადმინისტრაცია?
- დაწესებულებაში ბავშვის შემოყვანისთანავე ფასდება თუ არა თვითაზიანების და სუიციდის რისკი?
- ასეთი სახის რისკის შეფასებისთვის არსებობს თუ არა სპეციალურად შემუშავებული მექანიზმი, მათ შორის საკანონმდებლო დონეზე?
- აქვს თუ არა დაწესებულების პერსონალს (არა მხოლოდ სამედიცინოს) გავლილი სპეციალური გადამზადება თვითდაზიანების/სუიციდის რისკის შესაფასებლად?
- თვითდაზიანების/სუიციდის რისკის შემთხვევაში რა სახის ღონისძიებები ტარდება რისკის ქვეშ მყოფი პირის მიმართ (მკაცრი მეთვალყურეობა, ფსიქოლოგიური/ფსიქიატრიული კონსულტაცია, მედიკამენტოზური ჩარევა, სპეციალური საშუალებების გამოყენება და ა.შ.)?
- თვითდაზიანების რამდენი შემთხვევა იყო 1 წლის განმავლობაში და რა იყო ამის მიზეზი?
- რა სახის რეაგირება მოხდა ადმინისტრაციის მხრიდან თვითდაზიანების ფაქტზე?
- გაეწია თუ არა პირს სამედიცინო და ფსიქო-სოციალური მომსახურება თვითდაზიანების შემდეგ?
- იყო თუ არა დაწესებულებაში სუიციდის მცდელობა ბოლო პერიოდში? რა იყო ამის მიზეზი?

- რა სახის რაგირება მოხდა ადმინისტრაციის მხრიდან აღნიშნულ ფაქტზე?
- გაეწია თუ არა პირს სამედიცინო და ფსიქო-სოციალური მომსახურება თვითდაზიანების შემდეგ?

გათავისუფლებისთვის მომზადება

საერთაშორისო სტანდარტი

„ყველა არასრულწლოვანმა უნდა ისარგებლოს იმ საშუალებებით, რაც მათ დაეხმარებათ გათავისუფლების შემდგომ საზოგადოებისკენ, ოჯახური ცხოვრებისკენ, განათლებისკენ ან სამსახურისკენ მობრუნებაში. ამ მიზნით ჩამოყალიბებულ უნდა იქნეს სპეციალური კურსები და პროცედურები, ვადამდე ადრე გათავისუფლების ჩათვლით“. (გაეროს წესები თავისუფლებააღკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 79)

„თავისუფლების აღკვეთის პირველივე დღეებიდან მჭიდრო თანამშრომლობა უნდა დამყარდეს დაწესებულების ხელმძღვანელობასა და იმ სამსახურებსა და ორგანოებს შორის, რომლებიც მეთვალყურეობენ პატიმრობიდან განავისუფლებულ არასრულწლოვანებს და ეხმარებიან მათ საზოგადოებაში ხელახლა დამკვიდრებაში ისეთი გზებით, როგორიც არის, მაგალითად: (ა) ოჯახში დაბრუნებაში დახმარება ან მათთვის მიმღები ოჯახის პოვნა, ისევე როგორც სოციალური ურთიერთობის სხვა ფორმების დამყარებაში დახმარება; (ბ) საცხოვრებლის მოძიება; (გ) მათი სწავლა-განათლების გაგრძელება; (დ) სამუშაოს პოვნა; (ე) გაგზავნა შესაბამის სოციალურ და ჯანდაცვის ორგანოებში; და (ვ) ფულადი დახმარების გაწევა“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 102.1)

„არასრულწლოვნის პირობითი გათავისუფლება უნდა განხორციელდეს იმავე პრინციპებით, რომლებიც, მოცემული წესების შესაბამისად, საფუძვლად უდევს საზოგადოებრივი სანქციებისა და ზომების გატარებას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 103)

ადგილობრივი სტანდარტი

“საპატიმრო სასჯელის არანაკლებ ორი მესამედის მოხდის შემდეგ, მაგრამ გათავისუფლებამდე არაუგვიანეს 3 თვისა, თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულება: ა) ატყობინებს არასრულწლოვან მსჯავრდებულს, მის კანონიერ წარმომადგენელს და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს – დანაშაულის პრევენციის ცენტრს (შემდგომ – დანაშაულის პრევენციის ცენტრი) არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის გათავისუფლების მოახლოებულ თარიღს; ბ) არასრულწლოვანს უზრუნველყოფს გათავისუფლებისთვის მოსამზადებელი სპეციალური პროგრამით; გ) არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის თანხმობის შემთხვევაში ამზადებს მისი სოციალური ჩართულობის საქმეს დანაშაულის პრევენციის ცენტრისათვის გადასაცემად, არასრულწლოვნის რესოციალიზაციის პროცესის ხელშეწყობისათვის; დ) არასრულწლოვან მსჯავრდებულს მისთვის გასაგები ფორმით აწვდის ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა გზით შეუძლია მას გათავისუფლების შემდეგ შესაბამისი დახმარებისა და მხარდაჭერის მიღება.

დანაშაულის პრევენციის ცენტრის წარმომადგენლები: ა) არასრულწლოვანს ხვდებიან დაწესებულებაში; ბ) იღებენ ყველა საჭირო ზომას, რათა არასრულწლოვნისთვის გასაგები იყოს მისი რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის გეგმის პირობები და საჭიროება; გ) ეცნობიან არასრულწლოვნის სოციალური ჩართულობის საქმეს პატიმრობის ან თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში; დ) გათავისუფლების შემდეგ ყოფილი არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის მიერ მათთვის მიმართვის შემთხვევაში ამტკიცებენ მისი რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის გეგმას მიმართვიდან არაუგვიანეს 3 თვისა; ე) შეძლებისდაგვარად უზრუნველყოფენ პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში დაწყებული პროგრამების დასრულებას და სრულყოფას“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 98 (1,2))

“სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებისათვის საქართველოს

კანონმდებლობით დადგენილი ვადის ფაქტობრივად მოხდამდე არაუგვიანეს 3 თვისა, ხოლო საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 50-ე მუხლის მე-5 ნაწილით განსაზღვრული წესით დანიშნული სასჯელის შემთხვევაში – სასჯელის სახით დანიშნული თავისუფლების აღკვეთის ვადის დასრულებამდე არაუგვიანეს 3 თვისა პენიტენციური დეპარტამენტი: ა) არასრულწლოვან მსჯავრდებულს, მის კანონიერ წარმომადგენელს და პრობაციის ეროვნულ სააგენტოს ატყობინებს მისი გათავისუფლების მოახლოებულ თარიღს; ბ) პრობაციის ეროვნულ სააგენტოს წერილობით მიმართავს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის ოჯახისა და სოციალური გარემოს რისკების შეფასების და მისი საჭიროებების განსაზღვრის მოთხოვნით.

პრობაციის ეროვნული სააგენტოს წარმომადგენელი: ა) აფასებს არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის ოჯახისა და სოციალური გარემოს რისკებს და განსაზღვრავს მის საჭიროებებს; ბ) სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებისათვის არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის ოჯახისა და სოციალური გარემოს რისკების შეფასების დასრულებისთანავე შესაბამის დოკუმენტებს უგზავნის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებას“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 98 (3,4))

“არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის გეგმა უნდა მომზადდეს მის გათავისუფლებამდე სულ მცირე 2 თვით ადრე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ამ ვადის დაცვა შეუძლებელია პირობით ვადამდე გათავისუფლების ან ამნისტიის/შეწყალების აქტის გამოცემის ანდა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის გამო ... არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციის გეგმის მოსამზადებლად მისი გათავისუფლებიდან 3 თვემდე ვადის განმავლობაში პრობაციის ეროვნული სააგენტო თანამშრომლობს დანაშაულის პრევენციის ცენტრთან და იმ ტერიტორიულ/ადმინისტრაციულ ერთეულში არსებულ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებთან, სადაც არასრულწლოვნის საცხოვრებელი ადგილი მდებარეობს ან სადაც ის აპირებს დაბრუნებას“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 98 (7,8))

კითხვები:

- როგორ არის დაწესებულებაში ორგანიზებული გათავისუფლებისთვის მომზადების პროცესი?
- აქვთ თუ არა გარდამავალ პერიოდში მჭიდრო ურთიერთობა პრობაციის ეროვნულ სააგენტოსთან?
- ხდება თუ არა ინფორმაციის გაცვლა პრობაციის ეროვნულ სააგენტოსთან და რა ფორმით?
- გათავისუფლებისას მომზადებულია თუ არა ბავშვისთვის შესაბამისი ნიადაგი საზოგადოებაში უმტკივნეულო ინტეგრაციისთვის?
- გათავისუფლებისთვის მომზადების პროცესში ჩართულები არიან თუ არა ბავშვის ოჯახის წევრები/მეურვეები?
- რომელი სამსახურის წარმომადგენლები მუშაობენ მათთან და რა სახის მუშაობა ტარდება?
- გათავისუფლების შემდეგ აქვს თუ არა ბავშვს საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროგრამებზე ხელმისაწვდომობა?
- გათავისუფლების შემდეგ ორგანიზებულია თუ არა ბავშვის მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი შესაბამისი პირობებით?
- გათავისუფლებისას აძლევენ თუ არა ბავშვს თანხას საცხოვრებელ ადგილამდემისასვლელად? როგორ უზრუნველყოფენ მოზარდის უსაფრთხო გადაყვანას საცხოვრებელ ადგილამდე?
- ატყობინებენ თუ არა ოჯახის წევრებს/ახლობლებს/მეურვეებს ბავშვის გათავისუფლების შესახებ? რამდენი ხნით ადრე?
- ყველაზე ხშირად რა ფორმით თავისუფლდება ბავშვი (კალენდარულად, პირობით ვადამდე, შეწყალებით, ამნისტიით, ავადმყოფობის გამო)?
- ეფექტურად მოქმედებს თუ არა ვადაზე ადრე გათავისუფლების სისტემა?

- ვადაზე ადრე გათავისუფლების შემთხვევაში რამდენი ხნით ადრე ატყობინებენ მოზარდს და მის კანონიერ წარმომადგენელს შესაძლო გათავისუფლების შესახებ?
- მოთხოვნის შემთხვევაში რა სახის ინფორმაცია მიეწოდება ვადაზე ადრე გათავისუფლების ადგილობრივ საბჭოს/მუდმივმოქმედ კომისიას და შეწყალების კომისიას?
- ეყრდნობიან თუ არა აღნიშნული ორგანოები გადაწყვეტილების მიღებისას ადმინისტრაციისგან მიწოდებულ ინფორმაციას?
- ცნობილია თუ არა ბავშვებისთვის, რა შემთხვევაში და რა კრიტერიუმებზე დაყრდნობით იხილავს მათ საქმეს ადგილობრივი საბჭო/მუდმივმოქმედი კომისია და შეწყალების კომისია?

განსაკუთრებული კატეგორიები

არასრულწლოვანი გოგონები

საერთაშორისო სტანდარტი

„ინსტიტუტში განთავსებულ ახალგაზრდა სამართალდამრღვევ ქალებს უნდა მიეძღვნოს განსაკუთრებული ყურადღება მათი პირადი საჭიროებებისა და პრობლემების გათვალისწინებით. მათ არ უნდა მიიღონ იმაზე ნაკლები მზრუნველობა, დაცვა, დახმარება, მკურნალობა და მომზადება, ვიდრე ახალგაზრდა სამართალდამრღვევმა კაცებმა. უზრუნველყოფილი უნდა იყოს მათ მიმართ სამართლიანი მოპყრობა და ფეხმძიმე და მეძუძური დედების განსაკუთრებული საჭიროებები“./ პეკინური წესები, წესი 26.4

“ქალი პატიმრების განთავსების ადგილს უნდა გააჩნდეს შესაბამისი საშუალებები და ნივთები, რაც დააკმაყოფილებს ქალთა განსაკუთრებულ ჰიგიენურ მოთხოვნებს, მათ შორის ბავშვებისა და ქალების პირადი ჰიგიენისთვის (კერძოდ, მზარეულობით დაკავებული ქალებისთვის და ორსული და მეძუძური, ასევე ციკლის მქონე ქალებისთვის) საჭირო სანიტარიული პირსახოცები და წყალი, რომელიც უნდა მიეწოდებოდეს რეგულარულად და უფასოდ”. (ბანგკოკის წესები, წესი 5)

“თუ ქალი პატიმარი ითხოვს, რომ იგი გასინჯოს ან მას უმკურნალოს ქალმა ექიმმა ან ექთანმა, ქალი ექიმი ან ექთანი უნდა იქნეს გამოყოფილი მისთვის, შესაძლებლობის მიხედვით, გარდა იმ სიტუაციებისა, როდესაც აუცილებელია სასწრაფო სამედიცინო ჩარევა. თუ მამრობითი სქესის პრაქტიკოსი ექიმი ახორციელებს გამოკვლევას პატიმარი ქალის სურვილის საწინააღმდეგოდ, გამოკვლევას უნდა დაესწროს თანამშრომელი ქალიც”. (ბანგკოკის წესები, წესი 10)

ადგილობრივი სტანდარტი

“ერთმანეთისგან განცალკევებით უნდა მოთავსდნენ: ა) ბრალდებული და მსჯავრდებული არასრულწლოვნები; ბ) მდედრობითი სქესის და მამრობითი სქესის არასრულწლოვნები”. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 81 (1))

“ამ მუხლის პირველი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული წესის მიუხედავად, სარეაბილიტაციო, საგანმანათლებლო, სპორტულ და სხვა ღონისძიებებში სხვადასხვა სქესის არასრულწლოვნები შეიძლება ერთად მონაწილეობდნენ“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 81 (4))

“მდედრობითი სქესის არასრულწლოვანი მსჯავრდებული თავსდება ქალთა სპეციალური დაწესებულების არასრულწლოვანთა განყოფილებაში და მასზე ვრცელდება არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულებაში მოთავსებული მსჯავრდებულისათვის დადგენილი ნორმები“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 81 (5))

კითხვები:

- არიან თუ არა გოგონები განთავსებულები ბიჭებისგან განცალკევებით?
- არიან თუ არა გოგონები განთავსებულები სრულწლოვანებისგან განცალკევებით?
- აქვთ თუ არა გოგონებს, ბიჭების მსგავსად, საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროგრამებთან თანაბარი ხელმისაწვდომობა?
- განყოფილებას, სადაც განთავსებულები არიან გოგონები, ემსახურებიან თუ არა ქალები?
- არის თუ არა გათვალისწინებული გენდერული სპეციფიკა სამედიცინო, ფსიქო-სოციალური და რეკრეაციული მომსახურების ორგანიზებისას?
- ემსახურება თუ არა დაწესებულებას ექიმი-გინეკოლოგი?
- არიან თუ არა უზრუნველყოფილები გოგონები პირველადი მოხმარების საგნებითა და ჰიგიენური საშუალებებით?
- არიან თუ არა დაწესებულებაში ფეხმძიმე და მეძუძური გოგონები ?
- გათვალისწინებულია თუ არა ფეხმძიმე და მეძუძური გოგონების განსაკუთრებული საჭიროებები ?

უცხო ქვეყნის მოქალაქეები

საერთაშორისო სტანდარტი

„უცხოეთის მოქალაქე იმ არასრულწლოვნების მიმართ, რომლებიც რჩებიან ქვეყანაში, სადაც ისინი დააპატიმრეს, მიდგომა ისეთივე უნდა იყოს, როგორც დანარჩენი არასრულწლოვანების მიმართ“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 104.1)

„უცხოეთის მოქალაქე არასრულწლოვნებს უფრო ხანგრძლივი პაემნების ან გარე სამყაროსთან კონტაქტის სხვა ფორმების უფლება უნდა მიეცეთ, თუ ეს აუცილებელია მათი სოციალური იზოლაციის კომპენსირებისთვის“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 104.5)

„უცხოეთის მოქალაქე არასრულწლოვნებს, რომლებიც დაწესებულებაში იმყოფებიან, დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოთ იმის შესახებ, რომ მათ უფლება აქვთ, მოითხოვონ კონტაქტი და მიეცეთ გონივრული საშუალება საკუთარი ქვეყნის დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენლებთან კავშირის დასამყარებლად“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 105.1)

ადგილობრივი სტანდარტი

„ბრალდებულს/მსჯავრდებულს, რომელიც უცხო ქვეყნის მოქალაქეა, უფლება აქვს, შეუზღუდავად შეხვდეს თავისი ქვეყნის დიპლომატიური წარმომადგენლობის ან საკონსულო დაწესებულების წარმომადგენელს ან იმ ქვეყნის უფლებამოსილ დიპლომატიურ წარმომადგენელს, რომელიც საქართველოში ითავსებს მისი ქვეყნის ინტერესების დაცვას. უცხო ქვეყნის მოქალაქე დამოქალაქეობის არმქონე ბრალდებულებს/მსჯავრდებულებს უფლება აქვთ, ჰქონდეთ ურთიერთობები თავიანთი ქვეყნების დიპლომატიურ წარმომადგენლობებთან და საკონსულო დაწესებულებებთან. იმ სახელმწიფოთა მოქალაქეებს, რომლებსაც საქართველოში დიპლომატიური წარმომადგენლობები და საკონსულო დაწესებულებები არ აქვთ, უფლება აქვთ, ჰქონდეთ ურთიერთობები იმ სახელმწიფოთა დიპლომატიურ წარმომადგენლობებთან და საკონსულო დაწესებულებებთან, რომლებმაც საკუთარ თავზე აიღეს მათი ინტერესების დაცვა, ან სახელმწიფოთაშორის ორგანოებთან, რომლებიც ამ პირთა ინტერესებს იცავენ“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 17 (13))

კითხვები:

- არიან თუ არა დაწესებულებაში უცხო ქვეყნის მოქალაქეები?
- დაწესებულებაში შემოყვანისას მიეწოდათ თუ არა ბავშვებს ინფორმაცია უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ მათთვის გასაგები ენით და ფორმით?
- საჭიროების შემთხვევაში უზრუნველყოფს თუ არა ადმინისტრაცია თარჯიმნის მომსახურებით?
- აქვთ თუ არა უცხო ქვეყნის მოქალაქე ბავშვებს საგანმანათლებლო-სარეზიდენტაციო პროგრამებთან, სამედიცინო მომსახურებასთან სხვა ბავშვების მსგავსი თანაბარი ხელმისაწვდომობა?
- არის თუ არა შესაბამისი ქვეყნის დიპლომატიური წარმომადგენლობა ინფორმირებული თავისი ქვეყნის მოქალაქის პატიმრობის შესახებ?
- აქვს თუ არა ბავშვს შესაძლებლობა შეუზღუდავად შეხვდეს თავისი ქვეყნის დიპლომატიურ წარმომადგენელს?

ეთნიკური და ენობრივი უმცირესობები

საერთაშორისო სტანდარტი

„უნდა ჩატარდეს სპეციალური საორგანიზაციო მუშაობა დაწესებულებაში მყოფი ეთნიკური და ენობრივი უმცირესობების მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 106.1)

„ენობრივი წინააღმდეგობების გადალახვა უნდა მოხდეს მცოდნე თარჯიმნების მეშვეობით და კონკრეტულ დაწესებულებაში გავრცელებულ ენებზე დაწერილი მასალის მიწოდებით“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 106.3)

„მიღებულ უნდა იქნეს სპეციალური ზომები ენის კურსების ჩასატარებლად იმ არასრულწლოვანებისთვის, რომლებიც ვერ ფლობენ ოფიციალურ ენას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 106.4)

ადგილობრივი სტანდარტი

„მსჯავრდებულს დაუყოვნებლივ, წერილობითი ფორმით, მისთვის გასაგებ ენაზე უნდა გააცნონ მისი უფლებები და მის მიმართ მოსამსახურეთა მოპყრობის წესები, ინფორმაციის მიღებისა და საჩივრის შეტანის წესები, დისციპლინური და სხვა სახის მოთხოვნები“. (პატიმრობის კოდექსი, მ.49 (2))

„ბრალდებულს/მსჯავრდებულს, რომელიც არ ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას, არ ესმის სამართალწარმოების ენა, შეუძლია, ისარგებლოს თარჯიმნის უფასო მომსახურებით... ბრალდებულს/მსჯავრდებულს პასუხი გაეცემა საქართველოს სახელმწიფო ენაზე, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში გამოიყენება ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული პროცედურა“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 101)

კითხვები:

- არიან თუ არა დაწესებულებაში ეთნიკური და ენობრივი უმცირესობები?
- დაწესებულებაში შემოყვანისას მიეწოდათ თუ არა ბავშვებს ინფორმაცია უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ მათთვის გასაგები ენით და ფორმით?

- საჭიროების შემთხვევაში, უზრუნველყოფს თუ არა ადმინისტრაცია თარჯიმნის მომსახურებით?
- აქვთ თუ არა უმცირესობებს საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროგრამებთან, სამედიცინო მომსახურებასთან სხვა ბავშვების მსგავსი თანაბარი ხელმისაწვდომობა?
- არის თუ არა დაწესებულებაში არსებულ ბიბლიოთეკაში ლიტერატურა სხვადასხვა ენებზე?
- არის თუ არა დაწესებულებაში ორგანიზებული შესაბამისი სერვისები უმცირესობების სპეციფიკის გათვალისწინებით?
- არის თუ არა დაწესებულებაში ორგანიზებული ენის სპეციალური კურსები?
- რამდენად ზრუნავს ადმინისტრაცია ინკლუზიაზე?

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები

საერთაშორისო სტანდარტი

„შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე არასრულწლოვანები უნდა განთავსდნენ ჩვეულებრივ დაწესებულებებში, სადაც საცხოვრებელი პირობები მორგებულია მათ განსაკუთრებულ მოთხოვნილებებზე“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 107.1)

„შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე არასრულწლოვანი, რომლის სპეციალური საჭიროებების დაკმაყოფილებაც ჩვეულებრივ დაწესებულებაში ვერ მოხერხდება, გადაყვანილი უნდა იქნეს სპეციალურ დაწესებულებაში, სადაც მისი ეს საჭიროებები დაკმაყოფილდება“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 107.2)

ადგილობრივი სტანდარტი

„...ავადმყოფებს, მკვეთრად და მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს... უნდა ჰქონდეთ სხვა ბრალდებულებთან/ მსჯავრდებულებთან შედარებით გაუმჯობესებული საყოფაცხოვრებო პირობები“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 15 (5))

„...ავადმყოფებს, მკვეთრად და მნიშვნელოვნად გამოხატული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს... უნდა შეექმნათ მათი მდგომარეობის შესაბამისი კვების პირობები“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 23 (4))

კითხვები:

- არიან თუ არა დაწესებულებაში შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები?
- არის თუ არა დაწესებულების ინფრასტრუქტურა მორგებული შშმ პირების საჭიროებებზე?
- არის თუ არა საცხოვრებელი პირობები მორგებული შშმ პირების საჭიროებებზე?
- შშმ პირებისთვის რა სახის სერვისებია დაწესებულებაში?
- არის თუ არა კვება შშმ პირების საჭიროებებზე მორგებული?
- რამდენად ზრუნავს ადმინისტრაცია შშმ პირების ინკლუზიაზე? არის თუ არა საგანმანათლებლო და რეკრეაციული აქტივობები შშმ საჭიროებებზე მორგებული?

წინასწარ პატიმრობაში მყოფი ბავშვები

საერთაშორისო სტანდარტი

პირობები, რომელშიც წინასწარ პატიმრობაში მყოფი ბავშვები არიან მოთავსებულნი, შესაბამისობაში უნდა იყოს თავისუფლებადკვეთილ ბავშვებთან მოპყრობის ზოგად სტანდარტებთან, რაც უდანაშაულობის პრეზუმფციის, დაკავების ხანგრძლივობისა და არასრულწლოვანთა სამართლებრივი სტატუსისა და მდგომარეობის გათვალისწინებით საჭირო და სათანადოა.

„...არასრულწლოვანებს უნდა ჰქონდეთ სამართლებრივი დამცველის ყოლისა და უფასო იურიდიული დახმარებით სარგებლობის უფლება, როდესაც ამგვარი უფასო დახმარების მიღება შესაძლებელია; ასევე უნდა გააჩნდეთ უფლება, მუდმივად ეკონტაქტონ თავიანთ სამართლებრივ დამცველებს. ამგვარი კომუნიკაციების დროს დაცული უნდა იქნეს პირადულობა და კონფიდენციალურობა.“ (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 18, (ა))

„არასრულწლოვანები, შეძლებისდაგვარად, უზრუნველყოფილ უნდა იქნენ შესაძლებლობით, იმუშაონ ანაზღაურებით და გააგრძელონ სწავლის მიღება ან ტრენინგები, მაგრამ მათ ეს არ უნდა მოეთხოვებოდეთ“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 18, (ბ))

„არასრულწლოვანებმა უნდა მიიღონ საშუალებები თავისუფალი დროისა და გამაჯანსაღებელი საქმიანობის კუთხით, რაც შესაბამისობაში იქნება მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნებთან“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 18, (გ))

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვანი ბრალდებული, რომლის მიმართაც აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა იქნა გამოყენებული, თავსდება პატიმრობის დაწესებულების არასრულწლოვანთა განყოფილებაში...“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 79 (1))

„ერთმანეთისგან განცალკევებით უნდა მოთავსდნენ: ა) ბრალდებული და მსჯავრდებული არასრულწლოვნები...“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 81 (1))

„არასრულწლოვან ბრალდებულს უფლება აქვს, თვეში ჰქონდეს არაუმეტეს 4 ხანმოკლე პაემნისა. მას აგრეთვე აქვს უფლება, დაწესებულების ადმინისტრაციის კონტროლით, საკუთარი ხარჯით ჰქონდეს 3 სატელეფონო საუბარი, თითოეული – არაუმეტეს 15 წუთისა, და შეუზღუდავად მიიღოს წერილები და ამანათები. აღნიშნული უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილების ან სასამართლოს განჩინების საფუძველზე, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 87 (2))

„თუ მიღებული იქნება სარწმუნო ცნობა ბრალდებულის ახლო ნათესავის გარდაცვალების ან სიცოცხლისთვის საშიში ავადმყოფობის თაობაზე, ასევე თუ აუცილებელია ბრალდებულის მონაწილეობა საპროცესო მოქმედებაში, გამომძიებელს ან პროკურორს შეუძლია, გასცეს ბრალდებულის მიერ პატიმრობის დაწესებულების დროებით დატოვების ნებართვა 2 დღემდე ვადით. პატიმრობის დაწესებულების დროებით დატოვებასთან დაკავშირებული ხარჯები დაეკისრება ბრალდებულს, გარდა იმ ხარჯებისა, რომლებიც დაკავშირებულია ბრალდებულის გაყვანასთან საპროცესო მოქმედებაში მონაწილეობის მისაღებად“. (პატიმრობის კოდექსი, მუხლი 78)

კითხვები:

- აქვთ თუ არა ბავშვებს დღეში, მინიმუმ, 1 საათით სუფთა ჰაერზე ყოფნის შესაძლებლობა?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროგრამებში ჩართვის შესაძლებლობა?
- აქვთ თუ არა ბავშვებს სპორტულ-კულტურულ-რეკრეაციულ აქტივობებში ჩართვის შესაძლებლობა?

- რა დროს ატარებენ ბავშვები საკნის გარეთ 24 საათის განმავლობაში?
- სარგებლობენ თუ არა ბავშვები მიმოწერის უფლებით?
- სარგებლობენ თუ არა ბავშვები პაემნის უფლებით?
- სარგებლობენ თუ არა ბავშვები სატელეფონო საუბრის უფლებით?
- წ/პატიმრობაში ყოფნის პერიოდში რამდენჯერ ისარგებლა ბავშვმა მიმოწერის, პაემნის და სატელეფონო საუბრის უფლებით?

დაწესებულების პერსონალი

საერთაშორისო სტანდარტი

„პერსონალი უნდა იყოს კვალიფიცირებული და უნდა მოიცავდეს ისეთ სპეციალისტთა საკმარის რაოდენობას, როგორებიც არიან მასწავლებლები, პროფესიული ინსტრუქტორები, ადვოკატები, სოციალური მუშაკები, ფსიქიატრები და ფსიქოლოგები... საპატიმრო დაწესებულებებმა უნდა გამოიყენონ ყველა დამცავი, საგანმანათლებლო, მორალური, სულიერი და სხვა საშუალებები და დახმარების ფორმები, რომლებიც სათანადოდაა ხელმისაწვდომი საზოგადოებაში, ინდივიდუალური მოთხოვნებისა და დაკავებული არასრულწლოვანების პრობლემების შესაბამისად“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 81)

„პერსონალს უნდა ჩაუტარდეს ისეთი ტრენინგი, რომელიც მისცემს მას შესაძლებლობას, რომ ეფექტიანად განახორციელოს დაკისრებული პასუხისმგებლობები, კერძოდ, ტრენინგები ბავშვის ფსიქოლოგიაში, ბავშვის კეთილდღეობასა და ადამიანის უფლებათა და ბავშვის უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტებსა და ნორმებში, მათ შორის, წინამდებარე წესებში. პერსონალმა უნდა შეინარჩუნოს და გააუმჯობესოს ცოდნა და უნარები ტრენინგებზე დასწრებით, რომლებიც ორგანიზებულ უნდა იქნეს კარიერის მანძილზე შესაფერის ინტერვალებში“. (გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად, წესი 85)

„უნდა არსებობდეს არასრულწლოვანებთან მომუშავე პერსონალის სამსახურში აყვანისა და შერჩევის სპეციალური პროცედურები, რომლებიც მხედველობაში მიიღებს არასრულწლოვანებთან და მათ ოჯახებთან ურთიერთობისთვის აუცილებელ ხასიათის თავისებურებებსა და პროფესიულ კვალიფიკაციას“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 128.1)

„პერსონალის პროფესიული დონის მუდმივი გაძლიერება და განვითარება მოხდება სამუშაოდან მოუწყვეტლივ ტრენინგის, ზედამხედველობის და ასევე სამუშაოს შესრულების ხარისხის განხილვისა და შეფასების გზით“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 129.2)

„პერსონალი მუდმივი დასაქმების საფუძველზე უნდა იყოს მიღებული სამსახურში“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11, წესი 131.1)

„საბიუჯეტო შეზღუდვები არ უნდა გახდეს სამსახურში არასაკმარისი კვალიფიკაციის მქონე პირთა მიღების საფუძველი“. (ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008) 11, წესი 134.2)

ადგილობრივი სტანდარტი

„არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესში მონაწილეობენ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სპეციალიზებული სოციალური მუშაკი, მედიატორი, პრობაციის ოფიცერი, არასრულწლოვანთა სარეაბილიტაციო დაწესებულების პერსონალი და შესაბამისი პატიმრობის დაწესებულების პერსონალი“. (არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, მუხლი 21)

„სამსახურში სამუშაოდ მიიღება 18 წელს მიღწეული საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე, რომელსაც აქვს სრული ზოგადი განათლება მაინც, ფლობს საქართველოს სახელმწიფო ენას და პიროვნული თვისებებით, განათლებით, ფიზიკური მომზადებითა და ჯანმრთელობის

მდგომარეობით შეუძლია შეასრულოს მისთვის დაკისრებული მოვალეობები... სამსახურში სამუშაოდ მისაღები კანდიდატი, როგორც წესი, სპეციალური კონკურსის საფუძველზე შეირჩევა. შერჩეულ კანდიდატს ენიჭება კურსანტის სტატუსი ... კურსანტი დადგენილ ვადაში გადის სავალდებულო სპეციალური პროფესიული მომზადების (სასწავლო) კურსს სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირში – სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრში (შემდგომ – სასწავლო ცენტრი) ... სავალდებულო სპეციალური პროფესიული მომზადების (სასწავლო) კურსის გავლის შემდეგ კურსანტი აბარებს გამოცდას. გამოცდის შედეგების მიხედვით მას ეძლევა შესაბამისი დონის სერტიფიკატი, ენიჭება სახელმწიფო სპეციალური წოდება და ინიშნება სამსახურში შესაბამის თანამდებობაზე. სერტიფიკატის მოქმედების ვადაა 3 წელი”. (კანონი სპეციალური პენიტენციური სამსახურის შესახებ, მუხლი 8 (1,2,3,4))

“სავალდებულო სპეციალური პროფესიული მომზადების (სასწავლო) კურსი სხვა თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებთან ერთად უნდა ითვალისწინებდეს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების სწავლებას, ხოლო იმ მოსამსახურისათვის, რომელიც არასრულწლოვან ბრალდებულთან/მსჯავრდებულთან მუშაობს, უნდა მოიცავდეს სპეციალურ კურსებს პედაგოგიკასა და ფსიქოლოგიაში“. (კანონი სპეციალური პენიტენციური სამსახურის შესახებ, მუხლი 8 (5))

კითხვები:

- რა რაოდენობის პერსონალია დაწესებულებაში? როგორია თანაფარდობა?
- არის თუ არა დაწესებულებაში ქალი პერსონალი, განსაკუთრებით იქ, სადაც გოგონები არიან განთავსებულები?
- აქვს თუ არა დაწესებულების პერსონალს (განსაკუთრებით, სოციალურ მუშაკს, ფსიქოლოგს, ექიმს) ურთიერთობა ბავშვის ოჯახის წევრებთან?
- არსებობს თუ არა პერსონალის შერჩევის სპეციალური კრიტერიუმები?
- აქვს თუ არა პერსონალს ადეკვატური, თავისი თანამდებობის შესაბამისი განათლება და კვალიფიკაცია?
- გავლილი აქვს თუ არა პერსონალს სპეციალური გადამზადება დაწესებულებაში მუშაობის დაწყებამდე/საწყის ეტაპზე?
- რა სახის გადამზადება აქვს გავლილი პერსონალს?
- ფლობს თუ არა პერსონალი ინსტიტუციური კულტურის/სუბკულტურის სენსიტიურობის სათანადო დონეს?
- გადიან თუ არა პერიოდულად გადამზადებას/ატესტაციას და სუპერვიზიას?
- მოიცავდა თუ არა ტრენინგები ბავშვის უფლებათა დაცვის სტანდარტებს?
- მოზარდებთან ურთიერთობისას იცავს თუ არა პერსონალი პროფესიულ საზღვრებსა და ეთიკის პრინციპებს?
- რა შიდა რეგულაციები და რეაგირების სისტემა არსებობს პერსონალის მიერ პროფესიული საზღვრებისა და ეთიკის პრინციპების დარღვევის შემთხვევაში?
- არის თუ არა პერსონალისთვის ნორმალური სამუშაო პირობები?
- უწევთ თუ არა ზეგანაკვეთური მუშაობა ან არასამუშაო დღეებში მუშაობა და არის თუ არა ეს სამუშაო დამატებით ანაზღაურებადი?
- სარგებლობენ თუ არა თანამშრომლები შვებულებით, კანონმდებლობით დადგენილი წესით და ხანგრძლივობით?
- არსებობს თუ არა პერსონალის დასჯისა და წახალისების ობიექტური სისტემა?
- არის თუ არა განსაზღვრული თითოეული თანამშრომლის ფუნქციონალური უფლება-მოვალეობები?

- თავიანთი მოვალეობის შესრულებისას მოქმედებს თუ არა პერსონალი წინასწარ განსაზღვრული ფუნქციონალური უფლება-მოვალეობების ფარგლებში?
- როგორია პერსონალის სოციალური და სამართლებრივი დაცვის გარანტიები?
- არის თუ არა ანაზღაურება ადეკვატური?
- აქვს თუ არა პერსონალს საჩივრების წარდგენის შესაძლებლობა?
- რამდენი საჩივარი იქნა წარდგენილი პერსონალის მხრიდან ბოლო 1 წლის განმავლობაში?
- რა სახის რეაგირება მოჰყვა ასეთი სახის საჩივრებს?
- რამდენად დაცულია დაწესებულებაში პერსონალის უსაფრთხოება?
- იყო თუ არა თანამშრომლებზე ფიზიკური ან/და ფსიქოლოგიური ზეწოლის შემთხვევა ბოლო 1 წლის განმავლობაში?
- რა სიხშირით იცვლება პერსონალი? როგორია დასაქმების საშუალო ხანგრძლივობა?
- ვისი მხრიდან განხორციელდა ასეთი სახის ზეწოლა (ადმინისტრაციის თუ პატიმრების მხრიდან)?
- რა სახის რეაგირება მოჰყვა ასეთ ფაქტებს?
- უსაფრთხოების დაცვის რა სახის მექანიზმები არსებობს დაწესებულებაში, მათ შორის საკანონმდებლო დონეზე?
- საჭიროების შემთხვევაში, არის თუ არა პერსონალისთვის ფსიქოლოგიური მომსახურება ხელმისაწვდომი? ჰყავს თუ არა დაწესებულებას თანამშრომელთა ფსიქოლოგი?
- რამდენია საშტატო და შტატ გარეშე პერსონალის რაოდენობა?

პრაქტიკული მითითებები:

- პრაქტიკაში საკმაოდ ხშირია, როცა დაწესებულების პერსონალს განსხვავებული მიდგომები აქვს და ზოგიერთი სამსახური უფრო დისკრიმინაციულ მიდგომარეობაშია. ეს, ძირითადად, სოციალური მუშაკებს და ფსიქოლოგებს ეხებათ. ამის მიზეზი წარსულში არსებული პრაქტიკაა, როცა სასჯელის აღსრულება არ იყო ორიენტირებული პირის რესოციალიზაციაზე (მათ შორის, საკანონმდებლო დონეზეც) და ამ კუთხით წამყვანი იყო უსაფრთხოების და რეჟიმის სამსახური. მონიტორებმა აუცილებლად უნდა შეამოწმონ: ა) ყველა სამსახური თანაბრად მონაწილეობს თუ არა სასჯელის აღსრულების, ბავშვის მიმართ სხვადასხვა სახის მიდგომების ორგანიზებაში? ბ) დისციპლინური და წახალისების ღონისძიებების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილებას მულტიდისციპლინური გუნდი იღებს, თუ მხოლოდ რეჟიმის და უსაფრთხოების სამსახური?
- პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როცა სამსახურებს შორის ფუნქციების აღრევა ხდება. კერძოდ, საკმაოდ ხშირად სოციალურ მუშაკებს და ფსიქოლოგებს რეჟიმის ან სხვა სამსახურის ფუნქციების შესასრულებლად იყენებდნენ, რაც ხელს უშლის საგანმანათლებლო-სარეაბილიტაციო პროცესის ორგანიზებას, ასევე ახდენს ამ პროფესიონალთა დისკრედიტაციას ბავშვების თვალში. დაწესებულებაში ამ კუთხით არსებული პრაქტიკა აუცილებლად უნდა შემოწმდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

საერთაშორისო

- ბავშვის უფლებათა დაცვის კონვენცია;
- გაეროს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია;
- გაეროს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ კონვენცია;
- გაეროს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ კონვენციის ფაკულტატიური ოქმი;
- წამებისა და არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპის კომიტეტის სტანდარტები;
- გაეროს წესები თავისუფლებადკვეთილ არასრულწლოვანთა დასაცავად;
- გაეროს ბავშვთა უფლებების კომიტეტის კომენტარი N10;
- ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნების მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2008)11 სანქციებს და ზომებს დაქვემდებარებული არასრულწლოვანი სამართალდამრღვევებისთვის ევროპული წესების შესახებ;
- გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთან დაკავშირებით (რიადის სახელმძღვანელო პრინციპები);
- გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელებისას (პეკინური წესები).

ადგილობრივი

- არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი;
- საქართველოს პატიმრობის კოდექსი;
- საქართველოს კანონი სპეციალური პენიტენციური სამსახურის შესახებ;
- საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ;
- სასჯელაღსრულების და პრობაციის მინისტრის 2015 წლის 25 აგვისტოს ბრძანება N118 - საქართველოს სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სამინისტროს N11 პენიტენციური დაწესებულების დებულების დამტკიცების შესახებ;
- სასჯელაღსრულების და პრობაციის მინისტრის 2012 წლის 2 თებერვლის ბრძანება N19 - ინდივიდუალური დაგეგმვის ინსტრუქცია;
- სასჯელაღსრულების, პრობაციის და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2013 წლის 4 ნოემბრის ბრძანება N169 პატიმრობისა და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში მოშიშმილე ბრალდებულთა/მსჯავრდებულთა ყოფნის პირობების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე.

არასრულფლოვანთა დაწესებულების მონიტორინგის მონიტორინგის ინსტრუქცია

1. მონიტორინგის დაწყების თარიღი: ----- 2. შემდგომი მონიტორინგის (სახელი, გვარი) :-----
3. დაწესებულების მისამართი და ტელეფონი: -----
4. დაწესებულების ხელმძღვანელი: ----- 5. მონიტორინგის დასრულების თარიღი:-----
6. მონიტორინგის მონიტორინგის ხელმოწერა:-----

მონიტორინგის შედეგების ცხრილი

მუხლი	ქალა	განმარტებული მონიტორინგის (red flag) მონიტორინგის	განმარტებული მონიტორინგის (red flag) მონიტორინგის	კომენტარი
1. დაწესებულებაში მოღვაწე და განმარტება				
2. ინფორმაციული მომსახურება				
3. პირადი ცხოვრების პარამეტრები/კონფიდენციალობა				
4. კონტაქტი გარე სამყაროსთან				
5. საყოფაცხოვრებო პირობები, კიბეები, ტანისპირობა				
6. კვება				
7. განათლება და შრომა				
8. ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაცია				
9. რეკრეაციული/თავისუფალი დრო				
10. ფიზიკური კანონიერება				
11. ფსიქო-სოციალური კანონიერება და თვითდაზიანების/სუიციდის პრევენცია				
12. წამების, ჩაგვრის, არაადამიანური და ღირსების შეზღუდვის მოპოვების/დაცვა				
13. კრიზისული სიტუაციების				
14. ფსიქო-სოციალური ზოგადი გამოყენება				
15. ძალის მანქანური გამოყენება				
16. რელიგიის, რწმენის, აღმსარებლობის თავისუფლება				
17. გასართობისა და კვლავითი პროექტები				
18. განმარტებული კატეგორიები				
19. გათავისუფლებისათვის მომზადება				
20. დანერგვების პერსონალი				

ინსტრუმენტის გამოყენების ინსტრუქცია

თავდაუქცელობის შევსება: ჩაწერეთ მონიტორინგის დაწყების თარიღი, შემავსებელი მონიტორის (ების) სახელი და გვარი, დაწესებულების ზუსტი მისამართი და ტელეფონი და ხელმოწერის სახელი და გვარი. ცალკე იქონიეთ დაწესებულების მიერ მონიტორინგის დასრულების დამადასტურებელი ფორმა და შეავსებინეთ დაწესებულების ადმინისტრატორს მონიტორინგის დასასრულს.

სტანდარტთა დაკმაყოფილების შეფასება: ინსტრუმენტი შედგება სტანდარტებისაგან, ხოლო ყოველი სტანდარტი შედგება პუნქტებისაგან. თითოეულ პუნქტზე დაწესებულებამ შესაძლოა მიიღოს ქულა **0** (არა), **1** (ნაწილობრივ) ან **2** (კი, სრულიად) ან, რიგ შემთხვევებში „არ ფასდება“, თუ პუნქტი არარელევანტურია.

0, 1 ან 2 ქულა იწერება იმისდა მიხედვით, თუ რამდენად სრულად ხდება კონკრეტული პუნქტის დაკმაყოფილება როგორც შინაარსობრივად, ასევე ყველა შემთხვევასთან მიმართებაში.

- 2 (კი) იწერება მაშინ, როცა პუნქტი შინაარსობრივად და პროცედურულადაც (ყველა შემთხვევაში) სრულად არის დაკმაყოფილებული. მაგალითად, შესწავლილია ხუთი ბავშვი და ხუთივე შემთხვევაში დაკმაყოფილებულია მოთხოვნა ან შესწავლილია/დათვალიერებულია ბევრი საკანი და ყველა შემთხვევაში დაკმაყოფილებულია კონკრეტული მოთხოვნა (მაგ. დაცულია სისუფთავი).
- 1 (ნაწილობრივ) იწერება მაშინ, როცა პუნქტი ან შინაარსობრივად არის ნაწილობრივ სახეზე ან პროცედურულად (სიხშირის მიხედვით). პირველის მაგალითია, როდესაც გვაქვს პირობების ჩამონათვალი, რომელთაგანაც ზოგი კმაყოფილებულია, ზოგი კი ვერა. მაგ. „კვების მიწოდების პროცესში გათვალისწინებულია ბავშვის სურვილი, ჭანჭირთელობის მდგომარეობა (მაგ.: დიეტა ან სხვა), შესაბამისი სპეციალისტის რეკომენდაციით ან რელიგიური მრწამსით განპირობებული თავისებურებები.“ – შესაძლოა გათვალისწინებული იყოს სურვილი, მაგრამ არა სპეციალისტის რეკომენდაცია ან რელიგიური მრწამსით განპირობებული თავისებურებები.
- პროცედურული ნაწილობრივი დაკმაყოფილების მაგალითია, როდესაც მონიტორი განსხვავებული წყაროებისგან იღებს ურთიერთგამომრიცხავ თუ მცა ვალიდურ ინფორმაციას, რომლის დროსაც ნაწილი რესპოდენტებისა ადასტურებს პუნქტის დაკმაყოფილებას, ნაწილი კი უარყოფს. მსგავსი გარემოება მიგვანიშნებს იმაზე, რომ მოთხოვნა გარკვეულ შემთხვევებშია (მაგ. ათი ბავშვიდან ექვსის შემთხვევაში) დაკმაყოფილებული. თუმცა, პასუხი „ნაწილობრივ“ (1) შეირჩევა, თუ თუ გამოკითხულთაგან უმრავლესობა ადასტურებს დაკმაყოფილებას, მაგ. შვიდი გამოკითხული რესპოდენტის პირობებში, იმისათვის, რომ შეირჩეს პასუხი 1, აუცილებელია, რომ გამოკითხული შვიდი რესპოდენტიდან სულ მცირე 4 შემთხვევაში (უმრავლესობა) მაინც იყოს პუნქტი დაკმაყოფილებული.
- პროცედურული ნაწილობრივი დაკმაყოფილების მაგალითია, ასევე, როდესაც განსხვავებული წყაროების თანახმად, პუნქტი უმრავლეს შემთხვევაში სახეზეა. მაგ, სოციალური მუშაკის და ბავშვების აზრი ემთხვევა ერთმანეთს (ადასტურებს პუნქტის დაკმაყოფილებას), ხოლო ადმინისტრაციის აზრი განსხვავებულია.
- 0 (არა) იწერება, როდესაც პუნქტი შინაარსობრივად ან პროცედურულად დაუკმაყოფილებელია. შინაარსობრივი დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში არცერთი შინაარსი არ კმაყოფილებდა, ხოლო პროცედურული დაუკმაყოფილებლობისას მხოლოდ უმცირეს შემთხვევაშია დაკმაყოფილებული. მაგალითისათვის, 5 გამოკითხული ბავშვის შემთხვევაში, 0 დაინერგა მაშინაც კი, თუ ხუთიდან მხოლოდ ერთი (უმცირესობა) ადასტურებს პუნქტის დაკმაყოფილებას, უმრავლესობა კი უარყოფს.
- როდესაც სტანდარტში რომელიმე პუნქტი აღარაქვედგანბნება, აღინიშნება პასუხი „არ ფასდება“. მაგალითად, თუ მონიტორინგის მომენტში დაწესებულებაში არ არის განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროების ბავშვი, პუნქტზე „განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვი დაკავშირებულია შესაბამის სპეციალისტთან (მულტიდისც. გუნდი)“ მონიშნული იქნება პასუხი „არ ფასდება“ და აუცილებელად ივსება კომენტარის გრაფა. არარელევანტური პასუხები არ ანგარიშდება სტანდარტის საშუალო არითმეტიკულის გამოყენებისას.

ინფორმაციის წყაროები: ინფორმაციის შესაგროვებლად ვიყენებთ 7 წყაროს. ეს წყაროებია: (1) გასაუბრება ბავშვთან, (2) გასაუბრება დაწესებულების ხელმძღვანელ პერსონალთან, (3) გასაუბრება დაწესებულების შემსრულებელ პერსონალთან, (4) გასაუბრება დაწესებულების სოციალურ მუშაკთან და ფსიქოლოგთან, (5) დაკვირვება, (6) დოკუმენტაციის შესწავლა, (7) გასაუბრება დამატებითი წყაროსთან (მშობელი, სკოლის მასწავლებელი, ექიმი და სხვ.), სხვადასხვა წყაროს გამოყენება შესაძლებელს ხდის მაქსიმალურად ობიექტური ინფორმაციის მიღებას ტრიანგულაციის გზით. თუ ინფორმაციის მიღება გართულებულია, სასურველია გამოყენებულ იქნას ყველა შესაძლო წყარო. წყაროები, რომლებიც კონკრეტულ პუნქტებთან მიმართებაში არარელევანტურია, არ გამოიყენება (მაგ: დაწესებულების პერსონალის შესახებ ზოგიერთი პუნქტი არარელევანტურია ბავშვთან გასაუბრებისათვის).

დასრულება: თავფურცელზე მიუთითეთ მონიტორინგის დასრულების თარიღი. შევსების დასრულებისას თავფურცელზე საჭიროა დაფიქსირდეს შემავსებელი მონიტორის ხელმოწერები.

მონიტორინგის შემაჯამებელი ცხრილის შევსება: ცხრილი შედგება 20 სტანდარტისგან. თითოეულ სტანდარტში აჯამებთ თითოეულ პუნქტზე მიღებულ ქულას. ქულების გამოთვლა ხდება თითოეულ სტანდარტზე საშუალო არითმეტიკულის გამოთვლით (შეკრიბეთ იმ პუნქტებზე მიღებული ქულები, რომლებიც კონკრეტული შეფასების ობიექტისთვის რელევანტური პუნქტების საერთო რაოდენობაზე).

სტანდარტის საბოლოო, შემაჯამებელი ქულა იქნება ქულა 0-სა და 2-ს შორის (ყველაზე ცუდ შემთხვევაში 0 და საუკეთესო შემთხვევაში 2).

საწყისი გვერდის შემაჯამებელი ცხრილის შევსებისას, გამოიყენეთ სტანდარტისთვის შემაჯამებელი ქულების მინიჭების შემდეგი სისტემა:

$A = (1.75 - 2)$, $A^- = (1.75 - 2)$ გაწითლებული (*red flag*) პასუხით; $B = (1.50 - 1.74)$, $B^- = (1.50 - 1.74)$ გაწითლებული პასუხით, $C = (1.25 - 1.49)$, $C^- = (1.25 - 1.49)$ გაწითლებული პასუხით; $D = (1 - 1.25)$, $D^- = (1 - 1.25)$ გაწითლებული პასუხით; $E = (0.5 - 1)$, $E^- = (0.5 - 1)$ გაწითლებული პასუხით; და $F = < 0.5$.

ცხრილში ინფორმაციას ვაგროვებთ განთავსებული (*red flag*) პასუხების რაოდენობაზე. პუნქტი, რომელსაც გაეცა განთავსებული პასუხი

ნიშნავს, რომ ამ პუნქტის დარღვევა მყისიერ რეგირებას მოითხოვს. შესაბამისად, უნდა მიეთითოს იმ პუნქტის ნომერი და შინაარსი, რომელზედაც მიღებულია განთავსებული პასუხი და, ასევე, გაკეთდეს დამატებითი კომენტარი. განთავსებული პასუხების მიღების შემთხვევაში საჭიროა თვისებრივი ანალიზი და რეკომენდაციები სასწრაფო რეაგირებისთვის. რაც უფრო მაღალია სტანდარტის შემაჯამებელი ქულა, მით მეტად აკმაყოფილებს დაწესებულება სტანდარტებს იმ შემთხვევაში, თუ არ გვაქვს განთავსებული პუნქტები. ხოლო თუ სახეზეა განთავსებული პასუხი ან პასუხები, მაშინ ეს განსხვავებული ანალიზს ექვემდებარება მიუხედავად მიღებული ქულის რაოდენობისა.

მომსახურების შეფასების პროცესს ახორციელებს სულ მცირე 2 მონიტორი. მონიტორებს მოეთხოვებათ გაინანოლონ როლები.

უმნიშვნელოვანესია მრავალფეროვანი წყაროების გამოყენება. მხოლოდ უკიდურეს შემთხვევაში გამოიყენეთ სატელეფონო ინტერვიუ.

მნიშვნელოვანია, რომ მონიტორებმა შეაჯამონ თავიანთი შეხედულებები და დაწერონ საბოლოო შეფასებები თითოეულ პუნქტზე სხვადასხვა წყაროებიდან მიღებული ინფორმაციის გათვალისწინებით. გამოიყენეთ ცარიელი დამატებითი კომენტარების ჩასანაწინად.

ინსტრუმენტში ვარსკვლავით (*) აღნიშნულია ის მუხლები, რომლებიც ასახავენ საერთაშორისო სტანდარტებსა და ნორმებსა და ეროვნულ კანონმდებლობას/სტანდარტებს შორის შეუსაბამობას.

სტანდარტი 3. პირადი ინფორმაციის პაციენტის/პირადი (პაციენტის) და განსაკუთრებული კატეგორიის (მონაცემები) მონაცემების და კონფიდენციალურობის დაცვა	პი	ფაქტობრივი	არა	ფაქტობრივი	შედეგი						კომენტარი (დაკონფიდენციალურ, თუ "ნაწილობრივ")
					ინფორმაცია	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	
3.1 დაწესებულების პერსონალის სათანადოდ აქვს გააზრებული ბავშვის პირადი მონაცემების და ბავშვის შესახებ მიღებული სხვა სენსიტიური ინფორმაციის კონფიდენციალურობის დაცვის მნიშვნელობა და საჭიროება.	2	1	0								
3.2 ბავშვის პირადი ინფორმაციის და ბავშვის შესახებ მიღებული სხვა სენსიტიური ინფორმაციის კონფიდენციალურობა დაცულია დაწესებულების პერსონალის მიერ ბავშვის დანერგულებასთან ერთად.	2	1	0								
3.3 ბავშვის პირადი ინფორმაციის და ბავშვის შესახებ მიღებული სხვა სენსიტიური ინფორმაციის კონფიდენციალურობა დაცულია დაწესებულების პერსონალის მიერ ბავშვის დანერგულებასთან ერთად.	2	1	0								
3.4 ბავშვის პირადი ინფორმაცია არ განიხილება შესაძლო მხარესთან, გარდა იმ გამონაკლის შემთხვევების, როდესაც ეს: (ა) მომსახურების ნაწილია, (ბ) აუცილებელია სახელმწიფო უშიშროების ან სამხედრო უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, კანონმდებლობის, სხვა უფლებების და თავისუფლების დაცვად, აგრეთვე, თვით დამცველობის რისკის არსებობის და (გ) როდესაც ბავშვის შესახებ ინფორმაციის გავრცელებამდე ბავშვის ჯანმრთელობის ინტერესების გათვალისწინებით მოხდა და/ან მისი კანონიერი წარმომადგენლისგან მიღებული ნებართვით თანხმობა.	2	1	0								
3.5 იმ შემთხვევებში, როდესაც ბავშვის პირადი ინფორმაციის განხილვა მომსახურების მიზნების ნაწილია (შემთხვევის განხილვის მიზნით შესაბამისი სპეციალისტების შეხვედრა), შემთხვევის განხილვაში ჩართული პირები იცავენ კონფიდენციალურობას.	2	1	0								
3.6 ბავშვი (მისი კანონიერი წარმომადგენელი) ინფორმირებულია მისი პირადი მონაცემების კონფიდენციალურობის დაცვის თაობაზე და იმ შემთხვევების შესახებ, როდესაც პირადი მონაცემები შეიძლება გამოვლენდეს.	2	1	0								
3.7 დაწესებულებას შეუზღუდული აქვს ბავშვის პირადი მონაცემების და ბავშვის შესახებ მიღებული სხვა სენსიტიური ინფორმაციის კონფიდენციალურობის დაცვის რეგულაციები.	2	1	0								
3.8 დაწესებულება მისი ან გარე სექტორის მომსახურების მიმწოდებლის მხრიდან ბავშვის კონფიდენციალურობის დაცვის რეგულაციებზე დაუკონფიდენციალურობის რეგულაციების შიდა რეგულაციებით დაცული ნების.	2	1	0								
3.9 დაწესებულებაში არსებობს გარეშე (თავის ან გამომწვევი ადგილი) ინდივიდუალური და ჯგუფური მუშაობისთვის, რაც უზრუნველყოფს საუბრების კონფიდენციალურობას.	2	1	0								
3.10 დაწესებულებაში დაცულია ბავშვის არაფორმალური/ფორმალური კომუნიკაციების, საუბრების და შეხვედრების კონფიდენციალურობა გარდა კანონით დადგენილი გამონაკლის შემთხვევების.	2	1	0								

საანგარიშო 5. საყოფაცხოვრებო პირობები, ჰიგიენა, დანიასმოსი	პო	ფაქტობრივი	არა	ფაქტობრივი ფა	სტატუსი						კომენტარი (დასაქმებული, თუ შემიწინა პასუხი „არა“ ან „ანალიზებული“)
					ფაქტობრივი		ფაქტობრივი		ფაქტობრივი		
					ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	
5.1 ბაგეშვი საცხოვრებელი კორპუსი აგებულია სანატორიულ-ჰიგიენურ წიბრებს.	2	1	0								
5.2 საკანი აგებულია მიწაზე 1 ბაგეშვი 4 კვ. მეტრ მოთხოვნას.	2	1	0								
5.3 ბაგეშვი საცხოვრებელი კორპუსი უზრუნველყოფილია გათბობით.	2	1	0								
5.4 საკანი უზრუნველყოფილია ბუნებრივი ან/და ხელოვნური ვენტილაციით.	2	1	0								
5.5 საკანი აქვს დანართი, რომელიც უზრუნველყოფს ბუნებრივ განათებას.	2	1	0								
5.6 დანართებზეა კვეთი ბაგეშვი აქვს ინდივიდუალური საწოლი.	2	1	0								
5.7 ბაგეშვის აქვთ ყოველდღიურად სუფთა პირზე გასვლის შესაძლებლობა.	2	1	0								
5.8 საცხოვრებელ კორპუსში მოდის წყალი.	2	1	0								
5.9 ბაგეშვის არანაკლებ კვირაში 2-ჯერ ცვლილია აბანოთი სარგებლობის საშუალებები.	2	1	0								
5.10 საშაპე უზრუნველყოფილია სათანადო ჰიგიენური საშუალებებით.	2	1	0								
5.11 საშაპეები იზოლირებულია და იძლევა განმარტების საშუალებას.	2	1	0								
5.12 საშაპე უზრუნველყოფილია ბუნებრივი ან/და ხელოვნური ვენტილაციით.	2	1	0								
5.13 საკანში არის ონკანი, წყარო ან პირსაბანი.	2	1	0								
5.14 სველი წერტილები საკანში/ საცხოვრებელ კორპუსში არის მწყობრში.	2	1	0								
5.15 ტუალეტი იზოლირებულია და იძლევა განმარტების საშუალებას.	2	1	0								
5.16 ტუალეტი უზრუნველყოფილია სათანადო ჰიგიენური საშუალებებით.	2	1	0								
5.17 ბაგეშვის აქვთ ტუალეტით შეუძლებლობის შესაძლებლობა.	2	1	0								
5.18 თითოეული ბაგეშვი უზრუნველყოფილია პირადი ჰიგიენისათვის საჭირო პირადი ნივთებით (მაგ.: პირსაბანი, კბილის ზეგონი და პასტა, საპონი და სხვა).	2	1	0								
5.17 ბაგეშვის აქვთ ტუალეტით შეუძლებლობის შესაძლებლობა.	2	1	0								

სტანდარტი 6. კვება	პი	წიფადრადმფ	არა	რადრად რ	რადრად						კომენტარები (რად
--------------------	----	------------	-----	----------	--------	--	--	--	--	--	---

სასაქონლო 7. განათლება და სერვისი	კო	ფაქტობრივი	პრა	ფინანსური	ფინანსური	ფინანსური						კომპლექსური (დააკრედიტებული, თუ „ნაწილობრივი“)
						ფინანსური						
						ფინანსური						
						ფინანსური						
7.1 დანერგვაში ყველა ბაჭის აქვს საბაზისო განათლების მიღების შესაძლებლობა.	2	1	0									
7.2 დანერგვაში მოხვედრისას უზრუნველყოფილია ბაჭის განათლების უზრუნველყოფა (საჭიროების შემთხვევაში ეს მოიცავს სტატუსის მოპოვებას).	2	1	0									
7.3 ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესი შეესაბამება სამოქალაქო სტანდარტებს.	2	1	0									
7.4 ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესს ახორციელებენ კვალიფიციური სპეციალისტები.	2	1	0									
7.5 პედაგოგებს გაეძლია აქვთ სპეციალური გადამზადება პერიტეციური სისტემის სპეციფიკის შესახებ.	2	1	0									
7.6 განსაკუთრებული საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბაჭის დაკავშირებულია შესაბამისი სპეციალისტთან (ტელერედიტ, გუბი).	2	1	0									
7.7 ბაჭებს აქვთ საკმარისი რაოდენობის წიგნები და სასწავლო ინტერაქტი.	2	1	0									
7.8 ბაჭებს აქვთ პროფესიული განათლების მიღების შესაძლებლობა.	2	1	0									
7.9 დანერგვაში ფუნქციონირებს პროფესიული კურსები.	2	1	0									
7.10 შესაბამისი განვითარების დონის ბაჭეთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ჩართულია პროფესიულ კურსებში.	2	1	0									
7.11 ზოგადსაგანმანათლებლო პროფესიულ ატესტაციის სერტიფიკატი, რომელსაც იღებენ ბაჭები, არ ფიქსირებს აქტიურობის დანერგვას.	2	1	0									
7.12 დანერგვაში არის სათანადო ბიბლიოთეკა.	2	1	0									
7.13 დანერგვაში ბაჭები სარგებლობენ ბიბლიოთეკით.	2	1	0									
7.14 დანერგვაში ბიბლიოთეკა ბაჭებს სთავაზობს მომართვის შესაბამის ლიტერატურას/მასალას სხვადასხვა ენაზე.	2	1	0									
7.15 ბაჭეთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ჩართულია დასაქმების პროგრამებში.	2	1	0									
7.16 დანერგვაში ბაჭეთა შორის არის ნებაყოფლობითი (არ იგულისხმება სამეურნეო მომსახურება).	2	1	0									
7.17 დანერგვაში ბაჭეთა სწავლა-განათლების პროცესი ხელმძღვანელობს.	2	1	0									
დააკრედიტებულია მასწავლებელი/მასწავლებლის სტრუქტურა და საბოლოო შედეგები აქ (მას. - 34, მინ. - 0); საბოლოო შედეგები გაყვითლებული კითხვების რაოდენობაზე და მიღებული რიცხვი ჩანერგეთ აქ:												

ზოგადი კომენტარები სტანდარტ 7-თან მიმართებაში:

მოგადავ კომენტარები სტანდარტ 7-თან მიმართებაში:

სტანდარტი 8. ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაცია	პო	წილი	ფინანსური	არა	ფინანსური	ფინანსური	ფინანსური						კომენტარი (დასაბუთებით, თუ შინაგაგანაგანა "არა" ან "არაფერცხვარა")
							ფინანსური	ფინანსური					
								ფინანსური	ფინანსური				
									ფინანსური	ფინანსური			
										ფინანსური	ფინანსური	ფინანსური	
8.1 დასაბუთებულია ფინანსური რეაბილიტაციის პროგრამები.	2	1	0										
8.2 ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის პროგრამები მიმართულია ბავშვის ემოციური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე, მისი ფუნქციონირების ამაღლებაზე და დამატებითი ქვეყნის შემცირებაზე (ჩამოწმებისა და სულ მცირე ერთზე).	2	1	0										
8.3 დასაბუთებულია ბავშვის აქტიური ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის პროგრამების თანაბარი სულმხმარებლობა.	2	1	0										
8.4 ბავშვთა მნიშვნელოვანი ნაწილი არის ჩართული ფსიქო-სოციალურ რეაბილიტაციის პროგრამებში.	2	1	0										
8.5 ფსიქო-სოციალურ რეაბილიტაციის პროგრამებში ჩართულობა ნებაყოფლობითია.	2	1	0										
8.6 ფსიქო-სოციალურ რეაბილიტაციის პროგრამებში ჩართულობა ნებაყოფლობითია.	2	1	0										
8.7 ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის პროგრამები ხორციელდება კომპლექსური პირების მიერ.	2	1	0										
8.8 ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის პროგრამები არის ინტეგრირებული სხვა სფეროებთან.	2	1	0										
8.9 პერიოდულად, განსაზღვრული განრიგის შესაბამისად, დასაბუთებულია ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის პროგრამების ეფექტურობის შეფასება.	2	1	0										
8.10 ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაციის პროგრამების შედეგებში მონაწილეობის იღებს ბავშვი.	2	1	0										
8.11 კომპლექსური რეაბილიტაციის პროგრამებში ბავშვის ჩართვის საჭიროება განისაზღვრება ბავშვის ინდივიდუალური საჭიროების, რისკების და ბავშვის სურვილის საფუძველზე.	2	1	0										
დასაბუთებულია ამახვილებელი ქვეყნის შესაბამისი სფეროები და საბოლოო ქვეყნის ჩანაწერი აქ: (მაქს. - 22, მინ. - 0); საბოლოო ქვეყნის ჩანაწერი გაყვანილი კომპლექსის რაოდენობაზე და მიღებული რიცხვი ჩანაწერი აქ:												ზოგადი კომენტარები სტანდარტ 8-თან მიმართებაში:	

სტანდარტი 11. ფსიქიკური განმრთვლება და თვითდამოუკიდებლობის განვითარება	პი	დოკუმენტაცია	პრა	რეზიუმე	ნაშრომები						კომპონენტი (დაავადება, თუ შეიძლება პასუხი „არა“ ან „ნაწილობრივ“)
11.1 ბავშვის დანერგულებაში შემოყვანისთანავე ფასდება ბავშვის ფსიქიკური მდგომარეობა.	2	1	0		რეზიუმე	რეზიუმე	რეზიუმე	რეზიუმე	რეზიუმე	რეზიუმე	
11.2 დანერგულებაში ხელმისაწვდომია ფსიქიკური მომსახურება.	2	1	0								
11.3 ფსიქოლოგიური სირთულეების, ნივთიერებათა ავადმომხრების და ფსიქიკური პრობლემების მქონე ბავშვები იღებენ შესაბამის დამხმარებას (ფსიქო-სოციალური კომპლექსური მხარდაჭერა, ფსიქო-სოციალური და ნარკოლოგიური დამხმარება/მკურნალობა)	2	1	0								
11.4 სერვისში ჩართვამდე/მკურნალობის დაწყებამდე უზრუნველყოფილია ბავშვის კანონიერი წარმომადგენლის თანხმობის მოძებნა.	2	1	0								
11.5 ფსიქოლოგიური მდგომარეობის გადამხილვის და მოვლაზე ხორციელდება მკაცრი კონტროლი.	2	1	0								
11.6 ფსიქიკური სირთულეების მქონე ბავშვების მკურნალობა მედიკამენტოზური მხრიდან ხორციელდება სოციალურ მუშაკებთან და ფსიქოლოგებთან კოორდინირებულად.	2	1	0								
11.7 ფსიქიკური სირთულეების მქონე ბავშვთა მიმართ გამოიყენება პატივისცემით აღსავსე მოპყრობა.	2	1	0								
11.8 ფსიქიკური სირთულეების მქონე ბავშვთა მიმართ გამოიყენება მინიმალური ძალა მოხლოდ კანონმდებლობით გათვალისწინებულ გამხმარების შემთხვევებში.	2	1	0								
11.9 საჭიროების შემთხვევაში ბავშვი თავსდება სამოქალაქო სექტორის სტაციონარში.	2	1	0								
11.10 დანერგულებაში ხელმისაწვდომია ფსიქოლოგიური კონსულტაციების მიმსახიერება.	2	1	0								
11.11 არანაკლებად ფსიქიკური დამხმარება ბავშვის მიმართ გამოიყენება მხოლოდ კანონით გასაზრვულ გამოხატვის შემთხვევებში.	2	1	0								
11.12 ყოველი არანაკლებად ფსიქიკური დამხმარება სათანადოდ არის დოკუმენტირებული.	2	1	0								
11.13 ბავშვის დანერგულებაში შემოყვანისთანავე ფასდება თვითმართვის და სურვილის რისკი.	2	1	0								
11.14 თვითდამოუკიდებლობის/სურვილის რისკის შესაფასებლად არსებობს სპეციალური შეფასებული მენიშნერი/მეთოდოლოგია/ინსტრუმენტი.	2	1	0								

[illegible]

სახანძრარბი 16. რეალიზაცია, რეკონსტრუქცია და აღდგენითი სამუშაოები	პი	დამატებითი	პრა	რეკონსტრუქცია	ფინანსური მხარე						კომენტარები (ფასდაკლებები, თუ შეიძლება პასუხი „არა“ ან „უზარალოდ“)
სახანძრარბი 16. რეალიზაცია, რეკონსტრუქცია და აღდგენითი სამუშაოები	პი	დამატებითი	პრა	რეკონსტრუქცია	ფინანსური მხარე						კომენტარები (ფასდაკლებები, თუ შეიძლება პასუხი „არა“ ან „უზარალოდ“)
16.1 დაწესებულების პერსონალი პატრულის სერვისების მიწოდების რეალიზაცია, მონიტორინგის და აღდგენითი სამუშაოების დაგეგმვა	2	1	0								
16.2 დაწესებულებაში არსებობს ადგილი/გამოყოფილია ფართი რეალიზაციის აქტივობებისთვის/რეკონსტრუქციისთვის	2	1	0								
16.3 ბაგეშვები აქვთ შესაძლებლობა შეხედონ მათთვის სასურველ რეალიზაციის მასალებს	2	1	0								
16.4 ბაგეშვებს აქვთ შესაძლებლობა დაესწრონ ღვთისმსახურებას	2	1	0								
16.5 ბაგეშვებს აქვთ შესაძლებლობა იმუშაონ რეალიზაციის წინააღმდეგ, ლიტერატურა, საკუთრივ საგნები (გარდა მხედველობის, პასპორტის, მონეტის, ლიფტისა და ქვისგან დაზარალებული საგნებისა)	2	1	0								
16.6 რეალიზაციის უწყვეტობის უზრუნველყოფის მიზნით შესაძლებლობა აქვთ დაეკავშირებოდნენ რეალიზაციის სააგენტოს	2	1	0								
16.7 დაწესებულებაში ბაგეშვებს არ აქვთ შესაძლებლობა დაესწრონ რეალიზაციის წინააღმდეგ, ლიტერატურა, საკუთრივ საგნები (გარდა მხედველობის, პასპორტის, მონეტის, ლიფტისა და ქვისგან დაზარალებული საგნებისა)	2	1	0								
დადასტურებულია ანგარიშები/ქვების შესაბამისი სტრუქტურა და საბოლოო ქვების ჩანაწერი აქ: (მეტ. - 14, მმ. - 0); საბოლოო ქვების გაყვითი გაყვითი კონსტრუქციის რეალიზაციის და მიღებული რეალიზაციის ჩანაწერი აქ:											

ზოგადი კომენტარები სტანდარტ 16-თან მიმართებაში:

[illegible]

ბრალდებული (პატიმრთაგან გყოფი) ბავშვები												
18.39 სოციალურად დაუცველი ბრალდებულ ბავშვებისთვის ხელმისაწვდომია უფასო იურიდიული დახმარება.	2	1	0									
18.40 ბრალდებულ ბავშვებს აქვთ სამართლებრივი დამცველის ყოლის შესაძლებლობა.	2	1	0									
18.41 ბრალდებული ბავშვები სარგებლობენ ხანმოკლე პაემნებით გამოშვების წესით.	2	1	0									
18.42 ბრალდებული ბავშვები სარგებლობენ მიმოწერით გამოშვების წესით.	2	1	0									
18.43 ბრალდებული ბავშვები სარგებლობენ სატელეფონო საუბრებით გამოშვების წესით.	2	1	0									
18.44 ბრალდებულ ბავშვებს ეძლევათ დღეში მინიმუმ 1 საათით სუფთა ჰაერზე ყოფნის შესაძლებლობა.	2	1	0									
18.45 ბრალდებულ ბავშვებს აქვთ სწავლის მიღების/გაგრძელების შესაძლებლობა.	2	1	0									
18.46 ბრალდებულ ბავშვებს ეძლევათ სავაჭრო-სარეაბილიტაციო პროგრამებში ჩართვის შესაძლებლობა.	2	1	0									
18.47 ბრალდებულ ბავშვებს ეძლევათ სპორტულ, კულტურულ, რეკრეაციულ აქტივობებში ჩართვის შესაძლებლობა.	2	1	0									
18.48 ბრალდებული ბავშვები იღებენ სათანადო სამედიცინო დახმარებას.	2	1	0									
18.49 ბრალდებული ბავშვები იღებენ სათანადო ფსიქოლოგიურ დახმარებას.	2	1	0									
18.50 ბრალდებული ბავშვები ინფორმირებული არიან გარესამყაროსთან კონტაქტის უფლებების, შესაძლებლობების და ფორმების შესახებ.	2	1	0									
დაატარეთ პასუხისმგებელი მსახივრი ქულების შესაბამის სტეპში და საბოლოო ქულა ჩაწერეთ აქ (მაქს. - 100, მინ. - 0); საბოლოო ქულა გაცემით გაცემული კითხვების რაოდენობაზე და მიღებული რიცხვი ჩაწერეთ აქ: -----												
ზოგადი კომენტარები სტანდარტ 18-თან მიმართებაში:												

სახელმწიფო 19. ბათუმის მუნიციპალიტეტის მთავრობის განცხადება	პი	მომზადების თარიღი	პრა	ფინანსური ზოგადი	ფინანსური ზოგადი	ფინანსური						კომპლექსური (დასაქმებული, თუ შემოსავლი „არა“ ან „მომსახურე“)
						ფინანსური						
						ფინანსური						
						ფინანსური						
						ფინანსური						
19.1 ბავშვის თავისუფლების აღკვეთის საშუალო ჯამიდან დაწესებულება მჭიდროდ თანამშრომლობს იმ სასამართლო და ორგანიზაციასთან, რომლებიც მეთვალყურეობენ და ემხმარებებიან პატიმარიდან გათავისუფლებულ ბავშვებს საზოგადოებასთან ინტეგრაციაში.	2	1	0									
19.2 დაწესებულება ბავშვებს სთავაზობს პროგრამებს/მომსახურებებს, რომლებიც ფოკუსირებულია მათ შემდგომ საზოგადოებაში ინტეგრაციაზე, იქნება ეს ოჯახთან, სკოლაში/სამსახურებთან, სამუშაო გარემოში თუ თემთან ინტეგრაცია.	2	1	0									
19.3 დაწესებულება მჭიდროდ თანამშრომლობს პრობაციის ეროვნულ სააგენტოსთან და აწარმოებს ინფორმაციის გაცვლას.	2	1	0									
19.4 დაწესებულება ხელს უწყობს ბავშვს და მის კანონიერ წარმომადგენელს/ოჯახს, ჩართული იყოს ბავშვის გათავისუფლების დაგეგმვის პროცესში, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება ბავშვის ჯანმრთელობის ინტერესებს.	2	1	0									
19.5 დაწესებულება ემხმარება ბავშვს გათავისუფლებისას უსაფრთხოდ დაუბრუნდეს საცხოვრებელ ადგილს/საქონლის შემთხვევაში უზრუნველყოფს ტრანსპორტირების ხარჯებს.	2	1	0									
19.6 დაწესებულება გონივრული გადით აღრე ატყობინებს ბავშვის ოჯახის წევრებს/ახლობლებს/მეგობრებს ბავშვის გათავისუფლების თაობაზე.	2	1	0									
19.7 მუდმივობა-მრეწველობის საკითხებთან დაკავშირებით დაწესებულება თანამშრომლობს სოციალური მომსახურების სააგენტოსთან ბავშვის კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად (თავისუფალი, ოჯახის გარეშე, 24-საათიანი ზრუნვა, ა.შ.).	2	1	0									
დაცავთ პასუხისმგებელი მუშაკები შესაბამის სტეპში და საბოლოო ქულა ჩაწერეთ აქ ----- (მტ. - 14, მტ. - 0); საბოლოო ქულა გაყავით გაყვეთ კითხვების რაოდენობაზე და მიღებული რიცხვი ჩაწერეთ აქ: -----												

ზოგადი კომენტარები სტანდარტ 19-თან მიმართებაში:

სახელმწიფო 20. დანახარჯების კატეგორია	კოდი	წილის	პროცენტები	ფინანსური წყარო	ფინანსური წყარო						კომენტარი (ფინანსური წყაროს დასახელება, თუ არის შესაძლებელი)
სახელმწიფო 20. დანახარჯების კატეგორია	კოდი	წილის	პროცენტები	ფინანსური წყარო	ფინანსური წყარო	ფინანსური წყარო	ფინანსური წყარო	ფინანსური წყარო	ფინანსური წყარო	ფინანსური წყარო	კომენტარი (ფინანსური წყაროს დასახელება, თუ არის შესაძლებელი)
20.1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.1 დანახარჯები უზრუნველყოფის მომსახურების მიზნით. სათანადო კვალიფიკაციის მქონე პირების მიერ დადგენილი ნორმებით (ხარისხი, ლიცენზია, გამოცდის შედეგები, ტრენინგები, ა.შ.).
20.2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.2 დანახარჯები პერსონალის ფლობის, კულტურის, კულტურის სფეროს განვითარებისათვის. დონის - კულტურის განვითარებისათვის.
20.3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.3 დანახარჯები უზრუნველყოფის დაწესებულების პერსონალის ტრენინგის დაწესებულების და სუბსტრუქტურის სპეციალური, მუშაობის მიზნით. დანახარჯები, გაწეული უფლებები, სპეციალური.
20.4	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.4 დანახარჯები უზრუნველყოფის პერსონალის რეგულარულ პროფესიულ განახლებას.
20.5	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.5 დანახარჯები უზრუნველყოფის პერსონალის განათლების უწყვეტობის, პროფესიული განახლების.
20.6	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.6 აღმნიშვნელი ხარისხის პერსონალის პროფესიული განახლების პროექტები.
20.7	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.7 დანახარჯები პირადი ან სტანდარტების შესაბამისი მომსახურების განახლებას. ხელშეწყობის საშუალებების რეგულაციის პერსონალის მიერ.
20.8	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.8 დანახარჯები ხელშეწყობის რეგულაციის და ეთიკის პროფესიული განახლების საშუალებების და ეთიკის დაცვის შესახებ.
20.9	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.9 პერსონალის მიერ პროფესიული განახლების საშუალებების და ეთიკის დარღვევის შემთხვევაში დანახარჯები დაუყოვნებლივ რეაგირების აღნიშვნის რეგულაციის შესახებ.
20.10	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.10 დანახარჯები დამატებითი პერსონალის ტანსაცმლის ფორმა (dress code).
20.11	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.11 დანახარჯები განსაზღვრული თითოეული თანამშრომლის უფლება-მოვალეობების და კომპეტენციის საშუალებები.
20.12	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.12 თავიანთი მოვალეობების შესრულების პერსონალის მიერ დანახარჯები განსაზღვრული უფლება-მოვალეობების და კომპეტენციის ფარგლებში.
20.13	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.13 დანახარჯები შექმნილი სათანადო პირობები იმისათვის, რომ პერსონალმა უზრუნველყოს სტანდარტის შესაბამისი მომსახურება.
20.14	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.14 პერსონალი სრულად იყენებს შენობის კანონმდებლობით დადგენილი წესით.
20.15	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	20.15 დანახარჯები პერსონალის იმედიდან უწყვეტ შეგნება-განათლება მუშაობის ან არასაშუალო დონეზე მუშაობის დამატებითი ანგარიშების გაწევა.

20.16 დაწესებულება იყენებს პერსონალის წახალისებისა და პროდუქტიულობის აღიარების/დაჯილდოების მექანიზმს.	2	1	0																
20.17 პერსონალს აქვს სამიეროსა და უკუკავშირის წარდგენის/გამოთქმის შესაძლებლობა.	2	1	0																
20.18 პერსონალის სამიეროს/უკუკავშირის გათვალისწინება ხდება ადმინისტრაციის მიერ.	2	1	0																
20.19 დაწესებულებაში არსებობს პერსონალის უსაფრთხოების დაცვის მექანიზმი.	2	1	0																
20.20 დაწესებულებაში პერსონალის უსაფრთხოების შელახვის შემთხვევაში, დაწესებულება მას სთავაზობს სათანადო სამედიცინო დახმარებას.	2	1	0																
20.21 დაწესებულებაში პერსონალის უსაფრთხოების შელახვის შემთხვევაში, დაწესებულება მას სთავაზობს სათანადო ფსიქოლოგიურ დახმარებას.	2	1	0																
დააკმაყოფილებს პასუხისმგებელი ქვეყნის შესაბამის სფეროში და საბიუჯეტო ქვეყნის ჩამოყალიბების (მაგ., - 42, მის. - 0); საბიუჯეტო ქვეყნის გაყვანილობის შემთხვევაში რაოდენობაზე და ჩამოყალიბების აქ. -----																			

ზოგადი კომენტარები სტანდარტ 20-თან მიმართებაში:

არასრულწლოვანთა დაწესებულების მონიტორინგის ინსტრუმენტის

დამხმარე დოკუმენტი მონიტორებისთვის

ბავშვებისთვის დასასმელი კითხვები

სტანდარტი 1. დაწესებულებაში მიღება და განთავსება;

სტანდარტი 2. ინდივიდუალური მიდგომა;

სტანდარტი 3. პირადი ცხოვრების პათივისცემა/კონფიდენციალობის დაცვა;

სტანდარტი 4. კონტაქტი გარესამყაროსთან;

სტანდარტი 5. საყოფაცხოვრებო პირობები, ჰიგიენა, ტანისამოსი;

სტანდარტი 6. კვება;

სტანდარტი 7. განათლება და შრომა;

სტანდარტი 8. ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაცია;

სტანდარტი 9. რეკრეაცია/თავისუფალი დრო;

სტანდარტი 10. ფიზიკური ჯანმრთელობა;

სტანდარტი 11. ფსიქიკური ჯანმრთელობა და თვითდაზიანების/სუიციდის

პრევენცია;

სტანდარტი 12. წამების, ჩაგვრის, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობისგან დაცვა;

სტანდარტი 13. კრიმინალური სუბკულტურა;

სტანდარტი 14. დისციპლინური ზომების გამოყენება;

სტანდარტი 15. ძალის მინიმალური გამოყენება;

სტანდარტი 16. რელიგიის, რწმენის, აღმსარებლობის თავისუფლება;

სტანდარტი 17. გასაჩივრებისა და უკუკავშირის პროცედურები;

სტანდარტი 18. განსაკუთრებული კატეგორიები;

სტანდარტი 19. გათავისუფლებისთვის მომზადება;

სტანდარტი 20. დაწესებულების პერსონალი.

სტანდარტი 1. დანესახულებაში მიღება და განთავსება:

- შეგიძლია, გაიხსენო ის დღე, როდესაც ამ დაწესებულებაში მოხვდი?
- როდესაც დაწესებულებაში მოხვდი, განგიმარტეს თუ არა შენი უფლებები და მოვალეობები შენთვის გასაგები ენით? ვინ? თუ გახსოვს, რაში მდგომარეობდა ისინი?
- თუ გახსოვს, შენს მშობელს/მეურვეს თუ შეატყობინეს შენი აქ მოხვედრის შესახებ? როდის მოხდა ეს?
- როდესაც დაწესებულებაში მოხვდი, ჩაგიტარდა თუ არა სამედიცინო შემოწმება, ექიმმა გაგსინჯა თუ არა?
- როდესაც დაწესებულებაში მოხვდი, დაინტერესდა თუ არა ვინმე შენი ფსიქოლოგიური მდგომარეობით? თუ აღელვებული იყავი, შეეცადა თუ არა შენს დამშვიდებას? ვინ იყო ეს ადამიანი?
- როდესაც დაწესებულებაში მოხვდი, ვინმემ გაგათვითცნობიერა თუ არა აქ არსებულ სიტუაციაში (ბავშვებს შორის ურთიერთობები, შიგნით არსებული „ქურდული“ გაგების და წესების თავისებურებები) და აგისხნა თუ არა, რა შემთხვევებში როგორ შეიძლებოდა მოქცეულიყავი? ვინ იყო ეს ადამიანი? რამდენად დაგეხმარა ეს ადაპტირებაში?
- შესაძლებელია თუ არა აქ რამე ფორმით იქონიო კონტაქტი ზრდასრულ პატიმართან? შენ ერთხელ მაინც თუ გქონია შეხება ზრდასრულ პატიმართან? რა ტიპის იყო ეს კონტაქტი? ერთჯერადი იყო თუ მრავალჯერადი? იგი სხვა ბავშვი, ვისაც კონტაქტი ჰქონია ზრდასრულ პატიმართან? რა ტიპის იყო ეს კონტაქტი? ერთჯერადი იყო თუ მრავალჯერადი? იგი თუ არა, რამდენია ასეთი ბავშვი?

სტანდარტი 2. ინდივიდუალური მიდგომა:

- თუ გახსოვს, აქ მოხვედრიდან რამდენ ხანში დაგინიშნეს საქმის კოორდინატორი? იქნებ, გაიხსენო, პირველად როდის შეხვდი მას?
- იგი რას ნიშნავს ინდივიდუალური გეგმა? საკუთარ გეგმას თუ იცნობ? ხელი მოაწერე? შემთხვევით, მისი ასლი ხომ არ გაქვს?
- იცნობ შენი გეგმის მიზნებსა და ამოცანებს? რა აზრის ხარ იმ მიზნებსა და ამოცანებზე, რომლებიც შენს გეგმაში წერია?
- მომიყევი, როგორ შემუშავდა ისინი?
- შენი მონაწილეობა რაში მდგომარეობდა/მდგომარეობს?
- განიხილავ ხოლმე მიღწევებს საქმის კოორდინატორთან ერთად? რა პერიოდულობით? თუ შეგიძლია, მიაბე ამის შესახებ.
- მიაბე დაწესებულების პროგრამების შესახებ. რომელია სავალდებულო და რომელი ნებაყოფლობითი? რა შეიძლება მოჰყვეს იმას, თუ ნებაყოფლობითი არ ჩაერთვები? ეს ვინმემ აგისხნა? ვინ? როდის?
- მიაბე, ვინ არიან ის სპეციალისტები, რომლებთანაც უშუალო შეხება გაქვს? შეგიძლია, ჩამოთვალო? რა მიმართულებით მუშაობენ ისინი შენთან? რა სიხშირით ხვდები მათ? ეს ადამიანები ერთმანეთთან თუ თანამშრომლობენ?

- შენმა მშობლებმა იციან, რა პროგრამებში ხარ აქ ჩართული? არიან ჩართულები შენი გეგმის შემუშავებაში? მომიყევი, რა ფორმით არიან ჩართულები.
- თუ შენს გეგმაში რამე არ მოგწონს ან რამეს არ ეთანხმები, ამის შესახებ ამბობ? ვის ეუბნები? შენს აზრს ითვალისწინებენ? შეგიძლია, მაგალითი გამოიხიარო?
- თუ რამე არ მოგწონს შენ მიმართ მოპყრობაში ან შენთან სპეციალისტის მუშაობის მეთოდში, ამის შესახებ აზრს გამოთქვამ ხოლმე? შენს აზრს ითვალისწინებენ? შეგიძლია, მაგალითი გამოიხიარო?

სტანდარტი 3. პირადი ცხოვრების პატივისცემა/კონფიდენციალობის დაცვა:

- იცი, რას ნიშნავს კონფიდენციალობა ან კონფიდენციალური ინფორმაცია? თუ შეიძლება მითხარი, შენი აზრით, რა სახის ინფორმაციაა კონფიდენციალური? ვინმემ აგისხნა, რას ნიშნავს კონფიდენციალობა და რა ტიპის ინფორმაციაა კონფიდენციალური? ვინ?
- იცი, რომ შენ შესახებ არსებული გარკვეული ინფორმაცია (პირადი ცხოვრების, დანაშაულის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ და ა.შ.) კონფიდენციალურია, ანუ დაწესებულების პერსონალს არ აქვს უფლება, სხვას შენი თანხმობის გარეშე გაუმჟღავნოს, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, როდესაც ზიარდება სპეციალისტებთან ან სახეზეა თვითდაზიანების ან სხვისი დაზიანების რისკი. ეს ვინმემ აგისხნა? ყოფილა შემთხვევა, როცა შენი ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ოჯახური ან მკურნალობის დეტალების შესახებ ისეთმა ხალხმა იცოდა, ვისაც არ უნდა სცოდნოდა? მიაშვე ამის შესახებ. შენ თუ გსმენია სხვა ბავშვის ამგვარი ინფორმაცია არა იმ კონკრეტული ბავშვისგან, არამედ პერსონალისგან?
- ყოფილა შემთხვევა, რომ კონფიდენციალურ ინფორმაციას გაუჟონავს? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითი? რა მოჰყოლია ასეთ შემთხვევას?
- საერთოდ, როგორ ფიქრობ, ამ დაწესებულებაში ბავშვთა პირად ცხოვრებას პატივს სცემენ/კონფიდენციალობას იცავენ?
- რამდენად შეგიძლია, სპეციალისტთან (ფსიქოლოგთან, სოცმუშაკთან) გულწრფელად ისაუბრო? ამისთვის სათანადო გარემო არსებობს?

სტანდარტი 4. კონტაქტი გარესამყაროსთან:

- მიაშვეიმის შესახებ, თუ როგორ ინარჩუნებ კონტაქტს შენი ოჯახის წევრებთან/ახლობლებთან;
- რა სიხშირით გაქვს მათთან კონტაქტი? ბოლოს როდის გქონდა?
- ტელეფონზე ესაუბრები ხოლმე? რა სიხშირით? ბოლოს როდის ისაუბრე?
- რამდენი ხანმოკლე/ხანგრძლივი პაემნით ისარგებლე ბოლო 3 თვის განმავლობაში?
- სად გაქვთ ხოლმე პაემნები? ცალკე ოთახში? შესამღებელია იქ ნორმალურად/განმარტოებულად საუბარი?
- რადიოთი და ტელევიზორით თუ სარგებლობ? დღეში რამდენ ხანს? რა სიხშირით? სხვა ბავშვებიც ასევე სარგებლობენ? რა ტიპის გადაცემებს უყურებთ ხოლმე?
- ჟურნალ-გაზეთებს თუ კითხულობ? რა სიხშირით? გამოწერა შეგიძლია?
- ბიბლიოთეკით თუ გისარგებლია? რა სიხშირით? სხვა ბავშვები სარგებლობენ?
- წერილებს თუ სწერ შენს ახლობლებს? რა სიხშირით? ისინიც გწერენ?
- დაწესებულებაში საწერი საშუალებები საკმარისად არის?
- ოდესმე დასჯის სახით თუ აუკრძალავთ შენთვის პაემნით სარგებლობა ან ოჯახთან კონტაქტი? სხვა ბავშვისთვის? მიაშვე ამის შესახებ;
- ხომ არ მომხდარა, რომ კარგი საქციელისთვის დამატებითი პაემნის/კონტაქტის უფლება მოუციათ?

სტანდარტი 5. საყოფაცხოვრებო პირობები, ჰიგიენა, ტანისამოსი:

- მომიყვები აქაურ საყოფაცხოვრებო პირობებზე - ზამთარში გათბობა გაქვთ? წყალი სულ მოდის? როგორ ნიავედება ოთახი?
- სინათლე შემოდის საკანში? მაგალითად, შეძლებ, რომ წიგნი წაიკითხო?
- რა სიხშირით გადიხარ სუფთა ჰაერზე?
- აქ ყველა ბავშვს აქვს ინდივიდუალური საწოლი?
- რა სიხშირით ბანაობ? როდის იბანავე ბოლოს? ყოფილა შემთხვევა, რომ აბაზანით სარგებლობის უფლება არ მოუციათ? მიაშვე ამის შესახებ.
- რას მეტყვი აბაზანის სისუფთავეზე? საპონი ყოველთვის თუ არის?
- ყოფილა დღეები, რომ კბილის ჯაგრისის, პასტის, პირსახოცის და თეთრეულის გარეშე ყოფილიყავი?
- ტუალეტში სისუფთავე დაცულია? ტუალეტის ქაღალდი ყოველთვის არის? მომხდარა ისე, რომ გამოლეულა და არ მოუციათ?
- რა სიხშირით გიცვლიან თეთრეულს?
- რას მეტყვი ტანისამოსსა და ფეხსაცმელზე?
- რა პერიოდულობით ირეცხება ტანისამოსი?
- ზოგადად, როგორ ფიქრობ, საცხოვრებელ კორპუსში სისუფთავე დაცულია? საკანში?
- საცხოვრებელ კორპუსში ეწევიან?
- სად ინახება ნაგავი? რა პერიოდულობით გააქვთ? სუნი ხომ არ ასდის ხოლმე?
- რა პერიოდულობით ტარდება სანიტარიული ღონისძიებები? თუ გახსოვს, ბოლოს როდის ჩატარდა და რა გაკეთდა?

სტანდარტი 6. კვება:

- მიაშვე აქაური კვების შესახებ - რას გაჰმევენ? შეგიძლია, აღმიწერო, რა მიირთვი გუშინ საუზმეზე, სადილზე და ვახშამზე?
- რამდენად მრავალფეროვანია კვება - ხორცს, ბოსტნეულს, ხილს, თევზს, ცომეულს და ა.შ. შეიცავს? რომელია შენი საყვარელი აქაური კერძი?
- ბავშვებმა მენიუ წინასწარ იცით ხოლმე? სადმე გამოკრულია? მენიუს შედგენისას თქვენს აზრს რამდენად ითვალისწინებენ?
- თუ გინდა, რომ სპეციალურ დიეტაზე იყო ან, მაგალითად, მარხვა შეინახო, ამის გაკეთებას შეძლებ?
- სასმელი წყალი სულ მოდის/გაქვთ?
- დამატებითი საკვების შეძენის საშუალება თუ გაქვთ? სად? რა სიხშირით სარგებლობ ამ საშუალებით? სხვა ბავშვები? რას ყიდულობ ხოლმე?

- მიაბზე სასადილო ოთახის შესახებ - სად სადილობთ? ყველა თავსდებით? მაგიდები და სკამები საკმარისია? სასადილო ოთახში სისუფთავეა? ჭურჭელი ყველასთვის საკმარისია?
- რამდენად ახლია საკვები? ხომ არ ყოფილა შემთხვევა, რომ კარგად არ ყოფილიყო შენახული?
- ყოფილა შემთხვევა, რომ დასჯის სახით შენთვის საკვები ან სასმელი წყალი არ მოუციათ/ შეუზღუდავთ? მიაბზე ამის შესახებ. სხვა ბავშვების შემთხვევაში?

სტანდარტი 7. განათლება და შრომა:

- რომელ კლასში ხარ? სკოლაში დადიხარ? რაც აქ ხარ, სკოლაში ყოველთვის დადიოდი? თუ იყო პერიოდი, როცა არ დადიოდი? რამდენ ხანს გაგრძელდა ეს პერიოდი? თუ იგი ისეთი ბავშვი, ვინც სკოლაში არ დადის? შენი აზრით, რა მიზეზით არ დადის? რამდენი ასეთი ბავშვი იგი?
- რას მეტყვი სწავლასა და ნიშნებზე? რომელი საგანი გიზიდავს ყველაზე მეტად? თუ დაგჭირდა, რამდენად გეხმარებიან სასკოლო დავალებების შესრულებაში? ვინ გეხმარება?
- საჭირო წიგნები და მასალა (რვეულები, პასტები, ა.შ.) საკმარისი რაოდენობით გაქვს? აწყდები თუ არა სირთულეებს სწავლის მხრივ? რა ტიპის სირთულეებია? როგორ ახერხებ მათ გადაჭრას? ვის მიმართავ ხოლმე?
- ჩართული ხარ პროფესიულ კურსებში? როგორ მოგწონს? მომიყევი, თუ შეიძლება, რას გასწავლიან. რამდენად არის ეს ის, რაც შენ გაინტერესებს? რა გაინტერესებს თავად შენ ყველაზე მეტად? თუ არ ხარ ჩართული, რამ განაპირობა ეს? რამდენად გიწყობენ ხელს, რომ ჩართული იყო ამ კურსებში? როგორ გიწყობენ ხელს? ვინ? შენი აზრით, სულ რამდენი ბავშვია ჩართული პროფესიულ კურსებში? როგორია მათი დამოკიდებულება - მოსწონთ თუ ისე რა?
- ჩართული ხარ დასაქმების პროგრამაში? როგორ მოგწონს? მომიყევი, თუ შეიძლება, რას გულისხმობს ეს პროგრამა. რამდენად არის ეს ის, რაც შენ გაინტერესებს? შენ რა ტიპის დასაქმებით დაინტერესდებოდი ყველაზე მეტად? როგორ გგონია, ეს მნიშვნელოვანია? თუ არ ხარ ჩართული, რამ განაპირობა ეს? რამდენად გიწყობენ ხელს, რომ ჩართული იყო ამ პროგრამაში? როგორ გიწყობენ ხელს? ვინ? შენი აზრით, სულ რამდენი ბავშვია ჩართული დასაქმების პროგრამაში? როგორია მათი დამოკიდებულება - მოსწონთ თუ ისე რა?
- ოდესმე გიმუშავია/გიშრომია თუ არა დაწესებულების ტერიტორიაზე? მომიყევი ამის შესახებ. ეს შენი სურვილით ხდებოდა/ხდება?

სტანდარტი 8. ფსიქო-სოციალური რეაბილიტაცია:

- ხარ თუ არა ჩართული ამა და ამ (მონიტორს უკვე უნდა ჰქონდეს კონკრეტული ინფორმაცია არსებული პროგრამების შესახებ) პროგრამებში? რომელში? რამდენ პროგრამაში ხარ ჩართული და რამდენი ხანია? რა სიხშირით ტარდება შეხვედრები? მიაბზე მათ შესახებ. თუ არ ხარ ჩართული, რამ განაპირობა ეს?
- შენი აზრით, რა მიზნებს ემსახურება ეს პროგრამა(ები)? რამდენად სასარგებლოა შენთვის მათში ჩართულობა? როგორ გგონია, რამეში გეხმარება? რა მოგწონს ამ პროგრამებში? რას შეცვლიდი ან გააკეთებდი სხვანაირად? ისურვებდი თუ არა, რომ ხანგრძლივად იყო ჩართული?

- შენ გარდა, სხვა ბავშვები ჩართულები არიან? დაახლოებით, რამდენი? შენი აზრით, მათ ეს პროგრამები მოსწონთ? რა მოსწონთ კონკრეტულად?
- ამ პროგრამაში ჩართულობა შენი სურვილი იყო? ვინმემ ჩაგვრთო თუ შენ და შენმა სოციალურმა მუშაკმა ერთობლივად დაგვემეთ?
- რას მეტყვი პროგრამის პერსონალზე? როგორ ეპყრობიან ისინი ბავშვებს?

სტანდარტი 9. რეკრეაცია/თავისუფალი დრო:

- მიაშვებ, როგორ ატარებ თავისუფალ დროს, როგორ ერთობი. საშუალოდ, რა დროს ატარებ დღეში სუფთა ჰაერზე? სხვა ბავშვებზე ამდენ დროს ატარებენ სუფთა ჰაერზე?
- გასართობი საშუალებები - სპორტული ინვენტარი, წიგნები, ჟურნალები და ა.შ. გაქვთ? როგორ გგონია, აქ ბავშვებისთვის საკმარისი რაოდენობით არის სპორტული ინვენტარი, წიგნები და ა.შ.?
- ბიბლიოთეკით სარგებლობ? რა სიხშირით? სხვა ბავშვები თუ სარგებლობენ?
- არსებობის შემთხვევაში ინვენტარით სარგებლობა ყოველთვის შესაძლებელია? გგონია შემთხვევა, როცა გინდოდა, მაგრამ ნება არ დაგვრთეს? რა შემთხვევა იყო ეს? რამდენად ხშირად ხდება ასე? სხვა ბავშვების შემთხვევაში? არიან ბავშვები, რომლებსაც გასართობ საშუალებებზე - მეტად და ბავშვები, რომლებსაც ნაკლებად მიუწვდებოდათ ხელი?
- ხარ თუ არა ჩართული სპორტულ/კულტურულ/სხვა გასართობ აქტივობებში? რა სიხშირით? თუ არა, რამ განაპირობა ეს? შენ გარდა, სხვა ბავშვები არიან ჩართულები? დაახლოებით, რამდენი? შენ აზრით, ეს პოპულარულია?
- რამდენად უწყობს ხელს დაწესებულების პერსონალი ბავშვთა ჩართულობას ასეთ აქტივობებში? რაში მდგომარეობს ხელშეწყობა? ვინმე დაგეხმარა შენ ამ თვალსაზრისით? ვინ?
- რას მეტყვი წრეების პერსონალზე? როგორ ეპყრობიან ისინი ბავშვებს?

სტანდარტი 10. ფიზიკური ჯანმრთელობა:

- როდესაც დაწესებულებაში მოხვდი, ჩაგიტარდა თუ არა სამედიცინო შემოწმება? ექიმმა გაგსინჯა თუ არა?
- ხომ არ გაქვს რაიმე ქრონიკული დაავადება (მაგ: ასთმა, დიაბეტი და ა.შ.)? თუ კი, როგორ მართავ ამ პირობებში? ვინმე გეხმარება? ვინ?
- შეგიძლია, გაიხსენო, რა სიხშირით დაგჭირვებია სამედიცინო მომსახურება? თუ შეგიძლია, მითხრა, რა სახის? როგორ იქცევი ან ვის მიმართავ, როდესაც ხვდები, რომ ექიმის მომსახურება გესაჭიროება? მოთხოვნიდან რა ვადაში გნახულობს სპეციალისტი? ბოლოს როდის დაგჭირდა და რა ვადაში გნახა?
- ყოფილა შემთხვევა, როდესაც მსგავსი შენი მოთხოვნა არ დაკმაყოფილებულა? რა შემთხვევა იყო ეს? როდის? რამდენჯერ მოხდა ასეთი რამ? სხვა ბავშვების შემთხვევაში?

- გისარგებლია თუ არა დაწესებულების პირველადი ჯანდაცვის ცენტრით? რამდენჯერ? რა ტიპის საჭიროებების დროს?
- ღამის ცვლაში ხომ არ დაგჭირვებია სამედიცინო მომსახურება? იყო თუ არა ხელმისაწვდომი? სხვა ბავშვების შემთხვევაში?
- დაგჭირვებია თუ არა სტომატოლოგის მომსახურება? იყო თუ არა ხელმისაწვდომი? მოთხოვნიდან რა ვადაში გნახა სტომატოლოგმა? პრობლემა მოგიგვარა?
- აქ ყოფნის განმავლობაში ქალაქში გისარგებლია სამედიცინო მომსახურებით? რამდენჯერ და რა შემთხვევაში? სხვა ბავშვები თუ სარგებლობენ?
- ხომ არ იღებ/იღებდი წამლებს დაწესებულებაში ყოფნის დროს? თუ საიდუმლო არაა, რა წამლებს? ექიმის დანიშნული იყო? რა ვადით? ვინმე მეთვალყურეობდა იმას, სათანადოდ მიიღებდი თუ არა წამალს?
- შენი სურვილის მიუხედავად, რამე სამედიცინო მომსახურება მიგიღია? თუ - კი, მიაშვე ამის შესახებ. სხვა ბავშვების შემთხვევაში ხომ არ მომხდარა მსგავსი რამ?
- შენმა სოციალურმა მუშაკმა/ფსიქოლოგმა რამდენად იცის ხოლმე შენი ჯანმრთელობის მდგომარეობის და მკურნალობის შესახებ?
- იცი, რომ შენ შესახებ არსებული სამედიცინო ინფორმაცია კონფიდენციალურია ანუ დაწესებულების პერსონალს შენი თანხმობის გარეშე არ აქვს უფლება, სხვას გაუმჟღავნოს, გარდა გამონაკლისი შემთხვევებისა, როდესაც ზიარდება სპეციალისტებთან ან სახეზეა თვითდაზიანების ან სხვისი დაზიანების რისკი. ვინმემ აგისხნა ეს? ყოფილა შემთხვევა, რომ შენი ჯანმრთელობის მდგომარეობის ან მკურნალობის დეტალების შესახებ ისეთმა ხალხმა იცოდა, ვისაც არ უნდა სცოდნოდა? მიაშვე ამის შესახებ. შენ თუ გსმენია სხვა ბავშვის სამედიცინო ინფორმაცია არა თავად ამ ბავშვისგან, არამედ სხვა ბავშვებისა თუ პერსონალისგან?
- როდესაც აქ რომელიმე ბავშვს გადამდები დაავადება ემართება, რამდენად ხდება მისი სხვებისგან იზოლირება, რათა დანარჩენებს არ გადაეცდეთ?
- შენი აზრით, რა სიხშირით ტარდება აქაურობის პროფილაქტიკური სანიტარიულ-ჰიგიენური ღონისძიებები (დეზინფექცია და ა.შ.)? ბოლოს როდის ჩატარდა?
- ხომ არ გჭირდება სათვალე ან სხვა დამხმარე მოწყობილობა? შენი აზრით, რამდენად უზრუნველყოფილები არიან ის ბავშვები, რომლებსაც სჭირდებათ?
- თუ გსმენია, რომელიმე ბავშვს შიმშილობა გამოეცხადებინოს? თუ იცი, როგორ იქცევა ასეთ დროს დაწესებულება? თუ ასეთი შემთხვევა იყო, როგორ მოექცნენ ბავშვს?
- რაც აქ ხარ, ბავშვის გარდაცვალების შემთხვევა თუ ყოფილა?

სტანდარტი 11. ფსიქიკური ჯანმრთელობა და თვითდაზიანების/სუიციდის პრევენცია:

- როდესაც დაწესებულებაში მოხვდი, ვინმე დაინტერესდა თუ არა შენი ფსიქოლოგიური მდგომარეობით? თუ აღელვებული იყავი, შეეცადა თუ არა შენს დამშვიდებას? ვინ იყო ეს ადამიანი?
- აქ მოხვედრა ბავშვისთვის, ალბათ, სტრესულია; თუკი თავს ფსიქოლოგიურად ცუდად გრძნობ, ვის მიმართავ ხოლმე? ასეთ რამ რამდენად ხშირად ხდება? ვინ ან რა გეხმარება გუნება-განწყობის გაუმჯობესებაში?

- ხომ არ ყოფილა შემთხვევები, რომ წამლის (დამამშვიდებლის, უძილობის საწინააღმდეგო და ა.შ.) მიღება დაგჭირვებოდა? თუ - კი, რამდენ ხანს გაგრძელდა? ვინ არის მთავარი საკონტაქტო პირი ასეთ დროს? ვინმე მეთვალყურეობდა ამ პროცესს? რაში მდგომარეობდა მეთვალყურეობა?
- როგორ გგონია, არის თუ არა აქ ისეთი პროგრამები, რომელთა მიზანია, ბავშვებმა უკეთ იგრძნონ თავი, გაუმკლავდნენ სტრესს, დაძლიონ არასასურველი ქცევები და იმპულსები, შინაგანად გაძლიერდნენ? შენ ყოფილხარ ჩართული ამგვარ პროგრამაში? რამდენ ხანს გრძელდებოდა/გრძელდება? მიაშვე მათ შესახებ. რა ცვლილება იგრძენი საკუთარ თავში ამ პროგრამაში ჩართვის შემდეგ? სხვა ბავშვებში? თუ არ ყოფილხარ ჩართული, რა მიზეზით?
- შენი აზრით, აქ ბავშვებს რა ტიპის ფსიქოლოგიური სირთულეები აქვთ? როგორ ართმევენ თავს? ვის მიმართავენ ხოლმე? რამდენად ხშირია მსგავსი სირთულეები? ყოფილა შემთხვევა, როცა ფსიქოლოგიური სირთულეების მქონე ბავშვის მიმართ ძალა გამოუყენებიათ? შეგიძლია, მიაშხო ამის შესახებ?
- შენი აზრით, როგორ ეპყრობიან აქ ფსიქოლოგიური სირთულეების მქონე ბავშვს. შეგიძლია, მაგალითი მომიყვანო?

სტანდარტი 12. წამების, ჩაგვრის, არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობისგან დაცვა:

- ზოგადად, როგორ ეპყრობიან ბავშვებს აქ? შეგიძლია, მიაშხო ამის შესახებ.
- არის შემთხვევები, როცა ბავშვს ფიზიკურად ეხება ვინმე - სხვა ბავშვი ან პერსონალი? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითი? რა სიხშირით ხდება ასეთი რამ? როგორ იცავს ბავშვი თავს ასეთ დროს ან ვის მიმართავს დახმარებისთვის? როგორ რეაგირებს დაწესებულება, თუ აღმოაჩენს, რომ ბავშვს ფიზიკურად შეეხნენ? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითი?
- ხომ არ ხდება ისე, რომ კონკრეტული ბავშვის მიმართ ფიზიკური ძალადობა გახანგრძლივებულად (რეგულარულად) ხორციელდება? როგორ იცავს ბავშვი თავს ასეთ დროს ან ვის მიმართავს დახმარებისთვის? როგორ რეაგირებს დაწესებულება, თუ აღმოაჩენს, რომ ბავშვს ფიზიკურად შეეხნენ? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითი?
- რას მეტყვი ისეთ სიტუაციებზე, როგორიც არის ბავშვის დაშინება, იძულება, დაშანტაჟება, მუდმივი დაცინვა ან შეურაცხყოფელი მოპყრობა? რამდენად ხშირად ხდება ასეთი რამ? როგორ იცავს ბავშვი თავს ასეთ დროს ან ვის მიმართავს დახმარებისთვის? როგორ რეაგირებს დაწესებულება მსგავს მოვლენებზე? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითი?
- შენი აზრით, აქ არიან ბავშვები, რომლებსაც სხვა ბავშვები ან დაწესებულების პერსონალი ჩაგრავს? რაში გამოიხატება ჩაგვრა? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითი? როგორ ცდილობენ თავის დაცვას ასეთი ბავშვები? რამდენად ცდილობს დაწესებულება ასეთი ბავშვების დახმარებას? როგორ?
- შენი აზრით, როგორ ცდილობს დაწესებულება ბავშვებს შორის ჩაგვრის შემცირებას/ აღმოფხვრას და ურთიერთობების დარეგულირებას? როგორ ცდილობს დაწესებულება ბავშვებზე პერსონალის მხრიდან ჩაგვრის, ძალადობის ან შეურაცხყოფელი მოპყრობის თავიდან აცილებას?
- შეგიძლია, ბავშვის მიმართ სასჯელის ფორმებზე მიაშხო? რომელიმე მათგანი ხომ არ გულისხმობს ბავშვის ღირსების შემლახვას ან არაადამიანურ მოპყრობას? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითი?
- ოდესმე საკვების ან სასმელის შეზღუდვა შენ მიმართ დამსჯელ ზომად გამოუყენებიათ? შეგიძლია, მიაშხო ამის შესახებ? ხომ არ ჰქონია ასეთ სასჯელს ადგილი სხვა ბავშვის მიმართ?

- ოდესმე ძილის, სუფთა ჰაერზე გაყვანის ან სამედიცინო მომსახურების შეზღუდვა შენ მიმართ სასჯელის ზომად გამოუყენებიათ? შეგიძლია, მიაშხო ამის შესახებ? ხომ არ ჰქონია ასეთ სასჯელს ადგილი სხვა ბავშვის მიმართ?

სტანდარტი 13. კრიმინალური სუბკულტურა:

- როდესაც დაწესებულებაში მოხვდი, ვინმემ გაგათვითცნობიერა თუ არა აქ არსებული სიტუაციის (ბავშვებს შორის ურთიერთობები, შიგნით არსებული „ქურდული“ გაგების და წესების თავისებურებები) შესახებ და აგისხნა თუ არა, რა შემთხვევებში როგორ შეიძლებოდა მოქცეულიყავი? ვინ იყო ეს ადამიანი? რამდენად დაგეხმარა ეს ადაპტირებაში?
- შეგიძლია, მიაშხო აქაური წესების შესახებ?
- შენი აზრით, აქ არიან ბავშვები, რომლებსაც დანარჩენი ბავშვები ან დაწესებულების პერსონალი ჩაგრავს?
- კონკრეტული სახელების დასახელების გარეშე შეგიძლია, აღმიწერო ყველაზე მეტად და ნაკლებად პოპულარული ბავშვის ყოფა? რაში გამოიხატება „ელიტის“ წევრობა? რაში გამოიხატება პოპულარობის ფსკერზე ყოფნა? როგორ ეპყრობა პერსონალი თითოეულ მათგანს? თუ ბავშვს სხვა ბავშვები ჩაგრავენ, ვის შეიძლება მიმართოს მან დასახმარებლად? ვინ დაეხმარება მას პერსონალიდან? რაში გამოიხატება ეს დახმარება?
- ეს ყველაფერი, შენი აზრით, ახდენს თუ არა გავლენას ბავშვის საყოფაცხოვრებო პირობებზე, საკანზე, სასადილოთი სარგებლობაზე, პროგრამებში ჩართულობაზე, სპორტულ და სხვა ღონისძიებებში ჩართულობაზე, თავისუფალი დროის გატარებაზე, სხვა ბავშვებთან ურთიერთობაზე, სამედიცინო მომსახურების მიღებაზე, რელიგიურობაზე და მოძღვართან შეხვედრაზე? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითები?
- როგორ ცდილობს დაწესებულება ბავშვებს შორის ურთიერთობის დარეგულირებას?

სტანდარტი 14. დისციპლინური ზომების გამოყენება:

- რამდენად იციან ბავშვებმა, თუ რა სახის სასჯელები და დისციპლინური ზომები არსებობს დაწესებულებაში? შენ თუ იცი? შეგიძლია, რომ ჩამომითვალო და ამიხსნა, თითოეული რა ტიპის საქციელისთვის შეიძლება გამოიყენონ ბავშვის მიმართ?
- როგორ ფიქრობ, გამოყენებული სასჯელები ჩადენილი ქმედებების პროპორციულია? რა გაფიქრებინებს ამას?
- თუ ბავშვი არ ეთანხმება სასჯელის ზომას, რისი გაკეთება შეუძლია? აქვს საშუალება, რომ გააპროტესტოს? როგორ? რა მოჰყვება ასეთ გასაჩივრებას? შენ გქონია მსგავსი გამოცდილება?

სტანდარტი 15. ძალის მინიმალური გამოყენება:

- მომხდარა ისე, რომ შენ მიმართ ადმინისტრაციას სპეციალური საშუალებები ან ძალა გამოუყენებია? სხვა ბავშვის შემთხვევაში? მიაშხო ამის შესახებ. რამდენად ხშირად ხდება ასეთი რამ? ვინ არის ის პერსონალი, რომელსაც ამის უფლებამოსილება აქვს?

- ბავშვის მიმართ ძალის ან სპეციალური საშუალებების გამოყენების შემდეგ, როგორ გგონია, როგორ გრძნობენ ბავშვები თავს? ამ დროს ბავშვს რამე დახმარებას სთავაზობენ? როგორ დახმარებას - სამედიცინოს? ფსიქოლოგიურს?
- ოდესმე თუ გინახავს, დაწესებულების ტერიტორიაზე ვინმეს (პერსონალს) იარაღი ჰქონოდა ან გამოეყენებინოს?

სტანდარტი 16. რელიგიის, რწმენის, აღმსარებლობის თავისუფლება:

- როგორ გგონია, აქ ადამიანს აქვს შესაძლებლობა, რელიგიურობა გამოხატოს? შენს შესახებ რას მეტყვი?
- არის ადგილი, სადაც შეიძლება, რომ ილოცო?
- ესწრები ხოლმე ღვთისმსახურებას? სად ტარდება და რა სიხშირით? სხვა ბავშვები ესწრებიან?
- ბავშვებს აქვთ შესაძლებლობა, იქონიონ რელიგიური წიგნები ან ხატები, ჰყავდეთ მოძღვარი?
- რა სიხშირით შეიძლება მოძღვართან შეხვედრა?
- თუ ბავშვი მართლმადიდებელი არ არის, მაშინ? ასეთ ბავშვებს იგივე შესაძლებლობა აქვთ? შენი აზრით, როგორ ეპყრობიან მათ დაწესებულებაში?
- თუ ბავშვი ყველაზე ნაკლებად პოპულარულ ჯგუფს მიეკუთვნება, მას იგივე შესაძლებლობა აქვს, რომ რელიგიურობა გამოხატოს, ილოცოს, მოძღვარს შეხვდეს?
- ხომ არ გიგრძნია, რომ რელიგიურ იდეებს თავს გახვევდნენ? სხვა ბავშვს?

სტანდარტი 17. გასაჩივრებისა და უკუკავშირის პროცედურები:

- აქ თუ ბავშვს რამე არ მოსწონს და საჩივრის გამოთქმა უნდა, როგორ იქცევა? შენ გამოგიტყვამს საჩივარი? შეგიძლია, მიამზო ამის შესახებ?
- პროტესტის და უკუკავშირის გამოხატვის რა ფორმები არსებობს? ამიხსენი თითოეული მათგანი? ვინმემ ოდესმე აგიხსნა ამის შესახებ? ვინ? როდის?
- რა ვადებშია ვალდებული დაწესებულება, პასუხი გასცეს ბავშვის საჩივარს?
- საჩივრის ყუთით გისარგებლია? სხვა ბავშვები სარგებლობენ? რა სიხშირით?
- რა მოჰყვება ხოლმე ბავშვის მიერ რაღაცის გასაჩივრებას/გაპროტესტებას?
- საჩივრის დაწერა რომ მოუწოდეს ბავშვს, ადვილად შეძლებს? რამდენად ხშირად სარგებლობენ ბავშვები ამ უფლებით?
- ზოგადად, ბავშვებს აზრს გეკითხებიან? რა საკითხების შესახებ? თქვენს კომენტარებს და უკუკავშირის რამდენად ითვალისწინებენ? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითები?
- ხომ არ ყოფილა ისე, რომ საჩივრის გამოხატვას ბავშვისთვის უარყოფითი შედეგი მოუტანია (მაგ. მასზე ზეწოლა ან მის მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულება გაძლიერებულია)? შეგიძლია, მოიყვანო მაგალითი? რა სიხშირით ხდება ასეთი რამ?

სტანდარტი 18. განსაკუთრებული კატეგორიები:

კითხვები ბავშვებისთვის, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან განსაკუთრებულ კატეგორიებს:

- შენი აზრით, როგორ ეპყრობიან აქ და როგორ გრძნობენ თავს (შშმ/უქმ/ეეუ) ბავშვები? ხომ არ არიან გარიყულები სხვა ბავშვებისგან?
- რამდენად არიან (შშმ/უქმ/ეეუ) ჩართულები სარეაბილიტაციო პროგრამებში, სპორტულ და კულტურულ ღონისძიებებში?
- თავისუფალ დროს თქვენთან ერთად ატარებენ? მიაშვამის შესახებ.
- მათ მიმართ პერსონალის მიდგომა/მოპყრობა განსხვავებული ხომ არ არის? თუ არის, რაში გამოიხატება განსხვავება?
- შენ რომ მათ ადგილას იყო, როგორ იგრძნობდი თავს?

კითხვები განსაკუთრებული კატეგორიების ბავშვებისთვის:

- გოგონები:
 - მომიყევი, თუ შეიძლება, შენი აქაური ყოფის შესახებ. აღმიწერე ტიპური დღე, მაგალითად, გუშინდელი.
 - მიაშვამი პერსონალის შესახებ - ვის აქვს ბავშვებთან უშუალო შეხება და ამიხსენი თითოეული მათგანის ფუნქცია; ძირითადად ქალები არიან?
 - რა პროგრამებია და რომლებში ხარ ჩართული? მიაშვამი მათ შესახებ.
 - შენი აზრით, რას ემსახურება ეს პროგრამები? შენ რაში გეხმარება? გოგონებისთვის საინტერესოა?
 - როგორ ატარებ თავისუფალ დროს? როგორ ატარებენ სხვა გოგონები?
 - რამდენად ხელმისაწვდომია გოგონებისთვის საჭირო ჰიგიენური ნივთები?
 - თავს თუ მოწყენილად ან უგუნებოდ გრძნობ ან შფოთავ, ვის მიმართავ ხოლმე? როგორ ცდილობ გუნება-განწყობის გაუმჯობესებას? ვინ გეხმარება ხოლმე?
 - აქ ექიმი-გინეკოლოგი არის? სამედიცინო მომსახურება თუ დაგჭირვებია? ვის მიმართავ ხოლმე ასეთ შემთხვევაში და რამდენად სწრაფად განახულობს სამედიცინო პერსონალი? მიაშვამი ამის შესახებ.
 - ზრდასრულ პატიმრებთან ურთიერთობის შესაძლებლობა არსებობს? რა ფორმით? მიაშვამი ამის შესახებ.
 - თუ გოგონა ფეხმძიმეა ან ჩვილი ბავშვი ჰყავს, რამდენად რეგულარულად არის ექიმის მეთვალყურეობის ქვეშ? რამდენად სათანადოდ იკვებება? რამდენად იღებს სათანადო ფსიქოლოგიურ დახმარებას? რამდენად ცდილობს დაწესებულება მისთვის სათანადო საყოფაცხოვრებო პირობების შექმნას?
- შშმ:
 - მომიყევი, თუ შეიძლება, შენი აქაური ყოფის შესახებ. აღმიწერე ტიპური დღე, მაგალითად, გუშინდელი.
 - როგორ ახერხებ ფიზიკურად გადაადგილებას? ვინმე გეხმარება, თუ გაგჭირდა?
 - რას მეტყვი კვებაზე? ექიმის დანიშნულების მიხედვით თუ იკვებები? თუ კვებაში დახმარება დაგჭირდა, ვინ გეხმარება?
 - რა სიხშირით ხვდები ექიმს? რამე წამლებს ხომ არ იღებ? თუ - კი, ვინმე მეთვალყურეობს, თუ როგორ მიიღებ წამლებს?
 - რას მეტყვი სწავლაზე? სკოლაში დადიხარ? ვინმე გეხმარება გაკვეთილების მომზადებაში? მიაშვამი ამის შესახებ.
 - თავს თუ მოწყენილად ან უგუნებოდ გრძნობ, ვის მიმართავ ხოლმე? როგორ ცდილობ გუნების გაუმჯობესებას? ვინ გეხმარება ხოლმე?
 - როგორ ატარებ თავისუფალ დროს? როგორ ურთიერთობ სხვა ბავშვებთან? მიაშვამი ამის შესახებ.

- უქმ ეყუ:
 - მომიყევი, თუ შეიძლება, შენი აქაური ყოფის შესახებ. აღმიწერე ტიპური დღე, მაგალითად, გუშინდელი.
 - აქ რომ მოხვდი, ვინმემ აგისხნა შენთვის გასაგებ ენაზე შენი უფლება-მოვალეობები?
 - (უქმ) შენი ქვეყნის დიპლომატიურ წარმომადგენელთან ხომ არ მოგიტოვია შეხვედრა? მიაშე ამის შესახებ.
 - თარჯიმნის მომსახურება დაგჭირვებია? შეგიძლია, მითხრა, რამდენჯერ გისარგებლია/რა სიხშირით სარგებლობ თარჯიმნით?
 - როგორ ატარებ თავისუფალ დროს? როგორ ურთიერთობ სხვა ბავშვებთან? მიაშე ამის შესახებ.
 - ბიბლიოთეკაში არის წიგნები შენს ენაზე? კითხულობ ხოლმე?
 - ქართულს თუ სწავლობ? აბა, რა ისწავლე? ყოჩაღ! ჯგუფში სწავლობ თუ ინდივიდუალურად?
 - რას მეტყვი სწავლაზე? სკოლაში დადიხარ? ვინმე გეხმარება გაკვეთილების მომზადებაში? მიაშე ამის შესახებ.
 - თავს თუ მოწყენილად ან უგუნებოდ გრძნობ, ვის მიმართავ ხოლმე? როგორ ცდილობ გუნების გაუმჯობესებას? ვინ გეხმარება ხოლმე?
 - სამედიცინო მომსახურება თუ დაგჭირვებია? ვის მიმართავ ხოლმე ასეთ შემთხვევაში და რამდენად სწრაფად გნახულობს სამედიცინო პერსონალი? მიაშე ამის შესახებ.
- წამ:
 - მომიყევი, თუ შეიძლება, შენი აქაური ყოფის შესახებ. აღმიწერე ტიპური დღე, მაგალითად, გუშინდელი.
 - იურიდიული დახმარებით თუ გისარგებლია? თუ შეიძლება, მაგალითი მომიყვანე; სამართლებრივი დამცველი თუ გყავს?
 - გისარგებლია პაემნებით, სატელეფონო საუბრებით? რა სიხშირით?
 - რა დროს ატარებ დღეში სუფთა ჰაერზე? საკნის გარეთ? სხვა ბავშვებზე ასე არიან?
 - როგორ ატარებ თავისუფალ დროს? როგორ ურთიერთობ სხვა ბავშვებთან? მიაშე ამის შესახებ.
 - რამე პროგრამაში ჩართული ხარ? რომელში? როგორ მოგწონს? მიაშე ამის შესახებ.
 - რას მეტყვი სწავლაზე? სწავლას აგრძელებ? თუ დაგჭირდა, ვინმე გეხმარება გაკვეთილების მომზადებაში? მიაშე ამის შესახებ.
 - თავს თუ მოწყენილად ან უგუნებოდ გრძნობ ან შფოთავ, ვის მიმართავ ხოლმე? როგორ ცდილობ გუნებ-განწყობის გაუმჯობესებას? ვინ გეხმარება ხოლმე?
 - სამედიცინო მომსახურება თუ დაგჭირვებია? ვის მიმართავ ხოლმე ასეთ შემთხვევაში და რამდენად სწრაფად გნახულობს სამედიცინო პერსონალი? მიაშე ამის შესახებ.

სტანდარტი 19. გათავისუფლებისთვის მომზადება:

- შენი აზრით, რამდენად თანამშრომლობს დაწესებულება პრობაციის სააგენტოსთან, დანაშაულის პრევენციის ცენტრთან ან ნებისმიერ ისეთ ორგანიზაციასთან, რომელიც გათავისუფლების შემდეგ ბავშვს ოჯახში დასაზოგადოებაში დაბრუნებაში უნდა დაეხმაროს? შეგიძლია, მომიყვანო რამე მაგალითი შენი ან სხვა ბავშვის გამოცდილებიდან?
- აქ თუ არის ისეთი პროგრამა, რომელიც გულისხმობს ბავშვის გაძლიერებას და უნარ-ჩვევების გამდიდრებას, რათა აქედან გასულმა უკეთ იცხოვროს და აქ აღარ დაბრუნდეს? მიაშე ამ პროგრამების შესახებ.

- შენ როგორ წარმოგიდგენია შენი აქედან გასვლა - რა მოხდება, როგორი მოლოდინები გაქვს? ვინმესთან ამის შესახებ საუბრობ? ვისთან? რა ტიპის საუბრები გაქვთ? ვინმე გეხმარება იმაში, რომ შესაძლო სირთულეები წარმოიდგინო და მათი დაძლევის გზებზე იფიქრო? ვინ? მიახმე ამის შესახებ.
- ოჯახის წევრები თუ არიან რამე ფორმით ჩართულები ამ საუბრებში?

სტანდარტი 20. დაწესებულების პერსონალი:

- თუ შეგიძლია, დაწესებულების პერსონალის შესახებ მიახმე? შეგიძლია, ჩამოთვალო ის სპეციალისტები/ადამიანები, ვისაც ბავშვებთან შეხება აქვთ? რა ფუნქციას ასრულებს თითოეული მათგანი? რა შემთხვევაში ვის მიმართავ? შეგიძლია, მომიყვანო მაგალითები? რა სიხშირით გაქვს მათთან შეხება? ვინ არის პერსონალიდან დაწესებულებაში ღამის ცვლაში?

ექსელის ფაილის გამოყენების ინსტრუქცია

მვირფასო მონიტორი, ექსელის ფაილი შეიქმნა როგორც დამხმარე საშუალება იმისათვის, რომ თქვენ გაგიმარტივდეთ სამუშაოს შესრულება, კერძოდ მონიტორინგის მონაცემების დაანგარიშება.

შესავალი

მას შემდეგ, რაც დაასრულებთ მონიტორინგის საველე სამუშაოებს, მოაგროვებთ ყველა საჭირო ინფორმაციას და შეავსებთ მონიტორინგის ინსტრუმენტს, მონაცემები შეგიძლიათ გადაიტანოთ თანდართულ ექსელის ფაილში, რომელიც ავტომატურად დაიანგარიშებს ქულებს თითოეული მუხლისათვის (სტანდარტისათვის), ავტომატურად გადმოიტანს მათ შემაჯამებელ ცხრილში და დიაგრამის სახით გამოსახავს შედეგებს.

აღნიშნული ექსელის ფაილი შედგება 21 ვორკბუქისაგან. აქედან, პირველი ვორკბუქი წარმოადგენს შემაჯამებელ ინფორმაციას, ხოლო დანარჩენი ოცი შეესაბამება თითოეულ სტანდარტს (სულ გვაქვს ოცი სტანდარტი). ექსელის ფაილი ფაქტიურად იმეორებს იმ მონიტორინგის ინსტრუმენტს, რომლითაც ხელმძღვანელობდით მონიტორინგის შესრულებისას.

კონკრეტული ინსტრუქციები:

1. შემაჯამებელ ვორკბუქის შევსებისას თქვენ გევალებათ მხოლოდ ორი რამ:
 - 1.1 დაწყებისას ვორკბუქის თავსართში a, b, c, d, e (მონიტორები, მონიტორინგის დაწყების და დასრულების თარიღები, დაწესებულების კოორდინატები, ა.შ.) გრაფების შევსება;
 - 1.2 დასასრულს, მას შემდეგ, რაც შემაჯამებელი ცხრილის B სვეტში ქულები ავტომატურად გამოიხატა, C სვეტში შეფასებების შეყვანა ამავე ვორკბუქში მოცემული (იხ. უჯრედები C 28-33/D28-33) პატარა ცხრილის მიხედვით, სადაც განმარტებულია, თუ რომელ ქულას რომელი ნიშანი (A, B, C, D, E, F) შეესაბამება.
2. ყველა დანარჩენ ვორკბუქში თქვენ მხოლოდ გადაგაქვთ თითოეული სტანდარტის თითოეულ პუნქტზე მოპოვებული ინფორმაცია მონიტორინგის ინსტრუმენტიდან, რაც გულისხმობს თითოეული სტანდარტის თითოეულ პუნქტზე პასუხების შეყვანას.
3. სტანდარტების თითოეულ პუნქტზე პასუხთა ექსელის ფაილში შეყვანისას:

ყოველთვის

- 3.1 “კი” სვეტში კრეფთ 2 (ორიანს);
 - 3.2 “ნაწილობრივ” სვეტში კრეფთ 1 (ერთიანს);
 - 3.3 “არა” სვეტში კრეფთ 0 (ნულს);
 - 3.4 “არ ფასდება” სვეტში აუცილებლად შეგყავთ 1 (ერთიანი), რათა ფორმულამ შეძლოს არარელევანტურ პუნქტთა საშუალო არითმეტიკულიდან გამორიცხვა.
- პასუხის „არ ფასდება“ შერჩევისას, აუცილებლად ივსება კომენტარის გრაფა.

4. გრაფების შევსებისას, ფრთხილად იყავით ზოგიერთ გრაფასთან.

4.1 არ შეეხეთ თითოეული ვორქბუქის იმ გრაფებს (იხ. ქვემოთ ნიმუში), რომლებშიც ფორმულებია ჩასმული, რათა შემთხვევით არ წაგეშალოთ ისინი.

გრაფები, რომელთაც არ უნდა შეეხეთ

დააჯამეთ პასუხთა ამსახველი ქულები შესაბამის სვეტში	18	2	0	1
(მაქსიმალური ქულა 24, მინიმალური - 0)	20			
საბოლოო ქულა	1.82			

4.2 განსაკუთრებით ფრთხილად იყავი შემაჯამებელი ვორქბუქის ცხრილთან, რომელიც ფორმულებით დაკავშირებულია თითოეული მუხლის (სტანდარტის) შესაბამისი ვორქბუქის საბოლოო ქულასთან. შემაჯამებელ ვორქბუქში შეავსეთ მხოლოდ პუნქტ 1.1-ში მითითებული ინფორმაცია.

